

Social tryghed i de nordiske lande 2008/09

Social tryghed
i de nordiske lande
2008/09

Omfang, udgifter og finansiering

Social tryghed i de nordiske lande

Omfang, udgifter og finansiering 2008/09

Version 43:2010

© Nordisk Socialstatistisk Komité 2010

Udgivet af Nordisk Socialstatistisk Komité (NOSOSKO)

Islands Brygge 67, DK 2300 København S

Tlf. +45 72 22 76 25 Fax +45 32 95 54 70

E-mail: mail@nom-nos.dk

Website: www.nom-nos.dk

Redaktør: Johannes Nielsen

Omslag: Sisterbrandt designstue, København

Layout og grafik: Tenna Børsting Christiansen & Gry Metz Meillier

ISBN 978-87-90248-46-8

Forord

Nordisk Socialstatistisk Komité (NOSOSKO) er en permanent komité under Nordisk Ministerråd. Komitéen har til formål dels at koordinere de nordiske landes statistik på det sociale område, dels at foretage sammenlignende udredninger og beskrivelser af de sociale tryghedsforanstaltningers indhold og omfang.

Komitéen er sammensat således, at hvert land har tre repræsentanter og et antal suppleanter. Formandskabet går på skift mellem landene hvert tredje år. I perioden 2008-2010 er det Sverige, der har formandskabet.

NOSOSKO offentliggør sine resultater vedrørende den løbende udvikling i de sociale forhold i rapporten *Social tryghed i de nordiske lande*. I 2005 blev Færøerne fuldgældigt medlem af komitéen, og data for Færøerne indgår i publikationen fra og med 2003-udgaven.

Da alle nordiske lande som følge af deres EU-medlemskab eller som deltagere i EØS-samarbejdet er forpligtet til at indrapportere data om social sikring til EU's statistiske kontor, EUROSTAT, har NOSOSKO valgt at følge opstillingerne og definitionerne i EUROSTAT's nomenklatur, ESSPROS.

Rapportens data er de senest tilgængelige i foråret 2010, dvs. data fra 2009, hvor det er muligt, og ellers fra 2008. Lovgivningsmæssigt og med hensyn til satser for ydelserne refereres der til den gældende lovgivning og satserne i 2009.

I forbindelse med udfærdigelsen af rapporten har NOSOSKO nedsat en redaktionsgruppe til at bistå Komitéens sekretariat med arbejdet. Desuden har en arbejdsgruppe vedrørende typetilfælde og indkomstdistribution bidraget med beregninger. På www.nom-nos.dk findes en oversigt over NOSOSKO's medlemmer og arbejdsgrupper.

Denne udgave af rapporten er kun tilgængelig elektronisk på NOSOSKO's hjemmeside sammen med supplerende informationer. Sekretariatsleder Johannes Nielsen, NOSOSKO's sekretariat, er redaktør af *Social tryghed i de nordiske lande, 2008/09*.

Indholdsfortegnelse

Kapitel 1. Ændringer i den nordiske socialpolitik i 2009 og 2010.....	7
Kapitel 2. Befolkning og indkomstfordeling.....	21
Kapitel 3. Familier og børn.....	33
Kapitel 4. Arbejdsløshed.....	72
Kapitel 5. Sygdom.....	99
Kapitel 6. Ældre, funktionshæmmede og efterlevende.....	126
Kapitel 7. Boligydelse.....	195
Kapitel 8. Andre sociale ydelser.....	204
Kapitel 9. De sociale udgifter	223
Bilag 1. Metode.....	245
Bilag 2. Grundlaget for reguleringen af de sociale ydelser	257
Bilag 3. Den nordiske socialpolitik.....	260
Bilag 4. Yderligere informationer.....	265
Publikationer udgivet af NOSOSKO.....	270

Symboler anvendt i tabellerne:

Oplysninger foreligger ikke	..
Tal kan ifølge sagens natur ikke forekomme	.
Mindre end halvdelen af den anvendte enhed	0 eller 0,0
Nul	-

Kapitel 1

Ændringer i den nordiske socialpolitik i 2009 og 2010

DANMARK: Den internationale finanskrisen i efteråret 2008 fik alvorlige økonomiske konsekvenser for økonomien i Danmark i 2009. Efter en mindre negativ økonomisk vækst i 2008 (-0,9 pct.), blev den økonomiske vækst i 2009 på -4,7 pct. I 2010 venttes igen en positiv økonomisk vækst på 1,4 pct., og i 2011 venttes en vækst på 1,8 pct.

Fra 2008 til 2009 faldt beskæftigelsen med 93.000 personer. I løbet af 2010 venttes beskæftigelsen yderligere at falde med 78.000 personer, for derefter at stabilisere sig i 2011 med en mindre stigning i beskæftigelsen på 2.000 personer.

Ledigheden målt i procent af arbejdsstyrken (jf. EU-definition) var 3,3 pct. i 2008 og steg til 6,0 pct. i 2009. I 2010 og 2011 forventes en ledighedsprocent på 7,2 pct.

Trods den økonomiske afmatning var der fortsat en inflation i 2009 på 1,3 pct., hvilket dog var betydeligt mindre end i 2008, hvor inflationen var på 3,4 pct. I 2010 venttes en inflation på 2,2 pct. og i 2011 på 1,7 pct.

Overskuddet på de offentlige finanser i 2008 på 59,8 mia. DKK blev i 2009 forvandlet til et underskud på 47,0 mia. DKK. I 2010 og 2011 venttes et underskud på henholdsvis 80,1 og 78,7 mia. DKK.

Med henblik på at opnå strukturel balance i 2015 blev der i maj 2010 indgået en politisk aftale om genopretning af dansk økonomi. På beskæftigelsesområdet reduceres perioden for arbejdsløshedsdagpenge fra 4 år til 2 år med virkning fra den 1. juli 2010. Samtidig styrkes den forebyggende indsats mod langtidsledighed, blandt andet i form af jobrettet uddannelse til langtidsledige.

Ligeledes som opfølgning af genopretningsaftalen indføres et loft over den samlede udbetaling af børnefamilieydelse pr. ydelsesmodtager på

35.000 DKK. Loftet indføres i 2011 og 2012. I praksis vil loftet begrænse den samlede børnefamilieydelse for visse familier med 3 børn og for alle familier med 4 eller flere børn.

På pensionsområdet er grænsen for den likvide formue for modtagelse af den supplerende pensionsydelse ("ældrechecken") til folkepensionister og for tildeling af helbrestillæg til folkepensionister og førtidspensionister på gammel ordning (førtidspension tilkendt før 2003) blevet forhøjet med 10.000 DKK til 74.100 DKK med virkning fra 2010.

Med henblik på at forhindre misbrug af sociale ydelser er der med virkning fra 1. juli 2010 indført en meldepligt for pensionister, som tager midlertidigt ophold i udlandet uden for EU/EØS og Schweiz af mere end to måneders varighed. Disse pensionister har desuden fået pligt til hver måned at indgive oplysninger om indtægter fra udlandet.

Kommunernes mulighed for at indhente oplysninger fra pengeinstitutter og arbejdsgivere til brug for stikprøvekontrol af pensionisters indkomst- og formueforhold er endvidere blevet forbedret.

På det sociale serviceområde er der vedtaget en række ændringer på børneområdet kaldet "Barnets Reform". Reformen indebærer, at der i perioden 2010-13 afsættes 928 mio. DKK til en styrket indsats over for udsatte børn og unge. Hovedpunkter i reformen er nærhed og omsorg, styrkelse af børns og unges rettigheder, tidlig indsats og øget kvalitet i indsatsen.

Reglerne om at alle førskolebørn i daginstitutioner skulle tilbydes et sundt frokostmåltid er ændret, hvorved den enkelte forældrebestyrelse får mulighed for at træffe beslutning om at fravælge frokostmåltidet. Forældrenes egenbetaling for en plads i daginstitution er samtidig nedsat til maksimalt 25 pct. af de budgetterede bruttoudgifter. Hertil kommer forældrenes egenbetaling for frokostmåltidet, som maksimalt kan udgøre kommunens budgetterede udgift til frokostmåltidet. Der gives friplads og søskendetilskud til udgiften til frokostmåltid.

På handicapområdet er det vedtaget med ikrafttrædelse den 1. november 2010 at gennemføre frit valg inden for områderne hjælpemidler og boligindretning. Formålet er at sikre, at personer med funktionsnedsættelse frit kan vælge leverandør af alle typer af hjælpemidler. Desuden kan man mod betaling af prisforskellen indkøbe et dyrere hjælpemiddel end det, kommunalbestyrelsen har bevilget. Formålet er endvidere at sikre, at personer med funktionsnedsættelse frit kan vælge håndværker til udførelse af handicapkompenserende boligindretning, ligesom det vil være muligt at vælge andre materialer til boligindretningen end dem, som kommunalbestyrelsen har anvist.

Ligeledes på handicapområdet er det vedtaget med ikrafttrædelse den 1. november 2010 at gennemføre forbedringer og forenklinger af reglerne om støtte til køb af handicapbil. Lovændringen omfatter fem elementer: Tydeliggørelse af målgruppen, smidigere tilgang til afprøvning af bil, eftergivelse af restgæld ved frakendelse af bil, når frakendelsen sker som følge af funktionsnedsættelsen, mulighed for anvendelse af forenklet sagsbehandlingsprocedure i genbevillingssager, forholdsmæssig fordeling af salgsprovenu i sager, hvor borgeren for egne midler har foretaget merkøb.

På ældreområdet blev der pr. 1. juli 2010 indført et loft over egenbetalingen til madservice for ældre, der bor i eget hjem. En hovedret udbragt til hjemmet eller som modtageren selv henter eller spiser på et dagcenter kan højst koste den ældre 45 DKK.

I forbindelse med afbureaukratiseringen i kommunerne på ældreområdet blev der pr. 1. juli 2010 vedtaget følgende ændringer:

- Kravene ændres, så der fremover kun skal tilbydes ét forebyggende hjemmebesøg om året i stedet for som hidtil to besøg.
- Reglerne for visitation af praktisk hjælp og personlig pleje, træning mv. forenkles, så tidsforbruget reduceres.
- Forpligtelsen til at udarbejde plejeplaner for beboerne i plejeboliger mv. ophæves.
- Antallet af kommunale tilsyn i plejeboliger mv. nedsættes fra to til et tilsyn om året.
- Det bliver frivilligt for kommunerne at opkræve betaling for midlertidig hjemmehjælp.
- Det bliver frivilligt for kommunerne at oprette bruger- og pårørenderåd i tilknytning til plejeboliger mv.
- Reglerne om ældreråd forenkles.
- De særlige klageråd på ældreområdet nedlægges.

På centralt niveau blev Indenrigs- og Socialministeriet nedlagt den 23. februar 2010 i forbindelse med en regeringsomdannelse. Indenrigsministeriet blev slået sammen med Ministeriet for Sundhed og Forebyggelse og hedder nu Indenrigs- og Sundhedsministeriet. Socialministeriet er igen blevet et selvstændigt ministerium og omfatter de sociale serviceforanstaltninger og det boligsociale område. De sociale sikrings-, bolig- og kontanthjælpsydelse hører fortsat under Beskæftigelsesministeriet. Dog hører børnefamilieydelsen fortsat under Skatteministeriet.

FÆRØERNE: Den økonomiske udvikling i 2008 berørte også Færøerne, men medførte i første omgang ingen negativ vækst. Væksten i 2008 blev

imidlertid reduceret fra 5,8 pct. til en halv procent. For 2009 blev krisen mere synlig, med en negativ vækst på 3,2 pct. Udsigten for 2010 tegner umiddelbart et billede af, at økonomien samlet set er i fremgang, med en vækst på 3,2 pct. for de første måneder i året.

Leveomkostningerne på Færøerne har de senere år været stigende, målt på pristallet. Samfundet har et højt forbrug af olie til produktion af el, boligopvarmning og særligt indenfor fiskeindustrien. Sideløbende med den økonomiske krise, har væksten i pristallet i 2008 været på 6 pct., men til sammenligning reduceret til 1,9 pct. i 2009.

Ledigheden i procent i forhold til arbejdsstyrken, forandredes fra 1,3 pct. i 2008 til 3,9 pct. i 2009. Udviklingen i ledigheden ved årsskiftet 2009-2010 viste en stigning til 6 pct. Ledigheden er fortsat på dette niveau i 2010.

Ved lagtingsårets begyndelse, i sommeren 2009, fremlagde landsstyret en samlet pakke med forslag til den økonomiske udvikling, herunder med henblik på besparelser og reformer indenfor det sociale område. Dette arbejde har i foråret 2010 udmøntet sig i en rammeaftale, lagtinget har indgået, der de kommende 5 år, skal reducere landskasseunderskuddet, der i 2010 forventes at blive omkring 800 mio. kr. På det sociale område er reform af efterlønnen og forsorgsområdet sat i fokus.

Behovet for besparelser har medført øget egenbetaling på hjemmehjælp og øget betaling til ophold i bofællesskaber. Desuden har man med virkning fra 2009, gennemført en reduktion af fremskrivningen af alle sociale ydelser fra 4 pct. til 3 pct. Tilsvarende er en ændring gennemført med virkning fra 1. januar 2010, hvor retten til sygedagpenge ikke længere vil gælde for personer over 70 år, eller modtagere af folkepension.

Arbejdet med reformen af forsorgsområdet har indtil videre medført en ændring af lovgivning vedrørende hjælpemidler, der trådte i kraft 1. april 2010.

Sygekasserne på Færøerne blev afskaffet 1. januar 2010 og erstattet med en Sygeforsikring. Derigennem finansieres medicinudgifter fremover med faste tilskud afhængig af behovet for medicin. Den nye ordning vil blive skattefinansieret til forskel fra sygekasserne, der var finansieret gennem obligatorisk medlemskontingent, der kunne variere landet over.

Af andre ændringer kan nævnes, at der er etableret dagtilbud til demensramte og der er igangsat et samarbejde med hovedstadskommunen om forebyggelse og genoptræning for ældre.

På arbejdsmarkedet skete der i 2009 den ændring, at udlændinge, der har haft arbejdsophold på Færøerne, fremover kan søge om bidrag fra den soli-

dariske arbejdsmarkedspension, der tidligere kun var tilgængelig for fastboende færingar.

For fiskere har en ændring af retten til arbejdsløshedsstøtte medført, at de i 2010 har fået ret til dagpenge.

På boligområdet, vil en ny lejelov træde i kraft i september måned 2010. Den vil gælde for hele landet, hvor den tidligere lovgivning var gældende for hovedstaden.

FINLAND: Finlands økonomi har under den pågående recessionen minskat relativt sett mer än EU-områdets økonomi. År 2009 bruttonationalprodukten sjönk med 8 procent. Detta är det största raset på årssnivå i de nuvarande tidsserierna som börjar år 1975. Under depressionen på 1990-talet inträffande den största minskningen av bruttonationalprodukten år 1991, då volymen minskade med 6,0 procent. För att hitta ett likadant BNP-ras i de historiska tidsserierna måste man gå tillbaka ända till år 1918.

Volymen av bruttonationalprodukten minskade under januari–mars 2010 med 0,4 procent från föregående kvartal. Jämfört med det första kvartalet år 2009 minskade den arbetsdagskorrigerade bruttonationalprodukten med 0,8 procent. Under april–juni 2010 ökade volymen av bruttonationalprodukten med 1,9 procent från föregående kvartal. Den arbetsdagskorrigerade bruttonationalprodukten var 3,7 procent större än under andra kvartalet år 2009.

År 2009 vände arbetslöshetsgraden uppåt för första gången sedan 1994. Samtidigt avstannade ökningen av sysselsättningen efter flera års tillväxt. Under året försämrades sysselsättningen i alla åldergrupper, men för unga sjönk sysselsättningen mer kännbart än för äldre, och för män mer än för kvinnor. När det gäller äldre, dvs. personer som fyllt 55 år, försämrades inte sysselsättningen i någon större utsträckning. Företagen har försökt minska antalet uppsägningar genom permitteringar.

I sysselsättningsläget skedde inga betydande förändringar under januari–mars 2010. Antalet sysselsatta ökade med 0,5 procent från föregående kvartal, men antalet var 2,4 procent färre än året innan. Under april–juni 2010 ökade antalet sysselsatta med 0,4 procent från föregående kvartal, men var 0,4 procent färre än året innan.

Efterfrågan på socialskyddsförmåner och tjänster ökade år 2009. Socialutgifterna i Finland steg i förhållande till bruttonationalprodukten till ca 29 procent år 2009; deras andel av bruttonationalprodukten åren 2006–2008 var 25,4–26,3 pct..

Den år 2007 tillsatta kommittén som behandlat en totalreform av den

sociala tryggheten (SATA-kommittén) avslutade sitt arbete år 2009. Kommitténs förslag hänför sig till förbättring av grundtrygghet och utkomstskydd, främjande av sysselsättning, förtydligande av den sociala tryggheten och minskning av byråkratiska fällor. Vissa av förslagen har nått till lagberedning. Dessutom beslutade regeringen under år 2009 om genomförande av vissa av kommitténs förslag och en tidtabell för genomförandet.

Ett av reformkommitténs mål var att göra det mer attraktivt att arbeta. Utkomstskyddet för arbetslösa och förmåner med anknytning till vuxenutbildning har reviderats från och med ingången av år 2010. Som en del av reformerna infördes ett förhöjt stöd i utkomstskyddet som betalas under de aktiva åtgärderna och det gäller såväl utkomstskyddet som grundtryggheten.

För att förbättra situationen för personer med små inkomster har höjningar av minimiförmåner gjorts. Från ingången av år 2009 höjdes miniminivån för sjukdagpenning, moderskaps-, faderskaps- och föräldradagpenning samt rehabiliteringspenning betydligt. Samtidigt höjdes vårdpenningen för både stöd för hemvård och privat vård av barn. Barnbidragen höjdes från och med det tredje barnet. Den sociala tryggheten för stipendiater förbättrades när de från ingången av år 2009 omfattades av arbetspensions- och olycksfallsskydd samt inkomstrelaterad sjuk- och föräldradagpenning. Faderskapsledigheten förlängdes med två veckor vid ingången av år 2010 och pappamånadens längsta tid är nu ca 6 veckor. För att förbättra utkomsten för dem med de lägsta pensionsinkomsterna har man beslutat att införa en s.k. garantipension 1.3.2011. Från och med samma tidpunkt knyts minimiförmånernas nivå till folkpensionsindexet.

Enligt den ändrade handikapptjänstlagen som trädde i kraft i september 2009 ska personlig assistans omfattas av kommunens särskilda organiseringsansvar. Samtidigt föreskrevs om bl.a. bedömning av servicebehovet inom utsatt tid samt om upprättande av en individuell serviceplan. Rätten för äldre personer att få tillträde till bedömning av behovet av socialtjänster inom 7 vardagar efter att ha kontaktat kommunen utvidgades från dem som fyllt 80 år till dem som fyllt 75 år.

Möjligheten att använda servicesedel utvidgades 1.8.2009 till samtliga social- och hälsovårdstjänster med undantag av jourtjänster och vård oberoende av personens vilja. Kommunerna beslutar om införande av servicesedeln och serviceutbud samt godkänner de serviceproducenter för vilkas tjänster sedeln kan användas som betalningsmedel. Målet för servicesedeln är att öka klientens valmöjligheter, förbättra tillgången till

tjänster, göra tjänsteproduktionen mångsidigare samt främja samarbete mellan kommuner, näringslivet och privata serviceproducenter.

Genom statsrådets förordning om rådgivningsverksamhet, skol- och studerandehälsovård samt förebyggande mun- och tandvård för barn och unga förstärktes författningsunderlaget för tjänster som främjar hälsa och välbefinnande för barn, unga och familjer samt förebyggande tjänster år 2009.

Referensprissystemet som föreskrevs för att stävja ökningen av läkemedelskostnaderna och säkerställa tillgången till läkemedel till skäligt pris trädde i kraft i april 2009.

Det s.k. statsandelssystemet ska reformeras vid ingången av 2010 och ska göras enklare, klarare och genomskinligare.

Målet för kommun- och servicestrukturen som inleddes år 2007 är att förstärka kommunstrukturen och finansieringsunderlaget samt fördjupa samarbetet mellan kommunerna. Vid beredningen har man under de senaste åren för social- och hälsovårdens del poängterat social- och hälsovårdens enhetlighet och en tydlig definition av ansvaret för ordnande av tjänsterna.

En ny lag om hälso- och sjukvård under beredning föreskriver om hälso- och sjukvårdens funktioner och uppgifter samt hälsovårdstjänsternas innehåll. Syftet med den nya lagen är att förstärka primärvården, att främja välfärd och hälsa samt tillgång till hälsovårdstjänster och effektiv produktion. Med lagen vill man också säkerställa ett nära samarbete mellan primärvården och den specialiserade sjukvården och klientcentrering. Lagen om hälso- och sjukvård ökar även möjligheterna att välja hälso- och sjukvårdstjänster över kommungränserna. Patienten eller klienten kan friare än nu välja den verksamhetsenhet inom hälso- och sjukvården där han eller hon ska vårdas.

År 2009 inleddes också reformarbetet med lagstiftningen inom socialvården. Till en början har förslag till centrala riktlinjer för en totalreform av lagstiftningen beretts och utvecklingsalternativ för lagstiftningen som gäller äldre människor utretts. Dessutom har författningsfrågor med anknytning till social- och hälsovårdens strukturer beretts. Ett tyngdpunktsområde vid beredningen av lagstiftningen är att förstärka strukturerna för främjandet av välfärd och hälsa.

Utvecklingsmålen och de viktigaste åtgärderna för social- och hälsovården för åren 2008–2011 har fastställts i det nationella utvecklingsprogrammet för hälso- och sjukvården (KASTE). Av programmets anslag beviljades åren 2008–2009 understöd till projekt för främjande av hälsa och funktionsförmåga, utveckling av social- och hälsovårdens servicestrukturer

och processer, utveckling av strukturerna för främjande av välfärd och hälsa samt utveckling av personalstrukturen inom hälso- och sjukvården och välbefinnande i arbetet.

ISLAND: Finanskrisen, ifölge kollapsen av banker og finansfirmaer høsten 2008 i Island har hatt enorme konsekvenser og satt sitt spor på alle områder. Ekspertter har snakket om at Island har opplevd den størst valuta- og finanskrisen som noe land har måttet gå i gjennom på fredstid. IMF har samarbeidet med den islandske regjeringen næsten fra krisens start. Regjeringens handlingsplan om initiativer for å lette gjeldsbyrden og oppklare inndivers og familiers utestående gjeld består av en kombinasjon av generelle rettelser og nye spesielle løsninger. Altinget opprettet en etterforskningskomité for å søke finne finanskrisens årsaker. Rapporten ble ferdig i april 2010 og med den som utgangspunkt har arbeidet med omorganisering og reformer blitt satt i gang. Statens vanskelige økonomiske situasjon har ledet til høyere skatter og lavere kjøpekraft. Lønninger har ikke gått opp, i noen tilfeller har de til og med gått ned, men målet har alltid vært å ikke redusere de laveste lønningene og trygden. Det forandrer ikke det faktum at kjøpekraft har minsket som en del av en utvikling som inkluderer økt inflasjon og en ugunstig kurs for den islandske kronen i forhold til utenlandsk valuta. Arbeidsledighet har f.eks. aldri vært høyere på Island siden man begynte å måle den. Den har ligget på omkring 2 pct. i Island i det siste tiår, alt fra å være mindre en 1 pct. og opp til 4 pct., Arbeidsledigheten økte kraftigt etter kollapsen av finanssystemet, fra 1,6 pct. i 2008 til 8 pct. i 2009. Her er det snakk om en andel av ledige som Islendinger ikke er vant med og et antall mennesker uten arbeid som Islendinger ikke er vant med å se i denne situasjonen. I juni 2010 var arbeidsledigheten 7,6 pct., sammenlignet med 8,1 pct. i juni 2009. Arbeidsledighet er høyere blant menn enn kvinner og høyere i hovedstadsregionen enn i andre deler av landet. Den er også høyere blandt de som er 24 år og yngre, enn blant andre aldersgrupper.

Island har funnet seg i en lavkonjunktur fra starten av den økonomiske krisen. Veksten forventes å bli -2,9 pct. i 2010, sammenlignet med -6,5 pct. i 2009 og 0,3 pct. i 2008. For å sette dette i sammenheng så var veksten 3,8 pct. i 2007 og 7,5 pct. i 2005. Inflasjonen økte kraftig mot slutten av 2008 som konsekvens av den økonomiske krisen og den islandske valutas devaluering. Inflasjonen var 18,1 pct. i gjennomsnitt i 2008 og 12 pct. i 2009 der den minsket betydelig ettersom året gikk, fra 18,6 pct. i januar til 7,5 pct. i desember. Prognosen er at inflasjonen vil fortsette å minske i 2010. Etter

kollapsen av bankene har den økonomiske situasjonen vært vanskelig hos mange familier. Mange familier fikk lån hos banker og finansfirmaer. Problemene er spesielt store hos dem som fikk lån i utenlandsk valuta. Etter en stor oppsamling av gjeld som ble virkeliggjort av bankenes heftige lån til enkeltmenneskser og firmaer og raskt stigende priser på eiendommer i de siste par årene før kollapsen, har regjeringen nå satt kursen mot justering og omorganisering av gjeld.

Etter lavkonjunkturen har det vært satt i gang en rekke tiltak av regjeringen og det er flere under planlegging. Det har vært satt i gang mangfoldige initiativer for å imøtekomme enkeltpersoner og familier som sliter med økonomiske problemer. Disse initiativene inkluderer blant annet en bedre lovgivning om gjeldstilpasning, opprettelse av embetet ombudsmann for gjeldstyngede, betydelige hjelpeordninger for folk med utendlandske bil-lån og initiativer knyttet til boliger. En beslutning er blitt tatt om å utvikle et offisielt minimumsbeløp for forsørgelse og å utvikle offisielle sosiale indikatorer for hele landet.

Velferdsvakten ble opprettet kort tid etter kollapsen og har som hovedop-gave å følge opp og vokte krisens fiskale og sosiale konsekvenser for familier og barn, med spesielt fokus på forebyggende hjelpemidler, for å unngå kon-sekvenser som andre nordiske land har opplevd på grunn av samme type kriser og å komme med forslag til måter å hjelpe familier, barn og individer på Island. Lover om barnevern har vært revurdert med det som mål å gjøre systemet mer tilpasset det å gi forebyggende hjelp og assistanse og regeringen vedtok et handlingsplan 2007-2011 for å forbedre kår for barn og ungdom.

Aktivering av unge mennesker, 24 år og yngre, har vært et prioritets-prosjekt hos Arbeidsformidlingen i tillegg til aktiveringsprogrammer for alle aldersgrupper. Tiltak for å øke arbeidsdeltagelse blant unge sommeren 2010 ble opprettet og satt i gang på grunn av forutsigbar arbeidsledighet, alt i alt blev 850 sommerstillinger for studenter.

Trygdeetaten og trygdelovgivningen skal revurderes og som en del av det skal et nytt barneforsikringssystem settes på fot, som erstatter diverse beta-lingsordninger for barn og ungdom. På dagsorden er også en sammenslåing av Helsedepartementet og Sosial- og Trygdedepartementet.

I 2011 vil handikappomsorgen overføres fra staten til kommunene og det er planen å overføre eldreomsorgen fra stat til kommune i år 2012. Disse forandringene er skritt i utviklingen mot at ansvaret for driften av tjenestene blir forankret i kommunene, mens ansvaret for tilsyn, rettigheter, regelverk og klager ligger hos staten.

NORGE: I kjølvannet av den internasjonale finanskrisen befant norsk økonomi seg i en nedoverbakke ved inngangen til 2009. I finansmarkedene verden over var det dramatiske tilstander fra midten av september 2008. Bruttonasjonalproduktet ((BNP) for "Fastlands-Norge" (ekskl. oljeinntekter og utenriksfart) sank med 1,5 prosent sammenliknet med året før. Det økonomiske tilbakeslaget i Norge har imidlertid blitt svakere enn i de fleste andre OECD-land. Dette skyldes blant annet at virkemiddelbruken i den økonomiske politikken i Norge har vært kraftigere enn i de fleste andre land. En ekspansiv finanspolitikk bidro til å stimulert etterspørselen i økonomien gjennom økt kjøp av varer og tjenester fra privat sektor og i en viss grad gjennom økt offentlig sysselsetting. I tillegg til endringer i politikken har en relativt stor offentlig sektor i Norge virket stabiliserende på utviklingen i produksjonen og etterspørselen.

Til tross for den kraftige konjunkturedgangen har ikke arbeidsledigheten økt sterkt. I 2009 var ledigheten 3,2 prosent mot 2,5 prosent i 2008. Ledigheten økte noe i første halvdel av 2009, for deretter å stabilisere seg. Mens arbeidsmarkedet var godt for typiske kvinneyrker innen offentlig sektor, var 2009 tungt for de klassiske mannsyrkene.

Det var ingen vesentlig endring i arbeidsstyrken fra 2008 til 2009. Yrkesdeltakelsen i alderen 15-74 år ble redusert fra 73,9 prosent i 2008 til 72,8 prosent i 2009. Yrkesfrekvensen for menn er 75,6 prosent, mot 69,8 prosent for kvinner. Kjønnforskjellene i yrkesdeltakelse er størst for de eldste gruppene av arbeidsstyrken. Utdanningsnivået i arbeidsstyrken øker. I perioden 2006-2009 økte antall personer i arbeidsstyrken med høyere utdanning med 12 prosent, og i 2009 hadde 35 prosent av arbeidsstyrken fullført utdanning på universitets- eller høghskolenivå. Norge skiller seg i likhet med andre skandinaviske land ut fra mange OECD-land med en høy yrkesdeltakelse blant kvinner og eldre.

I 2009 var 27,3 prosent av alle personer i alderen 15-74 år utenfor arbeidsstyrken. Av disse var 36 prosent førtidspensjonister eller arbeidsuføre, 24 prosent alderspensjonister, 28 prosent under utdanning, mens 5 prosent var hjemmearbeidende (7 prosent uoppgitt). Ved utgangen av 2009 mottok om lag 11 prosent av befolkningen mellom 18-67 år uføreytelser.

Arbeids- og velferdsforvaltningen er i årene 2006-2009 reorganisert ved gjennomføringen av NAV-reformen. Et hovedmål for organisasjonsreformen er at flere skal være i arbeid eller aktiv virksomhet, og at færre skal ha trygd eller stønad som hovedkilde for forsørgelse. En mer

brukervennlig, samordnet og effektiv forvaltning er også sentrale mål med reformen. Reformen innebar en sammenslåing av de to tidligere statlige etatene Aetat (arbeidsmarkedsetat) og trygdeetaten til Arbeids- og velferdsetaten. Det skal etableres til sammen 457 arbeids- og velferdskontor (NAV-kontor) basert på en samarbeidsavtale mellom Arbeids- og velferdsetaten og den enkelte kommune. Kontoret skal dekke statsetatens oppgaver og som et minimum kommunens oppgaver knyttet til økonomisk sosialhjelp, kvalifiseringsprogrammet med tilhørende kvalifiseringsstønad, råd og veiledning. Formålet med etablering av NAV-kontorer er at brukerne skal kunne henvende seg på kun ett sted. 447 NAV-kontorer er etablert, ni kontorer blir etablert i løpet av 2010 og i 2011 vil det siste kontoret bli etablert.

Fra 1. februar 2010 fikk alle som ønsker eller trenger bistand for å komme i arbeid, en juridisk rett til å få vurdert sitt behov for bistand fra arbeids- og velferdsforvaltningen og til å delta i utarbeidelsen av en konkret plan for hvordan de skal komme i arbeid (aktivitetsplan). Fra 1. mars 2010 ble rehabiliteringspenger, attføringspenger og tidsbegrenset uførestønad erstattet av arbeidsavklaringspenger. Arbeidsavklaringspenger gis til personer som på grunn av sykdom, skade eller lyte har fått sin arbeidsevne nedsatt med minst halvparten, og som har behov for bistand for å bli i stand til å skaffe seg eller beholde arbeid som han eller hun kan utføre. Arbeidsavklaringspenger gis så lenge det er påkrevd for å gjennomføre nødvendig aktivitet med sikte på å komme i arbeid, men som hovedregel ikke lenger enn fire år.

Pensjonssystemet i Norge er under omforming. Som et ledd i dette arbeidet, vedtok Stortinget våren 2009 ny lov om alderspensjon fra folketrygden basert på Regjeringens forslag. Vedtaket omhandler nye opptjeningsregler, levealdersjustering, fleksibelt uttak av alderspensjon og nye regler for regulering av pensjon. Arbeidet med å reformere pensjonssystemet startet i 2001 med oppnevning av Pensjonskommisjonen, og Pensjonskommisjonens forslag fra 2004 er senere fulgt opp i to stortingsmeldinger fra 2005 og 2007. Det overordnede målet er å gjøre pensjonssystemet økonomisk bærekraftig på lang sikt. Pensjonsmodellen skal stimulere til økt arbeidstilbud, samtidig som den skal bidra til inntektsutjevning. Det åpnes for fleksibelt uttak av alderspensjonen fra 62-75 år, og det skal være mulig å kombinere alderspensjon og arbeid uten at pensjonen avkortes. Alderspensjon skal bestå av en inntektspensjon og en minstesikring i form av garantipensjon. Inntektspensjonen tjenes opp av arbeidsinntekt fra første krone opp til et tak, og alle år teller med. Pensjonen til nye alderspensjonister blir justert i forhold til forventet levealder for

aldersgruppen på uttakstidspunktet. Loven trådte i kraft fra 1.1.2010, men viktige endringer som fleksibel pensjon for aldersgruppen 62-75 år, vil tre i kraft fra 1.1.2011

Avtalen mellom regjeringen og partene i arbeidslivet om et mer inkluderende arbeidsliv er videreført. Den nye avtaleperioden varer til 31. desember 2013. De tre delmålene på nasjonalt nivå fra tidligere IA-avtaler er videreført og gjelder:

- Reduksjon i sykefraværet med 20 pst. i forhold til nivået i andre kvartal 2001. Dette innebærer at sykefraværet på nasjonalt nivå ikke skal overstige 5,6 prosent ved utgangen av 2013. Sykefraværet 4. kvartal 2009 var på 7,6 prosent målt i tapte dagsverk for arbeidstakere 16-69 år.
- Økt sysselsetting av personer med redusert funksjonsevne. Andelen sysselsatte blant personer med redusert funksjonsevne har ligget stabilt på om lag 45 prosent over en lengre periode.
- Yrkesaktiviteten etter fylte 50 år skal forlenges. I løpet av de to første IA-avtalene (2001-2005 og 2006-2009) har det vært en meget positiv utvikling med hensyn til dette målet. Den reelle pensjonsalderen har økt fra 63,1 år i 2004 til 64 år i 2008.

SVERIGE: Den avmattning som präglat den svenska ekonomin sedan 2007 har fortsatt och 2009 befann sig Sverige i en djup lågkonjunktur. BNP minskade år 2009 med 5,2 procent. Konjunkturen har dock nått botten tillväxten väntas bli 4,3 procent år 2010 respektive 3,4 procent år 2011. Orsakerna till det förbättrade läget är den expansiva finans- och penningpolitiken med bland annat skattesänkningar och låga räntor. Ökad export, stigande konsumtion samt den förbättrade internationella konjunkturen är också bidragande faktorer till förbättringarna i BNP.

Sysselsättningen minskade år 2009 med 2,5 procent. Nedgången var störst inom tillverkningsindustrin, men även tjänstesektorn var drabbad. Under 2009 var i genomsnitt 4 499 000 personer i åldern 15-74 år sysselsatta. Det var en minskning med 94 000 personer jämfört med 2008. Störst var nedgången bland männen. I den offentliga sektorn förväntas sysselsättningen stiga år 2010 och 2011, framförallt på grund av en expansiv finanspolitik. Detta samt att optimismen i både företag och hushåll stigit bidrar till att sysselsättningen som helhet beräknas stiga med 1 procent år 2010 och 1,1 procent år 2011.

Under 2009 var 408 000 personer i åldern 15-74 år arbetslösa, vilket motsvarar 8,3 procent av arbetskraften. Det var en ökning med 104 000

personer jämfört med 2008. Arbetslösheten fortsätter att stiga och blir 8,5 procent år 2010, för att sedan år 2011 sjunka till 8,2 procent.

Sjukfrånvaron var som högst år 2002 men därefter har antalet sjukpenningdagar minskat varje år. Utgifterna för sjukpenning har sedan 2002 minskat med närmare hälften. Även år 2010 minskar antalet ersättningsdagar med sjukpenning, men år 2011 börjar antalet sjukpenningdagar att stiga. Den stigande trenden fortsätter år 2012.

2008 var fjärde året i rad som antalet helårsekvivalenter vilka försörjdes med sociala ersättningar och bidrag såsom sjukpenning, sjuk- och aktivitetsersättning, arbetsmarknadsstöd och ekonomiskt bistånd minskade. En helårsekvivalent motsvarar en person som försörjs med full ersättning ett helt år, dvs. två personer som varit arbetslösa i ett halvt år var blir en helårsekvivalent tillsammans. År 2009 bröts den nedåtgående trenden och antalet helårsekvivalenter ökade med knappt 5 procent till 862 169. Ökningen skedde främst bland arbetslösa, där antalet steg med 42 procent, men även bland de med ekonomiskt bistånd. Antalet helårsekvivalenter med sjukpenning samt de med sjuk- och aktivitetsersättning fortsatte att sjunka.

Ökningen väntas fortsätta år 2010 och det är den försämrade arbetsmarknaden som är den största bidragande orsaken till utvecklingen av antalet helårsekvivalenter med sociala ersättningar och bidrag.

För att få fler i arbete och minska utanförskapet har skatten på förvärvsinkomster sänkts. Detta har dels skett genom ett jobbskatteavdrag i fyra steg och dels genom att den statliga inkomstskatten på förvärvsinkomster begränsats. Jobbskatteavdraget är konstruerat så att låg- och medelinkomsttagare får en större skattelättnad i förhållande till sin lön än höginkomsttagare. Uttaget av den statliga inkomstskatten har begränsats genom att den nedre skiktgränsen höjdes 1 januari 2009.

År 2007 sänktes inkomstskatten med 40 miljarder kr, år 2008 och 2009 med 10 respektive 15 miljarder kr och år 2010 med ytterligare 10 miljarder kr. Det fjärde steget i jobbskatteavdraget innebär att jobbskatteavdraget höjs för dem som inte har fyllt 65 år och som har arbetsinkomster som överstiger cirka 38 600 kronor per år. För de allra flesta löntagare innebär förstärkningen av jobbskatteavdraget att de får mellan 200 och 250 kronor mer kvar i plånboken varje månad. Det fjärde steget i jobbskatteavdraget trädde i kraft 1 januari 2010.

Även för pensionärer sänks skatten och skattesänkningen sker genom att grundavdraget höjs. Dessutom höjs bostadstillägget för personer med sjuk- och aktivitetsersättning.

År 2010 kompletteras sjukförsäkringen vilket innebär att man i undantagsfall kan få förlängd sjukpenning utöver de 550 dagar som tidigare gällt. Till följd av sjukförsäkringsreformen som genomfördes 2008 beräknas 54 000 personer lämna sjukförsäkringen år 2010. Förstärkta insatser till dessa personer, samt till arbetslösa, för att de ska kunna återgå till arbete genomförs 2010 i form av bland annat förstärkt förmedlingsverksamhet, arbetspraktik samt utbildning.

Den 1 januari 2010 inrättades Pensionsmyndigheten i Sverige. Pensionsmyndighetens uppdrag är att administrera den allmänna ålderspensionen, men även bland annat bostadstillägg till pensionärer och allmän efterlevandepension. Pensionsmyndigheten övertar viss verksamhet från Försäkringskassan och all verksamhet från Premiepensionsmyndigheten.

Den 1 juli 2010 höjdes flerbarnstillägget med 50 kr för det andra barnet, 100 kr för det tredje barnet, 150 kr för det fjärde barnet och 200 kr för det femte barnet och varje ytterligare barn.

Kapitel 2

Befolkning og indkomstfordeling

Link til supplerende information:

[EUROSTAT - database](#)

[EU-SILC database](#)

Tabel 2.1 Samlet fertilitetskvote i EU, Færøerne, Island og Norge 2008

Danmark	1,9	Belgien	.	Italien	.	Slovakiet	1,3
Færøerne	2,5	Bulgarien	1,5	Letland	1,4	Slovenien	1,5
Finland	1,9	Cypern	1,5	Litauen	1,5	Spanien	1,5
Island	2,2	Estland	1,7	Luxemburg	1,6	Storbritannien	.
Norge	2,0	Frankrig	2,0	Malta	1,4	Tjekkiet	1,5
Sverige	1,9	Grækenland	1,5	Polen	1,4	Tyskland	1,4
		Holland	1,8	Portugal	1,4	Ungarn	1,4
		Irland	2,1	Rumænien	1,4	Østrig	1,4

Kilde: EUROSTAT; Færøernes Statistik

Befolkning

Befolkningernes sammensætning er noget forskellig fra land til land, hvilket har betydning, både når det gælder pasningsbehovet for småbørn, aktiviteter for børn og unge, størrelsen og alderssammensætningen af de arbejdsløse, antallet af alderspensionister og behovet for omsorg og pleje i de ældste aldersklasser.

Den samlede fertilitetskvote har været relativt stabil i de seneste år i de nordiske lande, med de højeste fertilitetskvotienter på Færøerne og i Island og de laveste i Danmark, Finland og Sverige.

Samtidig er antallet af personer i de ældste aldersklasser øget i alle landene og dermed også behovet for omsorg og pleje. Der er dog markante forskelle både fra land til land og mellem de to køn. Det gælder for alle landene, at der i de ældste aldersklasser er flest kvinder, hvilket alt andet lige medfører at mange lever alene i de sidste år af deres liv.

Blandt de nordiske lande har Sverige den ældste befolkning, mens Island og Færøerne har den yngste. Set i relation til det øvrige Europa finder man i gennemsnitstallene for EU-landene et markant fald i befolkningen i de yngste aldersklasser, og tendensen mod flere personer i de ældste aldersklasser, specielt for kvinders vedkommende, findes også i EU-landene som helhed. Denne udvikling skal blandt andet ses i lyset af de markant lave fødselstal, særligt i de sydeuropæiske lande.

Af figur 2.1 fremgår udviklingen af de nordiske befolkninger frem til 2050 ud fra de nationale befolkningsfremskrivninger.

Det skal bemærkes, at der er forskelle med hensyn til de forudsætninger, som de enkelte lande ligger til grund, både når det gælder udviklingen i fertiliteten, den forventede middellevetid og migrationen, jævnfør tabel 2.3.

Tabel 2.2 Middelfolketallet efter køn og alder 2009

	Danmark		Færøerne		Finland		Island		Norge		Sverige	
	1.000	Pct.	1.000	Pct.	1.000	Pct.	1.000	Pct.	1.000	Pct.	1.000	Pct.
<i>Kvinder</i>												
0-6 år	223	8	2	10	203	7	15	10	205	8	360	8
7-17 "	370	13	4	17	330	12	24	15	334	14	576	12
18-24 "	222	8	2	9	224	8	16	10	210	9	409	9
25-49 "	927	33	7	31	848	31	55	35	820	34	1.495	32
50-64 "	545	20	4	17	587	22	26	17	444	18	895	19
65-79 "	350	12	2	11	365	13	14	9	262	11	605	13
80- "	147	5	1	5	170	6	6	4	143	6	312	7
I alt	2.783	100	23	100	2.726	100	158	100	2.418	100	4.653	100
<i>Mænd</i>												
0-6 år	234	9	3	10	212	8	16	10	215	9	380	8
7-17 "	388	14	4	16	344	13	25	16	353	14	608	13
18-24 "	232	9	3	10	235	9	17	10	219	9	430	9
25-49 "	944	35	8	33	883	34	59	36	859	36	1.555	34
50-64 "	545	20	5	18	577	22	28	17	456	19	903	20
65-79 "	312	11	3	10	298	11	13	8	232	10	547	12
80- "	80	3	1	3	77	3	4	3	77	3	181	4
I alt	2.736	100	25	100	2.625	100	162	100	2.411	100	4.604	100
<i>Kvinder og mænd</i>												
0-6 år	457	8	5	10	414	8	32	10	419	9	740	8
7-17 "	758	14	8	16	674	13	49	15	687	14	1.185	13
18-24 "	454	8	5	10	459	9	33	10	430	9	839	9
25-49 "	1.871	34	16	32	1.730	32	114	36	1.679	35	3.049	33
50-64 "	1.090	20	9	18	1.163	22	54	17	900	19	1.798	19
65-79 "	662	12	5	10	663	12	27	9	494	10	1.152	12
80- "	227	4	2	4	247	5	10	3	220	4	493	5
I alt	5.519	100	49	100	5.351	100	319	100	4.829	100	9.256	100

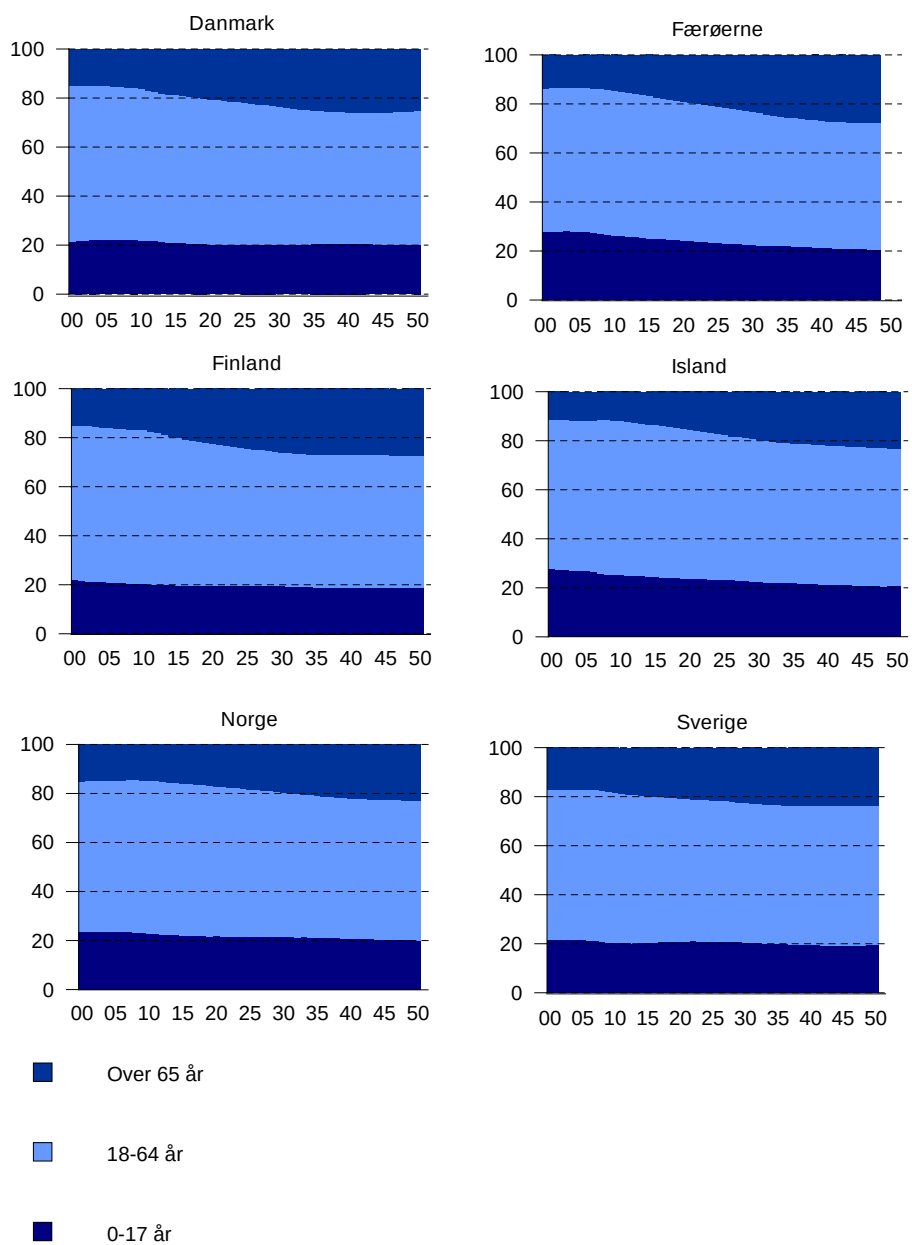
Tabel 2.3 Oversigt over forudsætningerne for befolkningsfremskrivningen for de nordiske lande

	Danmark ¹⁾		Færøerne		Finland		Island		Norge		Sverige	
	2009	2049	2009	2048	2009	2050*	2008	2050	2009	2050	2009	2050
<i>Forventet middelle- vetid</i>												
Mænd	77	84	77	80,4	77	86	80	85	79	86	79	84
Kvinder	81	86	82	82,5	83	90	83	87	83	89	83	86
Fertilitets- kvotient	1,9	1,9	2,3	2,5	1,9	1,9	2,1	1,9	2,0	1,9	1,91	1,8
Antal fødte børn i 1.000	64	65	1,3	..	60	59	5	5	62	74	112	94
Forven- tet netto migrati- on	5,0	4,5	-0,3	3,5	15,0	15,0	-4,8	0,8	38,6	19,0	49,0	19,7

1 Kun fertilitet for personer med dansk oprindelse

* Befolkningsprognose 2000-2060

Figur 2.1 Middelfolketallet procentvis fordelt på aldersgrupper 2000-2009 og fremskrivning 2010-2050

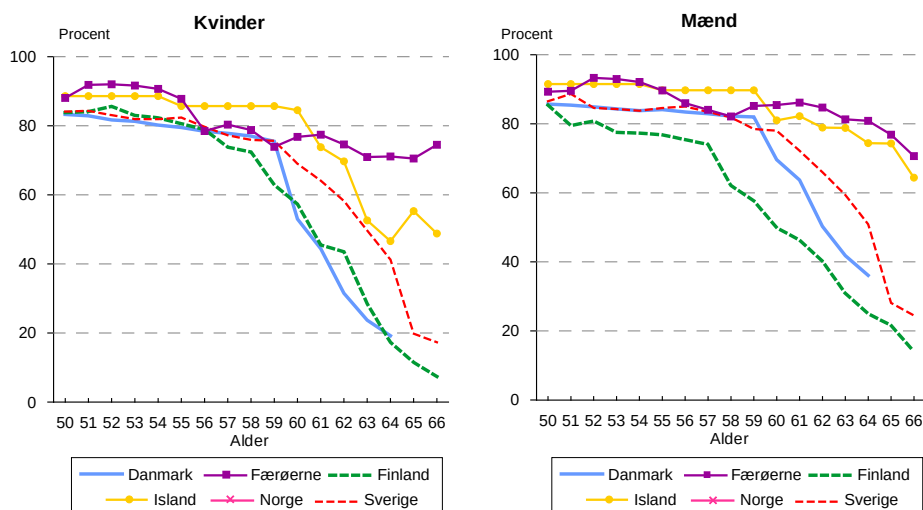
Tidlig tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet

Det som spiller en betydelig rolle i forhold til udgifterne til de ældre og de funktionshæmmede er især, hvor lang tid de erhvervsaktive forbliver på arbejdsmarkedet.

Figur 2.2 viser beskæftigelsesgraden for mænd og kvinder i alderen 50-66 år i 2009, og figur 2.3 og 2.4 viser udviklingen i beskæftigelsen for henholdsvis 60- og 64-årige mænd og kvinder i perioden 2000 til 2009.

Som det ses af Figur 2.2 har mændene generelt set en højere beskæftigelsesgrad end kvinderne. For både mænd og kvinder falder beskæftigelsesfrekvensen markant med alderen i alle de nordiske lande. Der er dog også store forskelle mellem landene. Forklaringer skal hovedsageligt søges i forskellige erhvervsstrukturer med deraf følgende konsekvenser for lønmodtagernes helbred, forskelle i arbejdsløsheden, samt forskelle i de muligheder der findes for at trække sig tidligt tilbage fra arbejdslivet med offentlige indkomsterstatende ydelser.

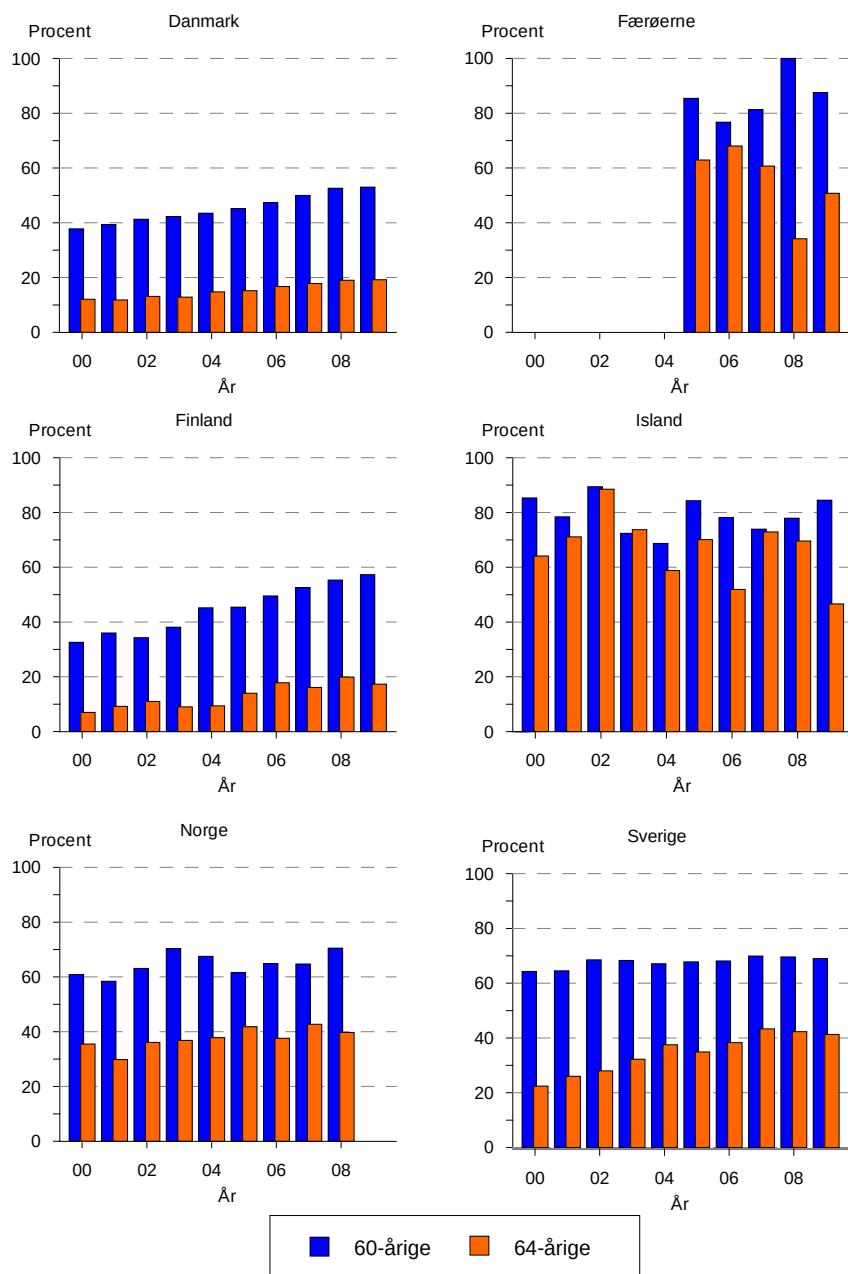
Figur 2.2 Personer i beskæftigelse i pct. af befolkningen. Fordeling efter alder og køn 2009

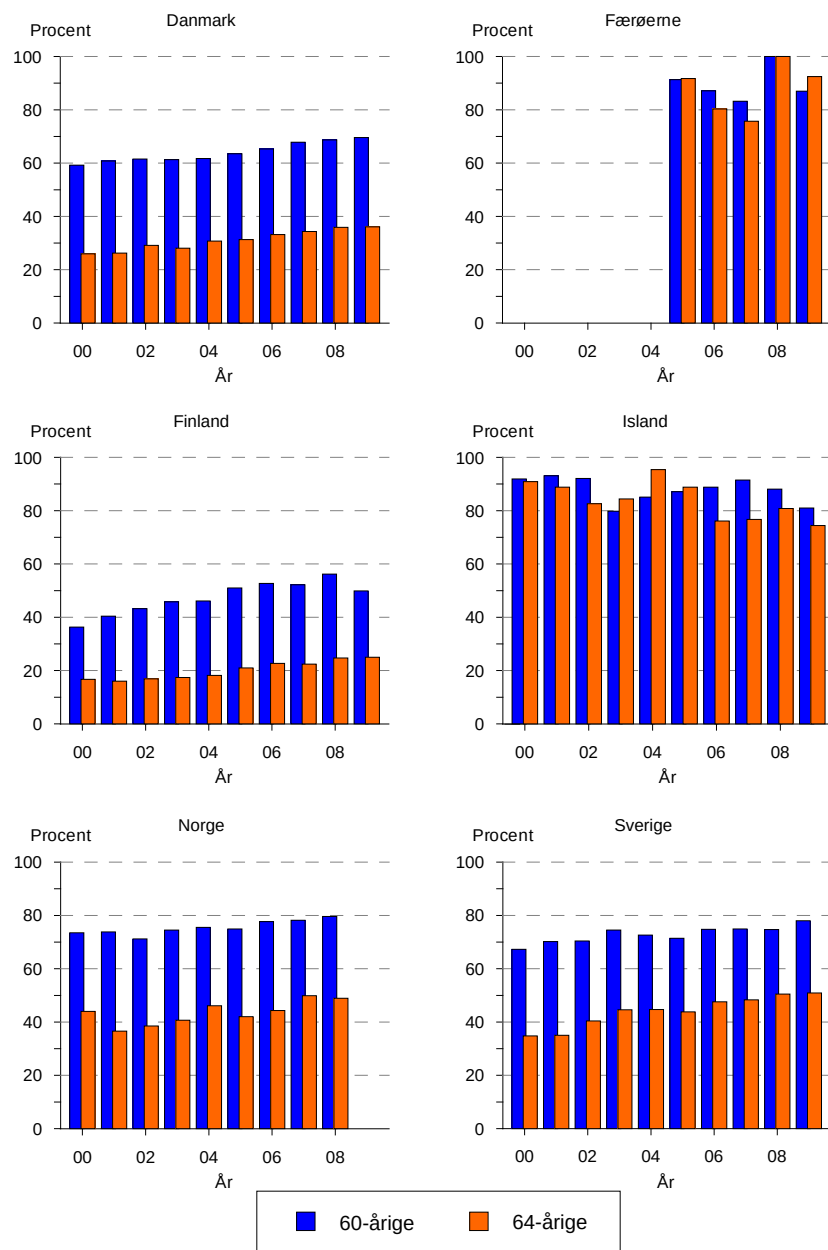
Den tidlige tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet er mest udbredt i Danmark og Finland. Disse to lande har de mest omfattende offentlige tilbagetrækningsordninger. På Færøerne er der ikke andre offentlige tilbagetrækningsordninger end helbredsbebetet førtidspension. I Island er der ikke andre offentlige tilbagetrækningsordninger med udtagelse af sømænd der får offentlig pension fra 60 års alderen. I Danmark findes der efterlønsordningen i Finland arbejdsløshedspensionen og i Norge aftalefastsat pension. Sverige indtager en midterposition hvad angår offentlige tilbagetrækningsordninger.

Der er markante forskelle mellem landene i beskæftigelsesfrekvensen for de 60- og 64-årige mænd og kvinder. Udviklingen i løbet af perioden 2000-2009 varierer også mellem landene. Beskæftigelsen for de 64-årige viser dog et noget mere uensartet mønster. Især i Finland og Danmark har der i de senere år været en stigende beskæftigelsesfrekvens for de 60-årige og i mindre grad for de 64-årige. Dette gælder for både mænd og kvinder. I Finland faldt beskæftigelsen for 60-årige mænd kraftigt i 2009.

Figur 2.3 Andel beskæftigede blandt 60- og 64-årige kvinder. Pct. 2000-2009

Figur 2.4 Andel beskæftigede blandt 60- og 64-årige mænd. Pct. 2000-2009

Indkomstfordeling

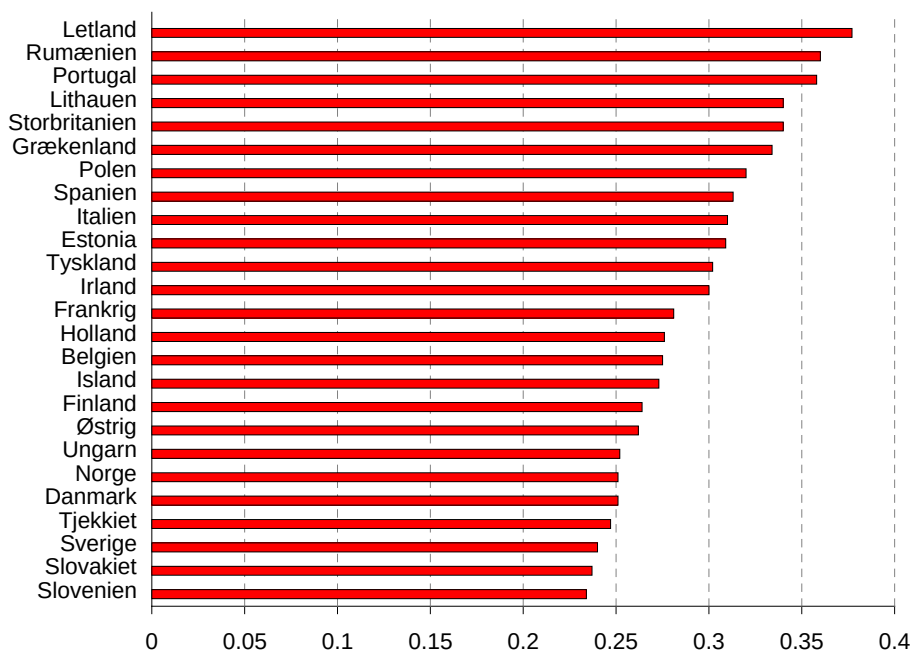
Figur 2.5 viser indkomstfordelingen udtrykt ved gini koefficienter for de nordiske lande og udvalgte EU lande i 2008 (gini koefficienten er et spredningsmål, hvor den mindste værdi er 0 og den højeste er 1).

Sammenlignet med andre lande er indkomstforskellene i de nordiske lande meget små. Forskellene er mindst i Sverige, Norge og Danmark og noget større i Finland og Island.

Ligheden i indkomstfordelingen i de nordiske lande er et resultat af mange faktorer.

Indkomstoverførslerne og beskatningen har uden tvivl stor betydning for ligheden. Den direkte effekt på indkomstfordelingen er dog svært at vise, idet indkomstfordelingen også kan være påvirket af holdninger og tidligere overførsler.

Figur 2.5 Gini koefficienter for de nordiske lande og udvalgte EU lande i 2008

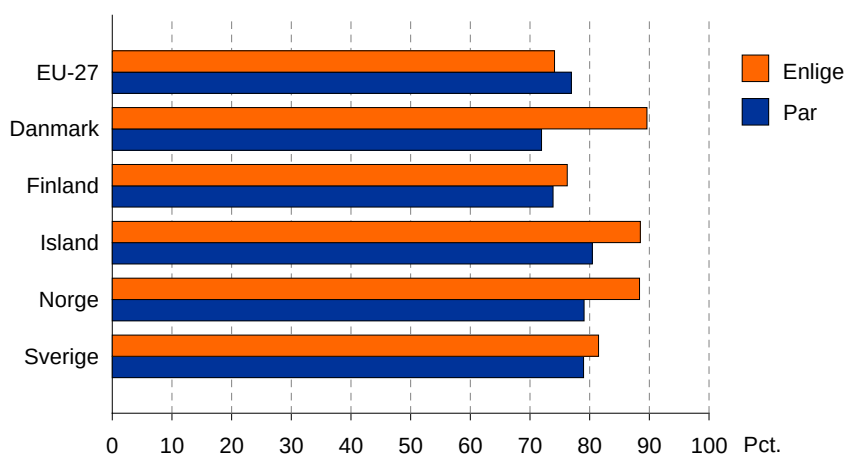
Kilde: EU- SILC

Pensionisters indkomst sammenlignet med andre husstande

Figur 2.6 viser den disponible indkomst for familier, hvor mindst den ene i husstanden er 65 år eller derover (65+ år). Indkomsten er vist i pct. af den disponible indkomst for enlige og par under 65 år.

Som det fremgår af figuren, har familier på 65+ år i alle de nordiske lande en lavere gennemsnitlig disponibel indkomst end familier, der er under 65 år. Dette gælder både for enlige og parfamilier, hvor enlige, dog har en højere procentandel end par (for EU-27 er det modsat).

Figur 2.6 Ækvivalente indkomster for enlige/par på 65+ år i pct. af de ækvivalente indkomster for enlige/par under 65 år, 2008

Kilde. EU- SILC

Relativ fattigdom

Tabellerne 2.4 og 2.5 viser andelen af befolkningen, der lever i husstande med en indkomst under henholdsvis 50 og 60 pct. af medianen af den ækvivalente disponible indkomst i 2008.

Det skal dog bemærkes, at beregninger af relativ fattigdom er sensitiv i forhold til de definitioner, der anvendes. Det er især for enlige med børn og for enlige ældre der er de største forskelle mellem landene og i forhold til EU gennemsnittet.

Tabel 2.4 Andel af den samlede befolkning der lever i husstande med en indkomst på under 50 pct. af medianen af den ækvivalente disponible indkomst, pct. 2008

	Danmark	Finland	Island	Norge	Sverige	EU27
Enlige med børn	3	15	9	11	12	20
Enlige under 65 år	18	18	15	22	16	17
Par under 65 år	3	3	5	4	5	7
Par med børn:						
- par med et barn	4	4	3	3	5	7
- par med to børn	3	3	1	2	3	8
Enlige 65+	5	14	10	10	8	14
Par hvor mindst den ene er 65+	2	3	2	1	2	7
Alle husstande	6	7	5	7	6	10

Kilde: EU-SILC

Tabel 2.5 Andel af den samlede befolkning der lever i husstande med en indkomst på under 60 pct. af medianen af den ækvivalente disponible indkomst, pct. 2008

	Danmark	Finland	Island	Norge	Sverige	EU27
Enlige med børn	16	25	28	21	26	35
Enlige under 65 år	27	29	21	28	24	24
Par under 65 år	5	6	7	6	7	10
Par med børn:						
- par med et barn	5	7	6	5	9	12
- par med to børn	4	8	4	4	6	14
Enlige 65+	21	40	36	33	28	27
Par hvor mindst den ene er 65+	14	11	5	3	6	15
Alle husstande	12	14	10	11	12	16

Kilde: EU-SILC

Kapitel 3

Familier og børn

Links til supplerende information:

[EUROSTAT - database](#)

[EU-SILC database](#)

[Typical cases](#)

[Sociale udgifter](#)

Mens de nordiske lande anvender næsten samme andel af de sociale udgifter i pct. af BNP til familier og børn, er der en noget større forskel på EU-landenes udgiftsmønster.

Tabel 3.1 Udgifter til familier og børn i pct. af BNP i EU, Færøerne, Island og Norge 2007

Danmark	3,7	Belgien	2,0	Italien	1,2 ^p	Slovakiet	1,5 ^p
Færøerne	4,7	Bulgarien	1,3	Letland	1,2 ^p	Slovenien	1,8 ^p
Finland	2,9	Cypern	2,0 ^p	Litauen	1,2 ^p	Spanien	1,2 ^p
Island	2,9	Estland	1,4	Luxemburg	3,2	Storbritannien	1,5 ^p
Norge	2,8	Frankrig	2,5 ^p	Malta	1,1	Tjekkiet	1,7
Sverige	3,0 ^p	Grækenland	1,5	Polen	0,8	Tyskland	2,8 ^p
		Holland	1,6 ^p	Portugal	1,2	Ungarn	2,8
		Irland	2,6	Rumænien	1,7	Østrig	2,8

^p Foreløbige data.

Anmærkning: Kilden er EUROSTAT: Database for Social Protection Expenditure and Receipts. Kilden for Færøerne er Socialministeriet.

Et karakteristisk træk ved de nordiske familier er, at der er relativt mange enlige forældre med børn. I alle landene er der betydeligt flere enlige kvinder med børn end enlige mænd med børn. De mange enlige med børn skyldes de hyppigt forekommende opbrud i familieforholdene.

De nordiske lande adskiller sig desuden fra de øvrige europæiske lande ved, at kvinder har en høj erhvervsfrekvens (jf. kapitel 4). Dette øger beho-

vet for pasningstilbud til børnene, mens forældrene er på arbejde. Desuden er pasning af børn placeret under uddannelsessystemet i det øvrige Europa, og derfor er tallene i tabel 3.1 ikke helt sammenlignelige.

Tabel 3.2 Familier efter familietype

	Danmark	Finland	Island ¹⁾	Norge	Sverige ^{2,3)}
	2009	2009	2009	2009	2009
<i>Antal familier med børn i alderen 0-17 år (1.000)</i>	766	584	51	618	1.090
Heraf (pct.):					
- Gifte	61,7	61,5	60,1	55,5	78,3
- Samboende	16,1	18,4	23,3	23,0	
- Enlige	22,1	20,1	16,6	21,5	21,7
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>Fordeelingen af børn (pct.)</i>					
-1 barn	40,8	43,6	47,3	44,0	43,2
-2 børn	42,8	38,3	33,8	39,3	41,9
-3 eller flere børn	16,4	18,1	18,9	16,7	14,9
Gennemsnitligt antal børn pr familie	1,8	1,8	1,5	1,8	1,8
<i>Antal familier uden børn (1.000)</i>	2.048	2.337	75	1.601	4.372
Heraf (pct.):					
- Gifte	27,5	25,7	43,8	30,8	28,2
- Samboende	8,4	8,7	5,1	6,5	
- Enlige	64,1	65,6	51,1	62,7	71,8
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>Enlige med børn (pct.):</i>					
Kvinder	83,0	86,8	91,3	81,6	80,3
Mænd	17,0	13,2	8,7	18,4	19,7
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>Enlige uden børn (pct.):</i>					
Kvinder	50,0	51,4	47,0	50,7	49,3
Mænd	50,0	48,6	53,0	49,3	50,7
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>Gennemsnitligt antal personer pr. familie</i>	2,0	1,8	2,5	2,2	1,8

1 Tallene er hentet fra Hagstofa Islands udvalgsundersøgelse vedrørende levevilkår (EU-Silc).

2 Tallene er fremskrevet med hjælp af simuleringsmodellen FASIT og bygger på SCB's udvalgsundersøgelse vedrørende husstandenes økonomi.

3 Samboende inkluderet i gifte.

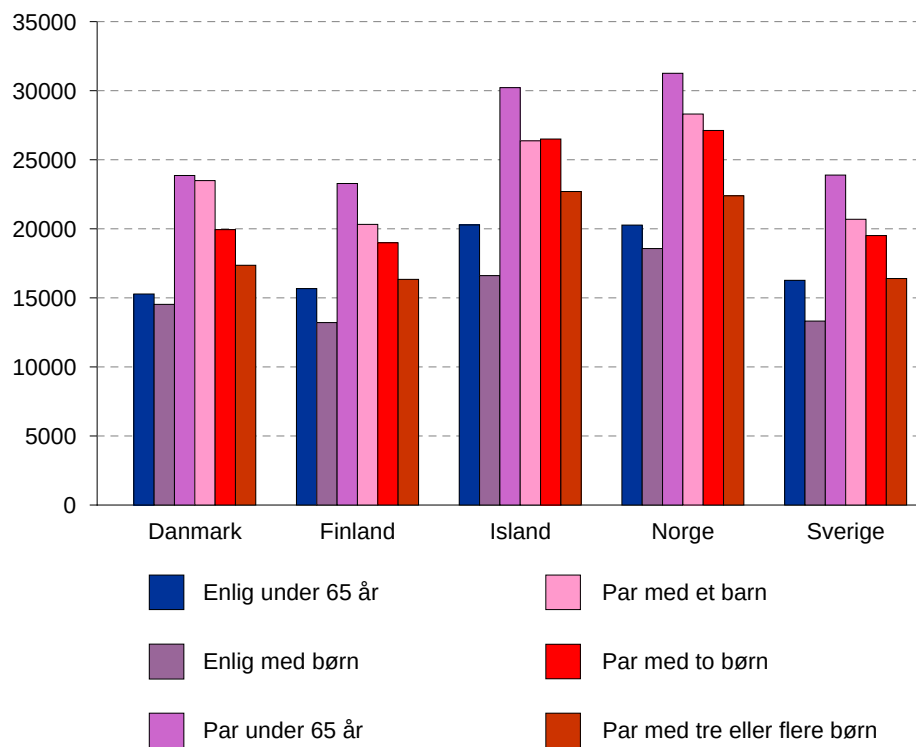
Figur 3.1 viser de gennemsnitlige disponible indkomster fordelt på familietyper målt i KKP-euro i 2008. Indkomsten er justeret i forhold til husstandens størrelse og sammensætning for at gøre de forskellige husholdningsstørrelser mere sammenlignelige (se bilag 1).

Formålet med figur 3.1 er at sammenligne forskellige husholdningstyper, hvor figuren viser den disponible indkomst for de voksne i husstanden, hvorfor husstande uden børn kun omfatter husstande uden ældre medlemmer. Især under enlige husstande er der mange studenter og andre, der ikke er i kontinuerligt arbejde. Dette forklarer delvist de relativt lave indkomster for enlige voksne husstande. I alle landene har enlige forsørgere de laveste indkomster.

I alle landene har par med mange børn en lavere indkomst end par uden børn eller et par med et barn. Antallet af børn forøger den divisor der er anvendt til at beregne den ækvivalente indkomst.

Desuden er der adskillige andre faktorer der bidrager til niveauet i indkomsterne for de forskellige husstandstyper. Beskæftigelsesgraden og uddannelse vil variere for de forskellige husstandstyper, ligesom den gennemsnitlige lønindtægt stiger med alderen.

Figur 3.1 Ækvivalente gennemsnitlige disponible indkomster fordelt på familietyper KKP-Euro 2008

Kilde: EU-SILC data. Gennemsnitlig ækvivalent nettoindkomst i KKP.

Kontantydelse til familier og børn¹

Dagpenge ved fødsel og adoption

I alle nordiske lande ydes der kompensation ved indkomstbortfald i forbindelse med fødsler de sidste uger før og mindst de første måneder efter fødslen. Der gives i alle landene en tilsvarende ydelse ved adoption.

I alle landene beror ydelsens størrelse på den tidligere løn, men ydelsen beror også på orlovsperioden længde.

I alle lande kan der gives fuld løn i henhold til kollektive aftaler.

I Danmark er det en forudsætning for at opnå ydelsen, at man opfylder beskæftigelseskravet, dvs. at man enten har arbejdet i 120 timer inden for de seneste 13 uger, er berettiget til dagpenge, har afsluttet en erhvervsmæssig uddannelse af mindst 18 måneders varighed inden for den sidste måned eller er elev i lønnet praktik.

På Færøerne er det også en forudsætning for at opnå ydelsen, at man er tilknyttet arbejdsmarkedet som lønmodtager eller selvstændig erhvervsdrivende, eller personen modtager arbejdsløshedsdagpenge. Andre personer modtager behovsprøvet socialhjælp.

I de øvrige nordiske lande modtager personer, som ikke er tilknyttet arbejdsmarkedet, også en ydelse. I Finland, Island og Sverige er der dog tale om et mindre beløb (et grundbeløb) og i Norge om en éngangsydelse. I 2010 er dette beløb på 35.236 NOK per barn. Både i Norge og Sverige bliver ydelsen større jo kortere tid man udtager ydelsen.

I alle landene kan moderen få kompensation for indkomstbortfald, hvis hun på grund af arbejde, der giver risiko for svangerskabet, eller hvis graviditeten har et sygeligt forløb, bliver nødt til at afslutte arbejdsforholdet tidligt i svangerskabsperioden. Reglerne for dette varierer noget mellem landene, hvor der i nogle lande udbetales barselsdagpenge, i nogle tilfælde sygedagpenge og i andre en særlig ydelse.

¹ Ydelser der udbetales til børn som har mistet én eller begge forældre, omtales i kapitel 6. Særlige ydelser, der gives som supplerende sociale ydelser til familier og børn, er omtalt i kapitel 8

Tabel 3.3 Reglerne for udbetaling af indkomsterstattende kontantydelse ved fødsel 2009

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
<i>I erhverv (lønmodtagere)</i>						
Den maksimale periode (uger), hvori der kan ydes fødselsdagpenge	50 ¹⁾	52	44 (46) ²⁾	39	46/56 ⁴⁾	69
- Fødselsdagpenge til mor før fødselen (i uger) *	4	4-8	5-8	4	3	9
Fødselsdagpenge (i uger):						
- Kun mor	18	14	18	13	9	8
- Kun far	-	4	(2) ²⁾	13	10	8
- Enten mor eller far	32 ¹⁾	30	26 ³⁾	13	⁵⁾	53
Derudover:						
- Far sammen med mor	2	2	3	-	2 ⁵⁾⁶⁾	2
Er dagpengene skattepligtige?	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
<i>Uden for erhverv</i>						
Det maksimale antal uger, hvori der kan ydes fødselsdagpenge	..	..	44	39	Engangsbeløb ⁷⁾	69
Er dagpengene skattepligtige?	..	..	Ja	Ja	⁷⁾	Ja
Kan orlovperioden deles med faderen?	..	..	Ja for max. 26 uger	Ja	⁶⁾	Ja

* Anm: De uger, moderen kan få dagpenge før fødselen, indgår i det samlede antal uger, moderen kan få fødselsdagpenge.

1 Den fælles orlovperiode på 32 uger kan forlænges med 8 eller 14 uger til 40 eller 46 uger. Den samlede orlovperiode bliver hermed 58 eller 64 uger. Ved forlængelse af orlovperioden sker der en nedsættelse af dagpengene, således at det samlede beløb for de 40 eller 46 uger svarer til dagpengene for de 32 uger.

2 En far der modtager forældredagpenge i de sidste 12 hverdage af forældredagpengeperioden har ret til fædredagpenge i yderligere 12 hverdage (såkaldt bonus fridage).

3 Hvis flere børn fødes samtidigt forlænges fødselsdagpengene med 60 dage for det andet og hvert derpå følgende barn.

4 46 uger med 100 pct. erstatning eller 56 uger med 80 pct. erstatning.

5 27 uger ved 46 uger med fødselsdagpenge og 37 uger med 54 ugers dagpenge

6 Faderen har ret til 2 ugers ulønnet orlov i forbindelse med fødselen. De to ugers orlov kan enten holdes lige før barnet bliver født eller umiddelbart efter fødselen. Retten til 2 ugers ulønnet orlov gælder ikke ved adoption. I det offentlige og i store dele af den private sektor findes der imidlertid kollektivaftaler der giver lønkomensation i de to uger.

7 Engangsbeløbet på NOK 35.263 er skattefrit. Faderen har ret til et engangsbeløb hvis moderen er død og/eller han har overtaget forældreansvaret alene

Tabel 3.4 Størrelsen af de indkomsterstattende kontantydelse ved fødsel 2009

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
<i>I erhverv</i> (<i>lønmodtagere</i>)						
Fødselsdagpengenes størrelse (pr. uge) i pct. af tidligere indkomst	100 ²⁾	100	Normalt 90-70 ⁴⁾	80	100/80	80/77,6 ⁹⁾
Indkomstloft pr. uge for fuld kompensation ¹⁾	3.940	6.250		87.209 ISK	8.409 NOK	8.208 SEK
Indkomstloft pr. uge for fuld kompensation KKP-Euro ¹⁾	374	594		584	736	790
Minimumsbeløb pr. uge	.	.	132 EUR	19.113 ISK ⁵⁾	701 NOK	1.260 SEK ¹⁰⁾
Minimumsbeløb pr. uge i KKP-Euro	.	.	106	128	61	115
Maksimumsbeløb pr. uge	3.625	5.580 ³⁾		87.209 ISK	7)	6.370 SEK
Maksimumsbeløb pr. uge i KKP-Euro	344	530		584		579
<i>Uden for erhverv</i>						
Dagpengenes størrelse (pr. uge)	-	.	132 EUR	11.559 ISK ⁶⁾	8)	1.260 SEK
Dagpengenes størrelse (pr. uge) i KKP-Euro	-	.	106	77		114

1 Indkomstloftet er den indtægtsgrense (tidligere indkomst) som fødselsdagpengene er beregnet i forhold til. Beregningen af indkomstloftet sker efter forskellige principper i de enkelte lande.

2 Ved forlængelse af den fælles orlovsperiode på 32 uger til 40 eller 46 uger sker der en nedsættelse af dagpengene, således at de i 40-ugersperioden svarer til 80 pct. og i 46-ugersperioden til ca. 70 pct.

3 Maksimumsbeløb pr. uge er fraregnet bidrag til feriepenge på 12 pct.

4 For de 56 første dage moderen har orlov er det 90 pct. af arbejdsindkomsten op til 49.003 Euro per år. Indtægter over 49.003 Euro 32,5 pct. For de følgende 49 dage 70 pct. af arbejdsindkomsten op til 31.850 Euro per år.

5 Minimumsbeløbet udbetales når beskæftigelsen har været 25 til 49 pct. Minimumsbeløbet når beskæftigelsen har været 50 til 100 pct. er 26.489 pr. uge. Der udbetales 26.489 ISK pr. uge til heltidsstuderende.

6 Udbetales også når beskæftigelsen er mindre end 25 pct.

7 Beregnet som fødselsdagpenge for erhvervsaktive bliver maksimalbeløbet 8.049 NOK per uge ved 100 pct. kompensation i 46 uger, eller 6.727 NOK ved 80 pct. kompensation i 56 uger.

8 For de der ikke har oparbejdet ret til fødselsdagpenge kan der gives et engang beløb på NOK 35.263

9 Kompensationsgraden er 80 pct., men omregningsfaktoren for den tilgrundliggende indkomst gør at kompensationen bliver 77,6 pct.

10 Ydelser på det laveste niveau (i alt 90 dage) gælder både for forældre i og uden beskæftigelse.

I Danmark, Færøerne, Finland og Sverige kan faderen desuden modtage dagpenge i et antal dage umiddelbart efter fødslen, samtidig med at moderen modtager dagpenge. I Island er 13 uger af fødselsorloven forbeholdt faderen som kan afholdes samtidig med moderen og 13 uger som forældrene frit kan dele mellem sig. I Norge er 6 uger af forældreydelsen forbeholdt faderen. Fa-

deren har desuden ret til 2 ugers ulønnet orlov i forbindelse med fødselen. I det offentlige og i store dele af den private sektor findes der imidlertid kollektivaftaler der giver lønkompensation i de to uger.

Den periode, hvori man kan modtage dagpenge ved fødsel og adoption, er generelt relativt lang i de nordiske lande. Barselsorloven er imidlertid betydeligt længere i Sverige end i de andre lande. Antal dage med forældre-dagpenge udgør 480 dage per barn. Hvis forældrene tager ligelig del i pasningen har hver af forældrene ret til halvdelen af disse 60 dage reserveres for at vurdere forældrene og disse kan ikke overdrages.

I Danmark er barselsorloven på et år og meget fleksibel. Forældrene kan bl.a. frit fordele de sidste 32 ugers orlov mellem sig og holde orlov enten på skift, i forlængelse af hinanden eller samtidig. De 32 uger kan forlænges med 8 eller 14 uger, dog uden det samlede dagpengebeløb ændres. Forældrene kan endvidere udskyde dele af orloven til senere afholdelse inden barnet fylder 9 år.

Ækvivalent disponibel indkomst og kompensationsgrader ved modtagelse af fødselsdagpenge

I dette års udgave af Social tryghed har vi valgt at anvende den ækvivalente disponible indkomst for enlige med børn og for par med og uden børn.

Dette betyder i sagens natur, at kompensationsgraderne for enlige med et nyfødt barn samt for par med to børn ud over en nyfødt ændres, idet der tidligere blev sammenlignet med et par med to børn og for en enlig uden børn. Definitionen på de ækvivalente indkomster fremgår af bilag 1. Den første voksne tæller 1. Den anden voksne tæller 0,5, og hvert barn tæller 0,3. Figur 3.2 viser den ækvivalente disponible indkomst på tre indkomstniveauer for en enlig med et nyfødt barn, som modtager fødselsdagpenge.

Figur 3.3 viser den ækvivalente disponible indkomst på to indkomstniveauer for et par med et nyfødt barn, der henholdsvis er uden børn andre børn og som i forvejen har to børn.

Som det fremgår af tabel 3.5, er kompensationen noget forskellig i de nordiske lande for en enlig, der modtager fødselsdagpenge. Den højere kompensation i Danmark, Færøerne og Norge for AW (gennemsnitslønnen for en arbejder)=67 pct. skyldes primært børnetilskuddet til det nyfødte barn, men hænger også sammen med, at boligstøtten er højere til familier med børn end til familier uden børn.

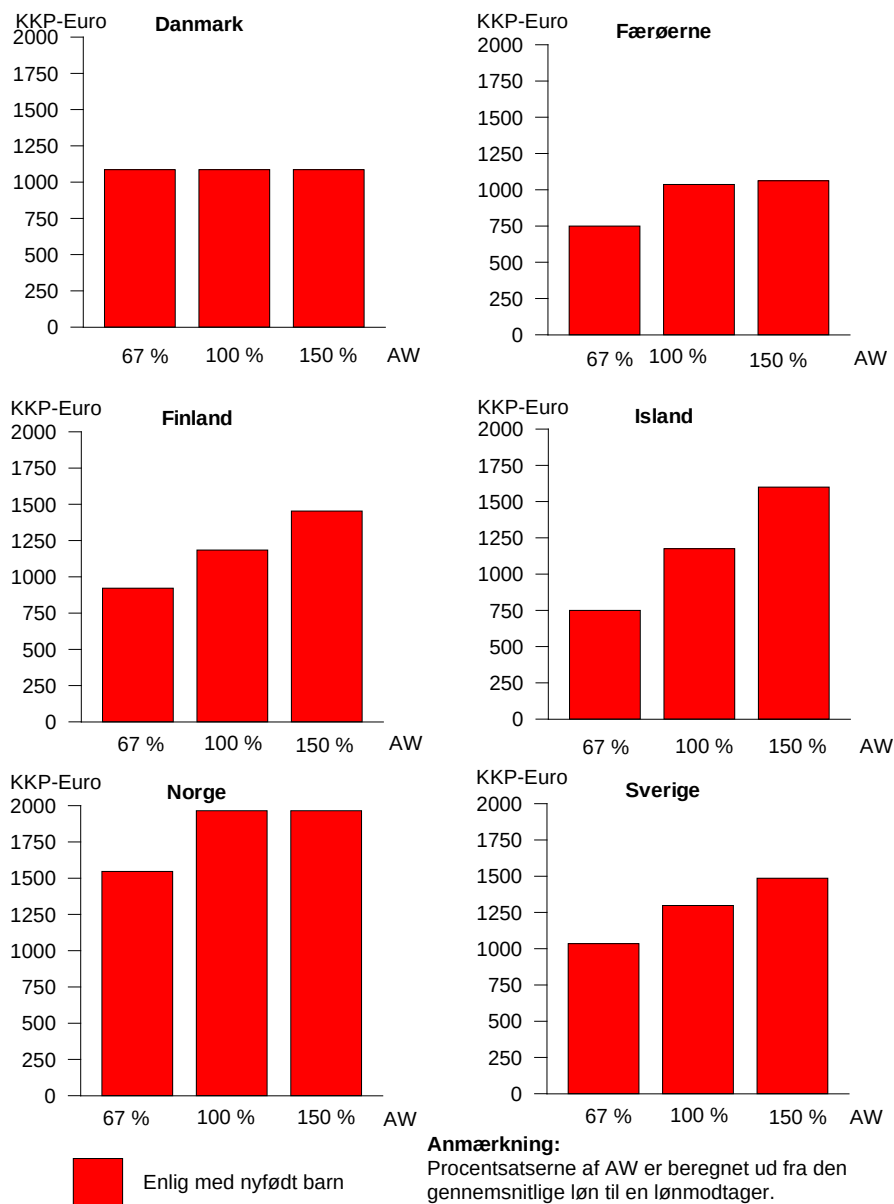
For parfamilier med to børn ud over den nyfødte hænger det lavere kompensationsniveau i forhold til den enlige uden andre børn i Danmark, Færø-

erne, Norge og Sverige for AW=67 pct. sammen med betalingen for daginstitutionspladser til de to andre børn, Kompensationsgraderne fremgår af tabel 3.5 og 3.6.

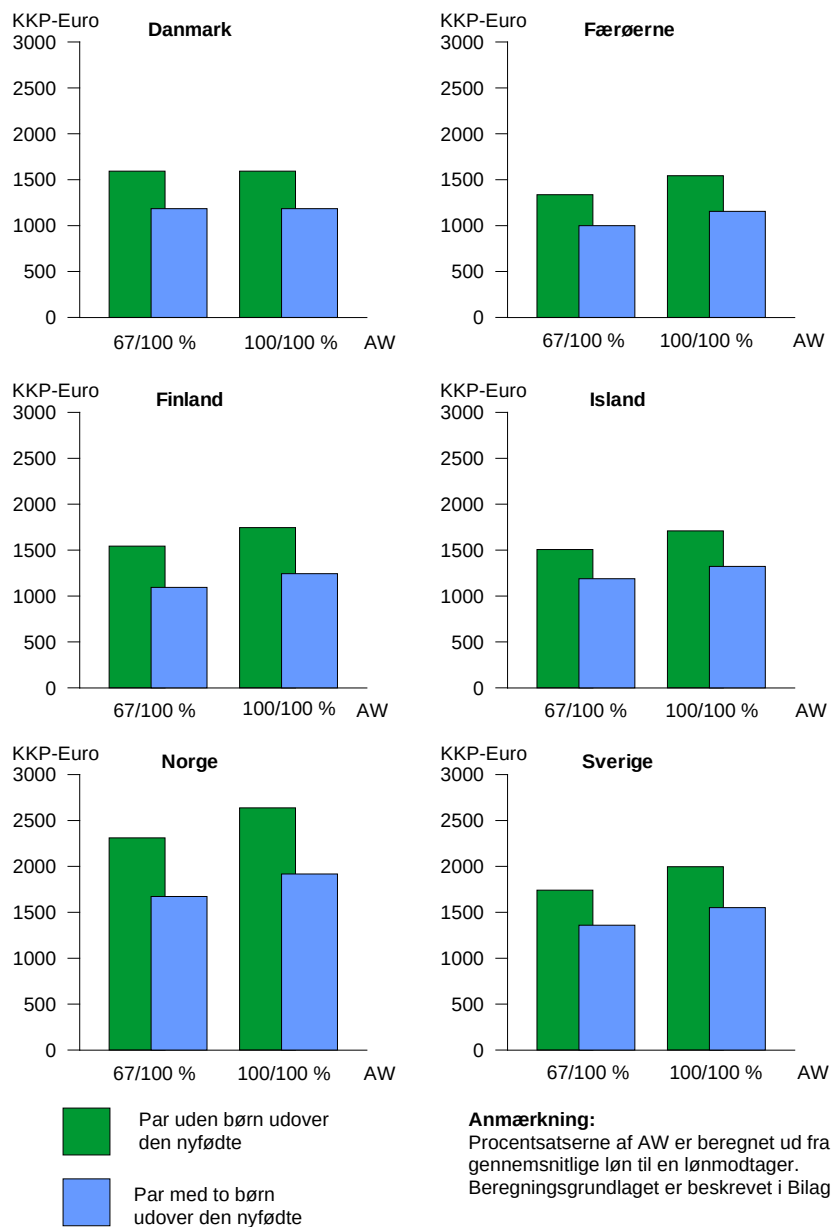
Tabel 3.5 Ækvivaleret kompensationsgrad pr. måned for en enlig, når denne modtager fødselsdagpenge, i procent af disponibel indkomst pr. måned ved arbejde (december) 2009

	<i>Danmark</i>	<i>Færøerne</i>	<i>Finland</i>	<i>Island</i>	<i>Norge</i>	<i>Sverige</i>
<i>67 pct. AW</i>	88	77	70	61	93	74
<i>100 pct. AW</i>	62	77	66	69	83	64
<i>150 pct. AW</i>	47	58	59	67	60	55

Figur 3.2 Ækvivaleret disponibel indkomst for en enlig ved modtagelse af fødselsdagpenge pr. måned (december) 2009 i KKP-Euro

Figur 3.3 Ækvivaleret disponibel indkomst for et par når den der tjener mest modtager fødselsdagpenge pr. måned (december) 2009 i KKP-Euro

Tabel 3.6 Ækvivaleret kompensationsgrad for et par ved fødselsdagpenge i pct. af disponibel indkomst ved arbejde når den der tjener mest modtager dagpenge 2009

	Danmark	Færøerne	Finland	Island ¹⁾	Norge	Sverige
<i>Par uden børn udover den nyfødte</i>						
67/100 pct. AW	81	86	77	77	86	76
100/100 pct. AW	69	86	77	76	84	74
<i>Par med to børn udover den nyfødte</i>						
67/100 AW	86	89	70	83	87	81
100/100 AW	72	89	71	82	85	79

1 Næsten halvdelen af kvinderne på arbejdsmarkedet er ansat i det offentlige eller hos arbejdsgivere, hvor de modtager fuld løn under barselsorlov i stedet for dagpenge.

Kompensationsgraderne er desuden afhængige af dagpengenes størrelse set i forhold til den tidligere indkomst. Dagpengene er lavest i Finland og højest i Danmark, målt i forhold til den tidligere indkomst (jf. tabel 3.4). I Finland er der til gengæld ingen øvre grænse for dagpengenes størrelse, men kompensationsgraden er lavere med højere indkomster. I Island blev der sat indkomstloft for dagpengenes størrelse 1. januar 2005. Dagpengemaksimum er højest i Island og lavest i Danmark. Kompensationsniveauet er generelt højt i Færøerne, også for de høje indkomstgrupper. I Sverige og Finland er kompensationsniveauet ligeledes relativt højt for de høje indkomstgrupper, mens det i Danmark er relativt lavt for disse grupper.

Mænd og kvinders brug af dagpengeordningerne

Det er karakteristisk at flere og flere mænd gør brug af dagpengeordningerne i forbindelse med fødsel og adoption. Der er dog store forskelle fra land til land, både når man ser på antallet af modtagere og på antallet af dage, hvori der modtages fødselsdagpenge.

Tabel 3.7 Antal dage med dagpenge ved graviditet, fødsel og adoption i løbet af året 2000-2009

	Danmark ¹⁾	Finland	Island ²⁾	Norge	Sverige ³⁾⁴⁾
<i>Antal dage (1.000)</i>					
<i>hvor der er modtaget fødselsdagpenge</i>					
2000	13.150	15.232	696	10.920	37.100
2005	20.281	15.751	1.122	11.026	44.254
2008	22.536	16.306	1.258	12.027	49.002
2009	21.475	16.534	1.282	12.647	49.561
<i>Heraf mænd i procent</i>					
2000	5,5	4,2	2,9	6,9	13,7
2005	5,9	5,5	32,7	8,8	20,5
2008	6,2	6,6	34,2	11,3	22,3
2009	7,3	6,7	33,9	11,6	23,1

1 Opgørelsesmetoden er revideret fra og med 2002.

2 Indtil 2000 bortfaldt retten til dagpenge under barselsorlov, hvis moderen var berettiget til fuld løn fra sin arbejdsgiver.

3 Oplysningerne gælder modtagere af forældredagpenge

4 Oplysningerne gælder nettodage med forældredagpenge, graviditetsydelse og midlertidig forældredagpenge i forbindelse med fødsel og adoption

Dette afspejler dels forskelle i hvor mange der er omfattet af ordningerne, dels forskelle i længden af den periode hvori man er berettiget til ydelsen. I Danmark blev barselsorloven udvidet til et år i 2002. I Island blev den nye lov vedrørende barselsorlov, med virkning fra 2001, helt udbygget i 2003 hvorved fædre fik en selvstændig ret til orlov på 13 uger ligesom moderen. Disse ændringer afspejler sig i statistikken der viser at det er betydeligt flere mænd end tidligere der modtager fødselsdagpenge.

I Norge blev ordningen med eksklusiv ret for fædre til en del af ydelsesperioden (fædrekvoten) udvidet fra fire til fem uger i 2005 og seks uger i juli 2006. Den hidtil sidste udvidelse kom for fødte efter 1. juli 2009. Kvoten er nu på 10 uger. Hidtil har udvidelsen vist sig i statistikken ved at fædre udtager flere dage med fødselsdagpenge. Antallet af fædre som udtager mere end fædrekvoten stiger også men relativt langsomt. Fædres ret til fødselsdagpenge er fortsat afhængig af at moderen efter fødselen er i arbejde, tager en offentlig godkendt uddannelse eller på grund af sygdom eller skade er afhængig af hjælp til at tage sig af barnet.

De svenske tal er ikke sammenlignelige med de øvrige landes, da ydelsen udbetales i flere dage pr. barn end i de øvrige lande. Desuden kan forældredagpenge udbetales indtil barnet fylder 8 år. Af det samlede antal dage hvori der blev udbetalt fødselsdagpenge i 2009 var 83 pct. for børn op til 3 år, i 2008 var det 84 pct. For kvinder var ca. 88 pct. af dagene for børn under 3 år, for mændene var det ca. 68 pct. i 2009.

Adoptionstilskud

Adoptivforældre får stort set de samme ydelser som biologiske forældre, men der er dog visse forskelle. Adoptivforældre får for eksempel igen orlov, men de får forældredagpenge i længere tid end de biologiske forældre.

Hvis man adopterer et barn fra et andet land får man et tilskud som dækker de udgifter som adoptionen indebærer. Adoptionsbidraget er skattefrit og er et engangsbeløb. Adoptionen må ske igennem et internationalt bureau i Finland.

I Sverige kan man ved adoption få et tilskud fra Forsäkringskassan. Beløbet er 40.000 SEK og er skattefrit. Det er dog en forudsætning at barnet er født af udenlandske medborgere, som ikke er bosat i Sverige når barnet bliver adopteret. Desuden må barnet heller ikke være fyldt 10 år.

Tabel 3.8 Nytilkomne adopterede børn i løbet af året der modtager adoptionstilskud 2000-2009

	Danmark	Færøerne ¹⁾	Finland	Island	Norge	Sverige
2005	586	9	..	..	607	976
2006	448	25	222	..	498	875
2007	429	10	155	20	404	707
2008	395	14	162	34	327	695
2009	497	13	197	34	315	720

1 For Færøerne gælder at Rigsombudsmanden varetager hjemtagelse af adoptionsbørn. Statistik fra og med 2005 er fra Rigsombudsmandens årsberetning.

Forældreydelser ved pasning af børn

Tabel 3.9 Reglerne for orlovsordninger for pasning af børn pr. december 2009

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
Findes der orlovsordninger for personer i erhverv	Ja ¹⁾	Nej	Ja	Nej	Ja	Ja
Orlovsperiodens længde	52 uger	-	Frem til at barnet fylder 3 år.	-		480 dage ³⁾
Tilskuddets størrelse	60 pct. af dagpenge-maksimum.	-	314 EUR per måned + 94 EUR for følgende børn under 3 år + 60 EUR for hver følgende barn under 7 år + indkomst prævet tillæg max. 168 EUR	-	Graduerede forældre-dagpenge	390 på sygedagpenge grundbeløb og 90 dage med mindstebeløb.
Antal børn der er omfattet ordningen	1.140²⁾	-	97.617	-	..	212.954

* Anm: De uger, moderen kan få dagpenge før fødselen, indgår i det samlede antal uger, moderen kan få fødselsdagpenge.

1 Ordningen er ophævet med virkning fra 2011.

2 Antal forældre 4, kvartal 2009

3 Niveauet på forældredagpenge der udbetales, står i forhold til hvor meget ydelsesmodtageren arbejder. Hvis moderen arbejder 50 procent modtager hun 50 procent af forældredagpengene.

I Danmark er reglerne om børnepasningsorlov i forbindelse med udvidelsen i 2002 af barselorloven til et år blevet ophævet med virkning fra 2011. Forældre til børn født før indførelsen af den nye barselorlov har således fortsat ret til børnepasningsorlov indtil barnet fylder 9 år.

I Finland har forældrene efter en forældredagpengeperiode ret til at vælge mellem en kommunal daginstitutionsplads eller tilskud til pasning af små børn. Tilskuddet kan enten gives som et tilskud til pasning i hjemmet eller som tilskud til privatpasning. Tilskud til pasning i hjemmet gives hvis familien har et barn under 3 år.

Forældrene kan også vælge at nedsætte deres arbejdstid hvis de har børn under 3 år. I den situation har de ret til et delvist pasningstilskud på 70 EUR pr. måned.

På Færøerne findes der ingen ordninger om forældreydelse ved pasning af børn.

I Island tilbyder nogle kommuner et tilskud til pasning af små børn hvis de venter på en plads i kommunal daginstitution. Regler og beløb varierer

I Norge er det at udtage ydelsen gradueret. Ordningen gælder ved fødsel eller adoption og giver mulighed for, at en del af fødselsdagpengene kan udbetales i kombination med arbejdsindtægt over en længere periode end den ordinære 44- eller 54-ugers periode. Dagpengene skal benyttes inden barnet fylder 3 år. Ordningen er blevet forenklet i 2007 og dette har givet et stigende forbrug i kombinationsmuligheder.

I Sverige har forældre ret til at modtage forældredagpenge i 69 uger i forbindelse med et barns fødsel. Perioden kan strækkes over flere mindre perioder, indtil barnet fylder 8 år eller har afsluttet sit første skoleår.

Der findes desuden ordninger, som giver forældre ret til at blive hjemme uden løn for at passe børn i Norge, Finland og Sverige. I Sverige gælder denne ordning indtil barnet fylder 1½ år. Derudover har man ret til deltidsarbejde, 75 pct. af heltid, indtil barnet fyldes 8 år. I Sverige indførtes den 1. juli 2008 et frivilligt kommunalt pasningsbidrag. En kommune kan give et pasningsbidrag på højst 3.000 SEK for børn der er fyldt et men ikke tre år og som ikke benytter børnepasningsordningerne. Pasningsbidraget kan ikke kombineres med forældrepenge for bidragsmodtageren eller dennes sambo eller ægtefælle. Pasningsbidraget er skattefrit.

For børn der er født fra 1. juli 2008 findes der en mulighed for at søge om ligestillingsbonus. Bonussen omfatter forældre med fælles pasning og indebærer en reduktion af skatten med maksimal 3.000 SEK per måned (100 SEK per dag) til forældre som har udtaget minimum forældredagpenge. Bonussen kan maksimalt udgøre 13.500 SEK per barn

I Norge gives der kontantstøtte til børn mellem 12 og 35 måneder (et- og to-årige) som ikke går i en heldagsbørnehave. Beløbet er på 3.303 NOK per bar per måned. Ydelsen er uden behovs eller indtægtsprøvning og er skattefrit. Der gives et forholdsvist mindre beløb i de tilfælde at barnet har en deltidsbørnehaveplads.

Pasning af syge børn

I alle nordiske lande har forældre i et vist omfang mulighed for at blive hjemme for at passe et sygt barn. I Norge og Sverige er dette reguleret ved lov, i de øvrige lande efter overenskomst.

I alle landene gælder det, at forældrene selv vælger, om det er moderen eller faderen, som skal blive hjemme for at passe barnet. I Sverige er det også muligt, at man overlader det til en anden forsikret person end forældrene at holde fri for at passe et sygt barn og modtage dagpenge. I Norge har enlige forsørgere ret til 20 dages fravær og par har ret til 10 dages fravær hver for at passe et sygt barn.

For så vidt angår længden af den periode, hvori man har ret til at blive hjemme for at passe et sygt barn, er ordningen mest generøs i Sverige med 120 dage pr. år pr. barn og mindst i Danmark, Færøerne og Island.

I Danmark, Færøerne, Finland og Island gives der til gengæld fuld løn-kompensation ved pasning af børn med kortvarig sygdom. I Sverige gives en kompensation svarende til 80 pct. af arbejdsindkomsten op til et vist indkomstniveau (der svarer til loftet på sygedagpenge).

I alle landene er der desuden særlige regler for pasning af kronisk eller alvorligt syge børn.

Børnetilskud

Tabel 3.10 Regelgrundlaget for børnetilskuddet 2009

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
Er børnetilskuddet indkomstreguleret	Nej ¹⁾	Nej	Nej	Ja	Nej	Nej
Er børnetilskuddet skattefrit	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Gives der samme tilskud for børn i alle aldersklasser	Nej/Ja ²⁾	Ja	Ja	Nej	Ja	Ja
Gives der tillæg når der er flere børn	Nej	Nej	Ja	Ja	Nej	Ja
Gives der ekstra børnetilskud til enlige	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Nej
Gives der særlig børnetilskud til særlige grupper?	Ja ³⁾	Nej	Nej	Nej	⁴⁾	Nej

1 Det særlige børnetilskud, der ydes når en eller begge barnets forældre modtager førtidspension, som er tilkendt før 1. januar 2003, eller folkepension, er dog indkomstreguleret. Børnetilskud til særlige grupper af uddannelsessøgende er ligeledes indkomstreguleret.

2 Børnefamilieydelsen er aldersafhængig, de øvrige børnetilskud reguleres ikke pga. alder.

3 Flerbørnstilskud til børn født ved flerbørnsfødsler.

4 Der gives et særskilt tillæg til "Barnetrygden" i Norge for børn der er bosat i Finmark. Enkelte kommuner i de nordligste Troms og på Svalbard. Dette tillæg er på 3.480 NOK per barn i 2009

I alle lande ydes der tilskud til børn. Ydelserne er skattefrie og uafhængige af forældrenes indkomst, dog ikke i Island hvor børnetilskuddet er indkomstprøvet. I Island betales der fra 2001 dog et fast beløb uafhængig af indkomsten som et ekstra tillæg for alle børn under 7 år. I Danmark, Færøerne, Island og Norge gives ydelsen indtil barnet er fyldt 18 år, i Finland indtil barnet er fyldt 17 år og i Island og Sverige indtil barnet er fyldt 16 år - dog 20 år hvis barnet er under uddannelse. I alle landene med undtagelse af Færøerne er det staten, der finansierer børnetilskuddet. På Færøerne finansierer kommunerne 43 pct. af udgifterne til børnetilskud. Det er tale om et fradrag i indkomsten for den ene forælder. Hvis fradraget ikke benyttes fuldt ud gives det resterende beløb som tilskud til pågældende forældre.

Tabel 3.11 Børnetilskuddets årlige størrelse 2009

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
	DKK ¹⁾	DKK	EUR	ISK ²⁾	NOK ³⁾	SEK ⁴⁾
<i>Par med:</i>						
1 barn	13.004	10.321	1.200	84.108	11.640	12.600
2 børn	26.008	20.642	2.526	71.311	23.280	26.400
3 børn	39.012	30.963	4.218	123.220	34.920	43.248
<i>Enlig med:</i>						
1 barn	22.480	16.501	1.759	284.414	23.280	12.600
2 børn	40.180	33.002	3.644	498.936	34.920	26.400
3 børn	57.880	49.503	5.896	728.705	46.560	43.248
<i>Tilskuddet i KKP-EURO</i>						
<i>Par med:</i>						
1 barn	1.235	981	965	563	1.019	1.145
2 børn	2.471	1.961	2.032	477	2.038	2.398
3 børn	3.706	2.942	3.393	825	3.057	3.929
<i>Enlig med:</i>						
1 barn	2.136	1.568	1.415	1.903	2.038	1.145
2 børn	3.817	3.135	2.932	3.339	3.057	2.398
3 børn	5.499	4.703	4.743	4.877	4.076	3.929

1 Der er regnet med en børnefamilieydelse for de 3-6-årige på 3.251 DKK pr. kvartal til såvel enlige som par. Ydelsen for de 0-2-årige udgjorde 4.107 DKK pr. kvartal og for de 7-17-årige 2.558 DKK pr. kvartal.

2 I Island er børnetilskuddet reguleret både efter hvor mange børn der er i familien og i forhold til indkomsten. Det maksimale tilskud til et par med et barn i alderen 1-16 år er 152.331 ISK og til enlige 253.716 ISK. For hvert barn, ud over det første, betales maksimalt 181.323 ISK til samboende og 260.262 ISK til enlige. Desuden betales der et ikke indkomstprøvet tillæg på 61.191 ISK for børn i alderen 0-6 år. Hvis et pars årsindtægt (i 2008) er over 3.600.000 ISK og en enligs årsindtægt er over 1.800.000 ISK sker der en reduktion i tilskuddet med 2 pct. af den løn der overstiger maksimumsbeløbet for et barn, 5 pct. for to børn og 7 pct. for tre eller flere børn. I tabellen er der regnet med et barn under 7 år i hvert tilfælde og den gennemsnitlige årsindtægt for par med børn og enlige med børn. Det gennemsnitlige beløb er for alle børn i alderen 1-16 år (børn født i perioden 1993-2008).

3 I det gennemsnitlige beløb er medregnet småbørnstillæg til enlige forsørgere Svalbardtillæg og Nordnorgetillæg.

4 Det gennemsnitlige beløb pr. barn er beregnet ved at sammentælle de udbetalte beløb til børnetilskud, flerbørnstillæg og forlænget periode med børnetilskud i 2009, divideret med antal børn med børnetilskud og antal børn med forlænget periode med børnetilskud i december 2009.

Bidragforskud til børn

Til børn, hvis forældre ikke lever sammen, vil der som regel blive ydet et underholdsbidrag fra den af forældrene, der ikke har barnet hos sig. Fastsættelse af underholdsbidrag til børn indgår i vilkårene ved ophævelse af ægteskab og som led i retshandlinger ved fødsel uden for ægteskab. Bidraget fastsættes enten efter aftale mellem forældrene, ved domstolsbeslutning eller ved afgørelse i socialforvaltningerne.

Både i Danmark, Finland og Sverige kan personer med en høj indkomst blive pålagt at betale et højere beløb end normalbidraget.

Norge fik nye regler for fastsættelse bidragforskud i 2003. Bidragets størrelse bygger på princippet på at både moderen og faderen deler udgifterne til forsørgelsen af barnet i forhold til deres økonomiske evne. Fordelingen mellem forældrene tager hensyn til samvær mellem bidragsyder og børn, således at forældre der har meget samvær betaler mindre bidrag.

Betaler den bidragspligtige ikke til tiden, kan den bidragsberettigede i alle de nordiske lande få bidragene forskudsvis udbetalt af det offentlige. Det er dog højest normalbidraget der bliver forskudsvis udbetalt i Danmark, Færøerne, Island og Finland. I Norge er bidragforskuddet indtægtsreguleret. Aldersgrænsen for forskudsvis udbetaling af underholdsbidrag er 18 år. I Island, Finland og Sverige kan perioden udvides til 20 år, hvis barnet er under uddannelse.

Tabel 3.12 Bidragforskuddenes størrelse (KR/EUR) i 2009

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge ¹⁾	Sverige
Maksimalt beløb pr. barn pr. år	13.536	12.192	1.637	259.884	16.020	15.276
Maksimalt beløb pr. barn pr. år i KKP-Euro	1.286	1.158	1.317	1.739	1.402	1.388

1 Maksimalt bidragforskudd (årlig gennemsnitt). Det er tre forskellige forskuddssatser, afhængig af bidragsmottakers indtækt

Tabel 3.13 Antal børn med bidragsforskud i pct. af befolkningen under 18 år 2000 -2009

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige ¹⁾
2000	14	9	10	19	18	16
2005	13	9	9	19	14	13
2008	11	9	9	19	12	13
2009	11	9	9	..	12	12

1 Antal børn under 19 år.

Andre ydelser

I Norge suppleres det almindelige børnetilskud med skattelettelser for pasning af børn. Udgiften hertil indgår dog ikke i den sociale udgiftsstatistik. Enlige forsørgere kan desuden af Folketrygden få tilkendt en såkaldt overgangsydelse til underhold, økonomisk støtte til pasning af barnet samt tilskud til uddannelse.

I Finland, Island, Norge og Sverige er der indført børnepension i form af grundpension og tillægs/arbejdspension. I Danmark gives der et særligt børnetilskud.

Børnepensionen ydes til børn, hvis den ene eller begge forældre er afgået ved døden. Børnepension omtales i øvrigt nærmere i kapitel 6.

Serviceydelser til familier og børn

I de nordiske lande har man valgt at give børn og familier en omfattende daglig service. Ansvar for driften af disse servicetilbud påhviler i første omgang kommunerne, som skal sørge for daginstitutionstilbud til børn og unge, børnehaveklasser, familiedadpleje, børnepasning i hjemmene samt børne- og ungdomsforsorg.

Fysisk og psykisk udviklingshæmmede børn integreres så vidt muligt i de normale pasningstilbud.

I alle landene kan børnefamilier i ekstraordinære tilfælde få tildelt hjemmehjælp. Det gælder fx, hvis den person, der tager vare på hjemmet og børnene, ikke kan sørge for hjemmet på grund af sygdom, fødsel eller lignende.

Familier kan desuden få hjælp til at forebygge, at børn og unge anbringes uden for hjemmet.

Daginstitutioner og familiedadpleje

Daginstitutioner for børn op til skolealderen

Børn i førskolealderen modtages i daginstitutioner. I alle landene findes der både hel- og deltidspladser.

Både i Danmark, Finland og Norge kan forældre, efter lidt forskellige ordninger, modtage et kontantbeløb for helt eller delvist selv at passe barnet i eget hjem.

I alle landene er det kommunerne, som skal sørge for, at der udbydes et tilstrækkeligt antal pladser. Som et supplement findes der i alle landene også private pasningsordninger som spiller en ikke uvæsentlig rolle.

I Danmark blev der i 2004 indført en pasningsgaranti, der indebærer, at kommunerne har pligt til at anvise plads i et alderssvarende dagtilbud til alle børn i aldersgruppen over 26 uger og indtil barnets skolestart.

Herudover har forældre ret til at vælge en plads i et dagtilbud i en anden kommune. Kommunerne kan dog beslutte at lukke ventelisten for optagelse af børn fra andre kommuner af kapacitetsmæssige årsager.

På Færøerne er kommunerne ikke forpligtet, via lov, at tilbyde en børnehavplads til alle børn.

I Finland har alle børn under 7 år ret til plads i en kommunal daginstitution eller i familiedagpleje. Forældre har endvidere mulighed for at få passet børnene privat med kommunalt tilskud. Folkpensionsanstalten betaler beløbet direkte til den institution/privatperson som passer barnet/børnene.

I Island tilbyder nogle kommuner et tilskud til pasning af små børn hvis de venter på en plads i kommunal dagpleje. Regler og beløb varierer.

I Norge er kommunerne forpligtet til at tilbyde børnehavpladser til de forældre der ønsker en plads. Forældrene har imidlertid ingen juridisk ret til en plads.

I Sverige er førskoleaktiviteter en samlet betegnelse for aktiviteter der henvender sig til børn fra et år og frem til skolestarten. Den findes i form af ”førskole” familiedagpleje og daginstitutioner med førskoleaktiviteter. Kommunerne er forpligtet til at tilbyde førskoleaktiviteter eller familiedagpleje til:

- Børn, hvis forældre arbejder eller studerer.
- Børn hvis forældre er arbejdsløse eller på forældreorlov. Her skal børnene tilbydes mindst 3 timer per dag eller 15 timer per uge.
- Børn der har et eget behov for aktiviteterne.

Pladserne skal tilbydes uden unødvendig forsinkelse, hvilket vil sige normalt tre til fire måneder efter at forældrene har tilmeldt barnet. Kommunerne skal tage passende hensyn til forældrenes ønsker om pasningsformen og pladsen skal tilbydes så nær barnets hjem som mulig. Desuden skal alle børn tilbydes mindst 525 timer uden brugerbetaling i førskolen fra og med det efterår barnet fylder fire år (den såkaldte almindelige førskole). Regeringen har foreslået at den almene førskole skal gælde fra og med det efterår når barnet er fyldt 3 år. Forslaget skal gælde fra 1. juli 2010. Fra den 1. juli 2009 erstattes

familiedag hjem til pædagogisk omsorg. Det udgør et samlebegreb for familiedagpleje i flere varianter.

Familiedagpleje

Der findes kommunal familiedagpleje i alle nordiske lande. Den omfatter fortrinsvis børn i førskolealderen. De kommunale dagplejere er ansat og lønnet af kommunerne og modtager børnene i deres eget hjem. Som ved ophold i daginstitutioner betaler forældrene for børns ophold i familiedagpleje. I alle landene findes der desuden privat familiedagpleje, som drives uden offentlig tilskud. Disse pasningsformer er ikke omfattet af den nordiske socialstatistik.

Børnehaveklasser

I alle landene er der indrettet særlige skoleforberedende klasser, men efter lidt forskellige regelsæt. Efter skoletid har børnene mulighed for at deltage i skolefritidsordninger.

I Danmark er børnehaveklassen omfattet af undervisningspligten. Det årlige timetal er mindst 600 klasstimer, svarende til 20 timer ugentlige lektioner af mindst 45 minutter fordelt på 200 skoledage. Efter skoletid kan børnene opholde sig i enten daginstitutioner eller skolefritidsordninger.

På Færøerne er der kun et enkelt sted tilbud om skoleforberedende klasser.

I Finland har 6-årige ret til førskoleplads uden betaling. Ordningen omfatter 700 timer per år. Ordningen er ikke obligatorisk for børnene, men næsten alle af de 6-årige deltager i skoleforberedende foranstaltninger.

I Island er alle 6-årige skolepligtige og indgår derfor ikke i denne statistik.

I Sverige er det kommunerne som er forpligtede til at tilbyde alle 6-årige mindst 525 timer i den nye skoleform - førskoleklasse. I efteråret 2008 gik 95 pct. af alle 6-årige i førskoleklasse mens få procent allerede havde påbegyndt grundskolen. Alle 6-årige har ret til at begynde i grundskolen hvis forældrene ønsker det. Efter skoledagen - i førskoleklassen eller i grundskolen - kan de børn der har behov for det forblive i skolepasningsordningen.

Børn i skolealderen

I samtlige lande er der pasningsmuligheder for børn i skolealderen. Pasningen kan enten foregå i særlige fritidshjem for børn i skolealderen, eller være integreret i daginstitutionernes pasning af børn i førskolealderen. I Norge er

ansvaret for udviklingen af skolefritidsordninger lagt ind under skolesektoren. Dette gælder i vidt omfang også i Danmark, Island og Sverige. Omfanget af tilbud varierer fra kommune til kommune.

Der er forskellige øvre aldersgrænser for tildelingen af pladser på fritidshjem/skolefritidsordninger. I Danmark er den 10 år i nogle kommuner og 14 år i andre. På Færøerne giver de største kommuner skolefritidsordninger til og med 2. klassetrin. I mindre kommuner anvendes dagplejeordninger indtil tilsvarende alderstrin. I Finland er der normalt ingen aldersgrænse, men den kan dog i særlige tilfælde være 10 år. I Island er den 9 år, i Norge 10 år og i Sverige 12 år. I Norge skal kommunen give et tilbud om skolefritidsordninger for børn i 1-4 års skolealderstrin og for børn med særlige behov fra 1-7 års skolealderstrin.

Børn i daginstitutioner og offentlig finansieret dagpleje

Der er betydelige forskelle fra land til land på hvor mange børn, der er omfattet af pasningsordninger i daginstitutioner og familiedagpleje. Af årsager hertil kan nævnes arbejdsløshedens omfang, og at børn i børnehaveklasser i Danmark også opholder sig i daginstitutioner efter timerne i børnehaveklassen. De lave rater for 1-2-årige i Finland hænger sammen med muligheden for at få tildelt hjemmepasningsstøtte. I Sverige spiller den lange barselsperiode også en rolle.

Tabel 3.14 Reglerne for pasning af børn i daginstitution og familiedagpleje 2009

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
<i>Børn i førskolealderen</i>						
Har alle børn ret til en plads i en daginstitution/familiedagpleje?	Ja, for aldersgruppen over 26 uger	Nej	Ja	Nej	Nej	Nej
Findes der centralt fastsatte regler for egenbetaling?	Ja	Ja	Ja for kommunale, nej for private	Nej	Ja	Ja
Findes der et loft over egenbetalingen størrelse? Hvis ja angiv beløb.	Ja, højest 25 pct. af de budgetterede bruttoudgifter	Nej	Ja, 233 EUR per barn/måned i kommunal dagpleje (från och med august 2010 254 EUR)	Ja, enligt lov for det ikke være højere end kommunens real medeludgifter per barn i daginstitutionen.	2.330 NOK per måned	1.260 SEK
Muligheder for hel eller delvis friplads?	Ja	Ja	Ja	Nej		Ja
<i>Børn i skolealderen</i>						
Har alle børn ret til en plads i fritidshjem/skolefritidsordning?	Ja ¹⁾	Nej	Nej, men der skal findes pasning enten om morgenen eller om eftermiddagen for børn der går i 1. eller 2. klasse	Ja, dog afhængigt af kommune, men kun børn 6-9 år gammel.	Nej	Ja ²⁾
Findes der centralt fastsatte regler for egenbetaling?	Ja. Dog ikke for skolefritidsordninger	Ja	..	Nej	Kommunerne kan kræve dækning for de faktiske udgifter	Ja
Findes der et loft over egenbetalingen størrelse? Hvis ja angiv beløb.	Ja, højest 30 pct. af de budgetterede bruttodriftsudgifter for fritidshjem men intet loft over skolefritidsordninger	Nej	..	Nej		840 SEK
Muligheder for hel eller delvis friplads?	Ja	Ja	..	Bestemmes af kommunen	Bestemmes af kommunerne	Ja
Aldersgrænsen for pasning af børn i skolealderen	Indtil 14 år	Ingen	..	6-9 år	Til og med 4 klasse og 7 for børn med særskilt behov	6-12 år

1 Alle børn har ret til at blive skrevet op til en plads, og kommunen skal tilbyde et passende antal pladser, men der er ikke tal om en pasningsgaranti som for børn i førskolealderen.

2 Hvis barnets forældre er i arbejde eller studerer eller hvis barnet selv har behov for ordningen, hvis forældrene er arbejdsløse har barnet ret til en plads i en daginstitution.

**Tabel 3.15 Børn indskrevet i daginstitutioner og offentlig finansieret dag-
pleje efter alder i pct. af de respektive aldersgrupper 2000-2009**

	Danmark	Færøerne	Finland ¹⁾	Island	Norge ²⁾	Sverige
<i>2000</i>						
< 1 år	15	..	2	7	2	.
1-2 år	77	..	35	59	37	60
3-5 år	92	..	66	92	78	86
0-5 år i alt	75	..	46	68	52	66
6 år	90	..	67	-	.	77
0 - 6 år i alt	77	..	49	58	.	68
7-10 år	63	..	3	.	.	51
<i>2005</i>						
< 1 år	15	21	1	6	3	.
1-2 år	85	79	37	76	54	67
3-5 år	95	88	69	94	91	95
0-5 år i alt	79	74	47	73	64	71
6 år	88	83	67	-	.	84
0-6 år i alt	80	75	50	63	.	73
7-10 år	63	28	1	.	.	61
<i>2008</i>						
< 1 år	17	20	1	7	4	.
1-2 år	90	84	42	81	75	70
3-5 år	97	93	73	94	96	97
0-5 år i alt	81	78	51	75	73	73
6 år	91	95	69	-	.	86
0-6 år i alt	83	81	53	65	.	75
7-10 år	74	34	1	.	.	66
<i>2009</i>						
< 1 år	15	17	1	..	4	.
1-2 år	90	85	40	..	77	70
3-5 år	97	93	73	..	96	97
0-5 år i alt	81	78	49	..	74	74
6 år	91	89	69	..	.	85
0-6 år i alt	83	80	52	..	.	75
7-10 år	75	39	1	..	.	67

1 Tallene fra og med 2000 er inklusive børn i privat pasning med offentligt tilskud.

2 Fra 2000 kun børn i alderen 0-5 år. Tallene for børn over 6 år fra 2009, henviser til skoleåret 2009-2010; i alderen 7-10 vises der kun børn 7-9 år.

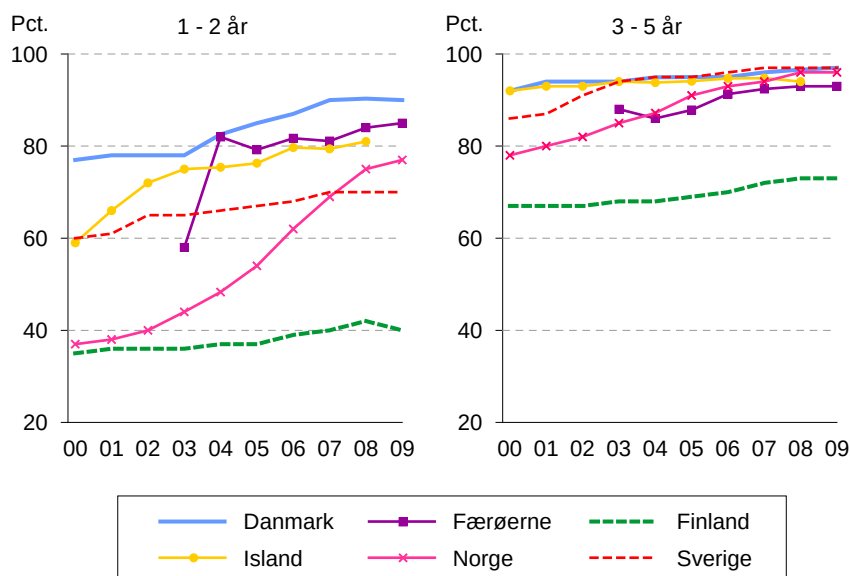
**Tabel 3.16 Børn indskrevet i daginstitutioner og offentlig finansieret dag-
pleje (1.000) efter alder 2000-2009**

	Danmark	Færøerne	Finland ¹⁾	Island	Norge ²⁾	Sverige
<i>2000</i>						
< 1 år	10	..	1	-	1	.
1-2 år	103	..	40	5	44	111
3-5 år	192	..	122	12	144	242
0-5 år i alt	306	..	163	17	189	353
6 år	65	..	44	-	.	81
0 – 6 år i alt	370	..	207	17	.	434
7-10 år	171	..	8	-	.	255
<i>2005</i>						
< 1 år	10	-	1	-	2	.
1-2 år	110	1	41	7	62	136
3-5 år	189	2	117	12	159	271
0-5 år i alt	310	3	159	19	223	407
6 år	60	1	38	-	.	76
0 – 6 år i alt	369	4	197	19	.	484
7-10 år	176	1	3	-	.	238
<i>2008</i>						
<1 år	11	-	1	-	3	.
1-2 år	118	1	50	7	89	152
3-5 år	189	2	128	12	169	302
0-5 år i alt	318	3	178	20	261	454
6 år	59	1	39	-	.	86
0-6 år i alt	377	4	217	20	.	540
7-10 år	199	1	2	-	.	250
<i>2009</i>						
<1 år	10	-	1	..	3	.
1-2 år	118	1	47	..	94	155
3-5 år	191	2	128	..	173	310
0-5 år i alt	318	3	176	..	270	465
6 år	59	1	40	..	.	88
0-6 år i alt	378	4	216	..	.	553
7-10 år	201	1	2	..	.	259

1 Se tabel 3.15

2 Se tabel 3.15

Figur 3.4 Børn 1-5 år indskrevet i dagsinstitutioner og kommunal familiedagpleje i pct. af aldersgruppen 2000-2009

Se noterne til Tabel 3.15

Børne- og ungdomsforsorg

I samtlige nordiske lande findes der forskellige former for forebyggende initiativer til fremme af børns og unges opvækst under trygge og gode forhold. Det kan både dreje sig om almene foranstaltninger og foranstaltninger mere specifikt rettet mod det enkelte barn eller den unge.

Landenes lovgivning giver også muligheder for, at det offentlige griber ind og yder støtte, eller anbringer barnet uden for eget hjem hvis der er risiko for, at barnet eller den unge får en uheldig opvækst.

Forebyggende foranstaltninger

Der findes forebyggende foranstaltninger i alle de nordiske lande over for familien eller barnet. Forebyggende foranstaltninger kan være i form af konsulentbistand, praktisk pædagogisk støtte i hjemmet, familiebehandling,

døgnophold for både forældre og børn, kontakt eller støttepersoner for hele familien eller økonomisk støtte med henblik på at undgå anbringelse af børn uden for hjemmet.

Tabel 3.17 Børn, unge og familier der modtog støtteforanstaltninger i løbet af året

	Danmark	Færøerne	Finland	Island ¹⁾	Norge ²⁾	Sverige ³⁾
	2008	2008	2008	2008	2008	2009
0-17 år	11.537	313	59.055	3.788	29.175	24.257
18-22 år	..	28	8.292	.	1.566	.
Familier	..	203	-	3.015	.	.

1 Dækker børn og unge med en eller anden form for støtteforanstaltninger.

2 Tal for Norge viser her støtteforanstaltninger for børn som ikke er anbragt

3 Børn og unge 0-18 år, målt 1. november 2009.

Anbringelse uden for eget hjem

I alle landene kan det komme på tale at anbringe et barn uden for hjemmet. Årsagen kan fx være, at forældrene behøver hjælp til opdragelse af barnet, eller at barnets sundhed eller udvikling udsættes for fare på grund af manglende pasning. Der kan også foretages indgreb, hvis unge udsætter deres egen sundhed eller udvikling for alvorlig fare, fx på grund af alkohol- og/eller narkotikamisbrug eller kriminalitet.

De fleste anbringelser af børn uden for eget hjem sker efter frivillig aftale med forældrene. I Norge er de fleste placeringer uden for hjemmene formelt set ufrivillige i og med at de foretages af fylkesnævne.

I alle landene kan børn også anbringes uden for eget hjem uden forældrenes samtykke. I Finland og Sverige sker dette efter en retlig afgørelse. I Danmark og Island er det et særligt børne- og ungeudvalg i kommunerne, der tager beslutning om anbringelse af barnet. I Norge er det statslige fylkesnævn, som afgør om børneværnet skal overtage omsorgen for et barn og anbringe barnet uden for eget hjem. Men loven tillader også at et barn kan anbringes uden for hjemmet uden at der træffes beslutning i nævnet om omsorgsovertagelse. På Færøerne er det hovedbørneværnet der træffer beslutning efter indstilling fra det lokale børneværn.

Andelen af børn anbragt uden for eget hjem varierer fra land til land og andelen er blevet højere de seneste år. I Danmark er anbringelseshyppigheden en del større end i de øvrige nordiske lande. Dette hænger bl.a. sammen med, at børn og unge anbragt uden for hjemmet i Danmark også omfatter børn og unge med nedsat fysisk og/eller psykisk funktionsevne. Selv hvis der ses bort fra disse handicappede børn og unge er anbringelseshyppigheden dog større end i de andre lande. Det gælder især for de 15-20-årige. Dette hænger sammen med, at unge i Danmark i relativt stort omfang bliver anbragt uden for hjemmet, fx på kost- og efterskoler, i eget værelse eller i socialpædagogiske kollektiver. Dette sker kun i ret begrænset omfang i de øvrige nordiske lande.

Især i de ældste aldersklasser anbringes der flere drenge end piger uden for eget hjem, mens forskellene i de yngste aldersklasser er betydeligt mindre.

I Danmark er der et varieret udbud af anbringelsessteder, og næsten en tredjedel af de anbragte børn og unge er anbragt andre steder end familiepleje og døgninstitutioner. Disse andre steder omfatter primært socialpædagogiske opholdssteder, men også kostskoler og lignende, eget værelse mv.

Det gælder til en vis grad også Finland og Sverige. I kategorien *Andet sted* indgår også muligheden for at anbringes i eget hjem og på eget værelse med støtte i Finland og i eget hjem, eget værelse eller børnepsykiatrisk klinik i Sverige.

Tabel 3.18 Børn og unge anbragt uden for eget hjem i løbet af året efter alder pr. 1.000 indbyggere i de respektive aldersgrupper 2000-2008

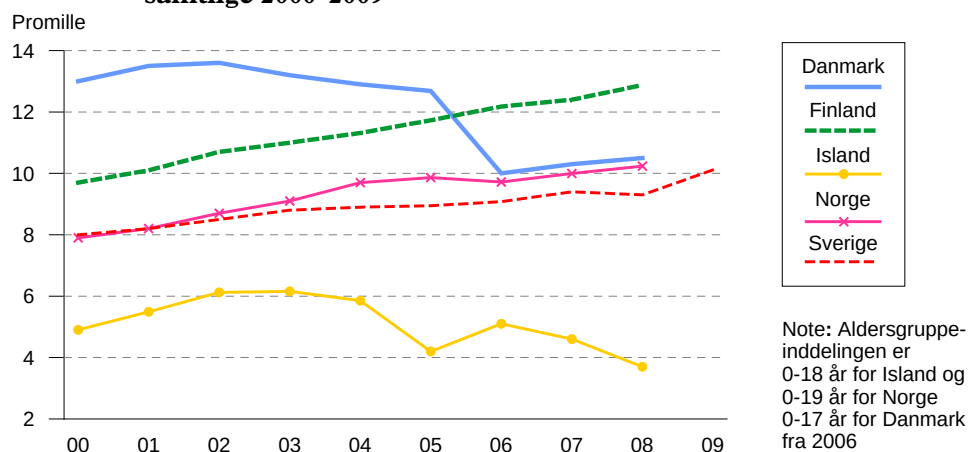
	2000	2005	2007	2008		
				I alt	Piger	Drenge
<i>Danmark¹⁾</i>						
0-6 år	..	..	3,4	3,5	3,5	3,6
7-14 år	..	..	10,6	10,6	9,7	11,5
15-17 år	..	..	25,0	25,3	23,6	27,0
18-20 år	..	..	..	..	..	..
0-17 år	..	..	10,3	10,5	9,7	11,2
<i>Færøerne</i>						
0-6 år	..	..	3,3	2,1	2,5	1,6
7-14 år	..	..	10,3	5,5	5,6	5,3
15-17 år	..	..	24,6	11,0	17,5	5,0
18-20 år	..	..	11,0	2,6	1,8	3,3
0-20 år	..	..	10,2	4,8	5,9	3,8
<i>Finland</i>						
0-6 år	5,7	6,7	6,9	7,1	6,8	7,4
7-14 år	9,6	11,1	12,0	12,5	11,3	13,6
15-17 år	16,1	20,9	22,7	23,8	24,2	23,5
18-20 år	11,7	14,4	14,3	14,6	14,3	14,9
0-20 år	9,7	11,7	12,4	12,9	12,4	13,4
<i>Island²⁾</i>						
0-6 år	2,5	0,6	0,9	0,9	0,8	0,9
7-14 år	4,5	2,9	3,8	2,2	2,0	2,4
15-18 år	8,3	12,5	12,1	13,7	13,7	13,7
0-18 år	4,9	4,2	4,6	3,7	3,6	3,8
<i>Norge</i>						
0-6 år	3,6	4,1	4,3	4,3	4,1	4,5
7-14 år	7,9	8,8	9,4	9,7	9,2	10,2
15-17 år	17,4	18,0	19,5	19,9	20,6	19,2
18-19 år	11,0	16,6	16,5	17,2	17,3	17,0
0-19 år	7,9	9,3	10,0	10,2	10,1	10,4
<i>Sverige³⁾</i>						
0-6 år	3,6	3,9	3,9	3,8	4,1	4,0
7-14 år	7,1	7,7	7,9	7,9	8,5	8,2
15-17 år	16,8	17,1	19,3	19,4	21,7	20,6
18-20 år	11,8	13,5	13,0	12,7	14,9	13,8
0-20 år	8,0	8,9	9,4	9,3	10,3	9,8

1 Inkl. børn og unge med nedsat fysisk og/eller psykisk funktionsevne. Tallene er beregnet på grundlag af antal børn og unge anbragt uden for eget hjem pr. 31. december og befolkningstal pr. 1. januar året efter. Tal for 2007 og derefter kan ikke sammenlignes med tal fra tidligere år på grund af ændret opgørelsesmetode.

2 Fordelingen af alder og køn er baseret på skøn. For 2008 er aldersgrupperne 0-6 år, 7-14 år, 15-17 år og 0-20 år.

3 Fra og med 1999 indgår der i gruppen 18-20-årige som er i behandling efter den sociale servicelov. Disse, som hovedsageligt er 19-20 år, var tidligere i statistikken medtaget som voksne misbrugere. Barn och unga med insats någon gång under 2009.

Figur 3.5 Børn og unge 0-20 år anbragt uden for eget hjem i promille af samtlige 2000-2009

Tabel 3.19 Anbragte børn og unge pr. 31. december i året fordelt på anbringelsessted i procent

	Danmark	Færøerne	Finland	Island ¹⁾	Norge ²⁾	Sverige ³⁾
	2008	2008	2008	2008	2008	2009
Familiepleje	47	46	59	39	73	73
Døgninstitution	24	20	27	44	18	25
Andet sted	29	1	13	17	10	2
I alt	100	67	100	100	100	100

1 Island i løbet af året.

2 Fra 2007 indgår egen bolig/hybel og bolig med opfølgning i kategorien Andet sted

3 1. november 2009.

Udgifter til og finansiering af ydelser til familier og børn

Forskelle og ligheder i udgifterne til familier og børn

Der er meget stor forskel på hvor meget de nordiske lande anvender til familier og børn målt i KKP pr. barn 0-17 år. Danmark og Norge anvender mest og Finland, Færøerne og Island anvender mindst. Men det skal dog bemærkes at det kun er Finland og Færøerne som har medregnet løn i forbindelse med fødsel og adoption i de sociale udgifter.

Ser man på fordelingen på de enkelte ydelsesområder findes der et noget mere nuanceret billede.

Sverige og Norge som har de største udgifter til dagpenge ved fødsel og adoption har også de længste orlovsordninger. Forældreydelser ved pasning af børn omfatter i Danmark orlovsordninger til pasning af børn, i Finland er det ydelser til pasning af børn i hjemmet. Beløbet for Norges vedkommende dækker udgifter til en ordning om pasning af børn. Dette er en målrettet ordning til enlige forsørgere, som får et økonomisk tilskud til pasning af børn, hvor tilskuddet skal medvirke til at den enlige forsørger kan være erhvervsaktiv. Tilsvarende ydelser findes ikke i de andre lande.

Udgifter til andre kontantydelse er fortrinsvis det offentliges udlæg af bidragsforskud til børn hvor Island anvender det største beløb.

I Danmark er udgifterne til daginstitutioner og til døgninstitutioner, forebyggende foranstaltninger m.v. væsentligt højere end i de andre lande. Der er en vis parallelitet i udgifterne til daginstitutioner og dækningsgraden i de enkelte lande. Da udgifterne til skolefritidsordningerne ikke indgår i de sociale udgifter, er der dog ikke nogen direkte sammenhæng mellem udgifterne og dækningsgraden.

De væsentligt højere udgifter til døgninstitutioner, forebyggende foranstaltninger m.v. i Danmark end i de øvrige lande skyldes bl.a. at antallet af børn og unge anbragt uden for hjemmet er relativt højt i Danmark.

Ændringer i de sociale udgifter til familier og børn fra 2007 til 2008

I Danmark steg udgifterne fra 2007 til 2008 med 1,9 mia. DKK, svarende til en vækst på 2,9 pct. Udgifterne til kontantydelse var stort set uændrede, hvorimod udgifterne til serviceydelser steg med 1,7 mia. DKK, svarende til

en vækst på 4,5 pct. Baggrunden herfor var betydelige udgiftsstigninger til såvel ”daginstitutioner og familiedagpleje” som ”døgninstitutioner (børne- og ungdomsforsorg)”.

På Færøerne steg udgifterne med 8 mio. DKK. fra 2007 til 2008, hvilket svarer til en stigning på 3,9 pct. Årsagen kan blandt andet findes i en stigning i udgifterne til støtteforanstaltninger for børn med særlige behov, samt børne- og ungdomsforsorg samt en øgning i udbetalingerne til fødselsdagpenge på ikke mindre end 2 pct., fortrinsvis grundet lovændringer, der betød udvidelse af dagpengeperioden i forbindelse med barsel.

I Finland steg udgifterne målt i faste priser med 2 procent. Den største stigning var i udgifterne til institutionspladser for børn og unge som var på 8,6 pct. ligesom antallet børn der havde behov for en plads steg. Udgifterne til forældredagpenge steg med 3,5 pct. målt i faste priser, hvilket hovedsageligt skyldes en højere betaling. Antallet af fødsler steg med 1,5 pct. og antallet af børn i dagpasning steg med 6.410 børn og udgifterne til dagpasning steg med 5,3 pct. målt i faste priser.

I Island steg udgifterne til familier og børn med 13,0 pct. fra 2007 til 2008 målt i faste priser. Udgifterne til kontantydelse steg med 3,2 pct. i faste priser hvilket især skyldtes en stigning på 5,9 pct. i dagpengene i forbindelse med fødsel og adoption. Udgifterne til serviceydelser steg med 2,7 pct. målt i faste priser, hvilket især skyldtes en stigning i udgifterne til børnene og ungdomsforsorg som var på 10 pct. målt i faste priser.

I Norge steg udgifterne til familier og børn med 4,3 pct. målt i faste priser. Kontantydelse faldt med 1 pct. mens udgifterne til serviceydelser steg med 9,3 pct. Kontantydelse udgjorde 46 pct. af de samlede udgifter til familier og børn i 2008. Udgifterne til dagpenge ved fødsel og adoption steg med 6,3 pct. Stigningen i udgifterne til serviceydelser skyldes især en stigning i udgifterne til daginstitutioner og familiedagpleje som var på 12,9 pct. Der var 12.000 flere børn i daginstitutioner i 2008 end der var i 2007.

I Sverige steg udgifterne til børn og familier med 2,1 pct. målt i faste priser. Udgifterne til dagpenge til forældre ved fødsel og adoption steg med 2,8 pct. og bidrog således til den samlede udgiftsstigning. Stigningen i udgifterne til forældredagpenge skyldtes at der blev udbetalt flere dagpenge i 2008 end i 2007. De flere dage hvori der blev udbetalt dagpenge skyldes først og fremmest at der blev født flere børn, men det gennemsnitlige beløb var 1,7 pct. højere i 2008 end i 2007. Dette skyldes til en vis grad regelændringer, da perioden hvor der kunne udbetales forældredagpenge er forhøjet med 30 dage siden 2002 for de børn der er født efter 2002.

Tabel 3.20 Udgifter til og finansiering af ydelser til familier og børn 2008

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
	DKK	DKK	EUR	ISK	NOK	SEK
<i>Kontantydelse, mio.</i>						
A. Dagpenge ved fødsel og adoption	9.493	83	842	9.539	11.987	22.376
B. Ydelser ved fødsel	-	1	11		392	28
C. Forældreydelse ved pasning af børn (orlovsordninger m.v.)	241	-	344		1.690	32
D. Tilskud til forsørgelse af børn	15.918	142	1.425	9.189	14.558	23.389
E. Supplerende ydelser						
F. Øvrigt	492	20	82	2.642	3.251	2.025
a. Heraf bidragsforskud til børn	492	1	82	974	486	2.025
Kontantydelse i alt	26.144	246	2.753	21.370	31.879	47.850
<i>Serviceydelse, mio.</i>						
A. Daginstitutioner og familiedagpleje	27.150	307	4.371	12.390	25.564	31.866
B. Døgninstitutioner (børne- og ungdomsforsorg)	9.174	41	71	4.047	6.235	8.795
C. Hjemmehjælp til familier	15	-	519	116	1.129	
D. Øvrigt	3.685	16	22	5.380	4.440	4.609
Serviceydelse i alt	40.024	364	2.661	21.932	37.369	47.893
Udgifter i alt, mio.	66.168	610	5.414	43.302	69.248	95.743
Udgifter i pct. af BNP	3,8	5,0	2,9	2,9	2,7	3,0
<i>Finansieret af (pct.)</i>						
- Det offentlige	83,9	85,8	85,5	78,6	82,5	76,5
- Arbejdsgivere	0,3	7,2	11,1	21,4	10,4	22,4
- Forsikredes præmier og særskatter	15,9	7,0	3,5	0,0	7,2	1,1
<i>Ændringer 2007-2008 i 2008-priser</i>						
- Mio.	1.873	-13	107	1.222	2.874	1.914
- Pct.	2,9	-2,1	2,0	2,9	4,3	2,0

Tabel 3.21 Udgifter til ydelser til familier og børn i KKP 2008

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
Kontantydelse i alt pr. capita	453	484	418	448	585	470
- Pr. barn 0-17 år	2.044	1.790	2.021	1.779	2.534	2.280
Serviceydelse i alt pr. capita	693	715	404	460	686	470
- Pr. barn 0-17 år	3.129	2.648	1.953	1.826	2.970	2.282
Familier og børn i alt pr. capita	1.145	1.199	822	907	1.271	940
- I alt pr barn 0-17 år	5.173	4.439	3.974	3.606	5.503	4.561

Egenbetaling for pasning af børn

I alle nordiske lande betaler forældrene selv en del af udgifterne til pasning af børn i daginstitutioner. Ved beregning af egenbetalingen tages der normalt hensyn til familiens indkomst, ligesom der kan gives søskenderabat. Børn af forældre, som har meget lav indkomst, kan i alle landene opnå friplads. I ingen af landene kan betalingen overstige de faktiske udgifter til institutionspladsen.

I Danmark er der centralt fastsatte regler om betalingens maksimale størrelse, om fripladser og om søskenderabat.

På Færøerne er der centralt fastsatte regler om betalingens maksimale størrelse og fripladser. I Finland er egenbetalingen fastsat centralt, mens det er op til kommunerne om de vil tildele fripladser.

I Island udgjorde egenbetalingen for pladser i de kommunale daginstitutioner 15 pct. af de samlede driftsudgifter mens egenbetalingen for skolefritidsordninger udgjorde ca. 31 pct. af de samlede driftsudgifter.

I Norge er der centralt fastsatte regler om maksimal egenbetaling og om søskenderabat. Alle kommuner skal have en ordning der kan tilbydes børnefamilier med lav betalingsevne en reduktion eller fritagelse for betaling. Private og kommunale børnehaver beregner imidlertid sine totale driftsudgifter på en lidt forskellig måde.

I Sverige er det mest almindeligt, at forældrene betaler en takst, som tager hensyn både til indkomst og den tid barnet er i institutionen, men der kan også være tale om en fast takst, uafhængig af indkomst og tid. Egenbetalingen for pasning i en af de private pasningsordninger bør i princippet være den samme som i de kommunale. Der findes statslige regler for maksimal egenbetaling. Inden for disse rammer kan kommunerne frit udforme sine regler.

Tabel 3.22 Regler og størrelse for egenbetaling 2009

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
Fastsat centralt eller lokalt	Centralt	Centralt	Centralt	Kommuner	Centralt	Centralt
Størrelsen på den maksimale egenbetaling	Afhængig af pasnings type mellem 20 og 30 pct. af de samlede brutto driftsudgifter ¹⁾	.	233 EUR per måned (från och med august 2010 254 EUR)	.	2.330 NOK per måned	1.260 SEK pr. måned
Er beløbet indkomstprøvet	Nej, Men det er det for hel eller delvis friplads	.	Ja	.	Nej ³⁾	Ja ⁴⁾
Gives der flerbørnsrabat	Ja	Kun i Færøernes største kommuner	Ja	.	Ja	Ja
Muligheder for en friplads	Ja	Ja	Ja	.	Ja	Nej
Egenbetalingens andel af de samlede driftsudgifter	20 pct. ²⁾	30 pct.	14 pct.	15 pct.	20 pct.	10 pct.

1 Dog er der ikke loft for skolefritidsordninger

2 Omfatter dagpleje, vuggestue, børnehave, aldersintegrerede institutioner, skolefritidsordninger samt fritidshjem.

3 Men alle kommuner skal have ordninger som kan tilbyde børnefamilier med en lav tilbagebetalingsevne en reduktion eller fritagelse for forældrebetalingen

4 Prøves efter husstandens indkomst.

Kapitel 4

Arbejdsløshed

Links til supplerende information:

[EUROSTAT - database](#)

[Typical cases](#)

[Sociale udgifter](#)

Reglerne for såvel indkomsterstattende ydelser til arbejdsløse som omfanget af aktiverende foranstaltninger for arbejdsløse varierer betydeligt landene imellem. Arbejdsløshedens omfang og udgifterne i forbindelse med arbejdsløshed er derfor ikke direkte proportionale.

Tabel 4.1 Udgifter til arbejdsløshed i pct. af BNP i EU, Færøerne, Island og Norge 2007

Danmark	1,6	Belgien	3,3	Italien	0,5 ^p	Slovakiet	0,6 ^p
Færøerne	0,4	Bulgarien	0,3	Letland	0,3 ^p	Slovenien	0,5 ^p
Finland	1,9	Cypern	0,9 ^p	Litauen	0,3 ^p	Spanien	2,4 ^p
Island	0,2	Estland	0,1	Luxemburg	0,9	Storbritannien	0,5 ^p
Norge	0,3	Frankrig	1,8 ^p	Malta	0,5	Tjekkiet	0,6
Sverige	1,1 ^p	Grækenland	1,1	Polen	0,4	Tyskland	1,5 ^p
		Holland	1,2 ^p	Portugal	1,2	Ungarn	0,8
		Irland	1,4	Rumænien	0,3	Østrig	1,4

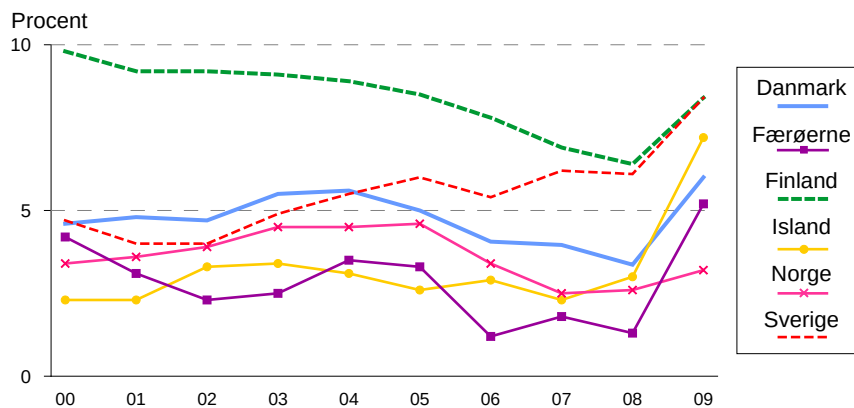
Anmærkning: Se Tabel 3.1.

Generelt har de nordiske lande en høj erhvervsfrekvens, dog med betydelige forskelle fra land til land jf. Tabel 4.2.

Arbejdsløsheden var i 1990'erne meget høj i nogle af de nordiske lande, men der har været et markant fald i ledigheden i alle landene, hvor Finland dog fortsat har den højeste ledighed. I alle landene er ledigheden blandt de 16 til 24-årige dog betydeligt højere end for den øvrige del af befolkningen, jf. Tabel 4.3.

I alle de nordiske lande er arbejdsmarkedet præget af store omstillinger, hvorfor der i højere grad end tidligere stilles øgede krav til arbejdskraftens kvalifikationer, fleksibilitet og mobilitet.

Figur 4.1 Udviklingen i arbejdsløsheden 2000-2009

Anmærkning: I 2005 blev en ny EU-harmoniseret arbejdskraftundersøgelse (AKU) introduceret i Sverige. Fra 2005 og tidligere er data derfor ikke helt sammenlignelige. I 2007 ændredes den officielle arbejdsløshedsdefinition. I lighed med EU's forordninger indgår nu også heltidsstuderende som arbejdssøgende i gruppen arbejdsløse.

Tabel 4.2 Befolkningen 16-64 år fordelt efter køn og aktivitet 2009

	Danmark	Færøerne	Finland ¹⁾	Island	Norge	Sverige ²⁾
<i>Kvinder</i>						
Kvinder i alderen 16-64 år (1.000)	1.752	16	1.754	99	1.567	2.933
<i>Heraf i pct.</i>						
Beskæftigede i alt	74	73	68	76	74	71
- Fuldtid	47	33	55	49	44	43
- Deltid	27	40	13	27	30	29
Arbejdsløse	4	3	6	6	2	6
Uden for arbejdsstyrken	22	23	27	18	24	22
I alt	100	100	100	100	100	100
<i>Mænd</i>						
Mænd i alderen 16-64 år (1.000)	1.783	18	1.793	105	1.632	3.029
<i>Heraf i pct.</i>						
Beskæftigede i alt	79	79	69	80	78	75
- Fuldtid	69	62	63	70	68	66
- Deltid	10	16	6	10	10	9
Arbejdsløse	6	5	7	9	3	7
Uden for arbejdsstyrken	15	16	24	11	19	17
I alt	100	100	100	100	100	100
<i>Kvinder og mænd</i>						
Kvinder og mænd i alderen 16-64 år (1.000)	3.535	35	3.547	204	3.198	5.962
<i>Heraf i pct.</i>						
Beskæftigede i alt	76	76	68	78	77	73
- Fuldtid	58	49	59	60	56	54
- Deltid	18	27	9	18	20	19
Arbejdsløse	5	4	6	7	3	7
Uden for arbejdsstyrken	19	20	26	15	21	20
I alt	100	100	100	100	100	100

1 Befolkningen 15-64 år.

2 Noten gælder kun middeltallet for 2007. I 2007 ændredes den officielle definition i det svenske AKU i samsvar med EU's forordninger indgår også heltidsstuderende som søger arbejde i arbejdsløshedsstatistikken og dermed i arbejdsstyrken Tidligere indgik disse ikke i arbejdsstyrken.

Tabel 4.3 Udviklingen i arbejdsløsheden efter køn 2000-2009

	Gennem- snitligt antal arbejdsløse	Arbejdsløse i pct. af arbejdsstyrken					
		I alt	Kvinder	Mænd	16-24-årige		
					I alt	Kvinder	Mænd
<i>Danmark¹⁾</i>							
2000	131.000	4,6	5,2	4,0	6,5	6,5	6,5
2005	143.000	5,0	5,5	4,6	8,6	8,8	8,5
2008	98.380	3,4	3,7	3,0	7,5	8,3	6,8
2009	176.594	6,0	5,4	6,6	11,1	9,8	12,3
<i>Færøerne²⁾</i>							
2000	1.000	4,2	6,6	2,5	..	..	..
2005	930	3,3	3,9	2,9	9,5	9,8	9,2
2008	374	1,3	1,7	1,0	1,0	1,1	0,9
2009	1.450	5,2	4,3	6,0	6,3	4,8	7,7
<i>Finland³⁾</i>							
2000	253.000	9,8	10,6	9,1	21,4	21,6	21,1
2005	220.000	8,5	8,7	8,3	20,1	19,5	20,6
2008	172.000	6,4	6,7	6,2	16,5	15,8	17,1
2009	221.000	8,4	7,6	9,0	21,5	19,0	24,1
<i>Island⁴⁾</i>							
2000	3.700	2,3	2,9	1,8	4,7	3,6	5,7
2005	4.300	2,6	2,6	2,6	7,2	6,0	8,5
2008	5.500	3,0	2,6	3,3	8,2	7,5	9,0
2009	13.100	7,2	5,7	8,6	16,0	12,0	19,9
<i>Norge⁵⁾</i>							
2000	81.000	3,4	3,2	3,6	10,2	10,6	9,9
2005	111.000	4,6	4,4	4,8	12,0	11,5	12,5
2008	67.000	2,6	2,4	2,8	7,5	6,8	8,2
2009	82.000	3,2	2,6	3,6	9,1	8,0	10,3
<i>Sverige⁶⁾</i>							
2000	203.100	4,7	4,2	5,0	8,1	7,4	8,6
2005	270.400	6,0	5,7	6,2	14,3	12,7	15,9
2008	293.700	6,1	6,4	5,9	19,4	19,6	19,2
2009	401.300	8,4	8,0	8,8	24,8	23,5	26,2

1 Oplysningerne er baseret på arbejdskraftundersøgelserne, der omfatter 15-66-årige.

2 2005 tallene er baseret på årlig arbejdskraftundersøgelse i november. Omfatter 16-64-årige.

3 Aldersgruppen for Finland er 15-24-årige i stedet for 16-24 år.

4 Oplysningerne er baseret på arbejdskraftundersøgelserne.

5 Der skete en omlægning af statistikken i 1996, hvorfor tallene for 1995 ikke er sammenlignelige.

6 From år 2007 ändrades den officiella arbetslöshetsdefinitionen i svenska AKU. I enlighet med EU:s förordningar ingår nu även heltidsstuderande som sökt arbete i gruppen arbetslösa och därmed i arbetskraften. Tidigare ingick dessa i "ej i arbetskraften".

Tabel 4.4 Antal personer (1.000), som har modtaget kontantydelse i mindst én dag i forbindelse med arbejdsløshed 2000 -2009

	Danmark	Færøerne	Finland	Island ¹⁾	Norge ¹⁾	Sverige ²⁾
<i>2000</i>						
Forsikrede	490	2	340	7	165	629
Ikke-forsikrede	70	1	287	..	-	65
I alt	560	3	603	7	165	681
I alt i pct. af arbejdsstyrken	20	12	23	4	7	16
<i>2005</i>						
Forsikrede	470	3	329	10	172	523
Ikke-forsikrede	73	-	241	..	..	92
I alt	543	3	549	10	172	601
I alt i pct. af arbejdsstyrken	20	10	21	6	7	13
<i>2008</i>						
Forsikrede	208	1	269	12	81	296
Ikke-forsikrede	74	-	183	..	..	37
I alt	279	1	439	12	81	327
I alt i pct. af arbejdsstyrken	10	5	16	7	3	7
<i>2009</i>						
Forsikrede	302	1	431	32	159	347
Ikke-forsikrede	88	-	184	..	..	47
I alt	387	2	603	32	159	385
I alt i pct. af arbejdsstyrken	14	7	23	18	6	8

1 Beregnet ud fra antal godkendte dagpengeansøgninger.

2 Der kan forekomme dobbeltregninger idet en person i løbet af et år både kan være talt med som forsikret og ikke forsikret. I 2009 var 9.000 personer talt med både som forsikret og ikke forsikret. 2008 var 6.000 personer talt med både som forsikret og ikke forsikret.

I tabel 4.3 er antallet af arbejdsløse vist som et gennemsnit på et antal givne tællingstidspunkter, mens tabel 4.4 viser antal personer berørt af ledighed i mindst én dag i de respektive år. En sammenligning af tallene i de to tabeller indikerer således, at relativt mange arbejdsløse finder beskæftigelse igen inden for mindre end ét år, men der er også forskelle mellem landene i længden af ledighedsperioderne.

Kontantydelse i forbindelse med arbejdsløshed

Det er fælles for alle de nordiske lande at arbejdsmarkedspolitikken har haft en vigtig rolle i den generelle økonomiske politik hvor høj beskæftigelse og lav arbejdsløshed har været et centralt mål og en vigtig forudsætning for de nordiske velfærdsstater. Når der opstår arbejdsløshed skyldes det enten en generel lav efterspørgsel i økonomien eller at arbejdsmarkedet fungerer for dårligt, hvilket benævnes strukturel arbejdsløshed. Arbejdsmarkedspolitikken i de nordiske lande skal især bidrage til at reducere den strukturelle ledighed, herunder via aktive tiltag frem for passiv forsørgelse af de ledige.

Der er dog stor forskel i den måde, hvorpå de enkelte lande har tilrettelagt deres arbejdsmarkedspolitiske tiltag i retning af aktive foranstaltninger, (beskæftigelsesforanstaltninger m.v.) og passive ydelser (arbejdsløshedsdagpenge og lignende).

Dagpenge ved arbejdsløshed er i alle de nordiske lande en retsbaseret ydelse til personer, der bliver arbejdsløse. Dagpenge skal kompensere for indtægtsstab og bidrage til at opretholde en rimelig levestandard for personer, der er blevet arbejdsløse. Kompensationsniveauet og tidsbegrænsninger for ydelserne skal samtidig sikre, at de arbejdsløse tilskyndes til at søge og tage arbejde. Dagpengeordningerne har dermed også en arbejdsmarkedspolitisk funktion. I alle landene er der desuden knyttet pligter til at modtage dagpenge, herunder at stå til rådighed for arbejdsmarkedet, aktivt at søge arbejde, tage imod formidlet arbejde og aktiveringstilbud.

Ydelser ved arbejdsløshed

Det er et særkende for de nordiske lande, at de fleste arbejdsløse har ret til kontantydelse ved arbejdsløshed. Arbejdsløshedsforsikringen er obligatorisk for lønmodtagere på Færøerne og i Norge. I Island er alle lønmodtagere og selvstændige erhvervsdrivende ved lov forsikret mod arbejdsløshed. Arbejdsløshedsdagpengene er helt finansieret af socialforsikringsafgifter som betales af arbejdsgiverne. I alle tre lande er der dog visse vilkår der skal være opfyldt for at modtage ydelsen. De der ikke opfylder betingelserne kan modtage en indkomstprøvet socialhjælp. I Danmark, Finland og Sverige er arbejdsløshedsforsikringen frivillig. I disse lande har ikke-forsikrede ledige dog ret til kontantydelse, som normalt er lavere end arbejdsløshedsdagpengene. I

Danmark modtager ikke-forsikrede kontanthjælp mens ikke forsikrede i Finland og Sverige modtager en særlig kontant ydelse.

I Danmark er arbejdsløshedsforsikringen frivillig og administreres af arbejdsløhedskasser. Arbejdsløshedsdagpengene finansieres af medlemsbidrag og gennem det arbejdsmarkedsbidrag, som alle beskæftigede betaler. Ikke-forsikrede får udbetalt kontanthjælp (socialhjælp), hvis de opfylder betingelserne herfor. Det er også muligt at træde tidligt tilbage fra arbejdsmarkedet i form af efterløn, jf. kapitel 6, men denne ordning er ikke afhængig af, om den pågældende har været eller forventes at blive arbejdsløs.

På Færøerne er arbejdsløshedsforsikringen obligatorisk for lønmodtagere, mens selvstændig erhvervsdrivende og andre har mulighed for at tegne frivillig forsikring. Arbejdsløshedsdagpenge administreres af en fond, som finansieres af lønmodtagere, selvstændig erhvervsdrivende og arbejdsgivere, som betaler 1 pct. af henholdsvis arbejdsindkomsten og lønudgifter til forsikringen.

I Finland består dagpengene af et grundbeløb (grunddagpenge) og en ydelse, der er baseret på tidligere indtægt (indkomstrelaterede dagpenge). Det er A-kasserne der udbetaler de indkomstbaserede dagpenge mens grundbeløbet udbetales af Folkpensionsanstalten. Ikke forsikrede i Finland og personer, der har modtaget indkomstrelaterede dagpenge eller grundbeløbet i den maksimale periode, får udbetalt en såkaldt arbejdsmarkedsstøtte der er indkomstprøvet men i udgangspunktet er beløbet på samme niveau som grundbeløbet i dagpengeordningen.

I Island er arbejdsløshedsforsikringen obligatorisk og administreres af arbejdsmarkedsetaten. Arbejdsløshedsdagpengene er finansieret socialforsikringsafgifter der betales af arbejdsgiverne.

I Norge er arbejdsløshedsforsikringen ligeledes obligatorisk og alle, som opfylder kravet til tidligere indtægt, har ret til dagpenge. Arbejdsløshedsforsikringen finansieres over statsbudgettet og administreres af arbejds- og velfærdsetaten.

I Sverige består arbejdsløshedsforsikringen af en grundforsikring og en frivillig arbejdsløshedsforsikring.

Ikke-forsikrede, som i øvrigt opfylder kravene (og er over 20 år) har ret til et grundbeløb. Både grundbeløbet (grundforsikringen) og det indkomstafhængige beløb (arbejdsløshedsforsikringen) administreres af arbejdsløhedskasserne.

Betingelserne for at modtage dagpenge

Forudsætningerne for retten til at modtage dagpenge fra arbejdsløshedsforsikringen varierer fra land til land:

I Danmark kræves der ét års medlemskab af en arbejdsløhedskasse, og fuldtidsforsikrede skal have haft mindst 52 ugers arbejde som lønmodtagere eller selvstændige erhvervsdrivende inden for de seneste tre år. Den maksimale dagpengeperiode er 4 år indenfor en periode på 6 år. Et medlem, i en dagpengeperiode erhverver ret til en ny dagpengeperiode, når pågældende har haft 52 ugers arbejde inden for 3 år. Generhvervelse af retten til dagpenge efter udløbet af dagpengeperioden er betinget af mindst 26 ugers arbejde som lønmodtager eller selvstændig erhvervsdrivende inden for de sidste 3 år.

På Færøerne er arbejdsløshedsdagpenge baseret på den gennemsnitlige lønindkomst de forudgående 12 måneder, og dermed er der ingen krav om medlemskab eller beskæftigelsesperiode. Den samlede dagpengeperiode er 798 dage indenfor de seneste 5 år, hvorefter man ikke har ret til dagpenge de efterfølgende 24 måneder. Ansatte i fiskerindustrien på land har særlige vilkår, som betyder, at man får udbetalt arbejdsløshedsdagpenge ved midlertidige arbejdsophør i særlige tilfælde. For fiskere er der indført en ordning der sikrer ret til arbejdsløshedsdagpenge i forbindelse med at fiskeskibe med fangstilladelse undergår reparation.

I Finland kræves det, at man i de to forudgående år og 4 måneder har været i arbejde i mindst 43 uger og samtidig været medlem af en arbejdsløhedskasse inden man bliver arbejdsløs for at være berettiget til arbejdsløshedsdagpenge. Den samlede understøttelsesperiode er normalt 500 dage. Personer, der er fyldt 57 år, inden der er udbetalt dagpenge i 500 dage, kan modtage dagpenge op til 60-års alderen. Derefter kan de få arbejdsløhedspension. Personer der er født i 1950 og senere kan ikke længere modtage arbejdsløhedspension. I stedet for kan de modtage arbejdsløshedsdagpenge indtil 65 års alderen hvis de var fyldt 59 år før de havde modtaget arbejdsløshedsdagpenge i den maksimale periode på 500 dage.

I Island skal man have været i fuldtidsbeskæftigelse arbejde i mindst 3 måneder i de sidste 12 måneder for at have ret til dagpenge. 12 måneders fuldtidsbeskæftigelse giver ret til fuld dagpengeydelse. Dagpengene udbetales for hverdage. I alt kan der udbetales dagpenge i 3 år.

Den første periode, hvori der udbetales arbejdsløshedsdagpenge, er baseret på tidligere, regulært arbejde. En rekvalificering til en ny dagpengeperiode kan opnås for aktiviteter, som kan sidestilles med arbejde. Det kan fx være en arbejdsmarkedsuddannelse, en periode i beredskabsarbejde, en ansæt-

telse med vikartilskud eller en periode hvor man har fået tilskud til at påbegynde egen virksomhed.

I Norge er det en forudsætning for at være berettiget til arbejdsløshedsdagpenge, at man før arbejdsløsheden indtræder, har haft en lønindkomst på 105.384 NOK i det sidste kalenderår eller mindst 210.768 NOK de sidste tre år. Den maksimale støtteperiode varierer afhængig af størrelsen på den tidligere indtægt. En tidligere indtægt på mindst 140.512 NOK giver en støtteperiode på 104 uger, mens en arbejdsindtægt under 140.512 NOK giver en støtteperiode på 52 uger. Personer over 64 år er sikret dagpenge indtil pensionsalderen i Folketrygden som er 67 år. For at have ret til dagpenge må arbejdstiden have været reduceret mindst 50 pct. af arbejdstiden forud for arbejdsløsheden.

I Sverige skal man fra 1. januar 2007 have haft erhvervsarbejde i mindst 6 måneder og været i arbejde i mindst 80 timer pr. kalendermåned, eller haft erhvervsarbejde i mindst 480 timer i en sammenhængende periode på 6 kalendermåneder og været i arbejde i mindst 50 timer pr. måned i alle 6 måneder inden for en 12 måneders periode, før man er berettiget til arbejdsløshedsdagpenge (det såkaldte arbejdsvilkår).

Siden juli 2007 er ydelsesperioden 300 dage til personer uden børn og 450 dage til forældre med børn som ved dagpengeperiodens afslutning har børn under 18 år.

Fra april 2008 gælder en begrænsningsregel for at modtage arbejdsløshedsdagpenge i forbindelse med deltidsarbejde. Der kan maksimalt udbetales dagpenge i 75 dage per periode i forbindelse med deltidsarbejde (delvis arbejdsløshed). Resterende dage kan kun anvendes for uger hvori der ikke udføres arbejde

Ud over de regler, der tidligere er nævnt, er retten til dagpenge i alle lande desuden betinget af, at personen er anmeldt som arbejdssøgende hos arbejdsformidlingen og kan påtage sig arbejde. Herudover er der i nogle af landene en karenperiode, hvori man ikke får udbetalt arbejdsløshedsdagpenge.

I Danmark og Island er der ingen karensgage, på Færøerne er der 1-10 karensgage alt afhængig af tidligere indtjening, i Norge er der tre karensgage, mens der i Finland og Sverige er der syv.

Tabel 4.5 Reglerne for udbetaling af kontantstøtte i forbindelse med arbejdsløshed pr. december 2009

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
<i>Forsikrede</i>						
Betingelserne for at opnå retten til arbejdsløshedsdagpenge	52 ugers arbejde inden for 3 år. 1 års medlemskab af en a-kasse	Gennemsnitlig lønindkomst de forudgående 12 mdr. Ingen krav om medlemskab eller beskæftigelsesperiode	Minst 43 ugers arbejde (minst 18 timmar per vecka) i forudgående 28 måneder	Beskæftigelse arbejde mindst 25 pct. i mindst 3 måneder i de sidste 12 måneder for at have ret til dagpenge. 12 måneders fuldtidsbeskæftigelse giver ret til fuld dagpengeydelse.	Et fald i arbejdstiden på mindst 50 pct. samt en årsindkomst på mindst NOK 105.384 de sidste kalenderår eller mindst NOK 210.768 de sidste tre kalenderår. Desuden skal den arbejdsløse være reelt arbejdssøgende	Mindst 6 måneders arbejde, med mindst 80 timer om måneden. Eller mindst 480 timers arbejde i sammenhæng i perioden samt arbejde mindst 50 timer om måneden. Dette krav gælder 12 måneder før arbejdsløsheden opstår.
Aldersgrænse for retten til at modtage arbejdsløshedsdagpenge	19-64 år ¹⁾	16-66 år	17-67 år ²⁾	16-69 år	16-66 år	16-65 år ³⁾
Antal karenstage	-	1-10	7	-	3	7 dage
Maksimalt antal understøttelsesdage	1.040 inden for 6 år (5 understøttelsesdage pr. uge i 4 år)	798 inden for seneste 5 år (5 understøttelsesdage pr. uge)	500 (5 understøttelsesdage pr. uge)	260 pr. år i 3 år	52/ 104 uger á 5 dage	300/450 ⁴⁾
Kan ydelsen genopnås?	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Under hvilke betingelser?	Ved at opfylde kravet om 26 ugers arbejde inden for de sidste 3 år	Kan ikke få dagpenge før 2 år er gået og skal have været på arbejdsmarkedet det sidste af de to år	Ved at opfylde kravet om 34 ugers arbejde inden for 2 år	Ved at opfylde kravet om 6 måneders arbejde på fuld tid indenfor de sidste 24 måneder	Genopnås når den forsikrede på ny opfylder kravene til mindsteindtægt	Ved at opfylde ovenstående vilkår

Tabellen fortsættes ...

Tabel 4.5 Fortsat

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
Er dagpen- gene skatte- pligtige?	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Ydes der til- læg for børn?	Nej	Nej	Ja	Ja	Ja	Nej
<i>Ikke- forsikrede</i>						
Aldersgrænse for retten til at modtage ydelsen	18-64 år	.	17-67 år ²⁾	.	67 år	20-65 år
Maksimal- ydelsesperio- de	.	.	.	.	.	300/450 ⁴⁾

1 Personer i alderen 18-63 år har ret til at blive medlemmer af en arbejdsløshedskasse, dog 65 år for personer der er født den 1. juli 1939, men dagpengeretten gælder for personer i alderen 19-64 år.

2 65-67årige der er fratrådt eller hvis arbejde er blevet afbrudt på grund vejerforhold eller an-
sattes forhold, der ikke er afhængig af arbejdsvilkårene eller arbejdsforholdene.

3 Retten til dagpenge bygger på at arbejdskravet og 12 måneders medlemskab af en arbejds-
løshedskasse er opfyldt.

4 For personer med børn under 18 år.

Tabel 4.6 Kontantstøttens størrelse i forbindelse med arbejdsløshed pr de-
cember 2009

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
<i>Forsikrede</i>						
Arbejdsløs- hedsdagpen- genes størrel- se (pr. uge)	90 pct. af ar- bejds- indkomsten i 5 dage pr. uge	80 pct. af ar- bejdsind- komsten de første 253 dage, herefter 75 pct.	Indkomstre- terede dag- penge: Gen- nemsnitligt 70 pct. af tidlige- re arbejdsind- komst. Grunddag- penge: 128,15 EUR + bør- netillæg: 24,30-45,95 EUR pr. uge	Fast beløb de første 10 da- ge, derefter indkomstre- laterede dag- penge (70 pct. af tidli- gere gennem- snitlig løn- indkomst sid- ste 6 måne- der) derefter fast beløb igen + børne- tillæg	62,4 pct. af arbejdsind- komsten	80 pct. af ar- bejdsind- komsten ²⁾ de første 200 dage, derefter 70 pct./dag 5 dage per uge

Tabellen fortsættes...

Tabel 4.6 Fortsat

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
Indkomstloft pr. uge for fuld kompensation ¹⁾	4.378 DKK	6.250 DKK	Gennemsnitlig 70 pct. af indkomsten	56.691 ISK	8409 NOK	4.250 SEK/uge de første 200 dage, derefter 4.857 SEK/uge
Indkomstloft pr. uge for fuld kompensation i KKP-Euro ¹⁾	2.975	594	.	379	736	
Minimumsbeløb pr. uge	..	.	.	8.625 ISK	875 NOK	1.600 SEK
Minimumsbeløb pr. uge i KKP-Euro	..	.	.	58	77	145 ³⁾
Maksimumsbeløb pr. uge	3.625 DKK	4.743 DKK	.	34.500 ISK fast beløb	5.427 NOK	3.400 SEK
Maksimumsbeløb pr. uge i KKP-Euro	344	451	.	231	475	308
<i>Ikke-forsikrede</i>						
Ydelsens størrelse pr. uge	Unge under 25 år: / DKK. 1.414 Andre: 2.288/2.917 DKK(FORS ØRGERE)	Behovsprøvet socialhjælp	128,15 EUR + børnetillæg 24,30-45,95 EUR pr. uge	Indkomstprøvet socialhjælp	.	1.600 SEK ³⁾⁴⁾

1 Indkomstloftet er den indtægtsgrænse (tidligere indkomst) som arbejdsløshedsdagpengene er beregnet i forhold til. Beregningen af indkomstloftet sker efter forskellige principper i de enkelte lande.

2 Fra og med juli 2009 kan kun visse socialforsikringsudgifter medregnes

3 Hvis den søgende tidligere har arbejdet fuldtid uden fravær under rammetiden (12 kalender måneder)

4 Mindst 20 år. Desuden skal man have været i arbejde mindst 6 måneder før arbejdsløsheden indtraf. Ved deltidsarbejde modtages et reduceret beløb.

Ækvivalent disponibel indkomst og kompensationsgrader ved arbejdsløshed

Figur 4.2 viser den ækvivalente disponible indkomst på to indkomstniveauer for et par uden børn, når den person, der har den højeste arbejdsindkomst, overgår til arbejdsløshedsdagpenge. Figur 4.3 viser den ækvivalentdisponible indkomst ved arbejdsløshed ved beskæftigelse for enlige med et barn og enli-

ge uden børn opgjort på tre indkomstniveauer. I figur 4.4 vises den disponible indkomst for ikke-forsikrede. I figur 4.3 er beregningen foretaget for forsikrede i 3 indkomstniveauer og i figur 4.4 for ikke-forsikrede på 4 indkomstniveauer (sidstnævnte kun for Danmark, Finland, Island og Sverige). Tabel 4.7, 4.8 og 4.9 viser kompensationsgraden i procent af den tidligere lønindkomst. Som det ses af figurerne og tabellerne er compensationen for forsikrede ledige generelt betydeligt større end for ikke-forsikrede ledige. For enlige med et barn i den laveste indkomstgruppe er compensationen dog lidt lavere end for forsikrede ledige end for ikke-forsikrede ledige i Danmark og en del lavere på Island. Dette skyldes i Island at beregningerne for forsikrede tager hensyn til beskæftigelsesgraden. Hvorimod der for ikke-forsikrede ikke tages hensyn til tidligere indkomster, da socialhjælpen er et fast beløb. Den marginalt lavere compensation for forsikrede ledige i Danmark hænger sammen med, at dagpengene udgør 90 pct. af en relativ lav løn, og at den forsikrede ledige i modsætning til den ikke-forsikrede betaler arbejdsløsheds-kassebidrag.

Den lavere compensation for ikke-forsikrede ledige i forhold til forsikrede ledige gælder især for enlige, som tidligere har haft en høj indkomst, og generelt for enlige uden børn.

Kompensationsniveauet for forsikrede afhænger for det første af dagpengenes størrelse set i forhold til den tidligere indkomst. Det er højest i Danmark og mindst i Norge. I Island udbetales der et fast dagpengebeløb, uafhængig af den tidligere indkomst i de første 10 dage, derefter et beløb beregnet ufra den tidligere indkomst op til et bestemt niveau i max 3 måneder, derefter igen et fast dagpengebeløb. For det andet afhænger kompensationsniveauet af maksimumsbeløbenes størrelse der er højest i Norge. I Finland er der ingen øvre grænse for dagpengenes størrelse. Men når indkomsten overstiger et vist niveau er compensationen dog kun 20 pct.

For familier med børn spiller det en rolle om der gives et tillæg for børn, hvilket er tilfældet i Finland, Island og Norge. Dertil kommer, at størrelsen af såvel boligydelsen som betalingen for daginstitutioner reguleres i forhold til indkomstens størrelse. Dette har betydning for kompensationsniveauet hos både forsikrede og ikke-forsikrede og er især medvirkende til at give enlige med børn et højt kompensationsniveau.

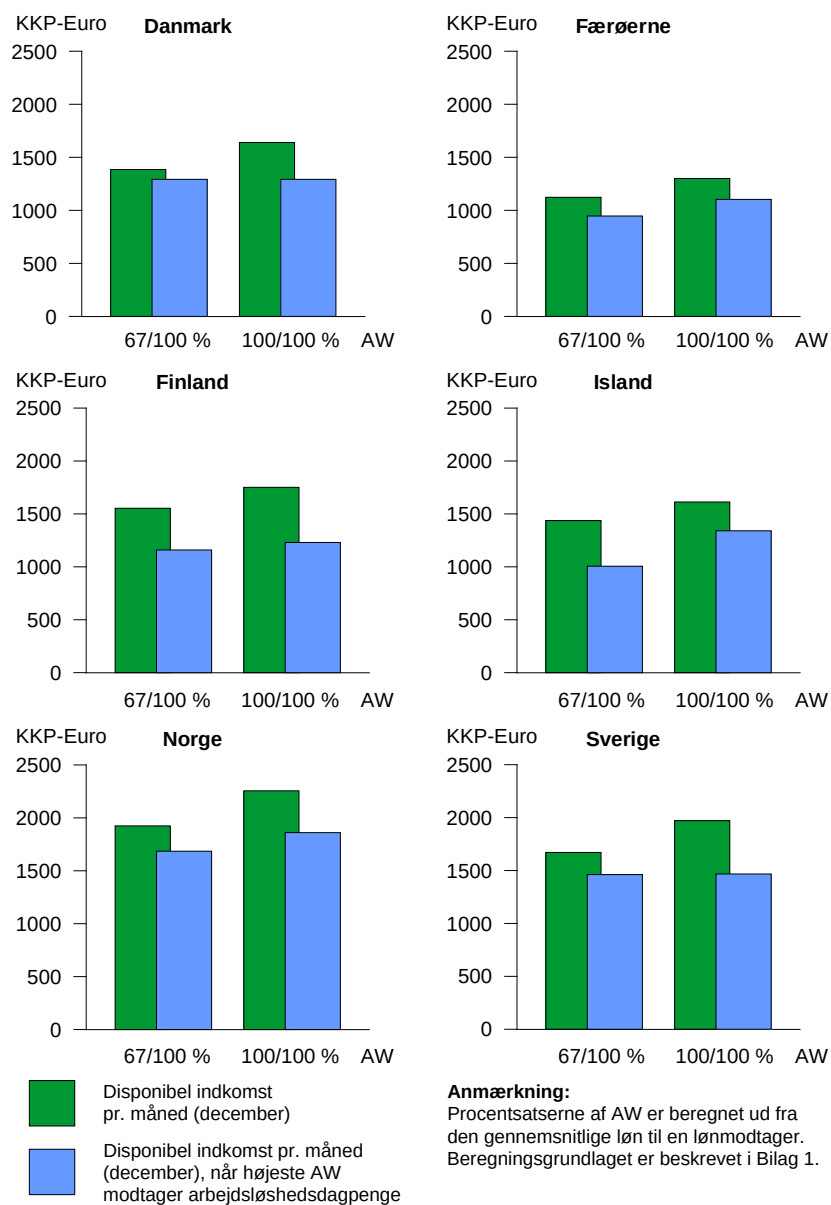
Tabel 4.7 Ækvivalente kompensationsgrad pr. måned (december) for et arbejdsløshedsforsikret par med to børn, hvor højeste AW modtager arbejdsløshedsdagpenge, i procent af disponibel indkomst pr. måned ved arbejde 2009

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
67/100 pct. AW	93	91	75	70	88	87
100/150 pct. AW	79	91	70	83	83	74

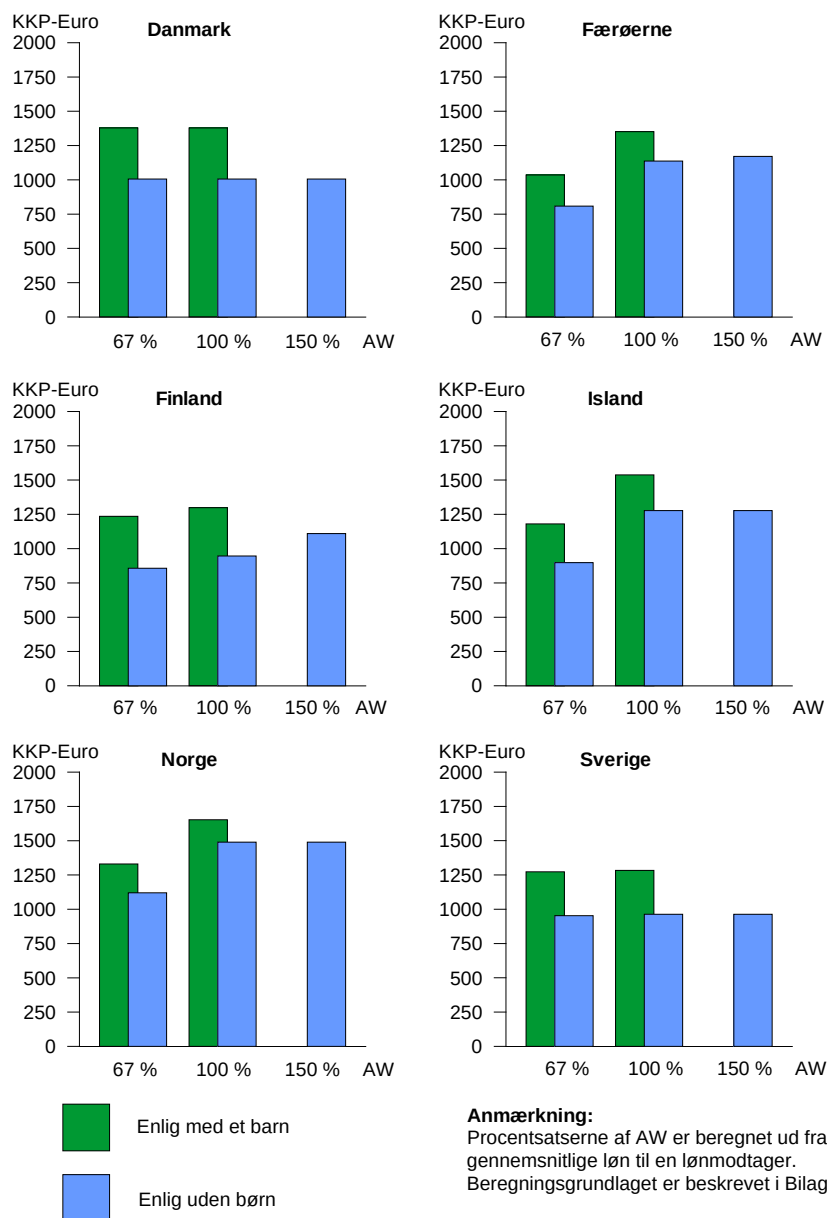
Tabel 4.8 Ækvivaleret kompensationsgrad for en enlig ved arbejdsløshedsdagpenge pr. måned (december) i procent af disponibel indkomst ved arbejde pr. måned 2009

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
<i>Enlig uden børn</i>						
67 pct. AW	82	83	65	73	67	68
100 pct. AW	58	84	53	75	63	48
150 pct. AW	44	64	45	53	45	36
<i>Enlig med et barn</i>						
67 pct. AW	90	86	85	80	74	80
100 pct. AW	71	93	71	80	67	59

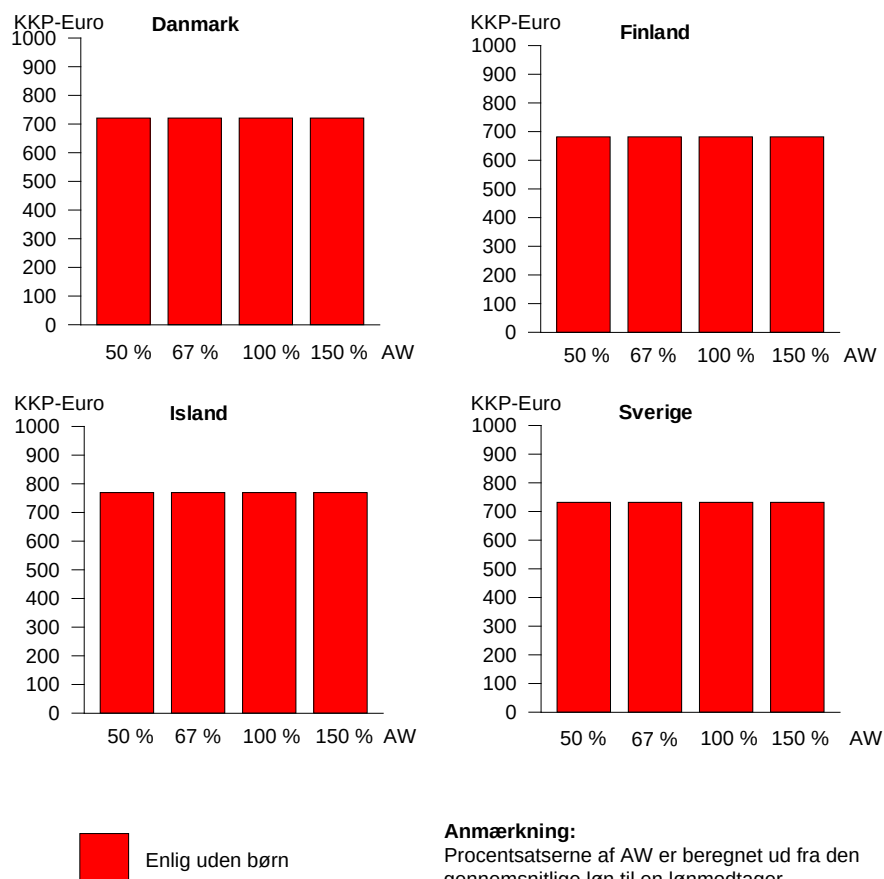
Figur 4.2 Ækvivaleret disponibel indkomst for et arbejdsløshedsforsikret par uden børn når den der tjener mest modtager arbejdsløshedsdagpenge i 2009

Figur 4.3 Ækvivaleret disponibel for en enlig ved modtagelse af arbejdsløshedsdagpenge, pr. måned (december) 2009 i KKP-Euro

Figur 4.4 Disponibel indkomst for en enlig uden børn i forbindelse med arbejdsløshed for en ikke-forsikret pr. måned (december) 2008:

Tabel 4.9 Kompensationsgrad pr. måned (december) for en ikke-forsikret enlig uden børn i procent af disponibel indkomst ved arbejde 2008:

	Danmark	Finland	Island	Sverige
50 pct. AW	72	66	78	69
67 pct. AW	58	52	63	53
100 pct. AW	41	38	45	36
150 pct. AW	31	28	32	27

Jobtræning og aktivering

I alle de nordiske lande lægges der vægt på aktivering. Aldersgrænsen for iværksættelse af arbejdsmarkedspolitiske foranstaltninger er 18 år i Danmark og Finland og 16 år i Island. I Norge og Sverige varierer aldersgrænsen, afhængigt af foranstaltningen. Formålet med aktiveringen er primært at opkvalificere de ledige med henblik på ordinær beskæftigelse, men også at motivere dem til selv at søge beskæftigelse eller uddannelse.

I Danmark har aktivlinien i arbejdsmarkeds- og socialpolitikken spillet en stadigt større rolle siden arbejdsmarkedsreformen i 1994.

Ledige dagpengemodtagere under 25 år, som ikke har gennemført en erhvervskompetencegivende uddannelse, har ret og pligt til senest efter 6 måneders ledighed at modtage et uddannelsestilbud af mindst 18 måneders varighed. Tilbuddet kan kombineres med andre former for vejledning og opkvalificering eller med virksomhedspraktik. Ydelsen under tilbuddet svarer til halvdelen af dagpengene. Øvrige ledige dagpengemodtagere under 25 år og dagpengemodtagere mellem 25 og 30 år har senest efter 6 måneders ledighed ret og pligt til aktiveringstilbud i form af uddannelse, vejledning og opkvalificering, virksomhedspraktik eller jobtræning.

Ledige dagpengemodtagere mellem 30 og 60 år har senest efter 9 måneders ledighed ret og pligt til aktivering i form af uddannelse, jobtræning mv. Ledige dagpengemodtagere fyldt 60 år har ret og pligt til aktiveringstilbud senest efter 6 måneders ledighed. Alle dagpengemodtagere har endvidere ret og pligt til et nyt aktiveringstilbud, når de har modtaget offentlige forsørgelsesydelse i sammenlagt 6 måneder efter afslutning af det første aktiveringstilbud. Endelig har dagpengemodtagere efter 2½ års ledighed ret og pligt til intensiv aktivering i resten af ledighedsperioden.

Aktivering tidligt i dagpengeperioden er behovsorienteret og fleksibel, dels målrettet mod grupper som risikerer at blive langtidsledige og dels som forebyggelse mod mangel på kvalificeret arbejdskraft (flaskehalse).

Kontanthjælpsmodtagere under 30 år har senest efter 13 uger ret og pligt til at tage imod et aktiverings- eller uddannelsestilbud på mindst 30 timer om ugen i 18 måneder, for personer med en erhvervskompetencegivende uddannelse dog kun i 6 måneder. Ledige kontanthjælpsmodtagere mellem 25 og 30 år uden uddannelse skal dog have et tilbud efter 5 uger med mindre de vælger at søge ind på en ordinær uddannelse. Kontanthjælpsmodtagere på 30 år og derover skal have et aktiveringstilbud senest efter 12 måneder på kontanthjælp. Alle kontanthjælpsmodtagere, bortset fra personer fyldt 30 år, der ikke alene modtager hjælp på grund af ledighed, har desuden ret og pligt

til et nyt aktiveringstilbud, når de har modtaget kontanthjælp i 6 måneder efter afslutning af det første aktiveringstilbud.

Den ledige får udbetalt løn i forbindelse med jobtræning, mens ydelserne under de øvrige aktiverings- og uddannelsesforanstaltninger i vid udstrækning svarer til dagpenge eller kontanthjælp.

På Færøerne har der ikke været aktivering siden midten af 90'erne, hvor arbejdsløsheden var over 12 pct.

I Finland er de aktive foranstaltninger som forbedrer beskæftigelsen en vigtig del af den finske arbejdsmarkedspolitik. Ved hjælp af disse foranstaltninger skaber man arbejdspladser, forbedrer mulighederne for de langtidsledige samt forbedrer mulighederne for at få de unge ind på arbejdsmarkedet. Desuden skal foranstaltningerne forebygge langtidsarbejdsløshed samt reducere de regionale forskelle i arbejdsløsheden. Man hjælper desuden ledige som vil starte egen virksomhed.

Service til de som er til rådighed for arbejdsmarkedet udgør den vigtigste del af den aktive arbejdsmarkedspolitik. De typer af service som bureauerne tilbyder, er arbejdsformidling, erhvervsvejledning, erhvervsrettede voksenuddannelser, information om uddannelse og erhverv samt erhvervsrettet revalidering.

I Island er Arbejdsløshedsforsikringsfonden, foruden at varetage sin hovedopgave med udbetaling af arbejdsløshedsdagpenge, gået over til at yde tilskud til forskellige kurser for arbejdsløse og særlige kommunale beskæftigelsesforanstaltninger.

I Norge er hovedformålet med arbejdsmarkedspolitikken at tilrettelægge en høj erhvervsdeltagelse og en god udnyttelse af arbejdskraften gennem et velfungerende arbejdsmarked og med et inkluderende arbejde. Det er arbejdsmarkeds og velfærdsetaten der har ansvaret for at gennemføre de arbejdsmarkedspolitiske tiltag. Hovedsigtet er at få en ensartet opfølgning der giver støtte til at personer kan komme i arbejde. For arbejdsløse lægges der vægt på en aktiv jobsøgning i hele ledighedsperioden, og der findes en række serviceforanstaltninger for både jobsøgende og arbejdsgivere, blandt andet en database over ledige job, hvori den jobsøgende også kan placere deres CV.

Arbejds- og velfærdsetaten bistår med formidling af tilgængelige jobs, samt information og vejledning og opfølgning på den enkelte, ved overgangen til arbejde. De arbejdsrettede tiltag skal sikre at enten få eller bibeholde et arbejde. Tiltagene skal normalt iværksættes hvis det ikke har været muligt at få et ordinært arbejde.

I Sverige er arbejds- og kompetencelinien hovedhjørnestenen i den aktive arbejdsmarkedspolitik. Dette indebærer at en arbejdsløs person, som ikke di-

rette kan få arbejde, i første omgang skal tilbydes en uddannelse eller en anden lempelig foranstaltning, som har til formål at personen skal kunne få et regulært arbejde.

Der findes en jobudviklingsgaranti der retter sig mod den der er eller risikerer at blive langtidsarbejdsløs. Formålet med job og udviklingsgarantien er at væsentligt forbedre de arbejdsløses muligheder for at få et regulært job på arbejdsmarkedet. Inden for garantien udarbejdes der individuelle handlingsplaner der specificerer hvilke foranstaltninger som arbejdsformidlingen kan tilbyde samt hvad der kræves af deltagerne.

Personer med behov for arbejdslivsindrettet revalidering eller særlig vejledning kan få hjælp hos arbejdsformidlingen og et arbejdsmarkedsinstitut. Institutterne har særlige ressourcer og kompetence inden for arbejdsprøving, praktisk arbejdsorientering, tilpasning af arbejdspladser m.v.

De konjunkturafhængige programmer og indsatser der tilbydes omfatter bl.a. arbejdsmarkedsuddannelser, der har til formål at forøge den enkelte arbejdssøgendes muligheder for at komme i arbejde samt at gøre det nemmere for arbejdsgiverne at ansætte personer med en passende arbejdskompetence. Desuden findes der praktikordninger som skal give erhvervsorientering, praktik og erhvervserfaringer til ledige, der søger arbejde gennem arbejdsformidlingen. Der findes en jobgaranti for unge mellem 16 og 24 år. Formålet med jobgarantien er at tilbyde særlige tiltag på et tidligere stadium for at unge skal få et arbejde eller påbegynde en uddannelse.

Derudover gives der tilskud til arbejdsgivere hvor tilskuddet har det formål at stimulere arbejdsgiveren til at ansætte en arbejdsløs ved at man delvis dækker arbejdsgiverens udgifter ved at ansætte en person som har behov for en udvidet introduktion eller uddannelse. Desuden kan personer som er arbejdsløse eller risikerer at blive arbejdsløs i visse tilfælde få tilskud til at starte egen virksomhed. For personer med nedsat arbejdsevne findes der foranstaltninger som gør det muligt at de pågældende kan arbejde med løntilskud enten hos offentlige eller private arbejdsgivere.

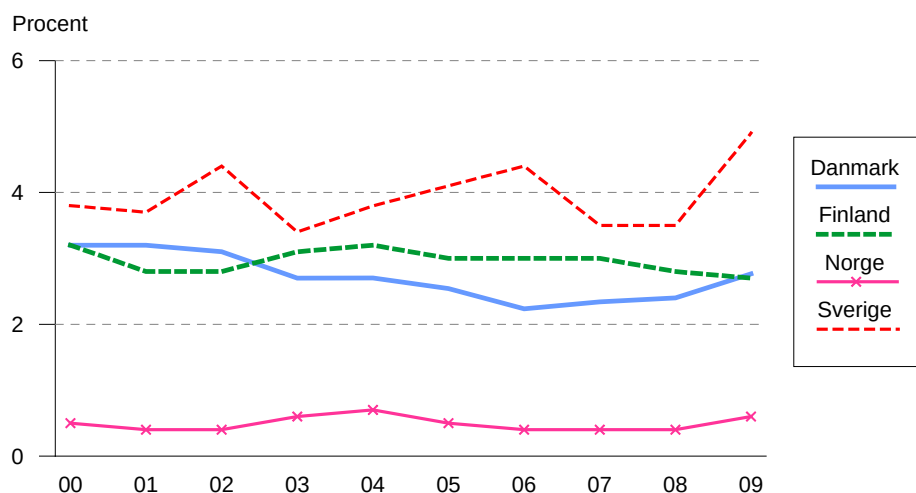
Tabel 4.10 Antal aktiverede i 2000-2009

	Antal aktiverede i løbet af året		Antal aktiverede på opgørelsestidspunktet/ gennemsnitligt antal aktiverede		Aktiverede i pct. af arbejdsstyrken på opgørelsestidspunktet	
	I alt	16-24-årige	I alt	16-24-årige	I alt	16-24-årige
<i>Danmark</i>						
I alt 2000	221.534	34.828	87.239	10.507	3,2	2,6
I alt 2005	244.818	32.041	70.159	7.580	2,5	2,1
I alt 2009	285.798	52.398	77.412	11.526	2,8	2,9
Heraf:						
- Støttet beskæftigelse	100.644	11.629	28.903	2.222	1,0	0,6
- Uddannelse	232.153	48.363	48.509	9.304	1,7	2,3
- Andet ¹⁾						
<i>Finland</i>						
I alt 2000	226.077	62.748	83.660	18.873	3,2	5,6
I alt 2005	213.683	58.404	79.531	16.152	3,0	5,0
I alt 2009	195.777	50.326	73.575	13.510	2,7	4,2
Heraf:						
- Støttet beskæftigelse	80.476	11.006	33.565	4.018	1,3	1,2
- Uddannelse	58.936	9.711	29.332	4.193	1,1	1,3
- Andet	56.365	29.609	10.678	5.299	0,4	1,6
<i>Island</i>						
I alt 2000	3.811	764	..	..	2,4	2,6
I alt 2005	6.325	1.271	..	..	3,8	4,5
I alt 2009	9.006	1.886			5,0	6,4
Heraf:						
- Støttet beskæftigelse	773	190	..	..	0,4	0,6
- Uddannelse	6.147	1.336	..	..	3,4	4,5
- Andet	2.086	360	..	..	1,2	1,2
<i>Norge²⁾</i>						
I alt 2000	..	..	11.439	3.520	0,5	1,1
I alt 2005	59.622	..	13.150	4.087	0,5	1,3
I alt 2009	61.884	..	15.901	5.032	0,6	1,4
Heraf:						
- Støttet beskæftigelse	..	..	2.061	..	0,1	..
- Uddannelse	..	..	6.071	..	0,2	..
- Andet	..	..	7.769	..	0,3	..
<i>Sverige</i>						
I alt 2000	470.970	..	166.159	..	3,8	..
I alt 2005	595.138	..	185.986	..	4,1	..
I alt 2009		..	234.740	..	4,9	..
Heraf:						
- Støttet beskæftigelse		..	96.256	..	2,0	..
- Uddannelse		..	17.323	..	0,4	..
- Andet		..	121.161	..	2,5	..

1 De grupper der lå under andet er lagt sammen med uddannelse da flere ydelser ikke længere kan opdeles.

2 Fra 2006 er arbejdsstyrken for 15-24 år.

Figur 4.5 Udviklingen i aktiveringen i procent af arbejdsstyrken på opgørelsestidspunktet 2000-2009

Serviceydelser i forbindelse med arbejdsløshed

De servicetilbud, der ydes i forbindelse med arbejdsløshed omfatter først og fremmest arbejdsformidling, men i alle landene gives der også mobilitetsfremmende ydelser i form af bl.a. flyttehjælp og hjælp til dobbelt husførelse.

Arbejdsformidling

I alle de nordiske lande findes der arbejdsformidling. Den fungerer som serviceorgan for både arbejdssøgende og arbejdsgivere. Arbejdsformidlingen drives af staten i alle landene

I Danmark er den statslige arbejdsformidling og den kommunale beskæftigelsesindsats fra 2007 flyttet sammen i fælles jobcentre. Staten har fortsat ansvaret for beskæftigelsesindsatsen for de forsikrede ledige og kommunerne for de øvrige målgrupper (kontanthjælpsmodtagere, sygedagpengemodtagere, revalidender mv.). I 14 pilotjobcentre har staten delegeret den statslige

indsats til en kommune, som varetager indsatsen for både de kommunale målgrupper og de forsikrede ledige.

I Norge er arbejdsmarkeds-, ”trygde”sikrings- og pensionspolitikken fra 2006 organiseret sammen i Arbejds- og velfærdsetaten sammen med dele af kommunale service og er flyttet sammen i fælles NAV-kontorer.

Hovedarbejdsopgaven for arbejdsformidlingerne og jobcentrene (i Danmark) er vejledning om beskæftigelse og uddannelse, formidling af arbejde til ledige og andre arbejdssøgende samt service til virksomheder i forbindelse med rekruttering af arbejdskraft. I Norge er disse arbejdsopgaver placeret i NAV-kontorerne.

Som hovedregel skal ledige være tilmeldt arbejdsformidlingen eller jobcentret, være aktivt arbejdssøgende og i det hele taget stå til rådighed for arbejdsmarkedet. De ledige skal således deltage i aktiverende foranstaltninger og tage imod et formidlet job fra arbejdsformidlingen eller jobcentret for at bevare retten til arbejdsløshedsdagpenge eller andre lignede ydelser. I det omfang den ledige ikke selv kan finde beskæftigelse hjælper arbejdsformidlingen jobcentret den ledige med jobsøgningen fx i form af jobsøgningskurser. Arbejdsformidlingen eller jobcentret formidler desuden job til de ledige og varetager aktiveringsindsatsen for de ledige efter de regler som er gældende i de enkelte lande.

Som nævnt er det også en vigtig opgave for arbejdsformidlingen, NAV-kontorerne eller jobcentret at hjælpe virksomheder til at finde personer med de rigtige kvalifikationer til ledige stillinger.

I dag pågår den største del af jobformidlingen mellem arbejdsgiver og arbejdstager dels gennem arbejdsformidlingens eller statens IT baserede jobbørser, hvor arbejdssøgende kan indskrive deres jobprofil og dels gennem private jobbørser, med tilsvarende jobsøgningsmuligheder.

Langt hovedparten af jobomsætningen foregår dog ved at virksomheder og medarbejder selv finder hinanden uden arbejdsformidlingens, NAV kontorerne eller jobcentrets medvirken.

Udgifter til og finansiering af ydelser i forbindelse med arbejdsløshed

Forskelle og ligheder i udgifterne til arbejdsløshed

Udgifterne til arbejdsløshed afspejler dels omfanget af ledigheden, dels dagpengenes størrelse og dels omfanget af aktiverende foranstaltninger til de ledige.

Her skal det dog bemærkes at der i Finland gives en række tilskud til arbejdsgiverne, til aktivering. Disse udgifter er ikke medregnet som sociale udgifter i denne rapport. De høje udgifter i Danmark skyldes dels dagpengenes størrelse samt omfanget af aktiveringen/jobtræning. Færøerne og Island har den laveste ledighed efterfulgt af Norge hvilket også afspejler sig i lave udgifter, jfr. Tabel 4.11.

Ændring i udgifterne til arbejdsløshed fra 2007 til 2008

I Danmark faldt udgifterne fra 2007 til 2008 med 3,4 mia. DKK, svarende til en negativ vækst på 12,2 pct. De faldende udgifter skyldtes såvel færre udgifter til ”dagpengesikring” som ”kontantydelse ved jobtræning” som følge af den faldende ledighed.

På Færøerne faldt udgifterne med 4 mio. DKK, svarende til en negativ vækst på 11,4 pct. Årsagen kan findes i en reduktion af udgifterne til dagpenge på grund af lav arbejdsløshed.

I Finland er udgifterne i forbindelse med arbejdsløshed faldet med 6,3 pct. målt i faste priser. Udgifterne til kontantydelse faldt med 7,0 pct. målt i faste priser som et resultat i et fald i arbejdsløsheden fra 6,9 til 6,4 som gav et fald i antallet af arbejdsløse med 11.000 personer.

I Island steg udgifterne til arbejdsløshed med 55,9 pct. fra 2007 til 2008 målt i faste priser som skyldes en stigning i arbejdsløsheden. Antal dage hvori der blev udbetalt arbejdsledighedsdagpenge steg med 71,5 pct. fra 2007 til 2008 og arbejdskraftundersøgelsen viser en stigning fra 2,3 pct. i 2007 til 3,0 pct. i 2008

I Norge steg udgifterne i forbindelse med arbejdsløshed med 53 pct. målt i faste priser. Udgifterne til kontantydelse steg med 9,8 pct. men udgifterne til serviceydelser steg med 187,2 pct. Stigningen i serviceydelser skyldes først og fremmest at der fra og med 2008 er de særlige arbejdsmarkedstiltag til funktionshæmmede er slået sammen med de ordinære tiltag. Disse udgifter er nu omtalt under C i tabel 4.11 mens de tidligere blev afrapporteret i kapitel 6. Desuden er kontantydelse ved jobtræning særskilt opført. Disse var i 2008 780 mill. NOK. Dagpenge og pension af arbejdsmarkedsmæssige årsager faldt med 277 mill. NOK Kontantydelse udgjorde 54 pct. af de samlede udgifter mod 76 pct. i 2007. Udgifterne til serviceydelser udgjorde i 2007 24 pct. mod 46 pct i 2008, Mens udgifterne til dagpenge faldt med 4,7 pct fra 2007 til 2008 steg arbejdsløsheden med 6,3 pct.

I Sverige faldt udgifterne i forbindelse med arbejdsløshed i 2008 men ikke så meget som i 2007. Målt i faste priser var der 21 pct. Kontantydelse

ARBEJDSLØSHED

faædt med 23,3 pct. Mens udgifterne til arbejdsmarkedspolitiske foranstaltninger faldt med ca 12 pct. Den 1. juli 2008 indførtes der yderligere to karenstage i arbejdsløshedsforsikringen således at der er 7 karenstage mod tidligere 5.

Tabel 4.11 Udgifter til og finansiering af ydelser i forbindelse med arbejdsløshed 2008

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge ¹⁾	Sverige
	DKK	DKK	EUR	ISK	NOK	SEK
<i>Kontantydelse, mio.</i>						
A. Dagpengesikring	7.943	47	4.169	4.642	4.539	14.553
B. Delvis dagpengesikring	-	-	626			
C. Pension af arbejdsmar- kedsmæssige årsager	-	-	103		327	-
D. Kontantydelse ved Jobtræning	15.023	-	931	15	780	6.387
E. Kompenserende ydelser	-	-	3			831
F. Øvrigt	-	-		160		
Kontantydelse i alt	22.966	47	2.916	4.817	5.646	21.771
<i>Serviceydelse, mio.</i>						
A. Mobilitetsydelse	-	-			-	69
			4			
B. Serviceydelse ved jobtræning	-	1	273		815	2.601
C. Øvrigt	1.369	-	153	619	3.932	3.011
a. Heraf arbejdsformidling	1.102	-	153	619	3.932	
Serviceydelse i alt	1.369	1	430	619	4.747	5.681
Udgifter i alt, mio.	24.335	48	3.346	5.436	10.392	27.452
Udgifter i pct. af BNP	1,4	0,4	1,8	0,4	0,4	0,9
<i>Finansieret af (pct.)</i>						
- Det offentlige	24,2	-	50,4	0,2	64,6	2,2
- Arbejdsgivere	-	50,0	38,6	99,8	21,6	74,3
- Forsikredes præmier og særskatte	75,8	50,0	11,0	-	13,8	23,5
<i>Ændringer 2007-2008 i 2008-priser</i>						
- Mio.	-3.378	-6	-222	1.948	3.597	-6.548
- Pct.	-12,2	-11,4	-6,2	55,8	52,9	-19,3

1 Fra og med 2008 er specielle arbejdsmarkedstiltak for yrkeshemmede slået sammen med ordinære arbejdsmarkedstiltak, i tillegg er kontantytelser ved jobtræning skilt ut, og rapportert under D. kontantytelser.

Tabel 4.12 Udgifter til ydelser i forbindelse med arbejdsløshed i KKP 2008

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
Kontantydelse i alt pr. capita	398	92	443	101	104	214
- Pr. person i den erhvervsaktive alder	615	148	678	152	160	333
Serviceydelse i alt pr. capita	24	3	65	13	87	56
- Pr. person i den erhvervsaktive alder	37	4	100	20	134	87
Udgifter til arbejdsløshed i alt pr. Capita	421	95	508	114	191	270
- Pr. person i den erhvervsaktive alder	652	152	777	172	294	420

Kapitel 5

Sygdom

Links til supplerende information:

[EUROSTAT - database](#)

[Typical cases](#)

[Sociale udgifter](#)

Der er stor forskel på hvor stor en andel udgifterne ved sygdom udgør målt i pct. af BNP.

Tabel 5.1 Udgifter i forbindelse med sygdom i pct. af BNP i EU, Færøerne, Island og Norge 2007

Danmark	6,5	Belgien	7,4	Italien	6,7 ^p	Slovakiet	4,7 ^p
Færøerne	6,7	Bulgarien	3,9	Letland	3,2 ^p	Slovenien	6,7 ^p
Finland	6,5	Cypern	4,6 ^p	Litauen	4,3 ^p	Spanien	6,4 ^p
Island	8,8	Estland	4,1	Luxemburg	4,9 ^p	Storbritannien	7,6 ^p
Norge	7,3	Frankrig	8,7 ^p	Malta	5,2	Tjekkiet	6,1
Sverige	7,6 ^p	Grækenland	6,7	Polen	3,9	Tyskland	8,0 ^p
		Holland	8,7 ^p	Portugal	6,6	Ungarn	5,6
		Irland	7,2	Rumænien	3,0	Østrig	7,1

Anmærkning: Se Tabel 3.1.

Betalt fravær ved sygdom

Opbygningen af løn- og dagpengeordninger ved sygdom varierer meget fra land til land. I princippet er alle der er i arbejde berettiget til kompensation på grund af indkomstbortfald. Reglerne for kompensation er afhængige af hvilken position man har på arbejdsmarkedet. Lønmodtagere er som regel bedre dækket ind end selvstændige erhvervsdrivende og der findes særlige regler for arbejdsløse.

Tabel 5.2 Reglerne for udbetaling af kontantstøtte* til lønmodtagere og selvstændige i forbindelse med sygdom pr. december 2009

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
Betingelserne for at have ret til sygedagpenge for lønmodtagere	Dagpenge fra arbejdsgiveren: 8 ugers ansættelse med mindst 74 timers beskæftigelse. Dagpenge fra kommunen: Beskæftigelse i 13 uger med mindst 120 timers beskæftigelse ¹⁾	Lønnet arbejde i sammenlagt mindst 20 timer, i en periode på 5 uger	Har arbejdet i 3 måneder eller 55 dage uden afbrud	Løn under sygdom afhængig af ansættelsesperioden. Efter 1 års ansættelse udbetales der løn i en måned, som stiger til 3 måneder efter 5 års ansættelse.	Optjenings-tiden er 4 uger. Indtægtsgrundlaget må udgøre minimum 50 pct. af grundbeløbet omregnet til årsindtægt.	At arbejde i Sverige og en årsindkomst på mindst 10.300 SEK før 2009 og er forsikret fra den dag man blev ansat
Betingelserne for at have ret til sygedagpenge for selvstændige	Selvstændig virksomhed i væsentligt omfang i 6 måneder inden for de seneste 12 måneder	Optjenings-tid er 4 uger under forudsætning af tegning af årlig forsikring	Samme regler som lønmodtagere	Samme regler som lønmodtagere.	Samme regler som lønmodtagere. ⁸⁾	Samme regler som lønmodtagere.
Den maksimale periode, hvori der kan udbetales sygedagpenge/sygeløn	52 uger inden for 1½ år ²⁾	40 uger inden for et år	52 uger inden for to år ³⁾	52 uger inden for to år	52 uger inden for tre år	Normalt 364 dage under en periode på 15 måneder ⁹⁾
Findes der en karenperiode?	Nej	Nej	Nej ⁴⁾	Ja ⁶⁾	Nej	Ja
Karensperiodens længde	-	-	-	..	-	1 dag (1-30 dage for selvstændige)
Eksisterer der en arbejds-giverperiode?	Ja	Ja	Ja ⁴⁾	Ja	Ja	Ja

Tabellen fortsættes...

Tabel 5.2 Fortsat

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
Arbejdsgiverperiodes længde	21 dage	2 dage	10 hverdage	1 måned ⁷⁾	16 dage	2 uger ¹⁰⁾
Kan der udbetales løn under sygdom?	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Udbetales der løn under sygdom fastsat ved lov?	Ja	Nej	Ja ⁴⁾	Ja	Ja	Nej
Er der regler for sygemelding på deltid?	Ja	Nej	Ja ⁵⁾	Ja	Ja	Ja
Udbetales der løn under sygdom fastsat efter aftale?	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja

* Med kontantstøtte menes sygedagpenge eller løn.

- 1 Personer, der er berettiget til arbejdsløshedsdagpenge, har afsluttet en erhvervsmæssig uddannelse af mindst 18 måneders varighed eller er elev i lønnet praktik har ligeledes ret til sygedagpenge.
- 2 I en række tilfælde er der mulighed for at få forlænget dagpengeperioden. Det gælder for eksempel hvis det anses for overvejende sandsynligt, at revalidering kan iværksættes, og når der er påbegyndt en sag om førtidspension. Desuden kan dagpengeperioden forlænges ved alvorlig sygdom eller arbejdsskade.
- 3 For ansatte eller erhvervsdrivende der arbejder på heltid og som har fået sygedagpenge uden afbrydelse i mindst 60 dage kan få udbetalt del-sygedagpenge i højst 72 hverdage hvis man vender tilbage til arbejdslivet og arbejder på deltid.
- 4 Der betales ikke sygedagpenge for den dag den ansatte bliver syg samt de følgende 9 hverdage. I den periode betaler arbejdsgiveren fuld løn i henhold til lovgivningen.
- 5 Efter at man har fået sygedagpenge i 55 dage.
- 6 I den offentlige sygesikring.
- 7 Ifølge lovgivningen udbetales der løn under sygdom afhængig af ansættelsesperioden. Efter 1 års ansættelse udbetales der løn i en måned som stiger til 3 måneder efter 5 års ansættelse. I de fleste kollektivaftaler findes der aftaler om løn under sygdom ud over de tre måneder.
- 8 I tillæg er der en række særbestemmelser for selvstændige
- 9 For de der lider af en alvorlig sygdom er der ingen tidsbegrænsning
- 10 Inden for arbejdsgiverperioden er der én karensdag. Dette gælder også for personer der ikke er i et arbejdsforhold. Arbejdsgiverperiodens længde er 2 uger fra 1. januar 2005.

Tabel 5.3 Størrelsen af sygedagpenge til lønmodtagere i forbindelse med sygdom pr. december 2009

	Danmark	Færøerne	Finland	Norge	Sverige
Sygedagpengenes størrelse i pct. af arbejdsindkomsten	100	100	70 Nor- malt ²⁾	100	80/77,6 ⁴⁾⁵⁾
Indkomstloft pr. uge for fuld kompensation ¹⁾	3.940 DKK	4.734 DKK	.	8.409 NOK	6.152 SEK
Indkomstloft pr. uge for fuld kompensation i KKP-Euro ¹⁾	374	450	.	736	579
Minimumsbeløb pr. uge	.	.	132,24 EUR ³⁾	701 NOK	154 SEK
Minimumsbeløb pr. uge i KKP-Euro	.	.	106,39	62	14
Maksimumsbeløb pr. uge	3.625 DKK	3.916 DKK	.	8.409 NOK	4.774 SEK
Maksimumsbeløb pr. uge i KKP-Euro	344	372	.	736	434
Er dagpengene skattepligtige?	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Ydes der tillæg for børn?	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej

- 1 Indkomstloftet er den indtægtsgrænse (tidligere indkomst) som sygedagpengene er beregnet i forhold til. Beregningen af indkomstloftet sker efter forskellige principper i de enkelte lande.
- 2 70 pct. af arbejdsindkomsten op til 31.850 Euro per år, derefter 40 pct. for den del af indkomsten der er mellem 31.851 og 49.003 Euro per år, herefter 25 pct. Delsygedagpenge er 50 pct. af sygedagpengene.
- 3 Personer der har en lille eller ingen indkomst kan modtage minimumsdagpenge ved uarbejdsdygtighed for perioder der varer mere end 55 dage.
- 4 Fra og med 1. juli 2008. Sygemeldte får 77,6 pct. de første 364 dage, derefter 72,5 pct. i maksimalt 550 dage. For sygemeldte der lider af en langvarig sygdom kan der tildeles 77,6 pct. uden nogen tidsbegrænsning.
- 5 Sygemeldte får 77,6 pct. de første 364 dage, derefter 72,5 pct. i maksimalt 550 dage. For sygemeldte der lider af en langvarig sygdom kan der tildeles 77,6 pct. uden nogen tidsbegrænsning.

Lovfastsat løn eller arbejdsgiverperiode i begyndelsen af fraværperioden

I starten af sygdomsperioden har arbejdsgiverne i alle nordiske lande en lovfastsat pligt til at udbetale compensation enten i form af en lovfastsat sygeløn eller i form af sygedagpenge i arbejdsgiverperioden.

I Danmark udbetales sygedagpengene af arbejdsgiveren i de første 21 dage hvis lønmodtageren har været ansat hos den pågældende arbejdsgiver i de sidste 8 uger før sygefraværet og i denne periode har været i arbejde i mindst 74 timer.

På Færøerne er det det offentlige, der fra 1. sygedag udbetaler sygedagpenge, hvorefter arbejdsgiverne refunderer de to første sygedage til landskassen.

I Finland betaler arbejdsgiveren i henhold til lov om arbejdsaftaler fuld løn i perioden der dækker den dag hvor man bliver syg og de påfølgende 9 hverdage.

I Island har alle en lovfastsat ret til sygeløn i en periode der er afhængig af ancienniteten. Efter et års ansættelse har arbejdstageren ret til en måneds sygeløn.

I Norge har lønmodtagere ret til sygedagpenge fra arbejdsgiveren hvis den syge har været ansat hos den pågældende arbejdsgiver i mindst fire uger. Arbejdsgiverperioden er 16 dage.

I Sverige udbetales der en lovfastsat sygeløn i 14 dage. Dog udbetales der ikke sygeløn for den første sygedag. Sygelønnen svarer til 80 procent af lønnen sygedagpengebeløbet.

Sygeløn i henhold til kollektivaftaler og lignende

Som et supplement til den lovfastsatte arbejdsgiver- eller sygelønsperiode udbetales der løn under sygdom efter kollektive aftaler eller efter særlige regler for den offentlige sektor. I denne periode udbetales der normalt dagpenge til arbejdsgiveren.

I Danmark får offentligt ansatte fuld løn under hele sygefraværet. I den private sektor får funktionærer typisk udbetalt fuld løn under sygdom, mens andre privatansatte lønmodtagere får udbetalt løn i for eksempel de første 9 uger af sygefraværperioden, i nogle tilfælde er det ikke fuld løn, men kun op til et loft fastsat i overenskomsten.

På Færøerne får offentlig ansatte og størstedelen af funktionærer i den private sektor fuld løn under sygefraværet.

I Finland får ansatte i den offentlige sektor fuld løn i de første to måneder af sygdomsperioden, og derefter 66 -75 pct. af lønnen. I den private sektor

udbetales der fuld løn i henhold til kollektivaftaler i en periode der varierer fra branche til branche fra 1 til 3 måneder.

I Island er lønmodtagere gennem kollektivaftaler sikret løn under sygdom i en periode, afhængig af ancienniteten, der er længere end det lovfastsatte minimum. De bedste bestemmelser findes for ansatte i stat og kommuner hvor der kan udbetales fuld løn i et helt år hvis man har været ansat i mere end 15 år. Arbejdsgiverne på det private arbejdsmarked har pligt til at indbetale 1 pct. af lønsummen til en supplerende dagpengeordning der administreres af de respektive fagforeninger. Fra disse ordninger udbetales der dagpenge, efter arbejdsgiverperioden, som regel i 120-150 dage. På grund af denne ordning har dagpenge fra den offentlige sygeforsikring kun en ringe betydning.

I Norge får alle offentligt ansatte, efter aftale, fuld løn under sygdom i form af et supplement til sygedagpengene således at der kompenseres for differencen mellem maksimumsbeløbet for sygedagpengene og den normale løn. Tilsvarende regler findes også på det private arbejdsmarked, i en række tilfælde.

I Sverige får alle ansatte i den offentlige sektor ifølge kollektivaftaler løn som et supplement til sygedagpengene. Sygedagpengene udgør 80 pct. af arbejdsindkomsten op til indkomstloftet og arbejdsgiveren giver yderligere 10 pct. således at alle i den kategori modtager 90 pct. af lønnen i de første 15-90 dage. Personer der har en løn der ligger over indkomstloftet får kompensation med et beløb der svarer til ca. 90 pct. af lønnen. I de tilfælde hvor sygeperioden er længere end 90 dage kompenseres offentlige ansatte af arbejdsgiveren med ca. 80 pct. af lønnen selvom lønmodtageren har en løn der ligger over indkomstloftet. Også funktionærer inden for den private sektor får i henhold til kollektivaftaler kompensation fra arbejdsgiveren. For denne kategori gælder, at arbejdsgiveren giver efter 90 dage en kompensation der svarer til 65 pct. af den løn der ligger over sygeforsikringens indkomstloft.

Sygedagpenge

Efter den lovfastsatte arbejdsgiverperiode udbetales der enten sygedagpenge fra det offentlige eller fra socialforsikringen. De der ikke har ret til løn eller sygedagpenge i arbejdsgiverperioden modtager kompensation efter de almindelige regler for sygedagpenge fra begyndelsen af sygdomsperioden.

I Danmark har lønmodtagere ret til dagpenge fra kommunen hvis de har været tilknyttet arbejdsmarkedet i de sidste 13 uger før fraværet og i denne periode har været beskæftiget i mindst 120 timer. Personer der er berettiget til arbejdsløshedsdagpenge, eller har afsluttet en erhvervsmæssig uddannelse af mindst 18 måneders varighed eller er elev i lønnet praktik har ligeledes ret til sy-

gedagpenge fra kommunen. For selvstændige erhvervsdrivende forudsættes det at man har været i beskæftigelse i mindst 6 måneder i den seneste 12 måneders periode, heraf skal mindst den ene måneds arbejde være lige umiddelbart før sygdomsforløbet.

For selvstændige erhvervsdrivende beregnes sygedagpengene på grundlag af arbejdsfortjenesten ved erhvervsvirksomheden.

På Færøerne udbetales der sygedagpenge til lønmodtagere og frivillig forsikrede (selvstændig erhvervsdrivende og hjemmearbejdende). Indkomstgrundlaget for lønmodtagere er som regel gennemsnitsindtægten de sidste 5 uger før fraværet. For selvstændige erhvervsdrivende er indtægtsgrundlaget arbejdsfortjenesten ved erhvervsvirksomheden det seneste år. Sygedagpengene kan i begge tilfælde ikke være højere end 80 pct. af gældende aftale om løn til ufaglærte arbejdere.

I Finland udbetales der dagpenge både til de der er i arbejde og til selvstændige inklusiv de der arbejder for sig selv (for eksempel arbejder i hjemmet eller studerer). Der udbetales ikke indkomstrelaterede sygedagpenge hvis års arbejdsindkomsten har været mindre end 1.224 EUR. Op til en årsindkomst 31.850 EUR er kompensationsgraden på 70 pct. hvorefter compensationen gradvist reduceres. Personer med små eller ingen indkomster modtager minimumssygedagpenge efter en karenperiode på 55 dage.

I Island har dagpengeordningerne fra det offentlige som nævnt kun ringe betydning. Hjemmearbejdende lønmodtagere og studerende har en særlig ret til offentlige dagpenge. Selvstændige erhvervsdrivende har samme ret som lønmodtagere til sygedagpenge fra det offentlige, men kan også forsikre sig ved sygdom, normalt for en periode på 6 måneder. Efter denne periode er det muligt med udbetalinger fra pensionsordningerne.

I Norge er det en forudsætning for at modtage sygedagpenge fra Folketrygden at den sygemeldte har været i arbejde i mindst fire uger umiddelbart før sygdommen indtraf. Indkomstgrundlaget for sygedagpenge skal udgøre mindst en årsindkomst på 36.411 NOK. Denne indkomstgrænse gælder ikke for sygedagpenge i arbejdsgiverperioden. Det maksimale beløb der kan udbetales i sygedagpenge er 437.286 NOK pr. år.

Selvstændig erhvervsdrivende har på samme måde som arbejdstagere ret til sygedagpenge hvis de mister pensionsgivende indtægt på grund af manglende arbejdsevne enten på grund af sygdom eller skader. Der ydes erstatning fra den 17 sygedag med 65 pct. af sygedagpengegrundlaget, Men selvstændige erhvervsdrivende kan tegne en sygedagpengeforsikring enten med 65 eller 100 procents dækning fra den 1. Sygedag eller 100 procents dæk-

ning fra den 17. Sygedag. Når der er oppebåret sygedagpenge i 250 dage inden for de sidste 3 år ophører retten.

I Sverige er forudsætningen for at modtage sygedagpenge at den sygedagpengeberettigede indkomst er mindst 24 pct. af basisbeløbet, hvilket i 2009 var 42.800 SEK. Kompensationen er 80 pct. dog kun for en arbejdsindkomst op til 321.000 SEK. Hvis den syge er arbejdsløs der ikke er berettiget til sygeløn findes der et maksimalt loft på 486 SEK per dag hvilket kan sammenlignes med 682 SEK for de øvrige grupper.

Karensperioder

Reglerne for karensperioder varierer også mellem landene. I Danmark er der ingen karensperiode for lønmodtagere hvor der er en betalt arbejdsgiverperiode. For selvstændige erhvervsdrivende samt personer der arbejder freelance, er der en karensperiode på 14 dage i Danmark, som dog kan forkortes med en frivillig forsikring. I Danmark kan der tegnes frivillige forsikringer, så den selvstændige har ret til sygedagpenge efter 1. eller 3. fraværsdag. Forsikringspræmien er højere for selvstændige, der vil sikre sig dagpenge fra 1. fraværsdag, end for selvstændige, der vil sikre sig dagpenge fra 3. fraværsdag. For selvstændige, der har tegnet en forsikring, udgør dagpengene mindst 2/3 af det maksimale dagpengebeløb. Selvstændige kan tegne en forsikring (højere præmie), som sikrer det maksimale dagpengebeløb.

I den finske sygeforsikring er der indarbejdet en karensperiode for den dag personen bliver syg samt de følgende 9 hverdage. Denne periode svarer til den lovfastsatte periode med sygeløn for lønmodtagere. I Finland er selvstændige erhvervsdrivende berettiget til sygedagpenge efter de samme principper som lønmodtagere. Dog har erhvervsdrivende der har en pensionsforsikring få udbetalt sygedagpenge fra den tredje sygedag.

Forskellen er dog, at mens lønmodtagere er berettiget til den lovbestemte løn i sygeforsikringens karensperiode, modtager private erhvervsdrivende ingen ydelse for den dag man bliver syg og de efterfølgende 9 hverdage.

Landmænd der er forsikret i henhold til landmændenes pensionslov er berettiget til sygedagpenge fra og med den 5. hverdag efter den dag man er blevet syg.

På Færøerne er der ingen karensperiode.

I Island er der en karensperiode på 14 dage for den offentlige forsikring.

I Norge er der ingen karensperiode lønmodtagere får sygedagpenge fra første dag. Selvstændige erhvervsdrivende kan tegne en sygedagpengeforsik-

ring enten med 65 eller 100 procents dækning fra den 1 sygedag eller 100 procents dækning fra den 17 sygedag.

I Sverige er der mindst en karenssdag, hvilket både gælder sygelønnen og sygedagpengene. Dog kan der højst være 10 karenssdage i en 12 måneders periode for en ansat. Selvstændige erhvervsdrivende kan vælge mellem en karenssperiode på 1, 3 eller 30 dage afhængig af hvor høj en forsikring der er tegnet.

Øvrige forhold

I Danmark, Finland, Island og Norge udbetales sygedagpengene normalt højst i et år, hvor perioden kan bestå af flere separate sygedagpengeperioder. Dertil kan man i Finland få udbetalt sygedagpenge delvis for 12.-72. hverdage hvis den pågældende der har modtaget sygedagpenge uden afbrud i mindst 60 dage og derefter returnere til et deltidsjob. Målsætningen er at lette tilbagevenden til arbejdet efter et langt sygdomsforløb. På Færøerne udbetales sygedagpenge i højst 40 uger inden for en periode på 12 måneder, herefter kan man modtage behovsprøvet socialhjælp.

Sygedagpengene er skattepligtige i alle landene.

I Danmark kan perioden dog i en række tilfælde forlænges ud over de 52 uger. I Sverige kan der normalt udbetales sygedagpenge i højst 364 dage i en 15 måneders periode. Under visse forudsætninger kan tiden forlænges.. Bedømmelsen af nedsat arbejdsevne og retten til sygedagpenge sker efter en såkaldt rehabiliteringskæde. I de første 90 dage sker det i relation til et normalt arbejde. Efter 90 dage bedømmes retten til sygedagpenge om den forsikrede kan udføre noget arbejde hos arbejdsgiveren. Efter 180 dage har den forsikrede kun ret til sygedagpenge hvis den pågældende kan udføre et eller andet arbejde på arbejdsmarkedet. For selvstændige sker vurderingen frem til 180 dage. Derefter vurderes den pågældende overfor det regulære arbejdsmarked. For arbejdsløse vurderes arbejdsevnen i forhold til hele arbejdsmarkedet fra dag. 1.

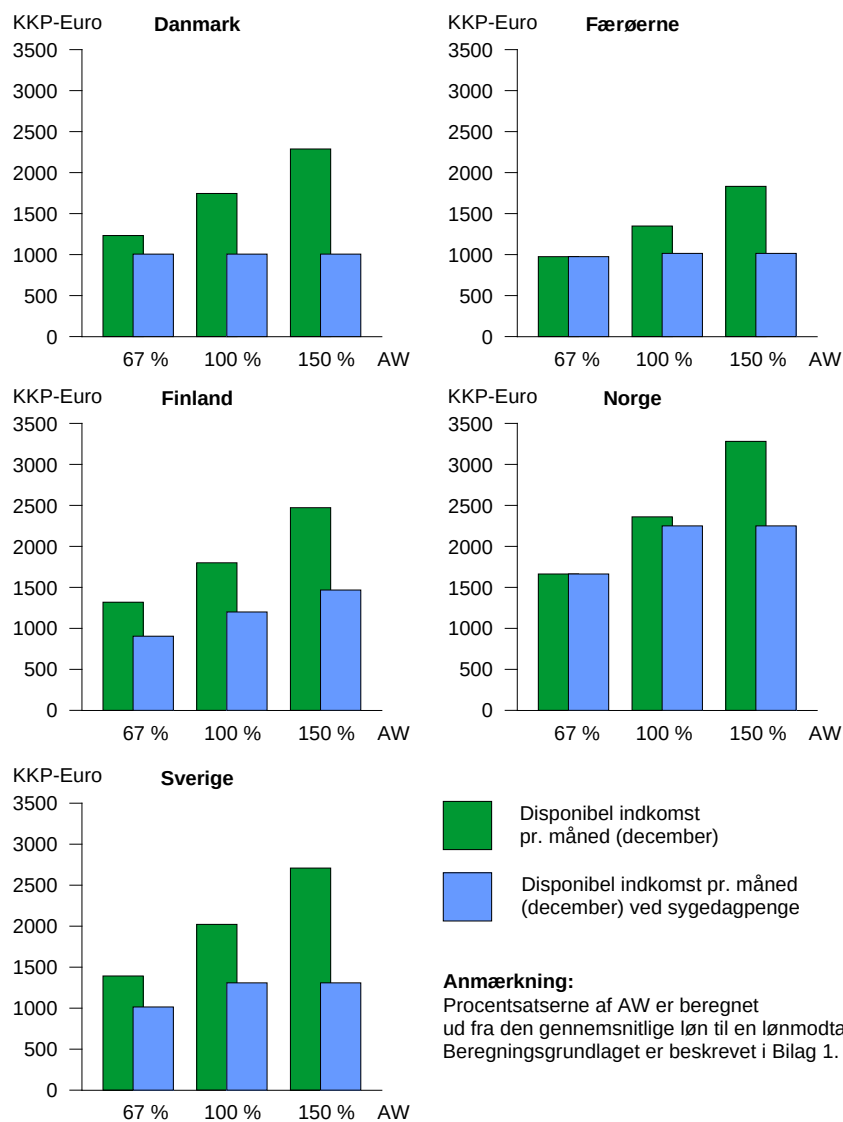
I Danmark udbetales og administreres sygedagpengene af kommunerne. Staten refunderer kommunernes udgifter til sygedagpenge i de første 4 uger med 100 pct., mens udgifterne efter de 4 uger og til og med uge 52 refunderes med 50 pct. af staten. Efter de 52 uger afholder kommunerne alle udgifterne til sygedagpenge.

På Færøerne udbetales sygedagpenge af Færøernes socialforvaltning.

I Finland udbetales sygedagpengene af Folkpensionsanstalten, i Island udbetales de offentlige sygedagpenge af Socialforsikringen, i Norge af Arbeids- og velferdsetaten og i Sverige af Försäkringskassan.

Disponibel indkomst og kompensationsgrader

Figur 5.1 viser den disponible indkomst på tre indkomstniveauer for enlige uden børn der modtager sygedagpenge. Tabel 5.4 viser den disponible indkomst ved sygedagpenge i pct. af den disponible indkomst ved beskæftigelse på tre indkomstniveauer, for en enlig uden børn.

Figur 5.1 Disponibel indkomst ved sygedagpenge for enlige uden børn 2009

Tabel 5.4 Kompensationsgrad for enlige uden børn pr. måned (december) ved sygedagpenge i procent af disponibel indkomst ved arbejde 2009

	Danmark	Færøerne	Finland	Norge	Sverige
67 pct. AW	82	100	69	100	73
100 pct. AW	58	75	67	95	65
150 pct. AW	44	55	59	69	48

Varigheden af sygefraværet

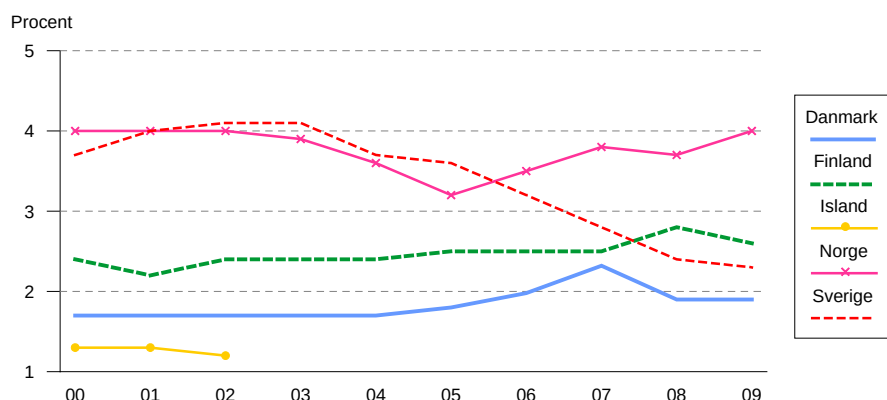
Tabel 5.5 Beregnet fravær i mindst én uge pga. sygdom blandt beskæftigede i pct. af alle beskæftigede 2000-2009¹⁾

	Danmark ²⁾	Finland	Island	Norge	Sverige
2000					
Kvinder	2,0	2,5	1,5	4,7	4,9
Mænd	1,4	2,2	1,1	3,4	2,6
I alt	1,7	2,4	1,3	4,0	3,7
2005					
Kvinder	2,2	2,8	..	3,9	4,4
			..		
Mænd	1,5	2,1		2,6	2,8
I alt	1,8	2,5	..	3,2	3,6
2008			..		
Kvinder	2,2	3,1	..	4,7	3,0
Mænd	1,6	2,6	..	2,7	1,9
I alt	1,9	2,8	..	3,7	2,4
2009					
Kvinder	2,4	2,8	..	4,0	2,8
Mænd	1,4	2,5	..	3,2	1,8
I alt	1,9	2,6	..	4,0	2,3

1 Tallene er beregnet ud fra arbejdskraftundersøgelserne, som et gennemsnit af tællingerne.

2 15-66-årige.

Figur 5.2 Udviklingen i det beregnede fravær i mindst én uge pga. sygdom blandt beskæftigede i pct. af alle beskæftigede 2000-2009

Som det fremgår af figurerne, er der betydelige forskelle i kompensationsniveauerne ved sygdom. I de laveste indkomstgrupper er der fuld kompensation ved sygdom både på Færøerne og i Norge. Forskellene er dels betinget af dagpengenes størrelse målt i forhold til arbejdsindkomsten (de er højest i Danmark og Norge og lavest i Finland), dels af maksimumsbeløbets størrelse, som er relativt lavt i Danmark set i forhold til Sverige og - især - Norge. Endelig har det betydning, at der i Finland ikke er nogen øvre grænse for dagpengenes størrelse. Dog er der kun 25 pct. kompensation ved en årsløn på over 49.003 Euro.

Omfanget af sygefraværet varierer en del mellem landene hvor det er mindst i Danmark samt størst i Norge. I Danmark og Finland har fraværs-mønstret stort set været uændret. Siden 2003 har der været et væsentligt fald i sygefraværet i Sverige. Nedgangen har blandt andet sammenhæng med regelændringerne og indføring af et aktivitetskrav i sygedagpengeordningen. Ændringen har medført en stigning i deltidssygefraværet.

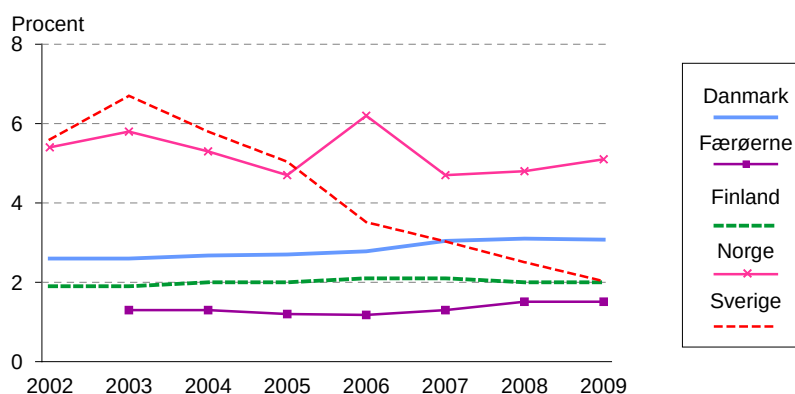
I tabel 5.6 er der medtaget antallet af dage hvori der er udbetalt sygedagpenge omregnet til helårspersoner og i pct. af arbejdsstyrken. Der er betydelige forskelle mellem landene med relativt færrest helårspersoner i forhold til arbejdsstyrken på Færøerne, i Finland og Danmark og relativt flest i Norge. Relativt set er der nu færre mænd i Sverige end i Danmark, der modtager sygedagpenge. Omregnet til helårspersoner er det kvinderne der i størst omfang modtager sygedagpenge. Der er forskelle på hvordan landene udbetaler sygedagpenge. I nogle lande udbetales sygedagpengene for 5 dage per uge, i andre lande for 6 eller 7 dage per uge. Dette er der taget hensyn til ved beregningen af antallet af helårspersoner. I nogle af landene er det desuden muligt at være

delvis sygemeldt, men da dette ikke bliver registreret i statistikken i alle landene, er beregningen af antallet af helårspersoner foretaget udfra antallet af dage med sygedagpenge uanset om personen er helt eller delvist sygemeldt.

Da det kun er dage hvori der udbetales sygedagpenge findes der forskelle i hvor mange sygedage der kan medregnes idet arbejdsgiverperiodens længde (hvor der ikke udbetales sygedagpenge) varierer fra land til. Desuden indeholder de danske, norske og svenske data også sygedagpenge ved en arbejdsskade, mens arbejdsskader og ulykker på Færøerne og i Finland findes i et separat system.

I Danmark udgjorde delvise raskmeldinger/sygemeldinger i 2008 7,4 pct. af alle sygedagpengeforløb der er afsluttet i 2008, eller igangværende ved årets udgang heraf 8,4 pct. for kvinder og 6,1 pct. for mænd. I Norge var 29,8 pct. af alle afsluttede sygedagpengeudbetalinger fra Folketrygden i 2005 deltidssygefravær. I Sverige er fraværet ca. 19 pct. mindre opgjort som nettodage. I de øvrige lande er det ikke muligt at være delvist sygemeldt/raskmeldt.

Figur 5.3 Antal modtagere af sygedagpenge omregnet til helårspersoner i pct. af arbejdsstyrken 2002-2009

Tabel 5.6 Antal modtagere af sygedagpenge omregnet til helårspersoner i alt og i pct. af arbejdsstyrken fordelt på køn 2009

	Danmark	Færøerne	Finland	Norge	Sverige
Kvinder	48.718	223	27.586	76.890	59.032
Mænd	37.363	301	24.817	55.098	40.472
Kvinder og Mænd	86.081	524	52.403	131.987	99.504
<i>Pct. af arbejdsstyrken</i>					
Kvinder	3,6	1,4	2,2	6,3	2,5
Mænd	2,6	1,6	1,9	4,0	1,6
Kvinder og Mænd	3,1	1,5	2,0	5,1	2,0

Tabel 5.7 Afsluttede sygedagpengeperioder af mindst 15 dages varighed (pct.) 2009

	Danmark ¹⁾	Færøerne	Finland	Norge ²⁾	Sverige
<i>Kvinder</i>					
<i>Varighed (dage)</i>					
15-29	11,7	36,0	41,9	35,7	31,4
30-89	41,5	40,2	39,4	32,9	36,1
90-179	19,9	13,6	9,0	14,3	12,5
180-359	13,4	10,1	7,9	11,0	7,9
360+	13,5	0,1	1,8	6,1	12,1
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>Mænd</i>					
<i>Varighed (dage)</i>					
15-29	13,4	38,6	38,2	33,9	29,8
30-89	42,8	37,0	38,5	33,3	36,0
90-179	19,3	13,4	10,9	13,4	13,7
180-359	12,6	10,8	9,7	11,8	8,9
360+	11,9	0,1	2,8	7,4	11,6
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>Kvinder og Mænd</i>					
<i>Varighed (dage)</i>					
15-29	12,5	37,5	40,4	35,0	30,8
30-89	42,0	38,4	39,0	33,0	36,1
90-179	19,6	13,5	9,8	13,9	13,0
180-359	13,1	10,5	8,6	11,3	8,3
360+	12,8	0,1	2,2	6,6	11,9
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

1 Fra og med 2. juni 2008 blev grænsen for, hvornår alle beskæftigede kan modtage sygedagpenge, hævet fra 15 til 21 dage. I tabellen er derfor for 2008 kun medtaget sager på over 21 dage.

2 Tallene for Norge omfatter sygedagpengeperioderne alle grupper af sygedagpengemodtagere. For arbejdstagere er der kun registreret perioder af mindst 17 dages varighed. For andre grupper er der medtaget alle sygedagpengeperioder. Disse bliver hovedsageligt udbetalt fra og med den 15. sygedag.

Der er visse variationer i landenes mønster for langvarigt sygefravær (sygefravær i mere end 14 dage). Dette afspejler blandt andet forskellig praksis med hensyn til, hvornår langvarigt syge overgår til at få udbetalt ydelser fra andre dele af det sociale system. Det gælder fx overgangen til revalideringsydelse eller førtidspension.

I Sverige kan der fra 1.juli 2008 udbetales sygedagpenge i 364 dage i en periode på 450 dage (rammetid). Man kan derefter få forlænget perioden til højst 550 dage, men da til et noget lavere beløb. For de der lider af en meget alvorlig sygdom er der ikke nogen tidsbegrænsning. I en række tilfælde kan der udbetales sygeløn efter mere end et års sygefravær i Danmark. De ca. 6,4 pct. i Norge på over 360 dage dækker også personer, som ikke er raskmeldte efter et års (365 dage) sygdom. De modtager ikke sygedagpenge mere end et år, men får i stedet for udbetalt revalideringsdagpenge. Fraværmønstret for mænd og kvinder viser et noget uensartet mønster mellem landene, dog har mændene generelt set det største fravær i de lange fraværsperioder, med undtagelse af Danmark hvor kvinderne ligger noget højere end mændene i fraværsperioder på over 180 dage. Det store antal der have haft en fraværsperiode over et år i Sverige, skyldes førtidspensionsreformen, hvor mange sager blev afsluttet og de pågældende gik derfor over på en anden ydelse end sygedagpenge eller blev raske.

Dagpengesikring ved arbejdsskade og arbejdsbetinget sygdom

I alle lande udbetales der ydelser ved arbejdsskader og erhvervssygdomme. De kortvarige ydelser kan være sygedagpenge eller ydelser, der svarer til dette.

I Finland udbetales der arbejdsskadedagpenge, almindeligvis svarende til den normale løn.

Serviceydelser

Det er et fællestræk ved de nordiske lande, at de har et veludbygget serviceapparat til såvel forebyggelse som behandling af sygdomme. Der er dog tale om et område, som varierer noget i opbygning fra land til land.

I Danmark, Finland og Sverige er det de kommunale og/eller amtskommunale/ regionale myndigheder, der har ansvaret for organiseringen af sundhedsvæsenet, mens det i Island er staten og på Færøerne landstytret. I

Norge har staten ansvaret for det specialiserede sundhedsvæsen (først og fremmest sygehusene) men det er kommunerne der har ansvaret for det primære sundhedsvæsen. I det nuværende system inden for det primære sundhedsvæsen er alle, ligesom i Danmark og Færøerne, tilknyttet en fast læge.

Der er etableret bedriftssundhedstjenester i Danmark, Norge og Sverige, som har til formål, at der inden for rammerne af den enkelte arbejdsplads skal kunne iværksættes forebyggende foranstaltninger og udføres helbreds-kontrol. Der findes også en lovpligtig bedriftssundhedstjeneste i Finland, som skal sørge for præventive foranstaltninger. For statistikken på området henvises til NOMESKO's publikation Health Statistics in the Nordic Countries som kan ses her på hjemmesiden.

Sygehuse

I samtlige nordiske lande findes der almindelige sygehuse med tilhørende ambulatorier/poliklinikker og skadestuer. Desuden er der højt specialiserede sygehuse, psykiatriske hospitaler og i nogle af landene også hospitaler til langtidspleje. Sygehusene drives hovedsageligt af staten, regionerne/amtskommunerne og kommunerne, men der findes også enkelte private sygehuse.

Det er meget vanskeligt at få sammenlignelige data for kapaciteten i sundhedsvæsenet i de nordiske lande, da området er meget forskelligt organiseret fra land til land. Det er dog en generel tendens, at liggetiderne ved sygehuse over årene bliver kortere, og at flere og flere patienter bliver behandlet ambulant.

Der har i alle landene været en tendens mod at afvikle egentlige psykiatriske hospitaler og i stedet udbygge behandlingen af de psykiatriske patienter i nærmiljøet.

Lægebehandling m.v.

Den almindelige (primære) lægebehandling foregår i de nordiske lande uden for sygehusene. Til det primære sundhedsvæsen er der endvidere knyttet forskellige former for forebyggende sundhedsforanstaltninger.

I Danmark varetages den almindelige lægebehandling udelukkende af privatpraktiserende læger, fuldt finansieret og efter overenskomst med det offentlige.

På Færøerne er alle praktiserende læger offentligt ansat, men betales med et grundbeløb samt efter ydelser.

I Norge varetages ca. 93 pct. af den almindelige lægebehandling af privatpraktiserende læger. Dette gælder kun i ringe grad i de øvrige nordiske lande. Således skønnes det, at ca. 20 pct. af den almindelige lægebehandling i Sverige varetages af privatpraktiserende læger. I Finland foregår ca. 20 pct. af den almindelige lægebehandling og speciallægebehandlingen hos privatpraktiserende læger. Den resterende del varetages af ansatte læger i offentlige sundhedscentre.

I Finland og Island kan sundhedscentrene, i tyndt befolkede områder, have tilknyttet sengepladser.

Der findes speciallægebehandling i alle landene. Den varetages af speciallæger efter overenskomst med det offentlige. Ydelserne gives enten efter generelle eller efter specifikke regelsæt.

På grund af de store forskelle fra land til land i organiseringen af det primære sundhedsvæsen er det dog meget vanskeligt at få sammenlignelige data for antallet af lægebesøg pr. indbygger.

Der findes hjemmesygepleje i alle landene både til familier og børn som til ældre og funktionshæmmede.

I alle landene tilbydes gravide og småbørn desuden offentlig sundhedspleje. Endvidere er der i alle landene etableret skolesundhedspleje. De fleste børn vaccineres i henhold til det anbefalede vaccinationsprogram. Screeningsprogrammer mod fx brystcancer findes i et vist omfang i alle landene. I Finland og Island varetager sundhedscentrene disse opgaver.

I alle landene gives der tilskud til transportudgifter i forbindelse med sygdom.

Tandbehandling

Tandlægebehandlingen er veludbygget for alle i de nordiske lande. Med undtagelse af Island, foregår behandlingen af børn og unge i offentlige klinikker hvor behandlingen er helt eller delvis gratis. I de fleste af landene findes der også særlige rabatordninger for den ældre del af befolkningen. For den øvrige del af befolkningen betaler borgerne selv den største del af behandlingen. Tandbehandling for voksne varetages hovedsageligt af privatpraktiserende tandlæger. I Finland er befolkning berettiget til tandbehand-

ling, hvor der kan vælges mellem den kommunale eller den private tandbehandling. Der ydes refusion fra sygeforsikringen af udgifterne til den private behandling. Det patienterne selv skal betale ved den kommunale tandbehandling er mindre end i privatsektoren.

I Sverige og Norge er det amterne (fylkeskommunerne og landstingene), der organiserer den offentlige tandpleje.

Udgifter til og finansiering af ydelser i forbindelse med sygdom

Forskelle og ligheder i udgifterne til sygdom

Der er en vis forskel i udgifterne i forbindelse med sygdom mellem de nordiske lande målt i KKP pr. capita, hvor Færøerne og Finland bruger mindst og Island mest.

Når det gælder udgifter til betalt fravær ved sygdom anvender Norge betydeligt mere end de andre nordiske lande målt i KKP pr. capita. Her er det især sygedagpengenes størrelse, som spiller en rolle (jf. Tabel 5.3) men også den lave arbejdsløshed i Norge har en vis betydning for sygdomsfraværet. Det skal dog bemærkes at det kun er Finland og Island der medregner løn under sygdom i de sociale udgifter.

Når det gælder udgifterne til service (sygdomsbehandling) er udgifterne målt i KKP pr. capita lavest på Færøerne og højest i Norge.

Det som blandt andet påvirker udgifterne til sygdomsbehandling er patienternes egenbetaling for sygdomsbehandling og medicin hvor egenbetalingen er højest i Finland.

En anden påvirkningsfaktor er gråzonen mellem sundhedssektoren og behandlingen af de ældre og handicappede, som er noget forskelligt organiseret mellem landene.

Ændringer i de sociale udgifter til sygdom fra 2007 til 2008

I Danmark steg udgifterne fra 2007 til 2008 med 3,9 mia. DKK, svarende til en vækst på 3,4 pct. Udgiftsstigningen skyldtes en stigning på 4,5 mia. DKK til serviceydelser, hvorimod der var et fald i udgifterne til kontantydelse (”dagpengesikring”) på 0,6 mia. DKK

På Færøerne skete en stigning af udgifterne på 14 mio. DKK. svarende til 1,6 pct. Stigningen kan alene tilskrives øgede udgifter til serviceydelser, herunder udgifter i forbindelse med behandlinger på landets centralsygehus, behandling i udlandet og medicin.

I Finland faldt udgifterne til kontantydelse med 0,6 pct. målt i faste priser. Værdien af ydelserne var næsten den samme i 2007 og i 2008, men antallet der modtog dagpenge faldt. Udgifterne til det primære sundhedsvæsen steg med 5 pct. og udgifterne til den specialiserede behandling steg med 3,7 pct. målt i faste priser. Udgifterne til forsikringen for tilskud steg med 7,8 pct. målt i faste priser.

I Island steg udgifterne i forbindelse med sygdom 1 pct. i 2008 priser. Stigningen i udgifter til serviceydelser var 1,6 pct. men udgifterne til kontantydelse faldt med 1,6 pct. målt i faste priser. Hovedforklaringen i faldet er et fald i real-lønnen fra 2007 til 2008 som resulterede i lavere udgifter i arbejdsgiverperioden.

I Norge steg udgifterne i forbindelse med sygdom med 4,9 pct. målt i faste priser. Kontantydelse steg med 8,2 pct. mens serviceydelserne steg med 3,3 pct. Kontantydelse udgjorde 33 pct. af udgifterne i forbindelse med sygdom i 2008. Stigning i kontantydelse skyldes især udgifterne til sygefravær hvor betalt fravær steg med 8,1 pct fra 2007 til 2008 mens udgifterne til dagpengesikring i arbejdsgiverperioden steg med 8,4 pct.

I Sverige faldt udgifterne i forbindelse med sygdom marginalt (-0,04) fra 2007 til 2008. Faldet i sygefraværet bidrog til at udgifterne til kontantydelse faldt. Det reducerede både nye og afsluttede tilfælde. Udgifterne til serviceydelser steg med 2,7 pct. i 2008. Heri indgår ud over sygdomsbehandlingen også udgifter til lægemidler.

Tabel 5.8 Udgifter til og finansiering af ydelser i forbindelse med sygdom 2008

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
	DKK	DKK	EUR	ISK	NOK	SEK
<i>Kontantydelse. Mio.</i>						
A. Betalt fravær ved sygdom	17.914	73	2.117	22.974	59.223	40.591
Heraf:						
a. Almindelig dagpenge-sikring	14.077	61	773	1.427	31.144	26.894
b. Dagpengesikring i arbejds-giverperiode	3.837	3	962	-	28.079	12.900
c. Sygeløn	-	-	188	21.114	-	-
d. Særlig dagpengesikring ved arbejdsskade og arbejdsbetinget sygdom	-	8	152	433	-	797
B. Øvrigt	516	-	-	91	617	75
Kontantydelse i alt	18.430	73	2.117	23.065	59.839	40.666
<i>Serviceydelse. Mio.</i>						
Serviceydelse i alt	98.503	824	10.538	107.524	120.810	200.103
Udgifter i alt, mio.	116.933	897	12.654	130.589	180.649	240.769
Udgifter i pct. af BNP	6,7	7,3	6,9	8,8	7,1	7,5
<i>Finansieret af (pct.)</i>						
- Det offentlige	90,1	99,0	70,1	82,8	62,2	80,7
- Arbejdsgivere	3,4	0,9	19,9	17,1	28,7	18,9
- Forsikrede præmier og særskatter	6,6	0,2	10,0	-	9,1	0,4
<i>Ændringer 2007-2008 i 2008-priser</i>						
- Mio.	3.886	14	500	1.197	8.431	641
- Pct.	3,4	1,6	4,1	0,9	4,9	0,3

Tabel 5.9 Udgifter til ydelser i forbindelse med sygdom i KKP 2008

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
Kontantydelse i alt pr. capita	319	144	321	483	1.098	399
Kontantydelse pr. person i alderen 16-64 år	494	231	492	729	1.692	621
Serviceydelse i alt pr. capita	1.705	1.618	1.599	2.253	2.218	1.966
Udgifter i forbindelse med sygdom i alt pr. capita	2.024	1.762	1.921	2.737	3.316	2.365

Egenbetaling for sundhedsydelser

Reglerne for egenbetaling af sundhedsydelser er noget uensartede i de nordiske lande. I Finland, Norge og Sverige er der regler om maksimal egenbetaling for sundhedsydelser. Sådanne findes også i Island men man fritages kun delvist for betaling. I Danmark findes der ikke sådanne regler, med undtagelse af medicin.

Maksimal egenbetaling

I Danmark er der fra 1. marts 2000 indført et nyt behovsafhængigt tilskudssystem, hvor tilskuddets størrelse afhænger af den enkelte persons forbrug af tilskudsberettiget medicin. I 2009 ydes der ikke tilskud til medicinforbrug under 820 DKK om året, hvorefter tilskuddet gradvist øges til at udgøre 85 pct. af udgifterne over 2.245 DKK om året. For børn under 18 år ydes der dog 50 pct. tilskud til medicinudgifter under 820 DKK. For kronisk syge ydes der 100 pct. tilskud til den del af egenbetalingen der overstiger 3.370 DKK om året.

På Færøerne kan der ydes støtte til medicin til personer med invaliditet eller varig sygdoms- eller aldersbetinget svagelighed. Der ydes ikke støtte til udgifter under 400 DKK pr. kvartal, hvorefter støtten udgør 100 pct. af udgifterne. For pensionister er egenbetalingen 200, 400 eller 600 DKK pr. kvartal, afhængig af indkomst.

I Finland findes der et såkaldt udgiftsloft på 590 EUR i det kommunale social- og sundhedsvæsen. Når loftet overskrides er behandlingen uden egenbetaling. Udgiftsloftet gælder lægebehandling i den primære sektor ved helsecentre, fysioterapi, behandlingsforløb, besøg i ambulatorium, dagkirurgi samt korttidsophold på institutioner indenfor social- og sundhedsvæsenet. Udgifterne til transport i forbindelse med behandling betales fuldt ud hvis udgifterne overstiger 157,25 EUR pr. år.

I Island er den maksimale egenbetaling for ambulant behandling på sygehus, i det primære sundhedsvæsen samt hos specialist pr. år i 2009 25.000 ISK for personer i alderen 18-66 år og 8.100 ISK for børn under 18 år. For pensionister 67-69 år med fuld grundpension, pensionister 70 år og ældre samt førtidspensionister og personer, som har været arbejdsløse i mere end 6 måneder er den maksimale egenbetaling 6.100 ISK. Når patienten har nået udgiftsloftet betaler man en tredjedel af satserne. Der findes desuden særlige betalingsregler for fysioterapi, ergoterapi samt anden terapeutisk behandling.

I Norge var den maksimale egenbetaling for lægehjælp, psykologhjælp og rejseudgifter i forbindelse med undersøgelse og behandling samt tilskudsbe-

rettigede lægemidler 1.780 NOK i 2009. Udgifter derudover dækkes af staten. Denne lov blev indført i januar 2003 med særlige regler for 12-16-årige. Den maksimale egenbetaling i forhold til loftet var i 2009 2.560 NOK. Folketrygden afholdte i 2005 ca. 50 pct. af de samlede udgifter til lægemidler.

I Sverige findes der dels en maksimal egenbetaling pr. år for almindelig lægebehandling, fysioterapi m.v. og en anden maksimal egenbetaling for medicin.

Hvis en eller begge forældre tilsammen har flere børn under 18 år, er børnene fritaget for egenbetaling såfremt lægemiddelkøbet til dem samlet overstiger det fastlagte maksimum for egenbetaling. For den kommunale omsorg findes der ingen statslige regler for maksimal egenbetaling.

*Lægebehandling m.v.***Tabel 5.10 Egenbetaling for lægebesøg 1. januar 2009**

	Er der ens- artede regler i hele lan- det?	Egenbetalingens stør- relse	Afvigelser	Egenbetalingens andel af de sam- lede udgifter til lægebesøg
Danmark	Ja	Ingen	En lille gruppe, der har valgt at have frit læge- valg, betaler mindre be- løb for lægebehandling	-
Færøerne	Ja	Ingen	Konsultation ved læge- vagt (aften og nat) ko- ster 20 DKK	-
Finland	Ja	Offentlig 11 EUR ¹⁾ . 15 EUR for besøg mel- lem kl. 20-8 på hverda- ge, samt lørdage, sønda- ge og helligdage Privat mindst 40 pct.	Ingen betaling for børn under 18 år	Ca. 5 pct.
Island	Ja	1.000 ISK (dagtimer)- 3.800 ISK hos almen læge, andre regler for besøg hos specialist	500 ISK (dagtimer) - 1.850 ISK for børn un- der 18 år og for pensio- nister, handicappede og langtidsarbejdsløse, og hvis pensionisters ud- gifter i kalenderåret øverstiger 6.100 ISK og barns overstiger 8.100 ISK då 400 ISK (dag- timer) -900 ISK.	Varierende
Norge	Ja	Hos almen læ- ge: 132 NOK (dagti- mer) 225 NOK (aften og nat) Konsultation hos en specialist: 172 NOK (dagtimer) og 265 NOK (aften og nat)	Ved svangerskab/fødsel, erhvervsskade, krigsska- de, for indsatte i fængsel, børn under 12 år, ved psykoterapeutisk be- handling af børn og unge under 18 år og ved farli- ge smitsomme sygdom- me.	Ca. 44 pct.
Sverige	Nej	100-300 SEK	Ingen betaling for børn under 18 år.	..

1 Lægebesøg 11 EUR for de første tre besøg i et kalenderår eller et årligt beløb på maksimalt beløb på 22 EUR for en 12 måneder beløb afhængig af kommunen

I Danmark er lægebehandling og hjemmesygepleje gratis. En lille gruppe med frit lægevalg betaler dog selv et mindre beløb for lægebehandling. I de øvrige nordiske lande betaler patienterne selv et beløb for behandlingen.

På Færøerne er lægebehandling og hjemmesygepleje gratis.

I Finland betales for midlertidig hjemmesygepleje 11 EUR pr. besøg af en læge og af en sygeplejerske 7 EUR pr. besøg. For kontinuerlig pasning i hjemmet betales der et beløb, som dels er afhængig af pasningens omfang og dels af den pågældendes økonomiske situation.

I Island varierer betalingen for lægebesøg. Som hovedregel betaler børn og pensionister kun 1/3 af den normale egenbetaling. Hjemmesygeplejen er gratis.

I Norge varierer egenbetalingen ved lægebesøg. For konsultation uden for dagtimerne er egenbetalingen 235 NOK og hos lægevagten 265 afhængig af om han er specialist. Der er ingen egenbetaling for hjemmesygepleje.

I Sverige varierer egenbetalingen mellem landstingene typisk er egenbetalingen for et lægebesøg nogle hundrede kroner. For besøg hos en specialist er det noget dyrere. Et besøg hos andre kan være noget lavere.

Tandbehandling

I alle landene er tandbehandling for børn og unge enten helt eller delvis gratis. Den øvrige del af befolkning betaler enten selv alle udgifter til behandling, eller de får refunderet en mindre del af dem.

I Danmark udgjorde patienternes egenbetaling i 2005 ca. 62 pct. af de samlede udgifter, inkl. udgifterne til den kommunale børne- og ungdomstandpleje, der er gratis.

På Færøerne udgjorde patienternes egenbetaling ca. 55 pct. af de samlede udgifter ekskl. børne- og ungdomstandpleje, der er gratis.

I Finland udgjorde de voksnes egenbetaling i den kommunale tandpleje 20 pct. af udgifterne. Behandling af børn under 18 år er gratis. Sygeforsikringen yder refusion til den private tandbehandling. I gennemsnit udgjorde patienternes egenbetaling 65-63 pct. af udgifterne.

I Island får personer over 67 år samt handicappede refunderet mellem 50 og 100 pct. af udgifterne, afhængigt af deres indkomst. Børn under 18 år får refunderet gennemsnitligt omkring 55-60 pct. af totaludgifterne.

I Norge betaler voksne normalt selv for tandbehandling. Unge under 18 år samt visse andre grupper som ældre, langtidssyge og funktionshæmmede får behandling uden egenbetaling. Som et supplement gives der tilskud fra Folketrygden til udgifter for behandling hos en tandlæge for visse typer af tandbehandling og ved visse diagnoser.

I Sverige får alle under 20 år gratis tandbehandling. Fra og med man fylder 20 år har man ret til tandbehandlingsstøtte. Støtten er dels op i to dele. Dels et behandlingsbidrag som i første omgang er tænkt at blive anvendt til undersøgelser og forebyggelse og dels en sikring for maksimal egenbetaling.

Medicin

Tabel 5.11 Egenbetaling for lægemidler (på recept) 1.januar 2009

	Er der ens- artede regler i hele lan- det?	Egenbetalingens størrelse	Afvielser	Egenbetalingens andel af de sam- lede udgifter til lægemidler
Danmark	Ja	Tilskud afhængig af størrelsen af den enkelte patients lægemiddelforbrug i primærsektoren	Nej	25 pct.
Færøerne	Ja	..	Nej	Ca. 20 pct.
Finland	Ja	58 pct. af beløbet max 672,7 EUR per år herefter 1,50 EUR per lægemiddel	Ved visse sygdomme betales kun 3 EUR eller 28 pct. af beløbet (sygdomsspecifikt)	56 pct.
Island	Ja	1.900 ISK + 65 pct. af den resterende pris, dog højst 3.700 ISK	Pensionister og handicappede: ISK 700 + 50 pct. af den resterende pris, dog højst 1.200 ISK	Ca. 34 pct.
Norge	Ja	36 pct. maksimum 520 NOK pr. Recept.	For børn under 12 år og personer som kun modtager mindstepension: ingen egenbetaling	36 pct.
Sverige	Ja	0-1.800 SEK per år	-	25 pct.

Indlæggelse på sygehus

Tabel 5.12 Egenbetaling for indlæggelse på sygehus per 1. januar 2009

	Er der ensartede regler i hele landet?	Egenbetalingens størrelse	Afvielser	Egenbetalingens andel af de samlede udgifter til indlæggelse på sygehus
Danmark	Ja	-	Nej	-
Færøerne	Ja	-	Nej	-
Finland	Ja	Betalingen ved indlæggelse er 26 EUR per dag for ambulant behandling 22 EUR og for dagkirurgi 72 EUR	Betaling for langtidsophold efter betalingsevne, for børn 0-17 år dog max. i 7 dage	Ca. 4 pct.
Island	Ja	-	Nej	-
Norge	Ja	-	Nej	-
Sverige	Nej	0-80 SEK/dag	..	..

I Danmark, Færøerne, Island og Norge er der ingen egenbetaling for indlæggelse på sygehus.

Det er der til gengæld i Finland og Sverige.

I Danmark er der egenbetaling på behandling på privathospitaler, dog ikke hvis behandlingen er dækket af det udvidede frie sygehusvalg.

Inden for det somatiske sygehusområde har en patient ret til at vælge et privat sygehus uden egenbetaling, såfremt patienten skal vente mere end en måned på behandlingen på et offentligt sygehus. Der er særlige regler på det psykiatriske område.

Kapitel 6

Ældre, funktionshæmmede og efterlevende

Links til supplerende information:

[EUROSTAT - database](#)

[Typical cases](#)

[Sociale udgifter](#)

6.1. Indledning

Både i de nordiske og andre europæiske lande udgør udgifterne til ældre og funktionshæmmede en væsentlig del af de samlede sociale udgifter.

Tabel 6.1 Udgifter til ældre, funktionshæmmede og efterlevende i pct. af BNP i EU, Færøerne, Island og Norge 2007

Danmark	14,9	Belgien	14,5	Italien	17,1 ^p	Slovakiet	8,1 ^p
Færøerne	11,5	Bulgarien	8,7	Letland	5,7 ^p	Slovenien	11,3 ^p
Finland	12,6	Cypern	9,2 ^p	Litauen	7,9 ^p	Spanien	10,0 ^p
Island	8,1	Estland	6,5	Luxemburg	9,4	Storbritannien	13,6 ^p
Norge	11,3	Frankrig	14,9 ^p	Malta	10,5	Tjekkiet	9,5
Sverige	16,3 ^p	Grækenland	13,6	Polen	12,4	Tyskland	13,6 ^p
		Holland	13,3 ^p	Portugal	14,1	Ungarn	11,7
		Irland	5,8	Rumænien	7,2	Østrig	15,5

Anmærkning: Se Tabel 3.1.

Kapitlets opbygning

Mens de øvrige kapitler har fulgt ESSPROS' kapitelinddeling, er beskrivelsen af ældre, funktionshæmmede og efterlevende her samlet i ét kapitel, fordelt i 4 afsnit. 6.1 Generel indledning 6.2 Ældre, 6.3 Funktionshæmmede og

6.4 efterlevende. Først gives der en samlet beskrivelse af pensionernes opbygning, antal modtagere og kompensationsniveauer. Herefter belyses den sociale service og til sidst de sociale udgifter og egenbetaling.

Antallet af pensionsmodtagere

Opgørelsen i Tabel 6.2 er ekskl. børnepensionister, enke/enkemandspensionister og delpensionister. I det samlede antal pensionister er der for Danmarks vedkommende medtaget efterlønsmodtagere i alderen 60-64 år. Da enkepension er afskaffet i Danmark og Færøerne er antallet af pensionsmodtagere i Danmark og Færøerne overvurderet i forhold til de andre nordiske lande. Årsagen til de høje rater for de 60-64-årige i Finland er, at man har flere forskellige førtidspensionsordninger, som f.eks. arbejdsløshedspension og førtidig alderspension samt individuel førtidspension. Efter lovreformen i 2005 er det muligt at gå på arbejdsrelateret alderspension efter eget valg i alderen 63-68 år. Der var desuden 28.899 personer i 2008 i alderen 58-64 år som modtog delpension.

I Sverige er det ikke længere muligt at modtage delpension. Personer med syge- og aktivitetsydelse (som i de andre lande benævnes førtidspension) indgår i det samlede antal pensionsmodtagere.

Alders- og kønssammensætningen af pensionsmodtagerne er noget forskellig mellem landene. Især for de 60-64-årige er der betydeligt flere både mænd og kvinder der er pensioneret i Danmark og Finland, end det er tilfældet i Norge og Sverige.

Beskatning af pensioner

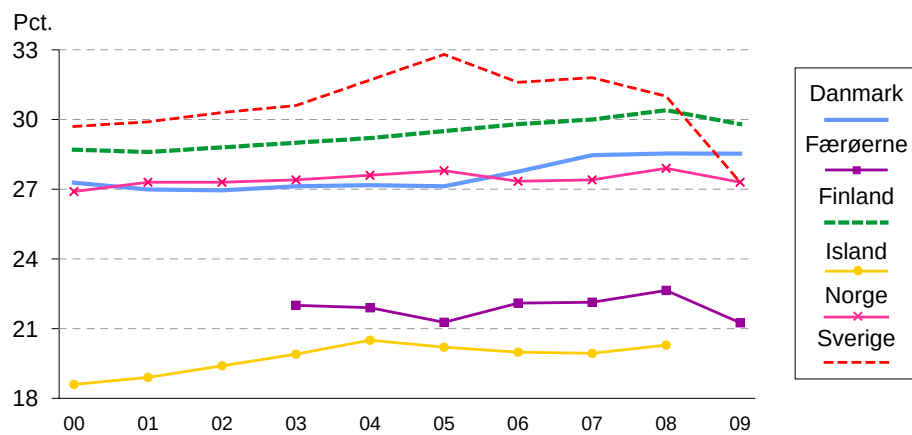
I Danmark og Island er pensioner beskattet efter de samme regler som andre skatteydere. Dog betaler pensionister i Danmark ikke arbejdsmarkedsbidrag af deres pensionsudbetalinger. Desuden er dele af førtidspensionsydelsen efter den gamle ordning skattefri.

På Færøerne betales skat af den del af alderspensionens grundbeløb, der modregnes i anden indtægt. Alderspensionister betaler desuden ikke bidrag til barselsordningen, arbejdsløshedsordningen og den solidariske arbejdsmarkedspension. Førtidspensionen er fuldt skattepligtig bortset fra invaliditetsydelsen. Dertil er der gunstige beskatningsregler for førtidspensionister. I Finland betales der ikke arbejdsløshedsdagpenge, arbejdsløshedspension og sygeforsikrings præmie af pensionsindkomsten.

I Norge findes der særligt gunstige beskatningsregler for pensionister, og i Finland er pensionister garanteret et vist beløb således at hvis de kun har den garanterede mindste pension skal de ikke betale skat.

Boligstøtte til pensionister er skattefri i alle landene med undtagelse af Island. Børnetillæg til pensionister er skattefri i Danmark, Færøerne, Finland og Island, men skattepligtige i Norge. I Sverige er der indført et job fradrag i skatten i 2007 for at få flere i arbejde. Pensionisterne har også fået sænket skatte ved at grundfradraget er blevet forhøjet. Pensionister i Sverige har fået sænket skatten i 2009 ved at der fra og med 1. januar 2009 er indført en skattelettelse i form af et forhøjet bundfradrag for personer over 65 år. Skattelettelsen er størst ved lave indkomster.

Figur 6.1 Pensionsmodtagere, i pct. af aldersgruppen 16/18 og derover 2000-2009¹⁾

1 Til og med 2008 indeholder pensionsmodtagere også dem, som bor udenlands, fra 2009 bare dem, som bor i landet.

Tabel 6.2 Pensionsmodtagere der bor i landet efter alder, i tusinder og i pct. af aldersgruppen på tælle tidspunktet 2009

	Danmark ¹⁾		Færøerne		Finland		Island ²⁾		Norge ³⁾		Sverige ⁴⁾⁵⁾	
	1.000	I pct. af hver alders-gruppe	1.000	I pct. af hver alders-gruppe	1.000	I pct. af hver alders-gruppe	1.000	I pct. af hver alders-gruppe	1.000	I pct. af hver alders-gruppe	1.000	I pct. af hver alders-gruppe
<i>Kvinder</i>												
16-39 år	16	2,1	0,1	1,3	13	4,7	2,3	4,2	21	3,0	35	2,9
40-49 "	28	7,0	0,2	4,8	17	4,6	2,3	10,4	37	10,8	58	9,2
50-54 "	22	12,2	0,1	9,6	17	8,9	1,3	13,1	28	18,1	45	15,6
55-59 "	29	16,4	0,2	13,5	33	17,1	1,4	16,2	38	26,2	63	21,9
60-62 "	56	48,7	0,2	24,1	55	44,1	1,0	21,6	32	37,2	68	36,3
63-64 "	56	75,2	0,1	29,3	60	77,8	0,7	25,8	27	47,1	71	56,0
65-66 "	63	97,2	0,2	33,3	55	96,1	1,5	61,1	25	51,9	110	93,0
67+ "	419	98,2	3,1	95,9	473	99,1	18,1	100,0	373	103,6	821	100,2
I alt	688	31,5	4,1	24,1	723	32,0	28,5	23,3	582	30,7	1.271	29,6
<i>Mænd</i>												
16-39 år	18	2,3	0,1	1,5	17	2,0	1,7	2,9	18	2,5	31	2,4
40-49 "	25	6,1	0,1	3,6	20	5,4	1,4	6,0	25	6,9	35	5,4
50-54 "	18	9,8	0,1	5,5	21	11,0	0,9	8,1	19	11,8	29	9,6
55-59 "	22	12,3	0,1	8,5	38	19,8	0,9	9,6	26	17,2	40	14,0
60-62 "	39	33,9	0,1	14,0	53	43,5	0,6	13,3	25	27,8	51	27,2
63-64 "	45	60,7	0,1	18,0	58	79,1	0,4	16,1	26	43,9	61	48,5
65-66 "	57	91,6	0,1	16,3	50	95,2	1,3	54,4	25	50,5	107	91,1
67+ "	314	97,4	2,7	100,1	322	99,8	14,7	100,0	279	104,7	637	100,1
I alt	537	25,5	3,5	18,6	579	27,1	21,8	17,4	442	23,8	991	24,9
<i>Kvinder og Mænd</i>												
16-39 år	33	2,2	0,2	1,4	29	1,9	3,9	4,2	39	2,7	66	2,6
40-49 "	53	6,6	0,3	4,1	37	5,0	3,6	8,1	62	8,8	93	7,3
50-54 "	40	11,0	0,2	7,5	38	9,9	2,2	10,5	47	14,8	74	12,6
55-59 "	51	14,4	0,3	10,9	72	18,5	2,3	12,8	64	21,6	103	17,9
60-62 "	95	41,3	0,3	18,6	108	43,8	1,6	17,3	57	32,4	119	31,8
63-64 "	101	68,0	0,2	22,8	118	78,4	1,1	20,9	53	45,5	132	52,3
65-66 "	119	94,4	0,2	24,4	105	95,7	2,8	57,8	50	51,2	216	92,0
67+ "	733	97,8	5,8	97,8	795	99,4	32,8	100,0	652	104,1	1.458	100,2
I alt	1.225	28,5	7,6	21,3	1.302	29,8	50,3	20,3	1.024	27,3	2.261	27,3

1 Den første aldersgruppe er 18-39 år for Danmark

2 Tal er fra 2008

3 Indeholder personer der bor udenlands

4 For de der modtager syge og aktivitetsydelse er de der bor uden for landet også medtaget

5 Befolkningen 19-39 år

Tabel 6.3 Pensionsmodtagere der ikke bor i landet efter alder, i tusinder på tælle tidspunktet 2009

	Danmark	Færøerne	Finland	Island ¹⁾	Norge ¹⁾	Sverige ¹⁾
	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000
<i>Kvinder</i>						
15-54 år	1	.	0	..		-
55-64 "	1	.	5	..		1
65+ "	15	.	30	..		41
I alt	17	0,1	35	..		42
<i>Mænd</i>						
15-54 år	1	.	0	..		-
55-64 "	1	.	4	..		2
65+ "	16	.	19	..		51
I alt	19	0,1	23	..		53
<i>Kvinder og Mænd</i>						
15-54 år	2	.	1	..		-
55-64 "	3	.	9	..		3
65+ "	31	.	50	..		92
I alt	36	0,2	60	..		95

1 Det er ikke muligt at levere separate tal for de der ikke bor i landet.

6.2 Alderdom

6.2.1 Udgifter til ældre i pct. af BNP i EU, Færøerne, Island og Norge 2007

Danmark	10,7	Belgien	9,9	Italien	13,1 ^p	Slovakiet	5,9 ^p
Færøerne	7,6	Bulgarien	6,8	Letland	4,8 ^p	Slovenien	8,2 ^p
Finland	8,6	Cypern	7,4 ^p	Litauen	6,0 ^p	Spanien	6,5 ^p
Island	4,8	Estland	5,3	Luxemburg	5,2	Storbritannien	10,4 ^p
Norge	6,8	Frankrig	11,2 ^p	Malta	7,6	Tjekkiet	7,2
Sverige	11,3 ^p	Grækenland	10,4	Polen	8,7	Tyskland	9,5 ^p
		Holland	9,4 ^p	Portugal	10,1	Ungarn	8,3
		Irland	4,0	Rumænien	5,4	Østrig	11,3

Anmærkning: Se Tabel 3.1.

Alderspensionernes opbygning og indkomstprøvning

Det er et fælles træk for de nordiske landes pensionssystemer, at alle borgere ved lov er garanteret et vist minimum at leve for ved overgangen til pension, den såkaldte mindstepension/grundpension. Dertil kommer lovfastsatte arbejds- eller tillægspensioner for de der har deltaget i arbejdslivet. Desuden findes der supplerende pensionsordninger indgået ved lov eller ved kollektive aftaler. I alle landene findes desuden forskellige private pensionsopsparinger, som ikke behandles i denne rapport.

Der kan ikke trækkes helt klare grænser mellem de tre pensionssystemer, navnlig ikke mellem tillægspensioner og supplerende pensioner.

Den nordiske statistik adskiller sig derved noget fra den europæiske statistik hvor grund- og tillægspension/arbejdspension omtales samlet som den første søjle i pensionssystemet og de supplerende pensioner omtales som den anden søjle, mens de private pensioner, som ikke er medtaget i denne rapport, omtales som den tredje søjle i pensionssystemet.

I denne rapport behandles grundpensionerne i Danmark, Færøerne og Island samt den garanterede mindstepension i Finland, Norge og Sverige under et. Ligeledes behandles arbejds- og tillægspensionerne under et. I Finland og Sverige er der vedtaget reformer der betyder at grund/arbejds- og tillægspension udgør en helhed.

I stedet for todelingen mellem grundpension og tillægspension er alle uanset deres tilknytning til arbejdsmarkedet garanteret en mindstepension. De personer der gennem beskæftigelse selv har optjent tilstrækkeligt tillægspension/arbejdspension får ikke den garanterede mindstepension. Selvom dette grundprincip er ens i det finske og svenske system er pensionssystemerne opbygget vidt forskelligt.

I Danmark består grundpensionen af folkepensionens grundbeløb og pensionstillæg samt den supplerende pensionsydelse (ældrechecken), der alle indtægtsreguleres. Herudover er der mulighed for en række tillæg, hvoraf varmetillæg og helbredstillæg indtægtsreguleres, mens venteprocenten ved opsat pension ikke indtægtsreguleres. Arbejds-/tillægspension består af ATP (Arbejdsmarkedets tillægspension), som ikke indtægtsreguleres. De supplerende pensioner i form af arbejdsmarkedspensioner indtægtsreguleres heller ikke. Det særlige børnetilskud til pensionister indtægtsreguleres.

På Færøerne modtager pensionister en pension, hvor ydelsen afhænger af civilstand. En del af pensionen modregnes i den skattepligtige indkomst. Der findes et tillægspensionssystem, der finansieres af parterne på arbejdsmarkedet. Der er tale om en solidarisk arbejdsmarkedspension, hvor alle personer fra 67 år, får udbetalt et fast månedligt beløb. Udbetaling følger ikke af indbetaling, hvorfor denne pension i princippet fungerer som en grundpension, og behandles som sådan i denne publikation. For pensionister med ingen eller lille indkomst udbetales et pensionstillæg. Der ydes desuden andre personlige tillæg til pensionister med forsørgelsespligt overfor børn og pensionister med særligt behov for pleje. Pensionister på plejehjem modtager en nedsat pension til dækning af personlige behov.

I Finland er arbejdspensionen den vigtigste del af pensionssystemet idet 85 pct. af pensionsudgifterne stammer fra arbejdspensionerne. Folkepensionen er helt afhængig af arbejdspensionens størrelse. Der gives ikke grundpension hvis arbejdspensionen overstiger ca. 1.207 EUR pr. måden i 2009.

De supplerende pensionsordninger spiller dog en meget lille rolle i Finland.

Folkepensionen helt afhængig af arbejdspensionen men andre indtægter (ud over pensioner) påvirker ikke folkepensionens størrelse. Siden 2008 er boligstøtten til pensionister ikke en del af pensionssystemet men en selv-

stændig ydelse. Der findes ingen indkomstprøvede tillæg i almindelighed til personer som modtager grundpension (se Tabel 6.2.2). I Sverige modtager man garantipension hvis man har en lav indkomstrelateret pension eller slet ingen indkomstrelateret pension. Garantipensionen aftrappes mod indkomst/- tillægspensionerne og var i 2009 maksimalt 93.400 SEK for ugifte pensionister født i 1937 eller tidligere eller 91.200 SEK for pensionister født 1938 eller senere. Den indkomstrelaterede pension kaldes indkomstpension og er baseret på de bidrag der indbetales i hele den erhvervsaktive tid. Som supplement findes der præmiepension som er en fondsbaseret pension med fuld valgfrihed mellem forskellige fonde i pensionsmyndighedernes "fondstov" Man kan vælge svenske, udenlandske fonde og rentefonde.

I Island kan den lovfæstede grundpension også falde bort hvis pensionisten har væsentlige andre indkomster over et vist niveau. For danske alderspensionister, indgår dog kun arbejdsindkomster i indtægtsgrundlaget for alderspensionens grundbeløb

I Norge er alle uanset tidligere tilknytning til arbejdsmarkedet garanteret en mindste pension ved funktionshæmning, eller ved opnået alder fra det fyldte 67 år. For at opnå mindstepension uden reduktion forudsættes som hovedregel 40 års bopælstid, som krav på tilstrækkelig tilknytning til den norske socialforsikring. For at modtage pension ud over dette må man (som hovedregel) gennem deltagelse i arbejdslivet have oparbejdet en tilstrækkelig tillægspension.

Tillægspensionssystemet er stadigvæk uændret i Danmark, Island og Norge mens de supplerende pensionsordninger fortsat er gældende i alle de nordiske lande.

Tabel 6.2.2 Pensionsmodtagere fordelt efter ydelser 2009¹⁾

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge ²⁾	Sverige
<i>Modtagere af:</i>						
Grundpension/ garanteret minstepension	Alle personer bosat i landet mindst 3 år	Alle personer bosat i landet i mindst 3 år	Alle personer bosat i landet mindst 3 år	Alle personer bosat i landet mindst 3 år	Alle personer bosat i landet mindst 3 år	Alle personer bosat i landet mindst 3 år
Bopælstidens længde for at opnå fuld grundpension	40 år	40 år	40 år	40 år	40 år	40 år
Tillægspension/ arbejdspension	Lønmodtagere		Lønmodtagere og selvstændige	Lønmodtagere og selvstændige	Lønmodtagere og selvstændige	Lønmodtagere og selvstændige
Supplerende pensioner	Lovfæstet for offentligt ansatte (tjenestemænd) Offentlige kollektive aftaler Private kollektive aftaler	Lovfæstet for offentligt ansatte (tjenestemænd) Offentlige kollektive aftaler Private kollektive aftaler	- - -	- - -	Lovfæstet for offentligt ansatte (tjenestemænd) Offentlige kollektive aftaler Lovfæstet for ansatte i privat Næring ³⁾	- Offentlige kollektive aftaler Private kollektive aftaler

1 I kraft af den indgåede EU/EØS-aftale er reglerne for retten til grundpension i de nordiske lande blevet næsten ens. Som hovedregel gælder, at man for at være pensionsberettiget skal have været bosat i mindst tre år i det pågældende land mellem det fyldte 15. og 65./67. år. Beskæftigelsesperioder i et EU-land, eller et andet land med hvem der er indgået socialforsikringskonvention, kan medregnes til opfyldelse af bopælskravet.

2 Treårsgrænsen gælder ikke ved arbejdsskader.

3 I kraft fra 1. januar 2006

I Island reguleres grundbeløbet for alderspensionister både i forhold til egen arbejdsindkomst, tillægspensionen og halvdelen af pensionistens kapitalindkomst. Tilsvarende regler gælder også for pensionstillægget.

Førtidspensionistens egne arbejdsindtægter tages med i reguleringen op til et bestemt niveau. Målsætningen er at flere førtidspensionister skal deltage i arbejdslivet. Arbejdspensionen og kapitalindkomst op til et bestemt niveau tages heller ikke med i reguleringen. Forskellige indkomstgrænser gælder for alderspensionister og førtidspensionister. Pensionen, både grundbeløb og tillæg, kan falde helt bort hvis pensionisten har væsentlige andre indkomster over en vis indkomstgrænse.

I Norge er indkomstprøvnings af alderspensionen i forhold til arbejdsindkomsten for pensionister i alderen 67-70 år nu ophørt. Det skal dog i visse tilfælde foretages en vurdering når personen fylder 70 år. Førtidspensionen indkomstprøves også i forhold til arbejdsindkomster over et vist niveau (gradueret førtidspension m.v.). For alle pensionister fastsættes grundpensionen i forhold til for eksempel civilstand og ægtefællens arbejds- og kapitalindkomst. Ægtefæller og samboende har samme rettigheder og som hovedregel ligestillet pensionsmæssig i forhold til det norske system.

I Sverige er boligtillægget til pensionister indkomstprøvet. I forhold til en ny lov fra 2003 kan boligtillægget udbetales til de der er bosat i Sverige og har en ydelse i form af fuld alderspension, aktivitets- eller sygedagpenge, enkepension, særlig efterlevendepension eller hustrutillæg. De der har en hel pension eller en invaliditetsydelse fra et andet EU land kan få boligtillæg.

Aldersgrænsen for pensioner til ældre

Aldersgrænsen for at modtage tillægspension/arbejdspension er i Danmark, Norge og det gamle svenske system den samme som for grundpension, men 63-68 i Finland og 65-70 år i Island. I det gamle svenske system kunne den indkomstrelaterede pension udtages fra 60-års alderen. I det nye svenske pensionssystem vil der være en fleksibel mulighed for at udtage arbejdspension fra og med 61 år. Og garantipensionen kan udtages fra 65 års-alderen og der er igen øvre grænse for at udtage alderspensionen.

Aldersgrænsen for at modtage de supplerende pensionsordninger er 60 år i Danmark.

I alle lande ydes alderspension både i form af grundpension/garanteret mindste pension og tillægspension/arbejdspension.

I Danmark har det siden 1. juli 2004 været muligt at udskyde pensions-tidspunktet i op til 10 år og derved optjene et livsvarigt tillæg til alderspensi-

onen. For at få tillægget skal man arbejde mindst 1.000 timer om året svarende til godt 19 timer om ugen i den periode pensionen opsættes. ATP forhøjes også hvis udbetalingen udskydes til et senere tidspunkt end 65 år. ATP kan udskydes til man fylder 75 år.

På Færøerne kan lovfæstet alderspension udtages fra man fylder 67 år. Tilsvarende gælder for solidarisk arbejdsmarkedspension.

I Finland og det gamle svenske system er det muligt at udtage de lovfæstede alderspensioner før den almindelige pensionsalder, (i Finland fra og med 62 år) men da med et lavere beløb. Tilsvarende bliver pensionen højere, hvis man venter med at gå på pension til senere end den ordinære pensionsalder. Mellem 68-70 år er alderspensionen i Norge nu ikke længere indtægtsprøvet mod arbejdsindkomster, og det er fortsat muligt at optjene yderligere pensionspoint frem til det fyldte 70 år. I Sverige bliver den årlige pension beroende på indkomst højere jo længere man venter med at udtage pensionen.

Grundpension/garanteret mindste pension til ældre

Grundpensionen består i Danmark, Færøerne, Island og Norge af et grundbeløb og et tillæg.

I Danmark indtægtsreguleres grundbeløbet for alle pensionsmodtagere i forhold til deres evt. arbejdsindkomst. Det almindelige pensionstillæg indtægtsreguleres i forhold til pensionistens egen og evt. ægtefælles samlede indtægter ud over grundpensionen.

Derudover kan der ydes helbredstillæg og varmetillæg samt personligt tillæg til pensionister med lave indkomster og høje udgifter. Desuden kan pensionister med lave indkomster og en mindre disponibel formue modtage en supplerende pensionsydelse (den såkaldte ældrecheck), som udbetales én gang årligt i januar måned. I 2009 var den på 10.300 DKK.

På Færøerne er der ingen indtægtsregulering af grundbeløbet. Det almindelige pensionstillæg reguleres i forhold til den skattepligtige indkomst. Pensionister, der bor på plejehjem, modtager særlig nedsat pension til dækning af personlige behov på 954 DKK per måned. Alle alderspensionister modtager et arbejdsmarkedspension på 30.000 DKK. Pensionister med ingen eller lav indkomst kan modtage et årligt husstandstillæg på 7.128 DKK.

I Finland er folkepensionen helt afhængig af arbejdspensionen. Betydningen af grundpensionen er blevet mindre efter reformerne i 1996 - 2001.

I Island reguleres grundpensionen/mindste pensionen, i forhold til andre skattepligtige indkomster efter særlige regler herunder egen og ægtefællens indkomst.

I Norge består den garanterede mindste pension af en grundpension plus et særtillæg. Særtillægget udbetales til de der ikke har tillægspension, eller har en lav tillægspension og det fulde særtillæg afkortes krone mod krone i den optjente tillægspension.

I Sverige er et helt nyt pensionssystem gradvist blevet indført fra og med 1999. Grundpensionen som var uafhængig af andre ydelser i det gamle system vil blive erstattet af en garanteret mindste pension som udbetales til de der enten ikke har en arbejdspension eller en meget lav arbejdspension. Den garanterede mindste pension bliver udbetalt fra og med 2003.

Tabel 6.2.3 Regler for grundpension/alderspension 2009

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
Pensionsalder	65 år	67 år	65 år	67 år	67 år	Fra 65 år
Ophold i landet i mindst:	3 år mellem det fyldte 15. og 65. år.	3 år i perioden mellem det fyldte 15. og 67. år	3 år efter det fyldte 16. år.	3 år mellem det fyldte 15. og 67. år.	3 år mellem det fyldte 16. år og udgangen af det kalenderår, hvor den forsikrede fylder 66 år.	3 år.
Forudsætning for at få tildelt fuld pension	40 års bopælstid i landet mellem det fyldte 15. og 65. år	40 års bosiddelse i det danske rige mellem det fyldte 15. og 67. år.	40 års ophold i landet mellem det fyldte 15. og 65. år.	Efter 40 års ophold i landet mellem det fyldte 15. og 65. år.	40 års ophold i landet mellem det fyldte 16. år og udgangen af det kalenderår, hvor den forsikrede fylder 66 år.	40 års ophold.
Pension på grundlag af	Opholdets længde.	Opholdets længde	Opholdets længde, civilstand og andre beskæftigelsesbaserede pensioner.	Opholdets længde og indkomst.	Opholdets længde, antal pensionspoint, pensionspointenes niveau, civilstand.	Opholdets længde og størrelsen på den indkomst afhængige pension
Referenceindkomst eller beregningsgrundlag	Pensionen er uafhængige af tidligere indkomst	Pension er uafhængig af tidligere indkomst	Pensionen er uafhængige af tidligere indkomst.	Pensionen er uafhængige af tidligere indkomst.	De 20 år, hvor der optjentes flest pensionspoint.	Pensionen er uafhængige af tidligere indkomst.
Mindste pension	1/40 af højeste pension.	1/40 af grundbeløb samt solidarisk pensionsbidrag	Intet lovfæstet minimum.	.	136.296 NOK pr. år for en enlig pensionist + et tillæg, hvis der ikke er tildelt pensionspoint	Intet lovfæstet minimum.
Højeste pension	Hvis indkomsten ikke overstiger et vist niveau: 126.516 DKK pr. år for enlig pensionist, der bor alene; 92.688 DKK pr. år for gifte eller samboende pensionister	123.936 DKK for enlige og 101.796 DKK for gifte. Modregning sker i indtægt over 58.100 DKK	584,13 EUR per måned for enlige og 518,12 EUR per måned for gifte eller samboende	.	327.056 NOK ved pensionering ved det fyldte 67 år for enlig pensionist 316.518 NOK	93.400 SEK/91.200 SEK

Tabellen fortsættes ...

Tabel 6.2.3 fortsat

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
Tillæg:	Supplerende pensionsydelse, helbredstillæg, varmetillæg, personligt tillæg.	Børnetillæg, husstandstillæg, personlige tillæg og tilskud til medicin.	Børnetillæg,	Børnetillæg, visse særlige tillæg.	Indkomstprøvet ægtefælletillæg, børnetillæg.	Hustrutillæg, boligtilskud.
Indeksregulering efter pensionering:	100 pct. af lønudviklingen med en reduktion, hvis stigningen er over 2 pct.	Reguleres efter særlig lov. Solidarisk pensionsbidrag reguleres årligt men ikke efter fast sats.	Forbrugerprisindekset 100 pct.	Lønudviklingen, i det mindste forbrugerprisindekset.	Parlamentsafgørelse.	Forbrugerprisindekset 100 pct.

Tabel 6.2.4 Indkomst for enlige ved pensionering som aldrig har haft en erhvervsindkomst 2009

	Danmark	Færøerne	Finland ³⁾	Island ⁴⁾	Norge	Sverige
	DKK	DKK	EUR	ISK	NOK	SEK
<i>Enlige</i>						
- Grundbeløb	5.254	6.669 ²⁾	} 584	29.294	6.073	7.780
- Tillæg	6.147 ¹⁾	3.659		151.113	5.891	
- Boligtilskud	1.719	..	408	..	..	4.808
- I alt før skat	13.160	10.328	992	180.407	..	12.588
- Efter skat	10.129	9.456	992	155.501	..	11.080
- Efter skat i KKP-Euro	962	898	798	1.041	..	1.007

1 Tillægget inkluderer skattepligtige supplerende pensionsydelse der udgør 10.300 DKK årligt. Boligtilskuddet er beregnet på baggrund af en antaget husleje på 35.108 DKK årligt.

Der er ikke indeholdt personlige tillæg.

2 Inkluderer solidarisk arbejdsmarkedspension.

3 Siden 2008 er pensionstilskuddet ikke mere en del af pensionen.

4 Ydelsen til enlige, der bor alene, er inklusive et tillæg.

Tillægspension/arbejdspension til ældre

Tillægspensionens/arbejdspensionens betydning for den samlede pensionsudbetaling varierer betydeligt mellem de nordiske lande: fra kun at være et mindre beløb i Danmark til at være det væsentligste bidrag i de andre nordi-

ske lande. Forudsætningen for at få udbetalt tillægspension/arbejdspension er i alle landene, at man tidligere har været tilknyttet arbejdsmarkedet.

I Finland er arbejdspensionerne forsikringsbaserede og dækker alle lønmodtagere og selvstændige erhvervsdrivende uden indkomstloft. Fra og med 2005 er pensionen beregnet ud fra al indtjening i hele den tid man har været i arbejde mellem 18 og 68 år.

Pensionen finansieres med bidrag fra lønmodtagere og arbejdsgivere. I 2009 var det gennemsnitlige bidrag for arbejdsgivere 16,8 pct. af lønindkomsten og 4,3 pct. var for lønmodtagere under 53 år og 5,4 pct. for lønmodtagere 53 år og derover.

I Island udgør udbetalingerne fra arbejdspensionens fonde siden 2002 en større andel end det der bliver udbetalt i grundpension fra det offentlige. I Norge er tillægspensionen en del af sikringen i Folketrygden og udregnes i forhold til tidligere indtægt. Som led i førtidspensionsreformen i Danmark blev der etableret en frivillig supplerende arbejdsmarkedspension for førtidspensionister.

Tabel 6.2.5 Grundlaget for udbetalingen af arbejds pension/tillægspension 2009

	Danmark	Finland	Island	Norge	Sverige ¹⁾
Pensionsalder	65 år	63-68 år	65-67 år. Jo senere tilbagetrækning desto højere pension.	67 år	fra 61 år
Forudsætning for at få tildelt fuld pension	Begrebet "fuld pension" findes ikke.	Begrebet "fuld pension" findes ikke.	Bidragssperiode på 40 år.	40 års beskæftigelse fra det 17. til det 69. år.	Begrebet "fuld pension" findes ikke.
Pension på grundlag af	Indbetalte bidrag.	Aldersafhængig optjeningssats og samlet arbejdsindkomst regnet fra det 18. år.	Varighed af medlemskab og betaling af bidrag, optjente pensionspoint.	Pensionspoint (20 år med det højeste antal point) og arbejdsindkomst	Samlet indkomst fra alle arbejdsår, Tidspunkt for pensionering, forventet levealder
Tilskrevne perioder	Ingen.	Når der modtages indkomstrelaterede forældre, syge, revalideringsarbejdsløshedsdagpenge og uddannelsesstøtte desuden for aflagt eksamen.	Ingen	År med pasning af børn under 7 år, pleje af en handicappet, syg eller ældre.	Pasning af småbørn, militærtjeneste eller lignende, studier, indkomstrelaterede aktiviteter/sygedagpenge, modtagelse af sociale ydelser, som sygedagpenge og forældredagpenge.
<i>Indeksregulering:</i>					
- før pensionering:	Nej Justeres når der er tilstrækkelige midler	Lønnen 80 pct. + pristallet 20 pct.	Løn	Løn	Løn ovenfor et "loft" som bestemmes af grundfradraget til pensionister
- efter pensionering:	Nej (justeres, når der er tilstrækkelige midler).	Pristallet 80 pct. + lønnen 20 pct.	Priser. I ældre fonde for offentlige ansatte: løn.	Lønnen reduceres med 0,75 procentpoint.	Lønnen reduceres med 1,6 procentpoint.
Pensionen justeres første gang for levetid år:	Løbende justering.	2010	..	2010	Årlig justering

1 Den indkomstrelaterede pension til personer, der er født før 1954 består ud over tillægspensionen, som stadigvæk udbetales, af indkomstpensionen. For de der er yngre udgøres hele den indkomstrelaterede pension af indkomstpensionen.

Antallet af alderspensionister

Som det fremgår af Tabel 6.2.6 og 6.2.7 er der store forskelle mellem landene på hvor mange der har både grund og tillægspension og hvor mange der kun har en grundpension. Som det fremgår af figur 6.2.1 er antallet af alderspensionister steget kraftigt fra 2004 til 2007 i Danmark som følge af nedsættelsen af pensionsalderen fra 67 til 65 år. I Finland er antallet af alderspensionister steget på grund af at de ældste aldersgruppers andel af befolkningen er steget. Pensionsalderen er mellem 63 og 68 år. I Norge skyldes faldet den demografiske sammensætning af befolkningen, og pensionsreformen i 2005 gjorde det muligt at vælge at gå tidligt på pension mellem 63 og 67 år.

I tillæg er der indført en ordning med aftalefæstet pension (AFP), som gør det muligt at vælge at gå tidligt på pension mellem 62 og 67 år.

Tabel 6.2.6 Alderspensionister totalt, og pensionister, der modtager alderspension i form af grundpension/garanteret mindstepension ved udgangen af årene 2000-2009

	Modtagere af alderspension i alt			Alderspensionister der kun modtager grundpension				
	Antal (1.000)	Kvinder (1.000)	Mænd (1.000)	Antal (1.000)	Kvinder (1.000)	Mænd (1.000)	Kvinder, pct.	Mænd, pct.
<i>Danmark</i>								
2000	706	416	290	244	195	49	80	20
2005	808	461	347	227	170	57	75	25
2008	867	489	378	170	132	38	77	23
2009	884	496	387	140	116	24	83	17
<i>Færøerne</i>								
2000	6	3	3	1	1	1	57	43
2005	6	3	3	.	.	.	.	.
2008	6	3	3	2	1	1	50	50
2009	6	3	3	2	1	1	48	52
<i>Finland¹⁾</i>								
2000	870	531	339	90	76	14	84	16
2005	964	569	395	64	52	12	81	19
2008	1.005	588	417	60	48	12	80	20
2009	1.048	608	440	59	47	12	79	21
<i>Island</i>								
2000	29	16	13	2	2	1	70	31
2005	31	17	14	3	2	1	69	31
2008	33	18	15	2	1	1	66	34
2009	..	..	..	..	..	..	..	..
<i>Norge</i>								
2000	629	371	258	237	204	33	86	14
2005	629	367	262	192	168	24	88	12
2008	643	370	273	192	168	24	87	13
2009	651	372	279	187	164	23	88	12
<i>Sverige</i>								
2000	1.604	910	694	226	202	24	89	11
2005	1.684	796	591	161	141	20	88	12
2008	1.806	992	814	129	111	18	86	14
2009	1.855	1.013	842	120	102	18	85	15

1 Tallene indeholder personer som har udtaget alderspensionen før tiden samt alderspensionister under 65 år.

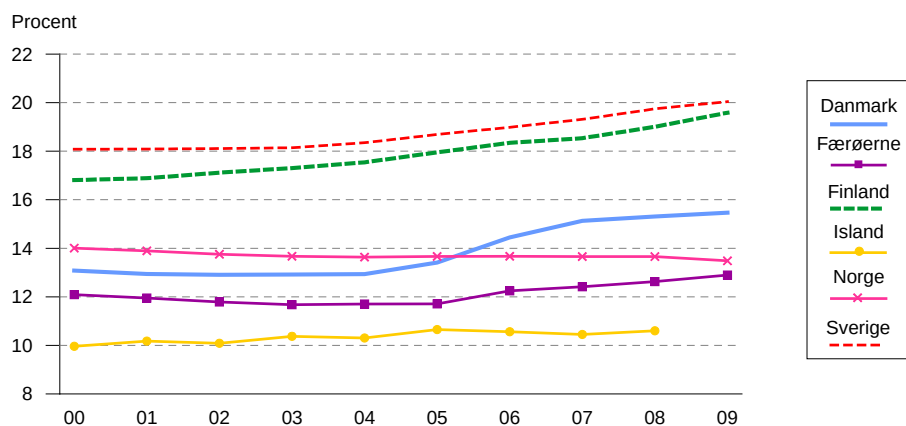
Tabel 6.2.7 Pensionister, der modtager alderspension i form af grundpension/garanteret mindstepension og tillægspension/arbejdspension ved udgangen af årene 2000-2009

	Alderspensionister der både modtager grund- og tillægs/arbejdspension					Alderspensionister der kun modtager arbejds- pension (nye finske og svenske system)				
	Antal (1.000)	Kvinder (1.000)	Mænd (1.000)	Kvinder, pct.	Mænd, pct.	Antal (1.000)	Kvinder (1.000)	Mænd (1.000)	Kvinder, pct.	Mænd, pct.
<i>Danmark</i>										
2000	463	221	242	48	52	.	.	.	.	.
2005	581	291	290	50	50	.	.	.	.	.
2008	698	357	340	51	49	.	.	.	.	.
2009	744	380	364	51	49	.	.	.	.	.
<i>Finland¹⁾</i>										
2000	683	405	278	59	41	97	50	47	52	49
2005	417	285	132	68	32	457	219	238	48	52
2008	428	293	135	69	32	517	247	270	48	52
2009	426	292	134	69	31	563	270	293	48	52
<i>Island</i>										
2000	25	14	11	56	44	.	.	.	.	.
2005	26	15	11	56	44	.	.	.	.	.
2008	27	15	12	56	44	.	.	.	.	.
2009	..	..	..	..	..	.	.	.	.	.
<i>Norge</i>										
2000	392	166	225	43	58	.	.	.	.	.
2005	437	199	238	46	55	.	.	.	.	.
2008	451	202	249	46	55	.	.	.	.	.
2009	464	208	255	45	55	.	.	.	.	.
<i>Sverige</i>										
2000	1.378	708	670	51	49	.	.	.	.	.
2005	1.226	655	571	53	47	297	144	153	49	52
2008	1.049	572	477	54	46	628	309	319	49	51
2009 ²⁾	1.024	558	466	55	46	749	369	380	49	51

1 Tallene indeholder personer som har udtaget alderspensionen før tiden samt alderspensionister under 65 år.

2 Pensionister med grund og tillægs/arbejdspension er pensionsmodtagere efter det gamle system, mens pensionsmodtagere efter det nye svenske system er den indkomstbaserede pension evt. i kombination med en anden pension.

Figur 6.2.1 Udviklingen i alderspensionister i pct. af hele befolkningen 2000-2009

Supplerende pension til ældre

De supplerende pensionsordninger er som oftest aftalebaserede og gælder hovedsagelig for statsligt og kommunalt ansatte. Privatansatte dækkes i varierende omfang af disse ordninger.

I Danmark er det ca. 90 pct. af alle fuldtidsbeskæftigede og i Norge omkring 100 pct. (efter indførsel af OTO) obligatorisk tjenestemandspension i den private sektor) mens det i Sverige er så godt som alle lønmodtagerne, der er omfattet af de supplerende pensionsordninger. I Finland er disse pensionsordninger af ringe betydning, da der ikke er lagt loft over arbejds pensionens størrelse.

Størrelsen af pensionerne

Tabel 6.2.8 Gennemsnitligt udbetalt i lovfastsat alderspension (før skat) pr. måned 2009

	KR/EUR			KKP-Euro		
	Kvinder	Mænd	Alle	Kvinder	Mænd	Alle
Danmark ¹⁾	10.883	10.026	10.507	1.034	953	998
Færøerne ²⁾	7.920	7.353	7.652	752	699	727
Finland ³⁾	1.029	1.603	1.270	828	1.290	1.022
Norge ³⁾	12.744	17.519	14.805	1.116	1.533	1.296
Sverige ⁴⁾	9.112	12.876	10.821	828	1.170	983

1 Gennemsnitligt udbetalt folkepension i januar 2009 og beregnet udbetalt egenpension i form af ATP i 2009 pr. folkepensionist der antages at udgøre 21.449 DKK.

2 Gennemsnitligt udbetalt folkepension og solidarisk pensionstillæg i november 2009. Særligt pensionstillæg er omregnet til månedsydelse. Personer der modtager særlig nedsat pension, er ikke medregnet.

3 Gennemsnitligt udbetalt beløb pr. december 2009.

4 Gennemsnitlig udbetalt beløb i december, inklusiv boligtillæg. Pensionister betaler fra og med 2003 skat på samme måde som personer med en arbejdsindkomst

Der er stor forskel i ydelserne til mænd og kvinder. Mens mændene modtager det højeste beløb i Finland, Norge og Sverige på grund af en større optjening af ATP, modtager mændene i Danmark og Færøerne mindst, hvilket skal ses i lyset af at flere mænd modtager supplerende pensioner, hvilket har indflydelse på grundpensionen.

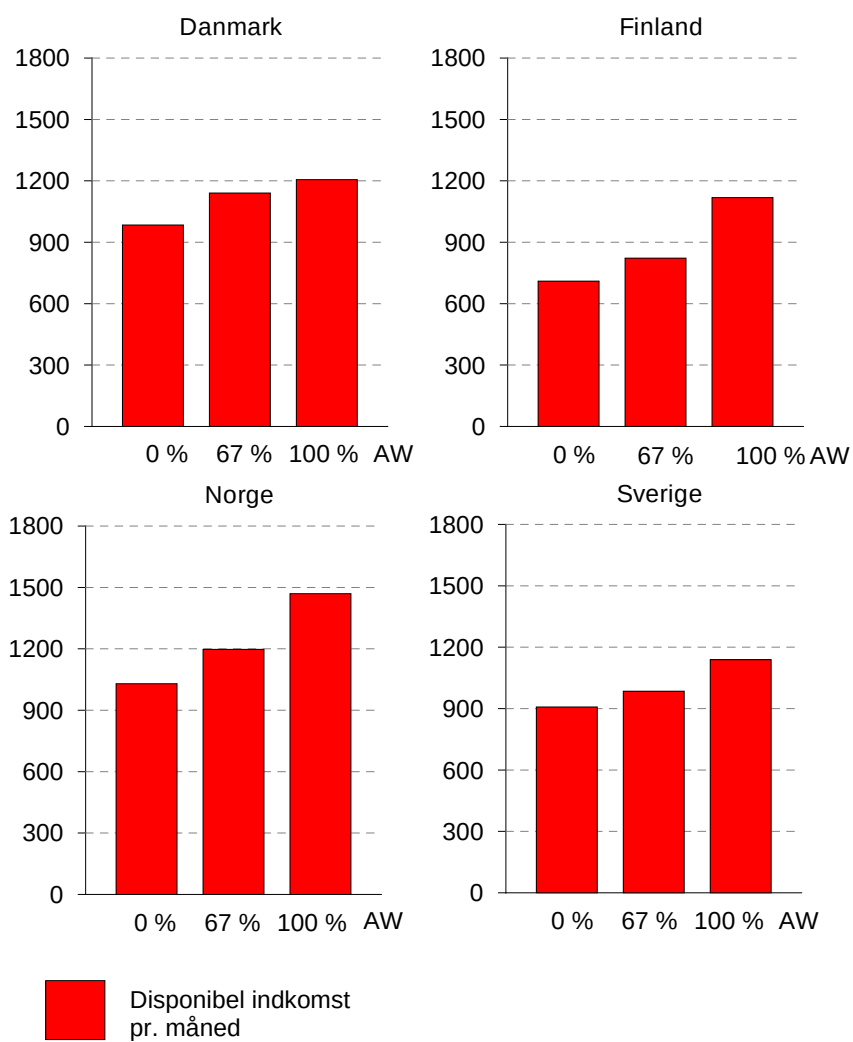
Disponibel indkomst og kompensationsgrader

Figur 6.2.2 viser den disponible indkomst på tre indkomstniveauer (inkl. den maksimale tillægspension og arbejdsmarkedspension/supplerende pensioner) for en enlig alderspensionist uden børn målt i KKP euro på pensionstidspunktet og tabel 6.2.9 viser kompensationsgraden i procent i forhold til den tidligere indkomst for en 65-årig og tabel 6.2.10 viser kompensationsgraden for en 67-årig.

Som det fremgår af figuren og tabellen, er der betydelige forskelle i indkomstniveauerne og kompensationsgrader ved overgangen til pension. Årsagen hertil er først og fremmest tillægspensionen, som er fuldt udbygget i Sveriges gamle pensionssystem. Noget tilsvarende gælder de islandske tillægspensionsordninger. De meget høje indkomstniveauer og kompensationsgrader i de laveste indkomstgrupper i Danmark, Finland og Sverige hænger bl.a. sammen med de forholdsvis store boligydelse til pensionister i disse lande. Årsagen til

det meget høje kompensationsniveau i Island skyldes for det første at der er regnet med at modtagerne får fuld kompensation fra tillægspensionen som er 60 pct. af den tidligere løn. For det andet er påvirkningen af indkomstreguleringen for en gennemsnitlig AW ikke særlig stor. I Norge spiller det også en rolle at der findes særlige gunstige beskatningsregler for pensionister. Desuden er mindstepensionen relativt høj i Danmark og tillægspensionen generelt høj i Sverige. Alderspensionen i Danmark indeholder både folkepension og supplerende pensioner. De supplerende pensioner er beregnet på baggrund af de gennemsnitlige udbetalinger, der er foretaget i 2007 fra ATP, løbende pensionsydelse fra pensionskasser. Beregningen er derfor ikke helt sammenlignelig med de andre lande.

**Figur 6.2.2 Disponibel indkomst(for enlige uden børn) ved alderspension
(inkl. tillægspension) i KKP Euro 2009**

Procentsatserne af AW er beregnet ud fra den gennemsnitlige løn til en lønmodtager. Beregningsgrundlaget er beskrevet i Bilag 1.

Tabel 6.2.9 Kompensationsgrad pr. måned (december 2009) for enlige uden børn ved pension som 65-årig i procent af disponibel indkomst pr. måned ved arbejde 2009

	Danmark	Finland	Island ¹⁾	Norge	Sverige
<i>67 pct. AW</i>	93	62	71	72	71
<i>100 pct. AW</i>	69	62	75	62	56

1 I Island betales kun tillægspension ved 65-års alderen og da formindsket.

Tabel 6.2.10 Kompensationsgrad pr. måned (december 2009) for enlige uden børn ved pension som 67-årig i procent af disponibel indkomst pr. måned ved arbejde 2009

	Danmark	Finland	Island	Norge	Sverige
<i>67 pct. AW</i>	104	67	112	72	73
<i>100 pct. AW</i>	78	69	91	62	67

Særlige alders- og delpensioner

De særlige alderspensioner omfatter forskellige former for pensioner, der gives til personer i den erhvervsaktive alder, og som ikke kan henregnes til de traditionelle alderspensioner. Det kan være sociale eller helbredsmæssige kriterier og/eller forhold på arbejdsmarkedet eller aftaler, som gør det muligt frivilligt at gå på hel eller delvis pension.

I Danmark drejer det sig for det sig om efterløn, som er en frivillig tilbagetrækningsordning for medlemmer af en arbejdsløshedskasse i alderen 60-64 år. I 1999 er der gennemført en række ændringer af efterlønsordningen, som bl.a. gør det mere økonomisk fordelagtigt at udskyde overgangen til efterløn til man fylder 62 år. Desuden drejer det sig om fleksydelse, som er en frivillig tilbagetrækningsordning for personer i fleksjob i alderen 60-64 år på linje med efterlønsordningen. Delpensionsordningen for 60-64 årige, der ikke er omfattet efterlønsordningen, er under udfasning og benyttes af ganske få personer.

På Færøerne kan personer i alderen 18 til 66 år, hvis erhvervsevnen er nedsat med mindst 50 pct., og når sociale og helbredsmæssige forhold taler for det, tilkendes laveste førtidspension.

I Finland kan arbejdstagere og selvstændige erhvervsdrivende, der er fyldt 62 år, få alderspension. Førtidig udtagelse af alderspensionen reducerer pensionen også efter man er fyldt 63 år. Alle førtidsalderspensionister er medregnet som alderspensionister. Selvstændige og arbejdstagere som har været

i beskæftigelse længe, kan gå på deltidspension ved 58-års alderen. Landmænd som holder op med at drive landbrug før pensionsalderen, kan modtage en særlig pension. De finske arbejdsløshedspensioner er det for nylig indført den regel at det kun er personer der er fyldt 56 år og født før 1950 der er berettiget. *Dette* omtales i Kapitel 4.

I Norge blev det i 1989 vedtaget at indføre en ordning med aftalefastsat pension (AFP). Hovedindholdet i ordningen er, at erhvervsaktive på visse vilkår får adgang til at gå på pension før pensionsalderen som er 67 år. Pensionsalderen i ordningen er sænket flere gange og sidst til 62 år fra 1. marts 1998. Ca. 65 pct. af de erhvervsaktive har mulighed for at gå på en AFP aftalefastsat pension. Der findes desuden tre pensionsordninger som er tilpasset Folketrygden og disse fungerer som særlige tidlige tilbagetrædelsesordninger for personer frem til de fylder 67 år. I pensionsordningen for sømænd og fiskere gives der alderspension fra det fyldte 60. år, og i pensionsordningen for landmænd udbetales der pension fra det fyldte 62. år.

I Sverige har der siden 2000 ikke været muligt at bevilge nye delpensioner.

Tabel 6.2.11 De gennemsnitlige udbetalte særlige alders- og delpensioner pr. måned før skat, december 2009

	KR/EUR	KKP-Euro
<i>Danmark</i>		
Efterløn ¹⁾	12.645	1.201
Fleksydelse	12.490	1.187
Delpension	7.435	706
<i>Færøerne²⁾</i>		
Laveste førtidspension	9.433	896
<i>Finland³⁾</i>		
Deltidspension	646	520
Særlige pensioner for landbrugere	927	746
<i>Norge⁴⁾</i>		
Aftalefastsat pension	17.146	1.501
Særlig pension til fiskere	5.550	486

1 Gennemsnitligt udbetalt ydelse 2009.

2 Gennemsnitlig udbetaling pr. måned, november 2009. Særligt tillæg omregnet til månedlig ydelse.

3 Gennemsnitligt udbetalt pension i december 2009.

4 Gennemsnitlig udbetaling pr. måned, december 2009 (gennemsnitligt årsbeløb i 2009, divideret med 12).

Tabel 6.2.12 Pensionister, der modtager særlige alders- og delpensioner efter køn og alder 2009

	I alt	-49		50-59		60-64		65-	
		K	M	K	M	K	M	K	M
<i>Danmark</i>									
Efterløn	137.051	.	.	.	.	77.550	59.502	.	.
Fleksydelse	3.055	.	.	.	.	1.917	1.138	.	.
<i>Færøerne</i>									
Laveste førtidspension	360	29	9	67	37	81	41	72	24
<i>Finland</i>									
Deltidspension	27.887	.	.	3.588	2.958	11.786	9.292	152	111
Særlige pensioner for landbrugere	26.298	.	.	970	692	3.478	3.307	11.107	6.744
<i>Norge</i>									
Aftalefastsat pension ¹⁾	25.438	.	.	.	.	4.331	3.463	9.817	7.827
Særlig pension til fiskere ²⁾	2.051			..	..	..	..	..	..

1 Tallene gjelder bare privat sektor og Spekter, i motsetning til tidligere år da de også inneholdt offentlig sektor.

2 Det er ikke muligt at opdele modtagere af særlig pension til fiskere efter køn.

Serviceydelser til ældre

Institutioner og hjemmehjælp m.v. for ældre

Den overvejende del af ældrebefolkningen bor i almindelige boliger. Kun en mindre del bor i boliger specielt tilpasset ældre. Sådanne boliger findes i alle landene. Deres indretning afhænger af de ældres behov for pleje og kan inddeles i:

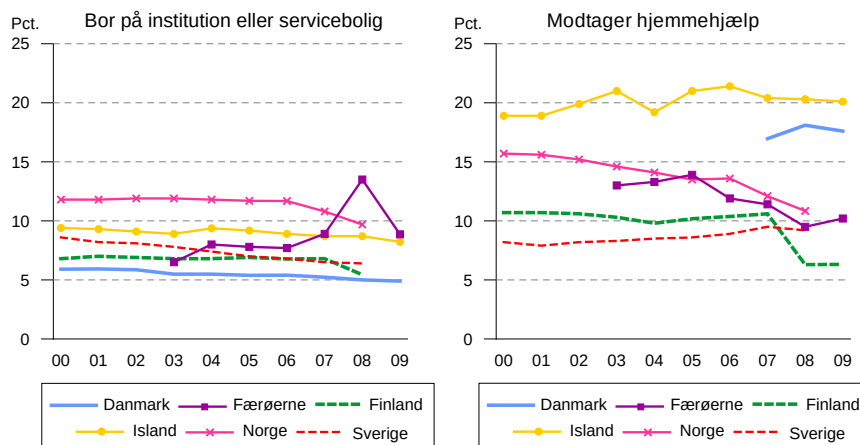
1. Plejehjem/sygehjem/alderdomshjem.
2. Servicelejligheder/kollektivboliger/omsorgsboliger m.v.

Ældre kan også - i varierende grad - tilbydes langtidsbehandling på sygehussenes sengeafdelinger, som oftest på såkaldte sundhedscentre i Finland. I alle landene findes der desuden ved nogle plejehjem særlige afdelinger hvor ældre som bor hjemme kan få et korttidsophold når der er behov for det. I samtlige lande ydes der hjemmehjælp til ældre. Hjælpens omfang bestemmes

ud fra individuelle behov og varierer fra nogle få timer om måneden til flere timer pr. dag. Med undtagelse af Færøerne er hjælpen et kommunalt anliggende og udføres af kommunalt eller privat ansatte.

Statistikken om hjemmehjælp i de nordiske lande er vanskelig at sammenligne. Mens tallene for Danmark, Færøerne Norge, Finland og Sverige er statusopgørelser, indeholder de islandske data oplysninger om, hvor mange der modtog hjælp i løbet af året.

Figur 6.2.3 Personer som bor på institution eller i servicebolig, samt personer der modtager hjemmehjælp i pct. af aldersgrupper 65 år eller ældre 2000-2009

Tabel 6.2.13 Personer 65 år og ældre, som bor på institution eller i servicebolig, absolut og i pct. af samtlige ældre, på tællingstidspunktet

	Danmark ¹⁾	Færøerne ²⁾	Finland	Island	Norge ²⁾	Sverige ³⁾
	2009	2009	2008	2009	2008	2008
<i>Personer i alderen</i>						
65-74 år	5.782	26	7.110	303	7.632	9.881
75-79 år	5.523	60	7.490	439	8.169	12.932
80+	31.511	424	34.953	2.388	52.484	83.321
I alt 65/67+ år	42.816	517	49.553	3.130	68.285	106.163
<i>I pct. af de respektive aldersgrupper</i>						
65-74 år	1,2	1,0	1,5	1,5	2,2	1,2
75-79 år	3,5	4,4	4,1	5,6	6,1	4,2
80+ år	13,9	22,5	14,1	22,6	23,9	16,6
I alt 65/67+ år	4,9	8,9	5,4	8,2	9,7	6,4

1 Omfatter beboere på plejehjem, beskyttede boliger, plejeboliger samt længerevarende botilbud.

2 Aldersgrupperne 67-74, 75-79 og 80+ år.

3 Opgørelse 1. oktober 2006. I aldersgruppen 65+ år indgår desuden personer på korttidsophold samt servicebolig

Tabel 6.2.14 Personer 65 år og ældre, som modtager hjemmehjælp

	Danmark ¹⁾	Færøerne ²⁾	Finland	Island	Norge	Sverige ³⁾
	2009	2009	2009	2009	2008	2008
<i>Modtagere af hjemmehjælp</i>						
65-74 år	29.547	57	8.816	..	10.588	19.858
75-79 år	27.615	91	9.980	..	10.883	22.684
80+	96.507	460	38.699	..	54.898	110.312
I alt 65+ år	153.669	608	57.495	7.691	76.369	152.923
<i>Modtagere af hjemmehjælp i pct. af aldersgruppen</i>						
65-74 år	6,0	2,1	1,8	..	3,0	2,3
75-79 år	17,5	6,8	5,6	..	8,1	7,4
80+ år	42,5	23,7	15,6	..	25,0	21,9
I alt 65+ år	17,6	10,2	6,3	20,1	10,8	9,2

1 Hjemmehjælp til beboere i eget hjem bortset fra serviceboliger.

2 Aldersgrupperne 67-74, 75-79 og 80+ år.

3 Personer som pr. 1. oktober 2006 havde fået bevilget hjemmehjælp og som bor i egen bolig.

Støtteordninger og fritidsaktiviteter

I de nordiske lande tilbydes pensionister forskellige typer støtteordninger og aktiverende foranstaltninger i enten kommunalt eller privat regi. Udbuddet af service og aktiviteter varierer fra land til land og fra kommune til kommune. Der føres ingen sammenlignelig statistik, der kan belyse omfanget af denne indsats.

Støtteordninger tager navnlig sigte på, at ældre kan forblive længst muligt i eget hjem. De enkelte serviceordninger indbefatter bl.a. madudbringning, telefonkæder, besøgsordning, fysio- og ergoterapi, hår- og fodpleje, havearbejde og snerydning. Desuden findes der ordninger med tøjvask og -reparation. Der er ikke centralt fastsatte regler for betaling, men normalt opkræves der betaling for madudbringning, fodpleje og havearbejde. En del af aktiviteterne kan finde sted i såkaldte ældrecentre.

Derudover findes befordringstjeneste for ældre og funktionshæmmede personer, som har svært ved at benytte offentlige transportmidler eller i det hele taget at færdes på egen hånd.

Udgifter til og finansiering af ydelser til ældre

Forskelle og ligheder i de sociale udgifter til ældre

I det følgende beskrives forskelle og ligheder i udgifterne til ældre, funktionshæmmede og efterlevende. Hvis intet andet er nævnt, foretages sammenligningen i KKP pr. capita.

De lave udgifter til serviceydelser til ældre i Finland skal dels ses i sammenhæng med at en del af servicen til de ældre gives ved de finske sundhedscentre og dels en relativ høj egenbetaling. Udgifterne i Danmark skyldes et meget højt niveau til hjælp til udførelse af dagliglivets funktioner.

De lave udgifter i Island skyldes blandt andet den høje beskæftigelsesgrad hos de ældre sammenlignet med de andre nordiske lande.

Ændringer i de sociale udgifter til ældre fra 2007 til 2008

I Danmark steg udgifterne fra 2007 til 2008 med 5,6 mia. DKK, svarende til en vækst på 3,0 pct. Størstedelen af udgiftsstigningen skyldtes en stigning i udgiften til kontantydelse på 4,4 mia. DKK, mens stigningen til serviceudgifterne var på 1,2 mia. DKK.

På Færøerne steg de samlede udgifter med 31 mio. DKK., svarende til en stigning på 3,1 pct. To tredjedele af den samlede stigning skyldtes en stigning i udgifter til kontantydelse, mens stigningen for serviceudgifterne udgjorde en tredjedel.

I Finland er de sociale udgifter til ældre steget med 1,5 pct. målt i faste priser bånden den gennemsnitlige udbetalte pension og antallet af pensionister er steget med 27.000 personer og de nye pensionister modtager en højere ydelse. Antallet af pensionister er steget siden den første gruppe af de store fødselsårsgange blev 63 år i 2008. Aldersgrænsen for at gå på pension er mellem 63 og 68 år.

Loven om den nationale pension blev revideret 1. januar 2008, som også medførte ændringer i loven om pension til funktionshæmmede. Efter revisionen er pleje ydelsen og boligydelsen en separat ydelse og er nu ikke en del af pensionen. I den sociale udgiftsstatistik er plejeydelsen flyttet til funktionshæmmede og boligydelsen flyttet til kapitlet om boligudgifter.

I Island steg udgifterne til ældre med 2,1 pct. målt i 2008 priser. Udgifterne til kontantydelse steg med 1,8 pct. og udgifterne til serviceydelser med 5,7 pct. målt i faste priser. Udgifterne til institutioner steg med 7,8 pct. hvilket skyldes en forøgelse af service.

I Norge steg udgifterne til de ældre med 5,0 pct. målt i faste priser. Kontantydelse steg med 4,1 pct. og serviceydelserne steg med 7,6 pct. Kontantydelse udgjorde 73 pct. af de samlede udgifter til ældre. Udgifterne til alderspension steg med 4 pct.. Dette skyldes især en stigning i udgifterne til tillægspension. Mens antallet af alderspensionister steg med 4.499 fra 2007 til 2008 steg antallet af personer der modtog tillægspension med 7.340 personer.

I Sverige steg udgifterne til ældre med 2,8 pct. målt i faste priser. Det som bidrog mest til stigningen var udgifterne til pensioner. Udgifterne til ældreomsorgen steg med 2,3 pct. og udgifterne til beskyttede boliger steg med 3 pct. mens udgifterne til pleje og ordinært hjælp i boligen steg med 2,5 pct.

Tabel 6.2.15 Udgifter til og finansiering af pensioner, andre kontantydelse og service til ældre 2008

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
	DKK	DKK	EUR	ISK	NOK	SEK
<i>Kontantydelse, mio.</i>						
A. Alderspensioner	134.354	597	13.171	65.312	119.514	290.453
Heraf:						
a. Grund/mindstepension	84.515	540	1.566	26.807	45.442	41.802
b. Tillægs-/arbejdspension	8.979	-	11.586	38.505	60.208	177.351
c. Supplerende pension	40.861	40	19		13.863	71.300
B. Særlige alderspensioner	27.025	40	956		4.202	
C. Delpensioner	25	-	215		131	-
D. Øvrigt	-	25	73			437
Kontantydelse i alt	161.405	661	14.414	65.312	123.847	290.890
<i>Serviceydelse, mio.</i>						
A. Institutioner m.v.		245	1.887	3.239	24.102	51.496
B. Hjælp til udførelse af dagliglivsfunktioner		102	1.194	1.267	16.517	23.368
C. Øvrigt	31.273	23	84	2.139	4.291	2.780
Serviceydelse i alt	31.273	370	1.887	6.645	44.910	77.644
Udgifter i alt, mio.	192.677	1.031	16.301	71.957	168.757	368.534
Udgifter i pct. af BNP	11,1	8,4	8,9	4,9	6,6	11,5
<i>Finansieret af (pct.)</i>						
- Det offentlige	48,0	71,0	19,8	19,5	42,9	30,4
- Arbejdsgivere	25,4	15,4	65,1	60,1	35,2	47,7
- Forsikredes præmier og særskatter	26,7	13,6	15,1	20,4	21,9	21,9
<i>Ændringer 2007-2008 i 2008-priser</i>						
- Mio.	5.586	31	227	1.457	8.074	9.709
- Pct.	3,0	3,1	1,4	2,1	5,0	2,7

Tabel 6.2.16 Udgifter til kontantydelse til ældre i KKP/capita og pr. pensionist 2008

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
<i>Ældre</i>						
Kontantydelse pr. capita	2.794	1.299	2.188	1.369	2.274	2.857
Alderspension pr. pensionist	14.440	8.149	10.641	13.245	16.270	14.611
Serviceydelser pr. person						
65 år og ældre	3.438	5.219	1.734	1.211	5.623	4.253
Samlede ydelser til ældre pr. capita	3.335	2.026	2.474	1.508	3.098	3.620

Egenbetaling

Egenbetaling for ophold på plejehjem, institutioner for ældre og for hjemmehjælp foregår efter forskellige regelsæt i de nordiske lande.

Betingelserne for egenbetaling for ophold på plejehjem/alderdomshjem og fastsættes centralt (statsligt) i Danmark, Færøerne, Finland, Island og Norge, men decentralt (kommunalt) i Sverige.

I Danmark får beboere på plejehjem m.v. udbetalt pension og må heraf selv betale for de ydelser, de modtager som led i plejhjemsopholdet. Det drejer sig fx om husleje, kost, frisør og vask. Derimod skal de ikke betale for pleje og rengøring. Den varige hjemmehjælp er gratis. Derimod betales der for midlertidige hjemmehjælp, afhængigt af indkomsten. Egenbetalingen til plejehjem og hjemmehjælp udgjorde til sammen 1,54 mia. DKK i 2008 svarende til 4 pct. af de samlede udgifter.

På Færøerne betaler beboere på plejehjem ingen husleje, men til gengæld er folkepensionen nedsat til 924 DKK pr. måned til dækning af personlige behov. Beboerne har således ingen udgifter til husleje, kost, frisør m.v. Pensionister, der har en indtægt udover pensionen (fx supplerende pensioner), skal dog betale for ophold på plejehjem. Egenbetaling udgør 10 pct. af pensionistens supplerende indtægt. Egenbetalingen til hjemmehjælp er afhængig af husstandens indkomst. I 2008 udgjorde egenbetalingen 2,0 pct. af de samlede udgifter til hjemmehjælp.

I Finland er egenbetalingen for langtidspleje af ældre afhængig af patientens indtægt. Den kan højst udgøre 82 pct. af nettoindkomsten og til personlig brug skal der være mindst 90 Euro per måned. I 2008 udgjorde egenbetalingen 19 pct. af de samlede udgifter. Egenbetalingen for hjemmehjælp er afhængig af husstandens indkomst. Egenbetalingen udgjorde ca. 17 pct. af de samlede udgifter til hjemmehjælp.

I Island betaler beboerne på plejehjemmet en del af opholdet på plejehjemmet hvis de har en arbejdspension over et vist niveau. Egenbetalingens andel af de samlede udgifter var ca. 3,3 pct. i 2005, mens egenbetalingen til hjemmehjælp udgjorde 9,0 pct. af kommunernes udgifter i 2008.

I Norge er egenbetalingen for institutionsophold afhængig af indtægten, og beregnes ud fra centralt fastsatte forskrifter. Egenbetalingen udgør op til 75 pct. af folketrygdens grundbeløb, fratrukket et fribeløb. Af indtægter over folketrygdens grundbeløb betales op til 85 pct. Egenbetaling i institutioner udgør lidt over 10 pct. af de samlede udgifter til driften af institutionen. Egenbetalingen for hjemmehjælp fastsættes af de enkelte kommuner men beløbet må ikke overstige de faktiske udgifter. Hvis indtægten er lav må egenbetalingen ikke overstige 155 NOK per måned. Desuden må der ikke kræves egenbetaling for den del som er personlig pleje og omsorg eller hjemmesygepleje.

I Sverige har kommunerne en stor frihed til selv at bestemme egenbetalingens størrelse inden for omsorgen for ældre og funktionshæmmede. Der findes også en maksimal egenbetaling inden for ældreomsorgen, men kommunerne har stor frihed til at sætte egenbetalingens størrelse inden for disse rammer.

Hver modtager af social service har ret til at beholde en vis sum til at betale personlige udgifter som ikke indgår i udgiften til hjælp i hjemmet. Dette kaldes et forholdsbeløb.

6.3.Funktionshæmmede

Tabel 6.3.1 Udgifter til funktionshæmmede i pct. af BNP i EU, Færøerne, Island og Norge 2007

Danmark	4,2	Belgien	1,8	Italien	1,5 ^p	Slovakiet	1,3 ^p
Færøerne	3,7	Bulgarien	1,2	Letland	0,7 ^p	Slovenien	1,6 ^p
Finland	3,1	Cypern	0,7 ^p	Litauen	1,4 ^p	Spanien	1,6 ^p
Island	2,8	Estland	1,1	Luxemburg	2,3	Storbritannien	2,4 ^p
Norge	4,2	Frankrig	1,8 ^p	Malta	1,1	Tjekkiet	1,5 ^p
Sverige	4,4 ^p	Grækenland	1,2	Polen	1,7	Tyskland	2,0 ^p
		Holland	2,5 ^p	Portugal	2,3	Ungarn	2,1
		Irland	1,0	Rumænien	1,3	Østrig	2,2

Anmærkning: Se Tabel 3.1.

Førtidspensionernes opbygning og indkomstprøvning

Det er et fælles træk for de nordiske landes pensionssystemer, at alle borgere ved lov er garanteret et vist minimum at leve for ved overgangen til pension, den såkaldte mindstepension/grundpension. Dertil kommer lovfastsatte arbejds- eller tillægspensioner for de, der har deltaget i arbejdslivet. Desuden findes der supplerende pensionsordninger indgået ved lov eller ved kollektive aftaler. I alle landene findes desuden forskellige private pensionsopsparinger, som ikke behandles i denne rapport.

Hovedprincipperne for at modtage førtidspension er de samme som for alderspension. Dog får førtidspensionsmodtagere i Danmark ikke ATP, men de der har været på arbejdsmarkedet modtager også supplerende pensioner.

I Sverige er førtidspensionen i princippet afskaffet og erstattet af en syge ydelse. Omtalen af denne ydelse medtages dog under førtidspension.

Tabel 6.3.2 Førtidspensionens opbygning 2009¹⁾

	Danmark	Færøerne	Finland	Island ²⁾	Norge ²⁾	Sverige
<i>Modtagere af:</i>						
Grundpension/ garanteret mindstepension	Alle personer bosat i landet mindst 3 år	Alle personer bosat i landet i mindst 3 år	Alle personer bosat i landet mindst 3 år	Alle personer bosat i landet mindst 3 år	Alle personer bosat i landet mindst 3 år	Alle personer bosat i landet mindst 3 år
Bopælstidens længde for at opnå fuld grundpension	4/5 af årene fra det fyldte 15. år til det tidspunkt, hvorfra pensionen ydes	4/5 af årene fra det fyldte 15. år til det tidspunkt, hvorfra pensionen ydes	40 år	40 år	40 år	40 år
Tillægspension/ arbejdspension		.	Lønmodtagere og selvstændige	Lønmodtagere og selvstændige	Lønmodtagere og selvstændige	Lønmodtagere og selvstændige
Supplerende pensioner	Lovfæstet for offentligt ansatte (tjenestemænd) Offentlige kollektive aftaler Private kollektive aftaler	Lovfæstet for offentligt ansatte (tjenestemænd) Offentlige kollektive aftaler Private kollektive aftaler	- - -	- - -	Lovfæstet for offentligt ansatte (tjenestemænd) Offentlige kollektive aftaler -	- Offentlige kollektive aftaler Private kollektive aftaler

- 1 I kraft af den indgåede EU/EØS-aftale er reglerne for retten til grundpension i de nordiske lande blevet næsten ens. Som hovedregel gælder, at man for at være pensionsberettiget skal have været bosat i mindst tre år i det pågældende land mellem det fyldte 15. og 65./67. år. Beskæftigelsesperioder i et EU-land, eller et andet land med hvem der er indgået socialforsikringskonvention, kan medregnes til opfyldelse af bopælskravet. Reglerne for tillægspension i Danmark gælder kun alderspensionister.
- 2 Treårsgrensen gælder ikke ved arbejdsskader.

I Island reguleres grundbeløbet førtidspensionister både i forhold til egen arbejdsindkomst og halvdelen af husstandens kapitalindkomst. Tilsvarende regler gælder også for pensionstillægget som også reguleres i forhold til egen arbejdsindkomst samt ægtefællens indtægter. Fra og med 2001 er det kun 60 pct. af førtidspensionistens egne indtægter der skal tages med i reguleringen. Målsætningen er at flere førtidspensionister skal deltage i arbejdslivet. Pensionstillægget falder helt bort over en vis indkomstgrænse.

I Norge indkomstprøves førtidspensionen i forhold til arbejdsindkomster over et vist niveau. Grundpensionen fastsættes i forhold til civilstand og ægtefællens arbejds- og kapitalindkomst. Ægtefæller og samboende har samme rettigheder.

I Sverige er boligtillægget til pensionister indkomstprøvet. I forhold til en ny lov fra 2003 kan boligtillægget udbetales til de der er bosat i Sverige og har en ydelse i form af fuld alderspension, aktivitets- eller sygedagpenge, enkepension, særlig efterlevendepension eller hustrutillæg. Selv de der har en pension eller en invaliditetsydelse fra et andet EU land kan få boligtillæg.

Helbredsbetingset førtidspension

I alle de nordiske lande kan personer hvis erhvervsevne er nedsat på grund af fysiske og/eller psykiske årsager modtage førtidspension. Førtidspensionen benævnes invalidepension i Finland og Island og uførepension i Norge.

I Sverige hedder det fra og med 2003 syge- eller aktivitetsydelse. Disse ydelser indgår som en del af sygeforsikringssystemet, mens det tidligere var en del af det almindelige pensionssystem.

Grundlaget for førtidspension

I Danmark var folkepension (alderspension) og førtidspension tidligere integreret i et sammenhængende regelsystem. Førtidspensionister blev tildelt grundpension efter de samme regler som gjaldt for alderspensionister. Derudover blev førtidspensionister med mellemste førtidspension tildelt et invaliditetsbeløb, og førtidspensionister med højeste førtidspension blev ud over invaliditetsbeløbet også tildelt et erhvervsudygtighedsbeløb.

Den 1. januar 2003 trådte et nyt førtidspensionssystem i kraft. Førtidspensionen består nu af én sammenhængende ydelse, som for enlige nogenlunde er på niveau med arbejdsløshedsdagpengene, og for gifte/samlevende er på ca. 85 pct. heraf. De nye regler gælder for sager om førtidspension,

som er rejst efter den 1. januar 2003, hvilket vil sige, at personer, som har fået tilkendt førtidspension efter de tidligere regler stadig modtager pension efter disse regler, og i en årrække fremover vil udgøre flertallet af førtidspensionisterne. Førtidspensionister efter den nye ordning modtager ikke invaliditets- og erhvervsudygtighedsbeløb. Som led i førtidspensionsreformen blev der etableret en tvungen indbetaling til ATP samt en frivillig supplerende opsparingsordning for førtidspensionister.

Alle førtidspensionister har mulighed for at tilslutte sig den sidstnævnte ordning. Af beløbet betaler førtidspensionisterne selv 1/3, og kommunerne betaler de resterende 2/3. Det samlede bidrag pr. person i ordningen udgør 5.198 kr. årligt i 2009.

På Færøerne er førtidspensionen sammensat af et grundbeløb, tillæg og invaliditetsbeløb. Pensionister med laveste førtidspension modtager grundbeløb og laveste tillæg samt et ekstratillæg. Pensionister med mellemste og højeste førtidspension modtager grundbeløb, mellem eller højt tillæg og invaliditetsbeløb. Invaliditetsbeløbet indtægtsreguleres ikke og er skattefrit. Personer med vidtgående fysisk eller psykisk handicap, og som bor på institutioner, modtager et særligt pensionsbeløb på DKK 1.142 per måned. Personernes personlige behov bliver desuden dækket af institutionernes driftsudgifter.

Finland, Island og Norge tilkendes førtidspension i form af grundpension/garanteret mindstepension og tillægspension/arbejdspension. Fra 2003 blev førtidspensionen i Sverige ændret således at man modtager en syge- eller aktivitetssydelse. Sygeydelsen bliver en tidsbegrænset ydelse. Førtidspensionen var en del af det almindelige pensionssystem mens syge – eller aktivitetssydelsen er en del af sygeforsikringssystemet. Personer i alderen 30-64 år kan modtage sygeydelse hvis arbejdsevnen nedsat i en overskuelig fremtid. Personer i alderen 19-29 år kan få en ydelse for nedsat aktivitet. Denne ydelse er altid tidsbegrænset til mellem et og tre år. Ved beregningen af tillægs-/arbejdspensionens størrelse, hvilket sker på baggrund af tidligere arbejdsindkomst, medregnes i Finland, Island og Norge som regel tiden frem til den normale pensionsalder. I Finland er procentsatsen for førtidspensionister, for tiden fra førtidspensioneringen og frem til alderspensionsalderen, dog lavere end for alderspensionister.

I Island trådte en ny aldersbetinget ydelse til førtidspensionister i kraft den 1. januar 2004. Formålet er, at personer der bliver førtidspensionister i en ung alder får en forhøjet grundpension idet vedkommende ikke har haft mulighed for at deltage i arbejdslivet og derved ikke har kunnet optjene arbejdspension. Ydelsen kan gives fra og med vedkommende fylder 18 år og

ydelsen reduceres i forhold til alderen når man bliver førtidspensionist. De som er 18 eller 19 år når de bliver førtidspensionist får det dobbelte grundbeløb som reduceres gradvist til 66 års alderen.

Fra og med 2004 blev førtidspensionsordningen i Norge delt op i to ydelser, en tidsbegrænset ydelse og en varig førtidspension. Tidsbegrænset førtidspension kan gives for en periode på et til 4 år når der er en vis mulighed for at den pågældende kan komme tilbage på arbejdsmarked enten på heltid eller deltid. Ydelsen beregnes som revaliderings og attføringspenge. Den varige førtidspension beregnes som hidtil.

Tabel 6.3.3 Regler for grundpension/førtidspension

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige ¹⁾
Pensionsalder	18-64 år	18-66 år	16-64 år	16-65 år	18- 64 år	19-64 år
Mindste grad af uarbejdsdygtighed	Uarbejdsdygtig	Manglende arbejdsevne	Intet særligt niveau angivet.	50 pct.	50 pct. (i genaktiviseringsfasen 20 pct.)	25 pct.
Pension på grundlag af:	Grad af uarbejdsdygtighed, opholdperiode og indkomst	Opholdspæriode uarbejdsdygtighed.	Opholdets længde, civilstand og andre beskæftigelsesbaserede pensioner.	Grad af uarbejdsdygtighed, opholdperiode og indkomst.	Grad af uarbejdsdygtighed, forsikringsperiodens længde og pensionspoint arbejdsindkomstens størrelse (de 20 bedste år) og familiesituationen.	Opholdets varighed, størrelsen af indkomst-baseret syge-/aktivitetsydelse og grad af uarbejdsdygtighed.
Referenceindkomst eller beregningsgrundlag	Pensionen er uafhængige af tidligere indkomst.	Pensionen er uafhængige af tidligere indkomst.	Pensionen er uafhængige af tidligere indkomst.	Pensionen er uafhængige af tidligere indkomst.	Tilskrevne pensionspoint og kommende pensionspoint indtil det fyldte 66. år. Arbejdsdygtige inden det fyldte 26. år tildeles ekstra pensionspoint for fremtiden.	Pensionen baseres på den pensionsgivende indkomst, dvs. arbejdsindkomst og indkomst fra visse ydelser: sygedagpenge, arbejdsløshedsdagpenge og forældreorlovsydelse.
Mindste pension	1/40 af maksimum.	1/40 af grundbeløbet	Intet lovfæstet minimum.	.	136.290 NOK til enlige og 231.496 NOK til ægtefæller	1/40 av den maximala garantier-sättningen. ²⁾
Højeste pension	Hvis indkomsten ikke overstiger et vist niveau: 66.500 DKK pr. år for enlig pensionist, der bor alene; 105.500 DKK pr. år for gifte eller samboende pensionister.	For enlige 127.536 DKK og 105.996 DKK for gifte.	584,13 EUR per måned for enlige og 518,12 EUR per måned for gifte eller samboende	Ingen indkomstloft	327.056 NOK til enlige og 316.517 NOK til ægtefæller	Garanteret-pension på mellan 89.880 och 102.720 SEK beroende på ålder.

Tabellen fortsættes ...

Tabel 6.3.3 Fortsat

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige ¹⁾
Indeksregulering efter pensionering:	Lønnen 100 pct. samt en reduktion hvis stigningen er over 2 pct.	Reguleres efter særlig lov hvert år.	Forbrugerprisindekset 100 pct.	Lønudviklingen, i det mindste forbrugerprisindekset.	Parlamentsafgørelse.	Prisindekset 100 pct.
Akkumulering med indkomst fra arbejde	Muligt, at have anden indtægt. Der sker en gradvis reduktion af pensionen ved indtægter ud over en vis indtægt (se ovenfor under "Højeste pension").	Muligt at have anden indtægt. Modregning foretages hvis indtægt overstiger 87.100 DKK	Hvis en pensionsmodtager påtager sig arbejde, der svarer til hans tidligere beskæftigelse, anses han ikke længere for at være uarbejdsdygtig, og pensionen inddrages. Pensionen kan indstilles i 6-60 måneder, hvis pensionsmodtageren finder arbejde og en månedlig arbejdsindkomst er mindst 588,66 EUR.	Mulig, reduktion af ydelser.	Med undtagelse af det første år med fuld midlertidig førtidspension eller førtidspension, må modtageren have en årlig arbejdsindkomst på højst 70.256 NOK. Ved højere indkomst fastsættes en lavere førtidspension.	Mulig.

1 Syge-/aktivitetsydelse

2 Garantiniveauet for syge og aktivitetsydelse er baseret på blandt andet på besøgstiden i Sverige. Et lavere beløb kan derfor udbetales til visse personer der ikke har vis sig i længere tid.

Tabel 6.3.4 Regler for arbejdsbaseret førtidspension

	Danmark ¹⁾	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige ²⁾
Pensionsalder		18-66 år	18-62 år	16-69 år	16-66år	19-64 år
Mindste grad af uarbejdsdygtighed		Mindst halvering af arbejdssevne. Graden af førtidspension kan afhænge af alder og mulighed for revalidering.	Førtidspension 3/5. Delvis førtidspension: 2/5 .	50 pct.	50 pct. (i genaktiveringsfasen 20 pct.).	25 pct.
Pension på grundlag af:		Manglende arbejdssevne på grundlag af fysisk eller psykisk årsag.	Optjeningsbaseret pension øget med optjening for forventet alder ved fratrædelse, indkomst for hvert år, aldersafhængig optjeningssats.	Grad af uarbejdsdygtighed og optjent pensionsbeløb i overensstemmelse med optjente pensionspoint øget med yderligere optjeningsår last til pensionsalderen.	Grad af uarbejdsdygtighed, forsikringsperiodens længde og pensionspoint (faktiske hidtidige og anslåede fremtidige perioder til i alt 40 år), arbejdsindkomstens størrelse (de 20 bedste år) og familiesituationen.	Gennemsnit af de tre højeste årlige indkomster fra en rammeperiode, som går umiddelbart forud det år, hvor invaliditeten opstod, afhængigt af graden af uarbejdsdygtigheden.
Referenceindkomst eller beregningsgrundlag	-	Grundbeløb og tillæg reguleres efter seneste skattemæssige indkomst.	På grundlag af årsindkomsten. Intet indkomstloft. For projicerede år er beregningsgrundlaget indkomsten i de fem foregående år. Optjenings-satsen for udklækkede perioder er baseret på den indkomst, der danner grundlag for ydelserne.	Indkomst uden loft.	Tilskrevne pensionspoint og kommende pensionspoint indtil det fyldte 66. år. Personer, som er blevet uarbejdsdygtige inden det fyldte 26. år invaliditet tildeles ekstra pensionspoint for fremtiden.	Ydelsen baseres på den pensionsgivende indkomst, dvs. arbejdsindkomst og indkomst fra visse ydelser: sygedagpenge, arbejdsløshedsdagpenge og forældreorlovsydelse.

Tabellen fortsættes ...

Tabel 6.3.4 fortsat

	Danmark ¹⁾	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige ²⁾
Højeste pension	-	For enlige 173.988 DKK For gifte 142.128 DKK. Dertil månedligt tillæg pr. barn under 18 år.	Intet lovfæstet maksimum	Intet lovfæstet maksimum	327.056 NOK for enlige og 316.518 NOK for ægtefæller	205.440 SEK år 2009
<i>Indeksregulering</i>						
- før pensionering:	-	Reguleres efter særskilt lov	Lønnen 80 pct. + pristallet 20 pct.	Løn	..	..
- efter pensionering:		Reguleres efter særskilt lov	Pristallet 80 pct. + lønnen 20 pct.	Priser, men i ældre fonder for offentlige ansatte: løner.	Parlamentsafgørelse.	Pristallet 100 pct.
Akkumulering med indkomst fra arbejde		Muligt at have anden indtægt. Modregning i grundbeløb og tillæg ved indtægt over 87.100 DKK	Mulig, hvis indkomsten udgør 40-59 pct. af den pensionsgivende løn, ændres den fulde førtidspension til en delførtidspension. Hvis indkomsten overstiger 60 pct. af den pensionsgivende løn, pensionen ophører hvis ændringerne er midlertidige og indtages hvis ændringerne bliver ved	..	Med undtagelse af det første år med fuld midlertidig førtidspension eller førtidspension, må modtageren have en årlig arbejdsindkomst på højst 70.256 NOK. Ved højere indkomst fastsættes en lavere førtidspension.	Mulig.

1 Der findes ingen arbejdsbaseret førtidspension i det offentlige pensionssystem i Danmark, men i de fleste overenskomster på arbejdsmarkedet indgår der aftaler om pension, herunder også førtidspension.

2 Syge-/aktivitetsydelse.

Forhold der påvirker antallet af førtidspensionister

I de nordiske lande findes der et antal alternative former for ydelser, som har indflydelse på såvel tilkendelse af førtidspensioner som på antallet af førtidspensionister. Mens sygedagpenge i de øvrige lande maksimalt kan gives i ét

år, dog med mulighed for forlængelse i Danmark. I Sverige er førtidspensionen fra og med 2003 erstattet af en sygdoms – og nedsat aktivitetsydelse.

I Norge er det normalt, at der udbetales revaliderings-/atførlingspenge, før end der udbetales førtidspension og eventuelt tidsbegrænset førtidspension.

Også de øvrige førtidspensionsordninger (som i denne publikation benævnes særlige alderspensioner) kan påvirke antallet af førtidspensionister. At der findes ordninger som fx efterløn i Danmark og arbejdsløshedspension i Finland har bidraget til, at man har færre førtids-/invalidespensionister, end man ellers ville have haft i disse lande. Ordningen med aftalefastsat pension (AFP) påvirker antallet af førtidspensionister i Norge. Flere undersøgelser er kommet frem til at ca. 20 pct. af AFP-pensionisterne ville have været førtidspensionister hvis AFP-ordningen ikke fandtes.

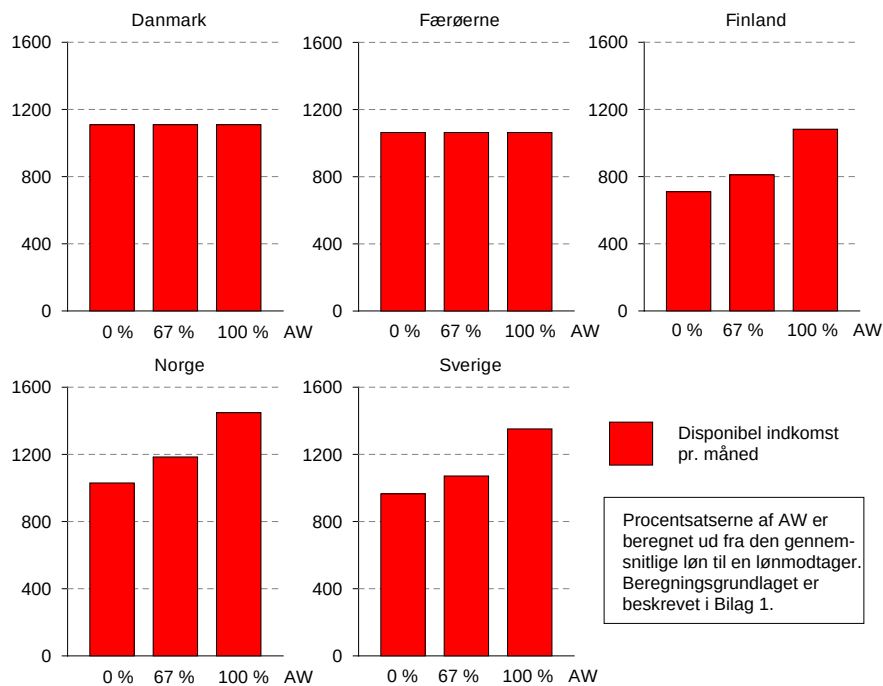
Førtidspension inkl. pensionstillæg er som hovedregel enten højere eller af samme størrelse som den der tilkendes alderspensionister i alle landene. Der til kan i Danmark før førtidsreformen i 2003 og Færøerne komme et antal særlige tillæg og i de øvrige lande en tillægspension, som nævnt ovenfor.

Disponibel indkomst og kompensationsgrader

Figur 6.3.1 viser den disponible indkomst for en enlig 50-årig førtidspensionist, som tidligere har været i arbejde og som helt har mistet sin erhvervsevne på tre indkomstniveauer i KKP-Euro, og tabel 6.3.5 viser kompensationsgraden i procent i forhold til tidligere lønindkomst. I Danmark er førtidspensionen uafhængig af tidligere indkomst. Dog findes der i Danmark supplerende ydelser fra aftalebaserede pensionsordninger, som ikke er taget med i beregningen. Førtidspensionen i de andre lande er beregnet i forhold til tidligere arbejdsindkomst.

I alle landene modtager mændene i gennemsnit en højere ydelse end kvinderne. For Finland og Norge skyldes det højere optjening til ATP.

Figur 6.3.1 Disponibel indkomst for en enlig 50-årig førtidspensionist ved fuldt tab af erhvervsevne i KKP-Euro 2009

Tabel 6.3.5 Kompensationsgrad pr. måned (december 2009) for en enlig 50-årig førtidspensionist ved fuldt tab af erhvervsevne i procent af disponibel indkomst pr. måned ved arbejde

	Danmark	Færøerne	Finland	Norge	Sverige
67 pct. AW	90	109	61	71	77
100 pct. AW	64	79	60	61	67

Tabel 6.3.6 Gennemsnitligt udbetalt i lovfastsat førtidspension (før skat) pr. måned 2009

	KR/EUR			KKP-Euro		
	Kvinder	Mænd	Alle	Kvinder	Mænd	Alle
Danmark ¹⁾	12.425	13.250	12.802	1.180	1.259	1.216
Færøerne ²⁾	10.999	12.207	11.541	1.045	1.160	1.096
Finland ³⁾	899	1.098	1.003	723	883	807
Norge	..	..	..	..	..	..
Sverige ⁴⁾	9.077	10.443	9.627	825	949	875

1 Gennemsnitligt udbetalt beløb for højeste og mellemste førtidspension, almindelig og forhøjet almindelig førtidspension samt ny førtidspension i januar 2009

2 Gennemsnitlig udbetaling i november for højeste og mellemste førtidspension. Særlig tillæg omregnet til månedssydelse.-

3 Gennemsnitligt udbetalt beløb pr. december.

4 Gennemsnitligt udbetalt beløb i december inklusive boligtillæg. Aktivitets- eller sygedyldelse erstattede fra og med 2003 førtidspension.

Antal modtagere af førtidspension

I Danmark kan der efter førtidspensionsreformen i 2003 kun nytilkendes en form for førtidspension. Den nye førtidspension tilkendes personer med en varigt nedsat arbejdsevne af et sådant omfang, at personen ikke kan blive selvforsørgende gennem beskæftigelse på almindelige vilkår eller i fleksjob.

På Færøerne er der ikke sket væsentlige lovmæssige ændringer, der har haft indflydelse på antallet af nytilkendelser.

I Finland har der været et fald i antallet af førtidspensionsmodtagere men er i løbet af de senere år stabiliseret på det samme niveau.

Antallet af førtidspensionister i Island bliver ved med at stige selvom der har været fald i nytilgangen siden 2003. Forklaringen på faldet i nytilgangen kan være opstramning i reglerne af tilkendelse af førtidspension samt ændringer på arbejdsmarked i form af mindre arbejdsløshed.

Både i Norge og Sverige er der sket opstramninger i reglerne for tilkendelse af førtidspension (syge-/aktivitetsydelse). I Norge har der været en stigning i nytilgangen. I Sverige har der været et stigende antal tilkendelser til og med 2006 hvorefter der d var et fald.

Tabel 6.3.7 Antal pensionister, der modtager førtidspension i form af grund- / mindstepension og/eller tillægs-/arbejdspension absolut og i pct. 2009

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
<i>Antal</i>						
18-19 år ¹⁾	934	7	1.620	264	1.085	2.901
20-29 "	9.357	45	11.010	1.433	10.482	26.138
30-39 "	23.361	121	16.897	2.252	27.254	37.074
40-49 "	54.116	257	37.470	3.643	61.692	93.445
50-59 "	92.032	535	106.584	4.482	111.198	176.757
60-64 "	61.499	528	98.745	2.708	94.990	161.986
I alt 18-64 år ¹⁾	241.299	1.493	272.326	14.782	306.701	498.301
65-66 år	.	244	.	1.164	39.538	.
<i>Procent</i>						
18-19 år ¹⁾	0,4	0,5	0,6	1,8	0,0	0,6
20-29 "	3,9	3,0	4,0	9,7	3,0	5,2
30-39 "	9,7	8,1	6,2	15,2	9,0	7,4
40-49 "	22,4	17,2	13,8	24,6	20,0	18,8
50-59 "	38,1	35,8	39,1	30,3	36,0	35,5
60-64 "	25,5	35,4	36,3	18,3	31,0	32,5
I alt 18-64 år ¹⁾	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
65-66 år	.	.	.	.	.	.

1 For Finland og Sverige starter aldersgruppen ved 16 år

Tabel 6.3.8 Modtagere af førtidspension og nytilgang af førtidspensionister efter køn 2009

	Danmark		Færøerne		Finland		Island ¹⁾		Norge ²⁾		Sverige ³⁾	
	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M
2009												
Modtagere	112.065	97.601	762	618	129.330	142.996	8.799	5.767	201.466	144.773	297.499	200.802
Nytilgang	8.640	7.150	69	71	13.100	13.606	655	452	19.152	14.166	11.591	10.661
Nytilgang i pct. af be- folkningen i den beretti- ggede alder	0,5	0,4	0,5	0,4	0,8	0,8	0,6	0,4	1,3	0,9	0,4	0,4

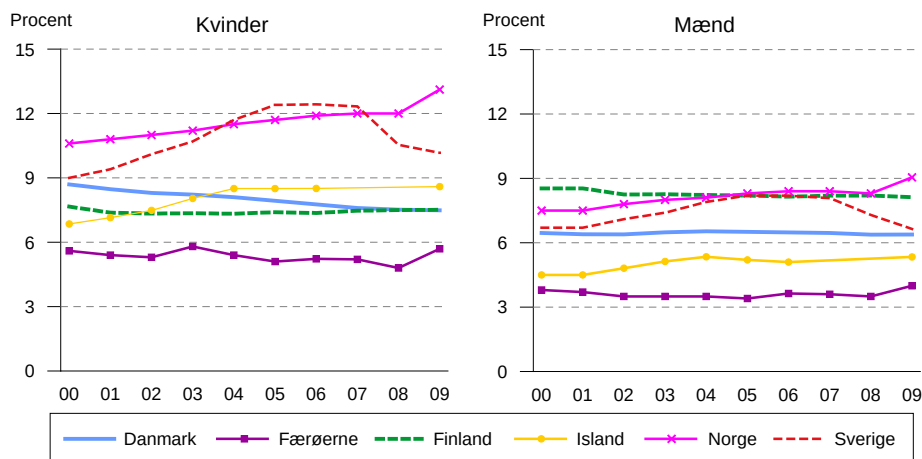
Anm.: Supplerende tabelinformation findes i bogens bilag 5.

1 Pensionsalder 16-66 år. År 2008

2 Pensionsalder 18-67 år.

3 Syge og aktivitetsydelse erstatter fra og med 2003 førtidspensionen.

Figur 6.3.2 Pensionister der modtager førtidspension i form af grund-/mindstepension og/eller tillægs-/arbejdspension i pct. af befolkningen 16/18-64 år 2000-2009¹⁾

I Sverige erstatter aktivitets – og sygedødsførtidspensionen fra og med 2003. Nye ydelser gives til personer i alderen 19-64 år.

Revalideringsydelse

Personer, hvis erhvervsevne er nedsat af fysiske, psykiske eller sociale årsager, kan få hjælp til uddannelse, optræning og omskoling, når det anses for påkrævet af hensyn til personens fremtidige muligheder for at klare sig selv og forsørge sin familie. Der kan også ydes hjælp til særlige udgifter, der følger af uddannelsen. Uddannelse kan bestå i optræning eller oplæring på det almindelige arbejdsmarked. Hjælpen ydes i form af løn eller løntilskud. Endelig kan der ydes særskilt hjælp til anskaffelse af værktøj og arbejdsredskaber og til iværksættelse af selvstændig virksomhed.

I Danmark ydes hjælpen i form af en fast revalideringsydelse, som svarer til dagpengemaksimum. Udbetalingen af revalideringsydelsen forudsætter, at der er iværksat en revalidering efter en fastlagt erhvervsplan. Ydelsen udbetales indtil erhvervsplanen er gennemført, normalt dog højst i 5 år. For unge under 25 år udgør revalideringsydelsen det halve. Med henblik på at fastholde og integrere de svagere grupper på arbejdsmarkedet er der fra 1999 sket en styrkelse af den virksomhedsrettede revalidering.

På Færøerne udbetales revalideringsydelse når det anses for påkrævet af hensyn til en persons risiko for at blive udstødt fra arbejdsmarkedet. Revalideringsydelsen hører under loven om offentlig forsorg, og ydelsen er normalt behovsprøvet.

I Finland er revalideringsdagpenge som betales fra Folkpensionsanstalten af samme størrelse som sygedagpengene. Dagpengenes størrelse fra ulykkes- og trafikforsikringerne samt fra arbejdspensionsanstalterne er i princippet næsten af den samme størrelse som man skulle have haft arbejdsindkomst i samme periode.

I Island udbetales en revalideringsydelse, når den tilskadekomne ikke længere har ret til syge- eller arbejdsskadedagpenge. Som regel kan ydelsen højst oppebæres i 12 måneder eller indtil der er truffet beslutning om den funktionshæmmedes fremtid. Ydelsen svarer til invalidepensionen og tildeles efter de samme kriterier. Ydelsen kan aldrig udbetales i mere end 18 måneder. Alle, der modtager revalideringsydelse, skal gennemgå undersøgelser og behandlinger i den tid, ydelsen modtages.

Siden 1. januar 2000 har socialforsikringen udbetalt en revalideringsydelse til personer der har risiko for at blive udstødt fra arbejdsmarkedet på grund af sygdom eller ulykker. Der er i Island især mange sociale institutioner, der tilbyder job til personer i revalidering. I øjeblikket forsøger man at samle aktiviteterne på dette område hvor formålet er at forstærke den arbejdsrelaterede revalidering.

I Norge kan der gives to forskellige slags ydelser til revalidender. Det ene gives i tilknytning til medicinsk revalidering. Denne ydelse gives til personer der har opbrugt sin sygedagpengere, men hvor arbejdsevnen forsat er nedsat med mindst 50 pct. For at have ret til denne ydelse må modtageren være under aktiv behandling med udsigt til forbedring af arbejdsevnen. Den anden ydelse er knyttet til erhvervsmæssig revalidering (yrkesrettet attføring). Ydelsen gives i forbindelse med tiltag som anses for nødvendig og hensigtsmæssig for at modtageren kan gennemføre et revalideringsforløb for at blive i stand til at skaffe sig eller bibeholde et arbejde. Eksempler på revalidering (attføringstiltak) kan være skolegang, arbejdsstræning, løntilskud m.v. Begge ydelser er kort tids ydelser og beregnes ud fra pensionsgivende indtægt, udbetalt det sidste år, eller som et gennemsnit af de sidste tre år før arbejdsevnen blev nedsat med mindst 50 pct. Begge ydelser udgør op til 66 pct. af beregningsgrundlaget svarende til 421.536 NOK 1.maj 2008. Både den medicinske revalidering og den erhvervsmæssige revalidering forvaltes af arbejds- og velfærdsetaten. Selve revalideringen, både den medicinske og den er-

hvervsmæssige, kan foregå som et samarbejde mellem blandt andet sundhedsvæsenet, arbejdsmyndigheder og socialforsikringsmyndighederne.

I Sverige gives der i forbindelse med revalidering en række erstatninger og ydelser. I forbindelse med revalidering kan der blandt andet gives en revalideringsydelse og særlige ydelser i stedet for sygedagpenge. Revalideringsydelsen gives da til personer som deltager i erhvervsrettet revalidering og de særlige ydelser skal dække udgifterne som der er ved revalideringen som for eksempel rejser. De erhvervsrettede revalideringsforanstaltninger som kan blive aktuelle er eksempelvis arbejdsstræning, udredning ved et arbejdsmarkedsinstitut og uddannelse.

Tabel 6.3.9 Personer som har modtaget revalideringsydelse i løbet af året og pr. december 2009

	Danmark ¹⁾	Færøerne	Finland ²⁾	Island	Norge ³⁾	Sverige ⁴⁾
<i>Personer som har modtaget revalideringsydelse i løbet af året</i>						
Kvinder	..	147	59.968	..	54.676	16.148
Mænd	..	100	40.133	..	37.375	7.646
I alt	21.085	247	100.101	..	92.051	23.794
<i>Personer som modtog revalideringsydelse pr. december 2009</i>						
Kvinder	..	78	23.421	751	32.768	6.126
Mænd	..	51	17.424	489	22.265	3.182
I alt	..	129	40.845	1.240	55.033	9.308

1 Modtagere af revalideringsydelse, herunder revalideringsydelse ved virksomhedspraktik.

2 Omfatter revalideringsdagpenge og service som udbetales fra Folkpensionsanstalten.

3 Personer der kun har modtaget erhvervsrettet revalideringsydelser.

4 Omfatter kun personer med revalideringsydelse. Personer som modtager særlige ydelser kan ikke opgøres. Personer som modtog revalideringsydelse 31 december 2009

Arbejdsskadeserstatninger

I alle nordiske lande modtager personer, som har været udsat for en arbejdsskade enten sygedagpenge eller en ydelse, som svarer til disse ved midlertidigt tab af erhvervsevne. Ved langvarigt eller permanent tab af erhvervsevne udbetales der førtidspension eller en ydelse, som kan sidestilles med denne.

Ved arbejdsskade forstås ulykkestilfælde på arbejdet og erhvervsbetinget sygdom, som forårsager midlertidigt eller permanent tab af arbejdsevne.

I alle landene er der etableret obligatoriske arbejdsskadeforsikringer, men efter lidt forskellige regelsæt. Fra arbejdsskadeforsikringen udbetales der ménstatninger samt erstatning for den tabte arbejdsevne, enten i form af éngangsydelser eller som månedlige ydelser. Normalt dækker arbejdsskadeforsikringen også udgifter til behandlinger, som ikke er dækket af den almindelige sygeforsikring.

I Danmark ydes der erstatning for tabt erhvervsevne, hvis arbejdsskaden har nedsat arbejdsevnen med mindst 15 pct. Der ydes desuden et engangsbeløb, hvis méngraden er 5 pct. og derover. Kompensationen beregnes ud fra 80 pct. af den tilskadekomnes hidtidige årsindtægt.

På Færøerne ydes der dagpenge hvis den tilskadekomne ikke er i stand til genoptage arbejdet i samme omfang som tidligere. Dagpengene kan maksimalt udgøre $\frac{1}{4}$ af daglønnen. Der kan også ydes invaliditetserstatning, hvis arbejdsskaden har forringet den tilskadekomnes erhvervsevne med 5 pct. eller derover. Kompensationen beregnes i begge tilfælde til maksimalt at udgøre $\frac{2}{3}$ af fiskerens garanterede mindsteløn, hvilket svare til 349 DKK.

I Finland har man ret til pension, hvis arbejdsevnen er reduceret med mindst 10 pct. Den pension som udbetales til en person som er helt uarbejdsdygtig udgør 85 pct. af tidligere arbejdsindkomst. Til en delvis (partiell) arbejdsudygtig arbejdstager, udbetales der en del af den fulde pension som svarer til nedgangen i erhvervsevnen. Erstatningsniveauet for pension på grund af ulykker falder til 70 pct. af arbejdsindkomsten når den pågældende fylder 65 år. Ulykkespensionen til en delvis uarbejdsdygtig reduceres tilsvarende når den pågældende fylder 65 år.

I Island er det retten til løn under sygdom (fravær på grund af en ulykke) som har den største betydning for den skadelidte. Men for personer som ikke har ret til løn eller når den periode hvor man kan modtage løn er ophørt, modtager de pågældende dagpenge fra den almene arbejdsskadeforsikring. Denne ydelse er et fast beløb som er uafhængig af den løn man havde da ulykken indtraf. Ydelsen betales normalt ikke i mere end 52 uger, hvis arbejdsevnen er nedsat med 10-49 pct. betales invalidepension i form af et engangsbeløb,

men hvis arbejdsevnen er nedsat 50 pct. eller mere betales invalidepension efter de almindelige regler.

I Norge kan der opnås *invalidpension*, hvis en erhvervsskade eller arbejdsulykke nedsætter arbejdsevnen med 30 pct., hvor der normalt kræves mindst 50 pct. nedsættelse af arbejdsevnen for at få tildelt *invalidpension*. Der tildeles ménerstatning hvis méngraden er 15 pct. og derover.

I Sverige ydes der erstatning, i form af livrenter, såfremt arbejdsevnen er varigt nedsat med mindst en femtededel (6,6 pct.). Livrenten beregnes normalt på grundlag af den forsikredes sygedagpengeberettigede indkomst. Livrenten beregnes ved at sammenligne den indkomst skulle have haft hvis skaden ikke var indtruffet med den indkomst hun eller han beregnes til at kunne få efter skaden. Livrenten er forskellen mellem indkomsterne men kan aldrig blive højere end 7,5 prisbasisbeløb per år som er 42.800 SEK.

Plejetilskud til funktionshæmmede

I alle de nordiske lande kan familier modtage økonomisk støtte fra det offentlige til pleje af et fysisk eller psykisk sygt barn i hjemmet. Regelsættene varierer noget mellem landene, men formålet med ordningerne er det samme, nemlig at gøre det økonomisk muligt for familier at have barnet boende hjemme ved at få dækket de ekstraudgifter som barnets handicap medfører.

Voksne med funktionsnedsættelse, som bor i eget hjem, kan også få tilskud. De enkelte lande har også lidt forskellige regler på dette område. Der kan ydes støtte til hjælpemidler, som er nødvendige for, at den pågældende kan udøve et erhverv eller afhjælpe den pågældendes lidelse, eller som kan lette den daglige tilværelse i hjemmet.

I flere af landene ydes der blandt andet tilskud til køb af og/eller tilpasning af bil eller andet motordrevet køretøj.

Serviceydelser til funktionshæmmede

Institutioner, hjemmehjælp m.v. for funktionshæmmede

I alle landene findes der særlige boliger for personer med nedsat funktions-
evne. Det kan være:

1. Plejehjem/sygehjem.
2. Beskyttede boliger/servicelejligheder/kollektivboliger.

Tabel 6.3.10 Personer under 65 år som modtager hjemmehjælp

	Danmark ¹⁾	Færøerne ¹⁾	Finland	Island	Norge ²⁾	Sverige ³⁾
	2009	2009	2009	2009	2008	2008
Modtagere af hjemmehjælp under 65 år i alt	28.597	60	7.888	3.415	28.425	16.739
Modtagere af hjemmehjælp i pct. af aldersgruppen 18-64 år	0,8	0,2	0,2	1,2	1,0	0,2

1 Hjemmehjælp til beboere i eget hjem bortset fra serviceboliger

2 Inklusive beboere i serviceboliger som modtager praktisk bistand (hjemmehjælp). Omfatter modtagere der modtager både hjemmesygepleje og praktisk bistand og modtagere som blot modtager praktisk bistand. Modtagere der kun modtager hjemmesygepleje er ikke inkluderet.

3 Omfatter beboere i egen bolig som pr. 1. oktober 2008 havde fået tildelt hjemmehjælp.

Tabel 6.3.11 Personer under 65 år, som bor på institution eller i servicebolig

	Danmark ¹⁾	Færøerne ¹⁾	Finland	Island	Norge ²⁾	Sverige ³⁾
	2009	2008	2008	2009	2008	2008
Under 65 år i alt	17.552	14	20.284	1.084	22.171	26.966
I pct. af aldersgruppen 18-64 år	0,5	0,1	0,5	0,4	0,7	0,4

1 Omfatter beboere på plejehjem, beskyttede boliger, plejeboliger, friplejeboliger samt botilbud (botilbud anvender aldersgruppen under 67 år).

2 Oplysningerne gælder beboere i boliger til pleje- og omsorgsformål og indlagte på institution i aldersgruppen 0-66 år.

3 Personer med permanent ophold og korttidsophold 10. oktober 2009, i institutioner eller serviceboliger.

I samtlige lande ydes der hjemmehjælp til funktionshæmmede. Hjælpens omfang bestemmes ud fra individuelle behov og varierer fra nogle få timer

om måneden til flere timer pr. dag. Hjælpen er et kommunalt anliggende og udføres af kommunalt eller privat ansatte.

Som tidligere nævnt er statistikken om hjemmehjælp i de nordiske lande vanskelig at sammenligne. Tallene for Danmark, Færøerne, Finland Norge og Sverige er statusopgørelser, er de islandske data oplysninger om hvor mange der modtog hjælp i løbet af året.

Støtteordninger og fritidsaktiviteter

I de nordiske lande tilbydes funktionshæmmede forskellige typer støtteordninger og aktiverende foranstaltninger i enten kommunalt eller privat regi. Udbudet af service og aktiviteter varierer fra land til land og fra kommune til kommune. Der føres ingen sammenlignelig statistik, der kan belyse omfanget af denne indsats.

Støtteordninger tager navnlig sigte på, at funktionshæmmede kan forblive længst muligt i eget hjem. De enkelte serviceordninger indbefatter bl.a. madudbringning, telefonkæder, eller alarmer der kan tilkalde hjælp, besøgsordning, fysio- og ergoterapi, hår- og fodpleje, havearbejde og snerydning. Desuden findes der ordninger med tøjvask og indkøb. Der er ikke centralt fastsatte regler for betaling, men normalt opkræves der betaling for madudbringning, fodpleje og havearbejde. I alle landene findes såkaldte dagforanstaltninger der henvender sig til forskellige målgrupper, eksempelvis personer med psykisk funktionsnedsættelse, for at give hjælp i form af revalidering, beskæftigelse og fællesskab.

Derudover findes befordringstjeneste, en trafikservice for ældre og funktionshæmmede personer, som har svært ved at benytte offentlige transportmidler eller i det hele taget at færdes på egen hånd.

Personlig assistance

I alle de nordiske lande kan personer med svære handicap få økonomisk hjælp til personlig assistance og hjælp til den daglige livsførelse.

I Danmark kan personer med betydeligt og varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne, der har behov for personlig hjælp og støtte til de nødvendige praktiske opgaver i hjemmet i mere end 20 timer om ugen, vælge at få et konstant tilskud til hjælp, som den pågældende selv antager. Kommunen kan også yde tilskud til dækning af udgifter til ansættelse af hjælpere til pleje, overvågning og ledsagelse af personer med betydeligt og varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne, som har et aktivitetsniveau, fx i forbindelse med erhvervsarbejde, der gør det nødvendigt at yde en ganske særlig støtte. Ca. 1.900 personer var omfattet af disse ordninger med ansættelse af hjælpere i 2009.

Derudover kan kommunen yde 15 timers ledsagelse om måneden til personer under 67 år, der ikke kan færdes alene på grund af betydeligt og varigt nedsat funktionsevne. Personer, der er visiteret til 15 timers ledsagelse om måneden ved det fyldte 67. år, bevarer denne ret efter det fyldte 67. år. Kommunen kan desuden yde hjælp i form af en særlig kontaktperson til personer, der er døvblinde, og sørge for tilbud om støtte- og kontaktperson til personer med sindslidelser. I 2009 var ca. 11.500 personer omfattet af disse ledsage- og kontaktpersonordninger.

På Færøerne har børnepasningsbehovet hos familier med handicappede børn, hvis behov ikke kan dækkes i de almindelige daginstitutioner, været løst ved ansættelse af personlige støttepersoner. Støttepersonerne har samtidig bl.a. en aflastningsopgave i forhold til familien og dækker derfor et mere omfattende behov end det en traditionel daginstitution kan tilbyde.

Personer mellem 18 og 66 år med varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne kan få tilkendt personlig hjælp og støtte. Målsætningen er, at den handicappede skal have mulighed for at leve et selvstændigt og aktivt liv. Den handicappede og støttepersonen fastlægger i fællesskab en formålssætning med støtten, og som beskriver en handlingsplan mht. indholdet i støttetimerne.

I Finland kan kommunerne fremme en svært handicappet persons livsførelse i eget hjem ved at give et økonomisk tilskud til at aflønne personlige hjælpere. Tilskuddet er tiltænkt svært funktionshæmmede der i stor udstrækning har behov for andres hjælp i dagliglivets forhold. Behovet for hjælp og støtte skal fastlægges af en læge og hvis nødvendigt desuden af en anden ansat i social- og sundhedsvæsenet. I 2009 var 6.598 personer omfattet af ordningen.

I Island kan der også tilkendes personlig hjælp med dagliglivets funktioner. Det er muligt for den funktionshæmmede selv at ansætte en personlig hjælper og derved påtage sig arbejdsgiveransvaret for hjælperen.

Der kan desuden gives personlig hjælp til personer der har behov for at bryde en social isolation. Endelig kan familier med funktionshæmmede børn modtage aflastning af en anden familie der passer barnet/børnene, almindeligvis en til to weekender om måneden.

I Norge skal alle kommunerne tilbyde ordningen med brugerstyret personlig assistance.

Det som præger ordningen er at modtageren af hjælpen fungerer som arbejdsleder for hjælperen. Brugeren kan også vælge at være arbejdsgiver og derved påtage sig et større ansvar for organiseringen og indholdet i hjælpen i forhold til egne behov. Fra 2006 blev ordningen med brugerstyret personlig assistance udvidet til også at omfatte brugere som ikke kan varetage arbejdsgiver rollen alene.

Desuden findes der en ordning med funktionsassistenter for funktionshæmmede i arbejde. Disse skal give praktisk hjælp i i arbejdstiden til personer der er stærkt bevægelseshæmmede. Målsætningen er at svært bevægelseshæmmede skal have mulighed for normalt arbejde for de der tidligere har været på arbejdsmarkedet.

I Sverige har personer ret til personlig assistance hvis de på grund af stort varigt funktionsbesvær har behov for hjælp med den personlige hygiejne, måltider, påklædning eller kommunikation med andre (såkaldte grundlæggende behov). Der kan også ydes hjælp for andre behov til livsførelse, hvis de ikke kan tilgodeses på anden måde. I begrebet personlig assistance forudsættes det at det skal være en personlig støtte der giver den funktionshæmmede øgede muligheder for et selvstændigt liv. Hjælp og støtte skal være tilgængelig på forskellige tider af døgnet og tilbydes af et begrænset antal personer. Personlig assistance gives i form af støtte fra en personlig assistent eller i form af økonomisk tilskud til at ansætte en sådan assistent. Kommunerne dækker udgifterne for op til 20 timers hjælp pr. uge. Hvis der er behov for mere end 20 timers hjælp pr. uge dækker staten udgifterne for de timer der overstiger 20. I 2009 var der ca. 15.900 personer der modtog personlig assistance.

Revalidering

I alle lande findes der særlige institutioner til optræning, arbejdsprøvning og omskoling af funktionshæmmede og andre erhvervshæmmede. Der er endvidere indrettet beskyttede værksteder for funktionshæmmede, som ikke kan fastholde beskæftigelse på det almindelige arbejdsmarked.

I Danmark har personer med nedsat arbejdsevne mulighed for optræning, arbejdsprøvning, beskyttet beskæftigelse m.v. på revalideringsinstitutioner og beskyttede værksteder. Personer med varige begrænsninger i arbejdsevnen har desuden mulighed for ansættelse hos private eller offentlige arbejdsgivere i fleksjob og skånejob med løntilskud. Fleksjob gives til personer, der ikke modtager social pension, mens skånejob gives til førtidspensionister. I fjerde kvartal af 2009 var 52.100 personer i fleksjob og 4.700 personer i skånejob.

Personer, som er visiteret til fleksjob og som er ledige, og personer, som bliver ledige efter ansættelse i et fleksjob, kan efter nærmere regler modtage ledighedsydelse. I fjerde kvartal af 2009 modtog 10.600 personer ledighedsydelse.

På Færøerne tilbydes personer med nedsat arbejdsevne at deltage i arbejdsprøvning, optræning, efteruddannelse, arbejde på beskyttede værksteder m.v. på en revalideringsinstitution. Revalideringsinstitutionen tilbyder også kortere faglige uddannelser. Desuden kan personer med varige begrænsninger i arbejdsevnen ansættes hos private eller offentlige arbejdsgivere med løntilskud.

I Finland er offentlige sundhedsvæsen samt Folkepensionsanstalten der tilbyder størsteparten af den medicinske revalidering. Folkepensionsanstalten tilbyder også arbejdsprøvning. Arbejdspensionsanstalterne iværksætter revalidering for at forhindre, at en person bliver uarbejdsdygtig eller for at forbedre den pågældendes arbejds- og erhvervsevne, samt for at lette tilbagegangen til arbejdslivet. Ulykkes og trafikforsikringen tilbyder desuden revalidering til deres egne klienter. Krigsveteraner kan også gennemgå revalidering, hvor krigsinvaliden tilbydes revalidering mindst hvert andet år.

I Island har funktionshæmmede blandt andet mulighed for optræning, undervisning, beskyttet beskæftigelse på det almindelige arbejdsmarked og på beskyttede værksteder. Det er sundhedsvæsenet som har ansvaret for den medicinske revalidering og hjælpemidler.

I Norge er det arbejds- og velfærdsetaten der har ansvaret når det gælder tiltag som skal forsøge at få de funktionshæmmede aktiveret på arbejdsmarkedet. Målet med erhvervsrettet revalidering er at sætte helbredsmæssige udsatte arbejdssøgere og arbejdstagere i stand til at få og beholde et arbejde på ordinære vilkår. Arbejdsrettet tiltag for funktionshæmmede er fra 2008 slået sammen med tiltag for ordinært arbejdssøgende og indgår i udgifterne i tabel

4.11 under arbejdsløshed. Personer med nedsat arbejdsevne kan få tilpasset sin arbejdsituation efter specielle behov. Samtidigt er det muligt at låne forskellige tekniske hjælpemidler fra hjælpemiddelcentralerne.

Personer med forskellige handicap få behandling og vejledning ved et antal optræningsinstitutioner. Funktionshæmmede uden tilknytning til arbejdsmarkedet kan også låne hjælpemidler til gøremål i dagliglivet. I Sverige har personer med nedsat arbejdsevne mulighed for at deltage i forskellige arbejdsmarkedspolitiske foranstaltninger via arbejdsformidlingen. En person der på grund af et arbejds handicap ikke kan få arbejde på det regulære arbejdsmarked kan gennem arbejdsformidlingen få ansættelse i et Samhallföretag. Ved rekruttering prioriteres personer med psykiske og intellektuelle arbejds handicap samt personer med flere funktionsnedsættelser.

Udgifter til og finansiering af ydelser for funktionshæmmede

Forskelle og ligheder i de sociale udgifter til funktionshæmmede

I det følgende beskrives forskelle og ligheder i udgifterne til ældre, funktionshæmmede. Hvis intet andet er nævnt, foretages sammenligningen i KKP pr. capita.

Når det gælder kontant ydelser pr. capita til de funktionshæmmede anvender Norge mest hvilket skyldes at medicinsk revalidering medregnes, under revalidering. I de øvrige lande er opført under sygdomme (inkluderet i sygedagpengene).

Ændringer i de sociale udgifter til funktionshæmmede fra 2007 til 2008

I Danmark steg udgifterne fra 2007 til 2008 med 2,6 mia. DKK, svarede til en vækst på 3,5 pct. Størstedelen af udgiftsstigningen skyldtes en stigning i udgiften til serviceydelser på 1,9 mia. DKK, mens stigningen til kontant ydelserne var på 0,7 mia. DKK.

På Færøerne øgedes udgifterne med 39 mio. DKK. fra 2007 til 2008. Dette er en stigning på 10 pct.. Dette skyldes primært en stigning i udgifterne til kontant ydelser med 13 mio. DKK, svarende til 8,9 pct., hvilket er en

følge af lovreguleringer vedrørende modtagere af højeste og mellemste førtidspension. For serviceydelser er der tale om en stigning på 26 mio. DKK, svarende til 11 pct., hvor en stigning i udgifter til revalidering udgør knap halvdelen.

I Finland steg udgifterne til pensioner tilde funktionshæmmede med 4,9 pct. målt i faste priser og antallet af pensionister steg også en smule. Andre ydelser til funktionshæmmede steg også målt i faste priser.

Stigningen på 2,6 af de samlede sociale udgifter til funktionshæmmede er især et resultat af ændringer i lovgivningen da pensionslovgivningen som nævnt blev revideret i januar 2008(se under ældre).

Udgifterne til den sociale service for funktionshæmmede steg med 4, pct. målt i faste priser

I Island steg udgifterne til de funktionshæmmede med 9,6 pct. målt i faste priser, udgifterne til kontantydelse steg men 10,6 pct. og udgifterne til serviceydelser men 6,8 pct. Grundpensionen steg med 9, 9 pct. og tillægspensionen med 12,1 pct.

I Norge faldt udgifterne til funktionshæmmede med 1,8 pct. målt i faste priser. Kontantydelse steg med 2,1 pct. mens udgifterne til serviceydelser faldt med 20 pct. Ændringerne skyldes især arbejdsmarkedsreformen således at udgifterne til revalidering for funktionshæmmede flyttet til arbejdsløshed. Udgifterne til serviceydelser udgjorde 14,1 pct. i 2008 mod 17,3 i 2007. Udgifterne til pensioner for funktionshæmmede steg med 3,9 pct. fra 2007 til 2008, herunder grundpensionen 6,1 pct. og tillægspensionen med 2,5 pct. Antallet af førtidspensionister steg med 1,7 pct. fra 333.544 i 2007 til 339.241 i 2008.

I Sverige faldt udgifterne til funktionshæmmede marginalt fra 2007 til 2008 med 0,4 pct. målt i faste priser. Kontantydelse steg med ca. 5. pct. mens der var en stigning i udgifter til pleje på ca. 5. pct. Den største stigning var i hjælpen til dagliglivets funktioner.

Tabel 6.3.12 Udgifter til og finansiering af pensioner, andre kontantydelse og service til funktionshæmmede 2008

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge ¹⁾	Sverige
	DKK	DKK	EUR	ISK	NOK	SEK
<i>Kontantydelse, mio.</i>						
A. Fortidspensioner	31.440	191	3.416	33.820	61.398	69.943
Heraf:						
a. Grund-/mindstepension	31.440	191	5	23.733	27.954	14.552
b. Tillægs-/arbejdspension	-	-	3.006	10.087	28.474	46.843
c. Supplerende pension	-	-	405		4.969	8.548
B. Tilbagetrædelsespension pga. nedsat arbejdsevne	4.328	10	26			
C. Plejebidrag	-	-	399		3.251	3.635
D. Tilskud til økonomisk integration af funktionshæmmede	12.842	-	105		18.325	1.213
E. Øvrigt	3.304	12	226		237	
Kontantydelse i alt	51.913	213	4.173	33.820	83.211	74.791
<i>Serviceydelse, mio.</i>						
A. Institutioner m.v.	11.869	123	105	6.758	953	17.954
B. Hjælp til udførelse af dagliglivsfunktioner	5.485	56	335	365	4.150	31.437
C. Revalidering	2.628	63	556	2.977	6.746	4.689
D. Øvrigt	4.406	56	630	1.175	1.784	10.637
Serviceydelse i alt	24.387	298	1.774	11.274	13.633	64.717
Udgifter i alt, mio.	76.301	511	5.947	45.094	96.844	139.508
Udgifter i pct. af BNP	4,4	4,2	3,2	3,1	3,8	4,3
<i>Finansieret af (pct.)</i>						
- Det offentlige	64,5	93,6	42,9	50,0	27,9	120,2
- Arbejdsgivere	7,3	4,5	43,5	40,8	43,2	124,5
- Forsikrede præmier og særskatter	28,3	1,9	13,6	9,3	28,8	3,3
<i>Ændringer 2007-2008 i 2008-priser</i>						
- Mio.	2.614	22	153	3.924	-1.755	-995
- Pct.	3,5	4,5	2,6	9,5	-1,8	-0,7

1 Fra og med 2008 er specielle arbejdsmarkedstiltak for yrkeshemmede slået sammen med ordinære arbejdsmarkedstiltak og er rapportert under C. Øvrig i tabell 4.12. Samtidig er kontantytelse ved jobbtæning skilt ut, og rapportert under D. kontantytelse ved jobbtæning i samme tabell.

Tabel 6.3.13 Udgifter til kontantydelse til funktionshæmmede i KKP/capita og pr. pensionist 2008

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
<i>Funktionshæmmede</i>						
Kontantydelse pr. capita	899	419	633	709	1.528	735
Førtidspension pr. førtidspensionist	12.413	11.129	9.210		15.847	11.955
Serviceydelser pr. capita	422	585	269	236	250	636
Samlede ydelser til funktionshæmmede pr. capita	1.321	1.003	903	945	1.778	1.370

Egenbetaling

Egenbetaling for ophold på institutioner, funktionshæmmede og for hjemmehjælp foregår efter forskellige regelsæt i de nordiske lande.

Betingelserne for egenbetaling for ophold på institutioner for funktionshæmmede fastsættes centralt (statsligt) i Danmark, Færøerne, Finland, Island og Norge, men decentralt (kommunalt) i Sverige.

I Danmark får beboere på botilbud m.v. udbetalt pension og må heraf selv betale for de ydelser, de modtager som led i opholdet. Det drejer sig fx om husleje, kost, frisør og vask. Derimod skal de ikke betale for pleje og rengøring. Den varige hjemmehjælp er gratis. Derimod betales der for den midlertidige hjemmehjælp, afhængigt af indkomsten. I 2008 udgjorde egenbetalingen 393 mio. DKK, svarende til 3. pct. af de samlede udgifter.

På Færøerne betaler beboere på plejehjem ingen husleje, men til gengæld er pensionsydelsen nedsat til 1.108 DKK pr. måned til dækning af personlige behov. Beboerne har således ingen udgifter til husleje, kost, frisør m.v. Pensionister, der har en indtægt udover pensionen (fx supplerende pensioner), skal dog betale for ophold på plejehjem. Egenbetaling udgør 10 pct. af pensionistens supplerende indtægt. I institutioner for psykisk udviklingshæmmede udgjorde egenbetalingen i 2008 0,3 pct. af de samlede udgifter.

I Finland er egenbetalingen for langtidspleje afhængig af patientens indtægt. Den kan højst udgøre 82 pct. af nettoindkomsten og til personlig brug skal der være mindst 90 Euro per måned. I 2008 udgjorde egenbetalingen 6 pct. af de samlede udgifter. Egenbetalingen for hjemmehjælp er afhængig af husstandens indkomst. Egenbetalingen udgjorde ca. 17 pct. af de samlede udgifter til hjemmehjælp i 2008,

I Island udgjorde egenbetalingen til hjemmehjælp 9,0 pct. af kommunernes udgifter i 2008.

I Norge er egenbetalingen for institutionsophold afhængig af indtægten, og beregnes ud fra centralt fastsatte forskrifter. Egenbetalingen udgør op til

75 pct. af folketrygdens grundbeløb, fratrullet et fribeløb. Af indtægter over folketrygdens grundbeløb betales op til 85 pct. Egenbetaling i institutioner udgør lidt over 10 pct. af de samlede udgifter til driften af institutionen. Egenbetalingen for hjemmehjælp fastsættes af de enkelte kommuner men beløbet må ikke overstige de faktiske udgifter. Hvis indtægten er lav må egenbetalingen ikke overstige 155 NOK per måned. Desuden må der ikke kræves egenbetaling for den del som er personlig pleje og omsorg eller hjemmesygepleje.

I Sverige har kommunerne en stor frihed til selv at bestemme egenbetalingens størrelse inden for omsorgen for ældre og funktionshæmmede. Der findes også en maksimal egenbetaling inden for ældreomsorgen, men kommunerne har stor frihed til at sætte egenbetalingens størrelse inden for disse rammer.

6.4. Efterlevende

Tabel 6.4.1 Udgifter til ældre, funktionshæmmede og efterlevende i pct. af BNP i EU, Færøerne, Island og Norge 2007

Danmark	0,0	Belgien	2,8	Italien	2,5	^p Slovakiet	0,9	^p
Færøerne	0,2	Bulgarien	0,7	Letland	0,2	^p Slovenien	1,5	^p
Finland	0,9	Cypern	1,1	^p Litauen	0,5	^p Spanien	1,9	^p
Island	0,5	Estland	0,1	Luxemburg	1,9	Storbritannien	0,8	^p
Norge	0,3	Frankrig	1,9	^p Malta	1,8	Tjekkiet	0,8	
Sverige	0,6	^p Grækenland	2,0	Polen	2,0	Tyskland	2,1	^p
		Holland	1,4	^p Portugal	1,7	Ungarn	1,3	
		Irland	0,8	Rumænien	0,5	Østrig	2,0	

Anmærkning: Se Tabel 3.1.

Pensioner til enker og enkemænd

Kvindens øgede deltagelse i arbejdslivet og ændringer i indkomstfordelingen mellem mænd og kvinder har medvirket til at efterlevendepension har fået mindre betydning. I Danmark og på Færøerne er enke- og enkemandspension afskaffet, men på Færøerne kan der dog gives enkepension gennem førtidspensionssystemet. Pensionister, der er samlevende med en pensionist, kan ved dødsfald af samleveren, få udbetalt en kortvarig efterlevelsespension, som består af begge pensionisters sammenlagte pension i 3 måneder fra dødsfaldet. På Færøerne skal have været gift for at modtage denne ydelse. Antallet af modtagere af efterlevelsespension opgøres ikke særskilt. Til ikke-pensionister i Danmark kan der udbetales efterlevelseshjælp, hvis samleveren dør. Efterlevelseshjælpen er indtægts- og formueafhængig og ydes som et engangsbeløb.

I Finland kan der gives familiepension til efterlevende ægtefælle, hvor ægteskabet er indgået før end den efterlevende var fyldt 65 år og som har eller har haft børn med den afdøde. Hvis der ikke var børn i ægteskabet forudsættes det at ægteskabet var indgået før end den efterladte fyldte 50 år samt ægteskabet har været mere end 5 år. Der kan også ydes efterladte pension indenfor arbejdspensionssystemet. Tilsvarende regler gælder også for personer i et registreret parforhold.

I Island er enkepensionen afskaffet som grundpension, men udbetales stadigvæk fra arbejdspensionssystemet. I Norge og Sverige hænger retten til efter-

levendepension sammen med den efterladtes muligheder for at forsørge sig selv.

I Norge gives der pension til efterlevende ægtefælle, og samlevende. Der kan også gives pension til efterlevende hvis de enten tidligere har været gift med hinanden eller har haft et fælles barn. I Sverige bortfalder den nuværende enkepension på langt sigt for de fleste efterladte. I det gamle system var det en forudsætning at man var gift senest i 1989 for at få tilkendt enkepension. I Finland, Norge og Sverige har enker og enkemænd ret til at få udbetalt efterlevendepension i form af grund-/garanteret mindstepension og tillægs-/arbejdspension. I Sverige får man også i det fleste tilfælde efterlevendepension.

Tabel 6.4.2 Pensionister 18-64/66 år, der modtager lovfastsatte enke-/enkemandspension i 2000-2009

	Danmark ¹⁾		Færøerne ¹⁾		Finland ²⁾		Island ³⁾		Norge ⁴⁾		Sverige ⁵⁾	
	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M
2000	.	.	.	.	46.292	7.945	2.176	1.459	25.086	2.001	53.254	1.617
2005	.	.	.	.	40.586	9.128	2.570	1.974	22.085	2.124	46.210	2.314
2008	.	.	.	.	37.094	9.135	2.792	2.608	20.475	2.430	38.909	2.010
2009	.	.	.	.	36.130	9.079	..	..	19.940	2.336	35.609	2.021

1 Enkepensionsordningen er afskaffet. Der kan imidlertid gives enkepension gennem førtidspensionssystemet.

2 Enker/enkemænd over 64 år kan få tilkendt enkepension i form af arbejdspension. Antallet af enkepensionister over 64 år var 190.009 kvinder og 27.724 mænd i 2008 og 190.404 kvinder og 28.205 mænd i 2009.

3 Fra 1999 kun pensionister i alderen 16-65 år der får udbetalt arbejdspension.

4 Ekskl. enker og enkemænd, der modtog invalidepension.

5 Omfatter enkepension for personer under 65 år samt omstillingspension og særlig pension til efterlevende. Omstillingsperioden har varieret i perioden og var i 2005 12 måneder. Efterlevendepension var indkomstprøvet fra 1997-2002.

Tabel 6.4.3 Gennemsnitligt udbetalt i lovfastsat enke-/enkemandspension (før skat) pr. måned 2009

	KR/EUR			KKP-Euro		
	Kvinder	Mænd	Alle	Kvinder	Mænd	Alle
Danmark	.	.	.	.	.	.
Færøerne	.	.	.	.	.	.
Finland ¹⁾	563	201	511	453	162	411
Norge	7.918	5.228	7.636	693	458	668
Sverige ²⁾	6.035	6.090	7.065	548	553	642

1 Gennemsnitligt udbetalt beløb pr. december.

2 Gennemsnitsbeløb pr. december 2008 for pensionsmodtagere under 65 år i form af enke-pension, omstillingspension og særlig pension til efterlevende fra såvel grundpension som indkomstbaseret pension.

Grund-/garanteret mindstepensionen ophører i forbindelse med, at den efterladte får ret til alderspensionens grund-/garanteret mindstepension.

Endvidere bortfalder grund-/garanteret mindstepensionen, hvis den efterladte får tilkendt førtidspension. Pension udbetales til den efterladte i form af tillægs-/arbejdspension eller evt. supplerende pensioner.

I Norge findes der gunstige regler for tillægspension i Folketrygdens alders- og invalidepensionssystemer for efterladte. De modtager den højeste ydelse af egen tillægspension, afdødes optjente tillægspension eller 55 pct. af summen af egen og afdødes optjente tillægspension. I nogle af landene gives der også hjælp til begravelse.

Børnepension

I samtlige lande er der indført børnepension i form af grundpension og tillægs-/arbejdspension. Børnepension ydes til børn under 18 år, hvis den ene eller begge forældre er døde. I Danmark og på Færøerne er der tale om et særligt børnetilskud til forældreløse børn og til børn, hvor kun én af forældrene lever.

I Finland og Island kan der gives børnepension indtil det fyldte 21. år, hvis barnet/den unge er under uddannelse, mens det i Sverige er til og med juni måned det år barnet fylder 20 år. I Norge gives der børnepension til barnet er fyldt 18 år. Hvis begge forældre er døde og barnet er under uddannelse kan pensionen gives indtil barnet er fyldt 20 år. I Island gives der et fast beløb fra de offentlige myndigheder der udbetales til de der forsørger børnene, men pensionen varierer fra arbejdsmarkedspensionsfondene. Hvis begge forældre er døde udbetales det dobbelte beløb. Arbejdspensionsfonden udbetaler også børnepensionen til forsørgerne. I Norge gælder dette kun

hvis begge forældre er døde. Børnepension der gives grundet uddannelse eller erhvervstræning til unge i alderen 18-20 år udbetales efter loven om socialhjælp.

I Danmark, på Færøerne, Norge og Sverige kan der desuden ydes børnepension i form af supplerende pension, hvis den afdøde var medlem af en sådan pensionsordning.

Tabel 6.4.4 Børn, der modtager børnepension i form af grundpension og/eller tillægs-/arbejdspension, i alt 2000-2009¹⁾

	Danmark	Færøerne	Finland	Island ²⁾	Norge	Sverige
<i>Antal børn, der modtager børnepension</i>						
2000	17.278	201	28.476	1.300	14.074	29.570
2005	17.506	179	25.694	1.375	14.075	32.333
2008	..	152	23.893	1.380	13.377	30.681
2009	..	137	23.344	..	13.754	29.952
I pct. af børn i den berettigede alder	..	1,1	1,9	1,6	1,2 ³⁾	1,4

1 Berettigede var børn af enker og enkemænd samt forældreløse børn. I Finland, Island, Norge og Sverige børn under 18 år (i visse tilfælde op til 20 år). Børnepension er for Danmarks og Færøernes vedkommende anført med forældreløse samt børn af enker og enkemænd med særligt børnetilskud.

2 Kun grundpension. I pct. af den berettigede alder er fra 2008.

3 I pct. af børn 0-17 år

Tabel 6.4.5 Det gennemsnitlige månedlige lovfastsatte beløb i børnepension før skat 2009

	Danmark ¹⁾	Færøerne	Finland	Island	Norge ²⁾	Sverige
KR/EUR	1.128	1.016	318	19.697	2.265	2.644
KKP-Euro	107	97	256	123	198	246

1 Det er det nævnte beløb der gives, hvis den ene af forældrene er døde. Hvis begge forældre er døde er beløbet det dobbelte

2 Det gennemsnitlige udbetalte beløb pr december

Udgifter til og finansiering af ydelser til efterlevende

Forskelle og ligheder i de sociale udgifter efterlevende

I det følgende beskrives forskelle og ligheder i udgifterne til ældre efterlevende. Hvis intet andet er nævnt, foretages sammenligningen i KKP pr. capita.

Når det gælder de efterlevende anvender Finland mest og Danmark mindst.

Ændringer i de sociale udgifter til efterlevende fra 2007 til 2008

I Danmark, er der kun udgifter til begravelseshjælp, der stort set var uændrede fra 2007 til 2008.

På Færøerne skete der ingen forandring af udgifterne fra 2007 til 2008.

I Finland faldt udgifterne til efterlevende med 1,3 pct. målt i faste priser. Antallet af efterlevende ægtefæller var på det samme niveau i 2007 og 2008 mens antallet af børn der var berettiget til børnepension faldt med 596.

I Island faldt udgifterne til efterlevende med 1,9 pct. målt i faste priser.

I Norge steg udgifterne til efterlevende 8,4 pct. målt i faste priser. Kontantydelse steg med 8,5 pct. mens udgifterne til serviceydelser steg med 3,4 pct. Kontantydelse udgjorde 98 pct. af de samlede udgifter. Der var 405 færre modtagere i 2008 end i 2009, hvilket svarer til et fald på 1,7 pct.

I Sverige, hvor udgifterne til efterlevende kun består af kontantydelse, faldt udgifterne med 3,3 pct. målt i faste priser.

Tabel 6.4.6 Udgifter til og finansiering af ydelser til efterlevende 2008

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
	DKK	DKK	EUR	ISK	NOK	SEK
<i>Kontantydelse, mio.</i>						
A. Pensioner til efterladte	1	19	1.550	7.404	6.163	17.968
Heraf:						
a. Grund-/mindstepension	-	-	-	288	1.344	995
b. Tillægs-/arbejdspension	-	-	1.550	7.116	1.142	15.867
c. Supplerende pension	1	19	-	-	3.677	1.106
B. Ydelser ved dødsfald	-	-	37	82	249	-
C. Øvrigt	-	2	35	-	9	-
Kontantydelse i alt	1		1.587	7.485	6.422	17.968
<i>Serviceydelse, mio.</i>						
A. Begravelseshjælp	129	2	4	-	130	-
B. Øvrigt	-	-	-	-	-	-
Serviceydelse i alt	129		4	-	130	-
Udgifter i alt, mio.	130	23	1.591	7.485	6.551	17.968
Udgifter i pct. af BNP	-	0,2	0,9	0,5	0,3	0,6
<i>Finansieret af (pct.)</i>						
- Det offentlige	100,0	2,3	6,0	1,2	17,7	-
- Arbejdsgivere	-	65,2	74,4	70,4	58,5	97,1
- Forsikredes præmier og særskatter	-	32,6	19,6	28,3	23,8	2,9
<i>Ændringer 2007-2008 i 2008-priser</i>						
- Mio.	-3	-2	-20	-147	506	-627
- Pct.	-2,6	-6,3	-1,2	-1,9	8,4	-3,4

Tabel 6.4.7 Udgifter til kontantydelse til efterlevende i KKP/capita 2008

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
I alt pr. capita	2	45	242	157	120	176

Kapitel 7

Boligydelse

Links til supplerende information:

[EUROSTAT - database](#)

[Sociale udgifter](#)

Tabel 7.1 Udgifter til boligydelse i pct. af BNP i EU, Færøerne, Island og Norge 2007

Danmark	0,7	Belgien	0,1	Italien	0,0 ^p	Slovakiet	.
Færøerne	.	Bulgarien	0,0	Letland	0,1 ^p	Slovenien	0,0 ^p
Finland	0,2	Cypern	0,6 ^p	Litauen	0,0 ^p	Spanien	0,2 ^p
Island	0,6	Estland	0,0	Luxemburg	0,1	Storbritannien	1,4 ^p
Norge	0,1	Frankrig	0,8 ^p	Malta	0,1	Tjekkiet	0,1
Sverige	0,5 ^p	Grækenland	0,5	Polen	0,1	Tyskland	0,6 ^p
		Holland	0,4 ^p	Portugal	0,0	Ungarn	0,9
		Irland	0,3	Rumænien	.	Østrig	0,1

Anmærkning: Se Tabel 3.1.

Boligstøtte til familier

I alle landene med undtagelse af Færøerne, ydes der boligstøtte til såvel familier med børn som til familier uden børn. I alle de nordiske lande er formålet med boligstøtte at sikre at personer med lav indtægt og høje boligudgifter gode og trygge boligforhold. Alle som er over 18 år som er folkeeregistreret og lovlig bosat i Norge med undtagelse af studenter og militært eller civilt tjenestepligt kan få boligstøtte. Støtten er behovsprøvet. (For mere detaljeret information se kapitel 1 om indføring af en ny boligstøtteordning fra 1. juli 2009).

I Danmark gives støtten kun til familier, som bor i lejet bolig. I Island gives det støtte til familier som bor i lejet bolig, men også familier, der bor i egen bolig hvor der ved tildelingen tages hensyn til familiens indkomst og størrelse af bolig gæld I de øvrige lande kan boligstøtte også gives til familier, som bor i egen bolig. Ved tildelingen tages der bl.a. hensyn til familiens indkomst, boligudgiftens størrelse og antallet af børn i husstanden. Ordningerne varierer meget i omfang fra land til land.

Tabel 7.2 Den gennemsnitlige boligstøtte pr. måned til familier 2009

	Danmark	Finland	Norge	Sverige
<i>Gennemsnitlig boligstøtte pr. måned pr. familie i KR/EUR</i>				
<i>Parfamilier</i>				
- med børn	1.800	328	3.011	2.047
- uden børn	666	210	2.698	804
<i>Enlige</i>				
- med børn	2.108	331	2.762	1.813
- uden børn	523	202	2.332	724
<i>Gennemsnitlig boligstøtte pr. måned pr. familie i KKP-Euro</i>				
<i>Parfamilier</i>				
- med børn	171	264	264	186
- uden børn	63	169	236	73
<i>Enlige</i>				
- med børn	200	266	242	165
- uden børn	50	163	204	66

Ud over boligstøtten kan der også gives et økonomisk tilskud, som helt eller delvis dækker indskuddet, således at personer med dårlig økonomi kan anskaffe sig en hensigtsmæssig og rimelig bolig.

I Danmark var der fra 2000 til 2005 en stigning i antallet af boligsikringsmodtagere på 15 pct. trods reformen af boligstøttereglerne, som gradvist blev indført i årene 1999-2003. Stigningen hang antagelig sammen med det øgede boligbyggeri. Siden 2005 har antallet af modtagere derimod været langsomt faldende.

Fra 2000 faldt antallet af boligstøttemodtagere i Finland idet størstedelen af de studerende der bor til leje fik et boligtillæg til studiestøtten i stedet for almindelig boligstøtte. En af årsagerne er også at deri løbet af år 2000 er reglerne for at få boligstøtte ændret lidt men i virkeligheden er reglerne blevet strammere.

Tabel 7.3 Familier, der modtog boligstøtte ved udgangen af årene 2000-2009

	Danmark	Finland	Island ¹⁾	Norge	Sverige ²⁾
<i>2000</i>					
Gifte og samboende par	33.619	33.359	780	5.360	50.016
- med børn	21.284	25.559	417	4.954	47.622
- uden børn	12.335	7.800	363	406	2.394
Enlige	136.051	136.993	3.681	17.982	195.368
- med børn	61.700	50.184	1.296	15.725	161.548
- uden børn	74.351	86.809	2.385	2.257	33.820
<i>2005</i>					
Gifte og samboende par	31.727	24.245	1.285	6.135	51.437
- med børn	16.320	19.198	728	5.435	47.150
- uden børn	15.407	5.047	557	700	4.287
Enlige	168.906	130.569	8.704	22.434	223.829
- med børn	71.570	43.330	2.912	14.670	164.620
- uden børn	97.336	87.239	5.792	7.764	59.209
<i>2008</i>					
Gifte og samboende par	29.050	20.318	1.193	6.307	47.253
- med børn	14.293	15.940	674	5.276	44.442
- uden børn	14.757	4.378	519	1.031	2.811
Enlige	154.411	119.068	8.889	30.483	181.963
- med børn	61.931	38.866	2.720	16.142	134.947
- uden børn	92.480	80.202	6.169	14.341	47.016
<i>2009</i>					
Gifte og samboende par	30.519	24.187	1.609	9.403	51.694
- med børn	14.247	18.392	989	7.501	47.940
- uden børn	16.272	5.795	620	1.902	3.754
Enlige	156.717	137.655	11.084	40.540	182.569
- med børn	61.642	40.916	3.459	16.409	130.811
- uden børn	95.075	96.739	7.625	24.131	51.758

1 Tal kun for familier der bor i lejet bolig

2 Det eksakte antal husholdninger der modtog boligstøtte i 2009 er 233.308. En del husholdninger kan have fået tilkendelsen i løbet af året og derfor ikke medtaget

I Sverige blev boligydelsen reformeret i 1997. Den vigtigste ændring var at der blev indført en indkomstprøvning for at lette udgiftsprøvningen. Systemet indebærer at boligydelsen udbetales fortløbende som foreløbigt tilskud hvilket er baseret på den indkomst som ansøgerne selv oplyser. Det endelige beløb fastsættes ud fra en beregning for hvert kalenderår.

Boligydelserne udbetales til børnefamilier og unge uden børn. Hvor stort det foreløbige bidrag afhænger først og fremmest af indkomst. Boligudgifter, beliggenhed og hvor stor en familie påvirker også ydelsen. Boligydelserne består af tre dele. Den ene del er boligudgifterne. Den anden del er et særskilt tilskud for hjemmeboende børn og den tredje del er et ungdomsbidrag som betales til de der har børn om som ikke længere bor hjemme. Reglerne om indkomstafstemning blev indført i 1997 siden da har mønsteret været at færre husstande modtager boligstøtte end i de tidligere år. Dette ændredes i 2009 da antal husstande der modtog boligydelse steg med ca. 2 pct. Stigningen i antal husstande med boligstøtte er især unge, mens antallet af børnefamilier med boligydelse stadigvæk falder.

I Norge blev boligstøtteordningen ændret med virkning fra 1.7.2009. Ændringen betyder at 50.000 husstande kan få ret til boligstøtte. Ca. 100.000 modtog boligstøtte før ændringen. Formålet med ændringen er at gøre ordningen mere effektiv og træfsikker virkemiddel mod fattigdom, reducere antallet af boligløse samt hjælpe vanskeligt stillede til at etablere sig i egen bolig.

Boligstøtte til pensionister

I alle de nordiske lande, med undtagelse af Færøerne, gives der boligydelse til pensionister. Størrelsen af boligydelsen er afhængig af pensionistens indkomst, huslejens størrelse m.v.

Tabel 7.4 Pensionister, der modtog boligstøtte ved udgangen af årene 2000-2009

	Danmark ¹⁾	Finland	Norge	Sverige ²⁾
<i>2000</i>				
Pensionistpar	61.577	13.013	4.271	..
Enlige pensionister	269.161	139.451	78.547	..
I alt	330.738	152.464	82.818	458.337
<i>2005</i>				
Pensionistpar	57.918	12.043	2.664	..
Enlige pensionister	278.466	150.141	72.404	..
I alt	336.384	162.184	75.068	429.533
<i>2008</i>				
Pensionistpar	55.789	11.179	2.247	..
Enlige pensionister	279.313	156.837	64.214	..
I alt	335.102	168.016	66.461	408.566
<i>2009</i>				
Pensionistpar	53.660	11.224	2.518	..
Enlige pensionister	279.039	159.599	64.155	..
I alt	332.699	170.823	66.673	398.231

1 Fra 2003 inkl. nye førtidspensionister med boligstøtte efter de nye regler som følge af førtidspensionsreformen fra 1. januar 2003.

2 Inklusive 138.232 personer i 2007, 138.276 i 2008 og 137.475 i 2009 med syge/aktivitetsydelse.

I Danmark kan boligstøtten også gives til pensionister i egen bolig (ejerbolig og andelsboliger) dog kun i form af lån efter 1 juli 2008.

Der ydes desuden varmetillæg i form af personlige tillæg efter pensionsloven til dækning af varmeudgifter. Der gives både støtte til alders – og førtidspensionister. Tidligere blev boligstøtten givet efter de samme regler til begge typer af pensionister, (boligydelse) men efter førtidspensionsreformen er trådt i kraft i 2003, får nye førtidspensionister boligstøtten udmålt efter regler, som er lidt mindre gunstige (boligsikring) end dem, som gælder for alderspensionister og førtidspensionister under den gamle ordning. Pensionister, der anvises en ældrebolig af kommunen, modtager boligstøtte på særligt favorable vilkår.

I Finland kan der gives boligstøtte på grund af alder eller når man er berettiget til pension. For pensionister der har en lav indkomst betales der boligstøtte uanset om de bor i egen eller lejet bolig. Der tages desuden hensyn til opvarmningsudgifter og udgifter til vand hvis de ikke indgår som en del af huslejen. Den boligudgift der kan godkendes pr. år, er afhængig af boligens beliggenhed og familiens størrelse. Siden 2008 har man adskilt boligstøtten til pensionister som en egentlig ydelse, hvilket vil sige at det ikke længere er en del af grundpensionen.

Tabel 7.5 Den gennemsnitlige boligstøtte pr. måned til pensionister 2009

	Danmark ¹⁾	Finland	Norge	Sverige
<i>Den gennemsnitlige boligstøtte pr. måned for pensionistpar</i>				
- KR/EUR	1.928	189	..	} 2)
- KKP-Euro	183	152	..	
<i>Den gennemsnitlige boligstøtte pr. måned for enlige pensionister</i>				
- KR/EUR	2.367	177	..	}
- KKP-Euro	225	142	..	

1 Fra 2003 inkl. nye førtidspensionister med boligstøtte efter de nye regler som følge af førtidspensionsreformen fra 1. januar 2003.

2 Gælder både par og enlige (inklusive modtagere af syge- og aktivitetsydelse).

I Island kan der gives et tillæg til grundpensionen til personer der bor på Island. Ydelsen er ikke knyttet direkte til boligudgiften, men gives hovedsageligt til pensionister der bor alene og har en lav indkomst.

I Norge får personer med alders-, førtids- og efterladte pension dækket udgifterne til boligen med en boligydelse. Dokumenterede boligudgifter kan dækkes op til et vist beløb fastsat af departementet. Der er også fastlagt et øvre beløb for hvor meget egenkapital man kan have for at modtage boligstøtte. Beløbet er afhængig af hvor man bor i landet. I områder hvor der er dyre boliger og høj husleje er der en øvre grænse for boligudgifterne end resten af landet.

I Sverige gives der boligstøtte til alderspensionister, personer med syge/aktivitetsydelse og til personer, der modtager enke-/enkemandspension, og som har lav indkomst. Boligstøtten tildeles efter ensartede principper i hele landet.

Udgifter til og finansiering af boligudgifter

Forskelle og ligheder i sociale udgifter til boligudgifter

Der er markante forskelle på hvor meget landene anvender til boligudgifter målt i KKP pr. capita. Danmark og Island anvender mest efterfulgt af Sverige mens Norge anvender mindst. Både i Danmark, Finland og Sverige spiller boligudgiften en væsentlig rolle for pensionister med lave pensionsindtægter, men især i Sverige findes der også mange enlige forsørgere med lave indkomster, som modtager boligstøtte I Finland udbetales boligudgifter. Siden

2008 som en egentlig ydelse hvilket vil sige at det ikke længere er en del af grundpensionen.

Ændringer i de sociale udgifter til boligydelse fra 2007 til 2008

I Danmark steg udgifterne fra 2007 til 2008 med 0,2 mia. DKK, svarende til en vækst på 1,4 pct. Hele stigningen skyldtes stigende udgifter til boligydelse til pensionister, hvorimod udgifterne til boligsikring var uændrede.

I Finland steg udgifterne til boligydelse med 73,4 pct. målt i faste priser fra 2007 til 2008. Dette skyldes at boligydelsen til ældre ikke længere er en del af pensionssystemet. Som nævnt under udgifterne til de ældre i kapitel 6. Skete der en revision af pensionslovgivningen 1. januar 2008. Antallet af husholdninger der modtog normal boligydelse faldt med 2.849 personer og udgifterne faldt med 4,6 pct. målt i faste priser.

I Island steg udgifterne til boligydelse med 12,7 pct. målt i 2008 priser. Dette skyldes både ydelsens størrelse og en stigning i antal modtagere.

I Norge steg udgifterne til boligydelse med 1,8 pct. målt i faste priser. Der har været en svag stigning i udgifterne til de der bor i lejet bolig og noget større til de der bor i egen bolig. Udgifterne til de der bor i lejet bolig udgjorde 56 pct. af de samlede udgifter.

I Sverige faldt udgifterne til boligstøtte med 3,6 pct. målt i faste priser. Udgifterne faldt med ca. 5 pct. til de ældre og ca. 3,5 pct. til familier.

Tabel 7.6 Udgifter til og finansiering af boligydelse 2008

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
	DKK	DKK	EUR	ISK	NOK	SEK
<i>Serviceydelser, mio.</i>						
A. Ydelser til personer, der bor i lejet bolig	12.307	-	720	2.989	1.900	14.695
a. Heraf ældre	9.723	-			530	7.113
B. Ydelser til personer, der bor i egen bolig	-	-	58	7.054	1.508	-
a. Heraf ældre	-	-			196	-
Serviceydelser i alt	12.307	-	778	10.044	3.408	14.695
Udgifter i alt, mio.	12.307	-	778	10.044	3.408	14.695
Udgifter i alt pr. capita, KKP-Euro	213	-	118	210	63	144
Udgifter i pct. af BNP	0,7	-	0,4	0,7	0,1	0,5
<i>Finansieret af (pct.)</i>						
- Det offentlige	100,0	-	100,0	100,0	100,0	100
- Arbejdsgivere	-	-	-	-	-	-
- Forsikredes præmier og særskatter	-	-	-	-	-	-
<i>Ændringer 2007-2008 i 2008-priser</i>						
- Mio.	176	-	330	1.129	61	-553
- Pct.	1,4	-	73,5	12,7	1,8	-3,6

Kapitel 8

Andre sociale ydelser

Links til supplerende information:

[EUROSTAT - database](#)

[Typical cases](#)

[Sociale udgifter](#)

I de foregående kapitler er der givet en beskrivelse af sociale ydelser, som gives i forbindelse med definerede sociale begivenheder og målgrupper. I en række tilfælde indtræffer der imidlertid sociale begivenheder, som ikke kan inkluderes i de tidligere kapitler. Omfanget af disse ydelser lader sig kun vanskeligt sammenligne landene imellem, hverken når det gælder EU eller de nordiske lande.

Tabel 8.1 Udgifter til andre sociale formål i pct. af BNP i EU, Færøerne, Island og Norge 2007

Danmark	0,7	Belgien	0,7	Italien	0,1 ^p	Slovakiet	0,5 ^p
Færøerne	0,4	Bulgarien	0,4	Letland	0,1 ^p	Slovenien	0,5 ^p
Finland	0,5	Cypern	0,9 ^p	Litauen	0,2 ^p	Spanien	0,3 ^p
Island	0,6	Estland	0,1	Luxemburg	0,4	Storbritannien	0,2 ^p
Norge	0,6	Frankrig	0,5 ^p	Malta	0,4	Tjekkiet	0,2
Sverige	0,6 ^p	Grækenland	0,6	Polen	0,2	Tyskland	0,2 ^p
		Holland	1,7 ^p	Portugal	0,3	Ungarn	0,2
		Irland	0,4	Rumænien	0,4	Østrig	0,3

Anmærkning: Se Tabel 3.1.

Særlige forhold i de enkelte lande

En række særlige forhold i de nordiske lande gør det vanskeligt statistisk at sammenligne landenes data i dette kapitel.

I Danmark og Island kan ikke-forsikrede arbejdsløse, som ikke har ret til dagpenge, under visse betingelser modtage socialhjælp i tilfælde af arbejdsløshed, mens ikke-forsikrede arbejdsløse i Finland og Sverige får udbetalt en særlig arbejdsmarkedsydelse efter arbejdsmarkedslovgivningen - og ofte også supplerende udkomststöd jfr. kapitel 4 (økonomisk bistand).

I alle landene henregnes socialhjælpen til særskilt lovgivning.

I alle landene findes der en række særlige ydelser der er placeret under Andre sociale ydelser. Det kan for eksempel være hjælp til flytning i Danmark, støtte til værnepligtige i Finland, hjælp til medborgere i udlandet og hjælp til afholdelse af enkeltudgifter.

I alle de nordiske lande kan lønmodtagere få udbetalt løn fra særlige garantifonde, såfremt arbejdsgiveren går konkurs og ikke er i stand til at afholde lønudgiften til de ansatte.

Kontante ydelser

Socialhjælp

I samtlige nordiske lande er det muligt at få socialhjælp, når alle øvrige former for hjælp ved indkomstbortfald eller i andre sociale situationer er udelukket. Hjælpen, der i alle landene er indkomstprøvet, er således den sidste hjælp, der ydes i det sociale system. Den gives dels som erstatning for anden indkomst, dels som supplement ved meget lav indkomst. Der kan også ydes Socialhjælp til andre formål, som for eksempel tandbehandling, sygdomsbehandling, briller, udstyr i hjemmet samt udgifter til flytning.

Hjælpen er behovsprøvet og ydes efter behov til dækning af leveomkostninger med undtagelse af Island hvor hjælpen gives hvis indkomsten falder under et vist niveau. I alle landene er socialhjælpen afhængig af husstandens indtægter.

I Danmark og Island er socialhjælpen skattepligtig. På Færøerne, i Finland, Norge og Sverige udbetales den som en skattefri nettoydelse.

I Danmark udgør socialhjælpen (kontanthjælpen) for personer med forsørgelsespligt over for børn ca. 80 pct. af arbejdsløshedsdagpengenes maksimale beløb. For ikke-forsørgere udgør ydelsen ca. 60 pct. af dagpengene. Unge under 25 år som ikke har hjemmeboende børn, modtager særlige, lave ydelser til unge. Kontanthjælpsmodtagere med høje nettoboligudgifter el-

ler stor forsørgerbyrde modtager desuden en særlig støtte, som er skattefri. Indtægter f.eks. i form af arbejdsindtægter fratrækkes i kontanthjælpen, mens børneydelser og boligstøtte ikke reducerer hjælpen, dog indgår boligstøtten ved beregning af den særlige støtte.

Med henblik på at sikre, at det bedre kan betale sig at arbejde, er der i 2003 indført et loft over den samlede hjælp i form af kontanthjælp, særlig støtte og boligstøtte efter 6 måneder på kontanthjælp. Desuden nedsættes kontanthjælpen til ægtepar efter 6 måneder, samtidig med at beskæftigelsesfradraget forhøjes. Endvidere nedsættes kontanthjælpen til unge under 25 år efter 6 måneder til et niveau svarende til statens uddannelsesstøtte. Endelig skal ægtefæller på kontanthjælp fra april 2007 have arbejdet mindst 300 timer inden for de seneste to år for fortsat at være berettiget til at modtage kontanthjælp.

Fra 1. juli 2002 er det en betingelse for at få den fulde kontanthjælp, at man har opholdt sig i landet i mindst 7 ud af de sidste 8 år. Personer, der ikke opfylder dette opholdskrav, har ret til en såkaldt starthjælp, som er lavere end kontanthjælpen. Kommunerne kan desuden yde behovsbestemt hjælp til enkeltudgifter, flytning, sygebehandling, medicin, tandbehandling og lignende til kontanthjælpsmodtagere og andre, som ikke har mulighed for at betale udgifterne.

Hvis en kontanthjælpsmodtager uden rimelig grund afviser et tilbud om arbejde eller aktivering og ikke står til rådighed kan kommunen standse udbetalingen af hjælpen. Hvis en kontanthjælpsmodtager uden rimelig grund afviser et tilbud om aktivering eller udebliver fra et aktiveringstilbud kan kommunen nedsætte hjælpen med en tredjedel.

På Færøerne er hjælp efter forsorgsloven opdelt i forbigående hjælp og varig hjælp. Forbigående hjælp ydes når der indtræffer sociale begivenheder så som sygdom, skilsmisse eller svigtende arbejdsmuligheder. Varig hjælp ydes med et beløb af samme størrelse som til alderspensionister, der ikke har andre indtægter, med tillæg for hvert barn svarende til børnetillægget efter pensionsloven.

I Finland fastsætter regeringen hvert år størrelsen af socialhjælpens (utkomststödets) grundbeløb, men det er kommunerne der står for udbetalingen. Ydelsen kan udbetales hvis andre sociale ydelser er forsinkede. Kommunerne kan også udbetale forebyggende socialhjælp for i god tid at hjælpe personer med indkomstproblemer. Hvis en person vægrer sig ved at modtage et anvist arbejde eller undervisning et antal gange, kan socialhjælpen reduceres med 20 eller 40 pct.

I Island er det kommunerne der er forpligtiget til at udbetale socialhjælp til de der ikke kan forsørge sig selv. Socialministeriet har udarbejdet retningslinjer for hvad der skal tages hensyn til ved udbetalingen.

I Norge er der udarbejdet statslige, vejledende retningslinjer for udmålingen af støtten der omfatter udgifterne til de løbende, daglige udgifter til opretholdelse af livet. De statslige retningslinjer er et vejledende udgangspunkt for de skøn som kommunerne skal udøve. Der er ingen øvre grænse for ydelsens størrelse. Ydelsen kan også gives i form af lån. De sociale myndigheder kan i særlige tilfælde yde økonomisk bistand til personer der har behov for hjælp for at kunne overvinde eller tilpasse sig en vanskelig livssituation, hvor vilkårene for socialhjælp ellers ikke er opfyldt. Personer i den erhvervsaktive alder med væsentlig nedsat arbejds- og indtægts evne har efter socialtjenesteloven ret til an kvalificeringsydelse. Retten til kvalificeringsydelsen forudsætter at man ikke har ret til ydelser efter folketrygdeloven eller arbejdsmarkedsloven, hvilket indebærer at målgruppen er de der har socialhjælp som hovedindtægtskilde. Ydelsen er ikke indkomstprøvet, men kvalificeringsydelsen er skattepligtig og udgør årligt 140.512 NOK for personer over 25 år og 93.675 NOK for personer under 25 år. Som et supplement kan der ydes et børnetilæg. Retten til ydelsen forudsætter deltagelse i et fuldtids et eller toårigt kvalificeringsprogram. Programmet skal være individuelt tilpasset og kan blandt andet indeholde motiverings, oplærings, behandlings- og arbejdsmarkedsforanstaltninger med det formål at kvalificere den pågældende til arbejdslivet.

I Sverige skal socialhjælpen, som benævnes ”økonomisk bistand”, opfylde to formål, hvis behovet ikke kan tilgodeses på anden måde, skal den dels sikre familien et rimeligt økonomisk levestandard, dels virke forebyggende og revaliderende. Det er normalt, at kommunerne tilbyder arbejdsløse socialhjælpsmodtagere arbejdsforberedende foranstaltninger. Personer der er i stand til at arbejde, men som ikke søger arbejde eller tager imod et tilbud om arbejde eller tilsvarende, mister for det meste retten til økonomisk bistand. Regeringen fastsætter hvert år rigsnormer for sædvanlige leveomkostninger for eksempel til levnedsmidler, tøj og forbrugsvarer. Til sædvanlige leveomkostninger medregnes også husleje og transport.

Ved beregningen af socialhjælpens størrelse tages der hensyn til modtagerens samlede indtægter såsom underholdsbidrag, børnetilskud, boligydelse m.v. Hvis boligydelsen for eksempel stiger med 200 SEK pr. måned reduceres socialhjælpen tilsvarende. Ligesom i Norge findes der ingen øvre grænse og den økonomiske bistand kan også gives med tilbagebetalingspligt, eksempelvis når en person venter på en indkomst der gør det muligt at betale tilbage.

Tabel 8.2 Regler for tildeling af socialhjælp 2009

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
Udbetales socialhjælpen med de samme beløb i hele landet?	Ja	Ja	Ja ³⁾	Nej ⁴⁾	Nej ⁵⁾	Nej ⁶⁾
Udbetales socialhjælpen individuelt fastsat af kommunen?	Nej	Nej	Ja	Nej	Ja	Ja
Har boligudgifternes størrelse indflydelse på størrelsen af socialhjælpen?	Nej ¹⁾	Ja	Ja	Nej	Ja	Ja
Er socialhjælpen skattepligtig?	Ja	Nej	Nej	Ja	Nej	Nej
Kan socialhjælpen gives som et supplement til andre sociale ydelser?	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Kan socialhjælpen gives som et supplement til lønindkomster?	Nej ²⁾	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja

1 Størrelsen af selve kontanthjælpen er uafhængig af huslejens størrelse. Kontanthjælpsmodtagere med høje nettoboligudgifter modtager en særlig støtte, f.eks. når huslejen mv. efter fradrag af boligstøtte overstiger nærmere fastsatte grænsebeløb.

2 Socialhjælp (kontanthjælpen) kan ikke generelt ydes som supplement til lav lønindkomst. Udbetaling af kontanthjælp forudsætter, at der er indtruffet en social begivenhed i form af for eksempel arbejdsløshed eller samlivsophør.

3 Der beregnes hvert år en "rigsnorm" som kommunerne forholder sig til når socialhjælpen udmåles, jfr. teksten. Kommunerne kan desuden udbetale en såkaldt forebyggende socialhjælp individuelt.

4 Der udarbejdes statslige vejledende retningslinier som et udgangspunkt for de skøn kommunerne skal udøve. 2009 var maksimumsbeløbet for enlige over 18 år 115.567 ISK og for samboende 184.907 ISK i Reykjavík kommune. Indtægter i den måned der søges samt måneden før fratrækkes beløbet med undtagelse af børne- og boligudgifter.

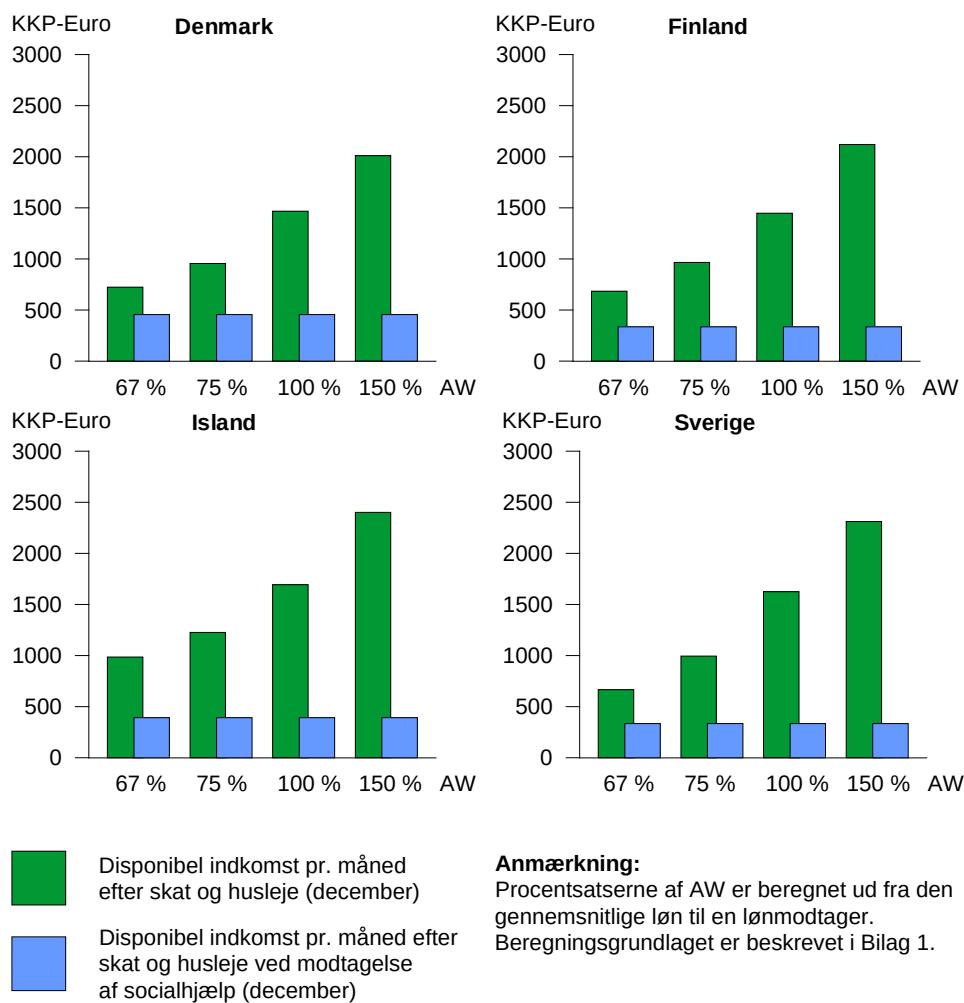
5 Der er udarbejdet statslige vejledende retningslinier som et udgangspunkt for de skøn som kommunerne skal udøve

6 Regeringen fastsætter hvert år en gældende rigsnorm for hele landet for de helt grundlæggende behov. Derudover kan man modtage socialhjælp for rimelige huslejeudgifter og visse andre opståede behov.

Disponibel indkomst og kompensationsgrader

Figur 8.1 viser den disponible indkomst pr. måned efter skat, betaling for daginstitution og husleje ved modtagelse af socialhjælp for enlige uden børn og 8.2 viser den disponible indkomst for par med to børn. Tabel 8.3 og 8.4 viser kompensationsgraden i procent af den tidligere lønindkomst. Tabel 8.5 viser den disponible indkomst i KKP Euro og nationale valutaer. Det beløb, som enlige og par har at leve for, når de modtager socialhjælp, varierer noget mellem de nordiske lande, hvor beløbet er størst i Danmark og Island og mindst i Sverige. Det skal dog bemærkes at det kun er i Danmark og Island at ikke forsikrede modtager socialhjælp ved arbejdsløshed. I Norge er principielt alle forsikrede ved ledighed jfr. kapitel 4. I Finland og Sverige får ikke forsikrede en særlige ydelse der kan suppleres med socialhjælp. I tabel 8.5 er det dog de personer der kun modtager socialhjælp. For enlige uden børn er kompensationsniveauet kompensationsniveauerne par med højst i Sverige for de laveste indkomstgrupper, mens det i alle landene er meget lavt for personer med tidligere høje indkomster. Tilsvarende gælder for par med to børn, hvor kompensationsniveauet for de laveste indkomster udover Sverige dog også er relativt højt i Danmark.

Figur 8.1 Disponibel indkomst pr. måned efter skat og husleje for en enlig uden børn ved modtagelse af socialhjælp (december) 2009

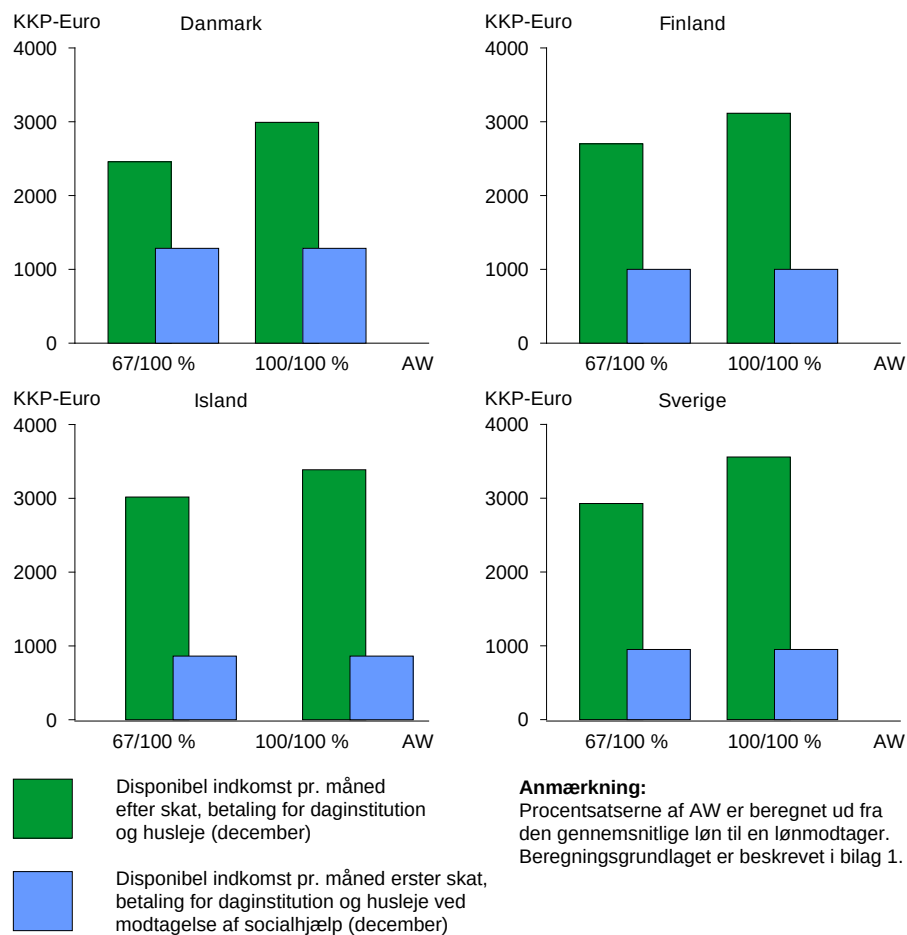
Tabel 8.3 Kompensationsgrad pr. måned efter skat og husleje for en enlig uden børn ved modtagelse af socialhjælp i procent af disponibel indkomst pr. måned ved arbejde (december) 2009

	<i>Danmark</i>	<i>Finland</i>	<i>Island</i>	<i>Sverige</i>
<i>50 AW</i>	63	49	40	50
<i>67 AW</i>	48	35	32	34
<i>100 AW</i>	31	23	23	21
<i>150 AW</i>	23	16	16	14

Tabel 8.4 Kompensationsgrad pr. måned efter skat, betaling af daginstitution og husleje for et par med to børn ved modtagelse af socialhjælp (december 2009)

	<i>Danmark</i>	<i>Finland</i>	<i>Island</i>	<i>Sverige</i>
<i>67/100 AW</i>	52	37	29	32
<i>100/100 AW</i>	43	32	25	27

Figur 8.2 Disponibel indkomst pr. måned efter skat, betaling for daginstitution og husleje for et par med to børn ved modtagelse af socialhjælp (december) 2009

Tabel 8.5 Disponibel indkomst pr. måned efter skat, betaling for daginstitution og husleje ved modtagelse af socialhjælp (december) 2009

	Danmark ¹⁾	Finland	Island	Sverige
<i>Kroner/Euro</i>				
<i>Enlig med 1 barn</i>	10.236	710	112.893	5.670
<i>Enlig uden børn</i>	4.789	417	58.637	3.680
<i>Par med 2 børn</i>	13.530	1.244	128.982	10.460
<i>Par uden børn</i>	9.660	710	103.195	9.660
<i>KKP-Euro</i>				
<i>Enlig med 1 barn</i>	973	571	756	515
<i>Enlig uden børn</i>	455	335	392	334
<i>Par med 2 børn</i>	1.285	1.001	863	950
<i>Par uden børn</i>	918	571	691	878

1 Ydelsen er den samme som til ikke forsikrede arbejdsløse, men i denne beregning er husleje medregnet som en udgift.

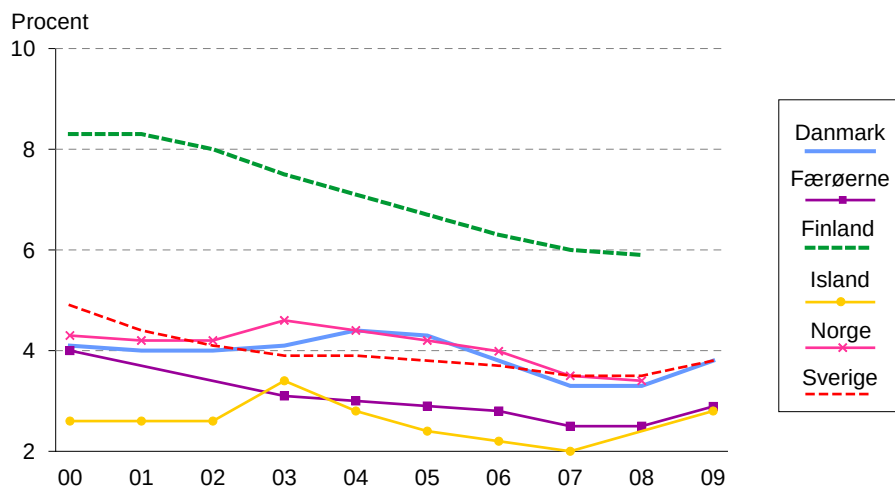
Tabel 8.6 Personer, der modtog socialhjælp i løbet af året i tusinder og i pct. af befolkningen 16/18 år og derover

	Danmark Færøerne		Finland	Island	Norge	Sverige
	2009	2009	2008	2009	2008	2009
I tusinder	165	1,035	249,9	6,6	127	284
I pct. af befolkningen i alderen 16/18 år og derover	3,8	2,9	5,9	2,8	3,4	3,8

Anm.: Tællingsenheden er alle personer i alderen 18 år og derover (i Island 16 år i 1995).

Børn tælles ikke med. Ægtepar, som får socialhjælp, men hvor hjælpen udbetales i den ene af ægtefællernes navn, tælles som to personer. For Norges vedkommende er tallene i 2003 inklusiv modtagere af introduktionsydelsen og kan derfor ikke direkte sammenlignes med tidligere år. I Sverige og Island tælles hjemmeboende børn over 18 år også med som bistanmodtagere. Tallene for Danmark omfatter modtagere af kontanthjælp til underhold (inkl. flygtninge), men 3.319 modtagere af introduktionsydelse til flygtninge i 2007 er ikke medtaget. Aktiverede kontanthjælpsmodtagere opgøres under arbejdsmarkedsforanstaltninger. Statistikken over antallet af kontanthjælpsmodtagere er ændret fra 2004 og igen fra 2007 hvorfor tallene ikke kan sammenlignes med de tidligere år. De svenske cifre er inkl. flygtninge.

Figur 8.3 Personer, der modtog socialhjælp i løbet af året i pct. af befolkningen 16/18 år og derover 2000-2009

Se anmærkning ved Tabel 8.6.

Tabel 8.7 Personer 16/18 år og derover som modtager socialhjælp i alt og i pct. af befolkningen på opgørelsestidspunktet 2000-2009

	Danmark	Færøerne	Finland	Island ¹⁾	Norge ²⁾	Sverige ³⁾
I alt						
2000	..	430	147.824	1.841	63.732	..
2005	..	447	124.882	1.794	68.843	135.565
2008	70.264	401	119.120	1.748	57.550	135.929
2009	79.859	393	..	2.223	..	158.435
I pct. af befolkningen i alderen 16/18 år og derover						
2000	..	1,3	3,7	0,9	1,9	..
2005	..	1,3	3,0	0,8	1,9	1,9
2008	1,6	1,1	2,8	0,7	1,6	1,9
2009	1,9	1,1	..	0,9	..	2,1

1 Gennemsnitligt antal personer i husholdninger som modtager socialhjælp per måned.

2 Tallene er inklusiv modtagere af introduktionsydelsen og kan derfor ikke direkte sammenlignes med tal fra før 2003.

3 Personer fra det fyldte 18. år i husholdninger med socialhjælp som modtog hjælp i november måned.

Tabel 8.8 Personer, der modtog socialhjælp i løbet af året fordelt efter alder, i alt og i pct. af aldersgruppen

	Modtagere		Modtagere i pct. af aldersgruppen			
	I alt	18-24 år	25-39 år	40-54 år	55-64 år	65+ år
<i>Danmark 2009</i>						
Modtagere i alt	165.296	10,4	5,9	3,7	1,3	0,7
Nytilkomne i alt	..	..	..	..	..	..
<i>Færøerne 200</i>						
Modtagere i alt						
Nytilkomne i alt						
<i>Finland 2008</i>						
Modtagere i alt	249.865	11,9	7,7	6,6	4,1	1,5
Nytilkomne i alt	72.129	4,4	2,1	1,6	1,1	0,6
<i>Island 2009</i>						
Modtagere i alt	6.563	5,6	4,0	2,3	1,3	0,4
Nytilkomne i alt	3.574	3,3	2,1	1,2	0,6	0,2
<i>Norge¹⁾ 2008</i>						
Modtagere i alt	126.913	5,5	5,1	3,9	1,8	0,5
Nytilkomne i alt	44.568	2,6	1,8	1,2	0,6	0,2
<i>Sverige²⁾ 2009</i>						
Modtagere i alt	284.106	9,1	5,4	4,0	2,1	0,6
Nytilkomne i alt	95.089	3,6	1,7	1,1	0,5	0,3

1 For Norges vedkommende er tallene inklusiv modtagere af introduktionsydelsen og kan derfor ikke direkte sammenlignes med tal fra før 2003.

2 Omfatter kun personer med et komplet personnummer.

Tabel 8.9 Familier, der har modtaget socialhjælp i løbet af året i pct. af alle familier efter familietyper

	Danmark	Finland	Island	Norge	Sverige
	2009	2008	2009	2008	2009
<i>Familier efter familietype (pct.)</i>					
Enlige kvinder	8,2	9,7	10,8	5,9	10,4
- med børn	24,0	24,7	22,6	13,6	22,0
- uden børn	4,8	7,8	5,7	4,3	7,8
Enlige mænd	10,8	12,6	12,7	6,9	9,3
- med børn	41,9	14,6	19,5	5,5	7,1
- uden børn	9,5	12,5	12,5	6,9	9,5
Giftte/samboende par	1,9	2,8	0,7	2,4	2,3
- med børn	3,6	4,2	0,9	3,1	3,0
- uden børn	0,6	2,0	0,3	1,8	1,5
I alt	5,9	7,4	4,8	4,4	6,2
- med børn	8,7	8,1	4,5	5,0	..
- uden børn	4,8	7,3	4,9	4,2	..

Anm: For Sverige kun husholdninger hvor den registrerede er mellem 18-64 år. Det samlede antal husholdninger er beregnet.

Hjælp til flygtninge i Norden

De fem nordiske lande har alle tiltrådt Genève-konventionen om ret til politisk asyl/flygtningestatus for personer, der på grund af race, nationalitet, politisk opfattelse eller særligt socialt tilhørsforhold forfølges i deres hjemland. Ud over disse grunde kan man i de nordiske lande også få tildelt opholdstilladelse af humanitære grunde. I samtlige lande kan personer, der opnår asyl, få opholdstilladelse til deres nære slægtninge, hvilket benævnes familiesammenføring.

Det er fælles for de nordiske lande, at der er opbygget et socialt sikkerhedsnet og indført en række foranstaltninger til integration af de flygtninge, landene modtager. Reglerne herfor varierer dog en del fra land til land.

I Danmark modtager asylansøgere kost, logi og lommepenge under opholdet på et asylcenter. Kommunerne varetager integrationsindsatsen over for nyankomne flygtninge og andre udlændinge, der tilbydes et 3-årigt introduktionsprogram, som omfatter kursus i samfundsforståelse, danskundervisning og aktivering. Udlændingene, som er kommet til Danmark før 1. juli 2002 modtager introduktionsydelse, som svarer til kontanthjælpsydelse. Udlændinge, som er kommet til landet efter 1. juli 2002, og som ikke opfylder kravet om at have opholdt sig i landet i mindst 7 år ud af de sidste 8 år,

modtager en lavere introduktionsydelse, som svarer til den såkaldte start-hjælp. Staten refunderer 75 pct. af kommunernes udgifter til introduktionsydelse under det 3-årige introduktionsprogram og yder desuden en række tilskud til dækning af kommunernes udgifter.

Flygtningepolitik på Færøerne er et dansk anliggende. Den danske udlændingelov er implementeret på Færøerne. Det er Udlændingestyrelsen i Danmark, der er øverste ansvarlige myndighed på området, og det er Udlændingestyrelsen, der træffer beslutninger i sager om asyl og opholdstilladelse på Færøerne. Beslutningerne træffes dog i samråd med de færøske myndigheder. Disse sager er meget sjældne på Færøerne, og hidtil har der været år imellem hver ansøgning om asyl eller opholdstilladelse af humanitære årsager.

I Finland skal asylansøger indkvarteres på et flygtningecenter og under ansøgningsprocessen tilgodeses ansøgerens vitale behov, så som indkvartering, socialhjælp samt nødvendig sundhedsservice. Ligeledes kan der gives tolkebistand og retshjælp ved ansøgningen. Desuden etableres der studier og efter 3 måneder har ansøgerne ret til at arbejde uden for centret. Asylansøgere kan også selv sørge for en bolig, men da får de igen betaling.

Asylansøger får 30 pct. mindre i socialhjælp end de der bor i landet da de modtager en del ydelser fra centret. Socialhjælpen er skattefrit. Hvis en person har behov for sprogundervisning kan udbetalingen reduceres med 20 pct. Asylansøgere er ikke sygeforsikret og modtager heller ikke børnetilskud eller boligydelse. Staten betaler en del af kommunens udgifter ligesom staten kan refunderer vis ydelser så som tolkebistand.

I Island modtager flygtninge socialhjælp fra modtagelsestidspunktet, som staten betaler de første 12 måneder.

I Norge får asylsøgere og flygtninge som befinder sig i en statslig asylmodtagelse, udbetalt en underholdsydelse efter særlige regler, som gælder for personer i sådanne modtagelser. Asylsøgere kan også få undervisning i norsk i op til 250 timer i den periode de befinder sig i en asylmodtagelse. For personer der har fået endelig afslag på asylansøgningen bliver ydelsen reduceret. Staten dækker kommunernes gennemsnitlige udgifter til flygtninge og personer med ophold på et humanitært grundlag de fem første år af deres opholdstid. Socialhjælp til flygtninge gives efter loven om sociale ydelser på samme måde som til alle andre socialhjælpsmodtagere.

Der er indført en ordning der giver nyankomne indvandre med behov for grundlæggende kvalificering ret og pligt til at deltage i et individuelt tilrettelagt oplæringsprogram. Programmet skal være helårligt og på fuld tid. Deltagelsen giver ret til en ydelse på 140.512 NOK 1. maj 2008. Ydelsen er skattepligtig. Programmet skal indeholde oplæring i norsk, samfundskundskab

og andre foranstaltninger som en forberedelse på senere at deltage i arbejdslivet. Der kan som et supplement til ydelsen gives supplerende socialhjælp efter de gældende regler.

I Sverige modtager flygtninge en ydelse fra staten i den tid de opholder sig i modtagelsescentre for flygtninge og afventer besked på deres ansøgning. Fra modtagelsestidspunktet og den påbegyndte introduktion modtager flygtninge en særlig ydelse i form af socialbidrag eller introduktionsydelse til flygtninge. Staten refunderer kommunernes udgifter til denne ydelse de første fire år.

For tiden udgøres de fleste af asylansøgerne eller flygtningene i de nordiske lande af personer, der er ankommet til landets grænse med anmodning om asyl. I statistikken indgår der både personer, som er ankommet til landenes grænser og har anmodet om asyl uden at blive afvist, og konventionsflygtninge.

Tabel 8.10 Antal modtagne flygtninge, eksklusiv familiesammenføringer, som har fået opholdstilladelse i de nordiske lande 2000-2009

	Danmark	Finland	Island	Norge	Sverige
2000	5.156	1.028	31	6.800	10.546
2005	1.147	1.501	2	3.997	7.332
2008	1.453	2.219	3	4.624	11.037
2009	1.376	2.611	4	6.056	11.265

Tabel 8.11 Antal ansøgninger om asyl 2000-2009

	Danmark	Finland	Island	Norge	Sverige
2000	10.347	3.170	25	10.843	16.303
2005	1.283	3.574	87	5.402	17.530
2008	951	4.035	73	14.431	24.353
2009	2.022	5.988	34	17.226	24.194

Serviceydelser

I dette afsnit omtales kun serviceydelser, der ikke retter sig mod en bestemt sektor. Det drejer sig først og fremmest om tilbud til misbrugere. Tilbudene gives inden for såvel sygehussektoren som i det sociale bistandssystem.

I samtlige nordiske lande findes der endvidere en række serviceforanstaltninger, som ikke henvender sig direkte til nogen af de tidligere omtalte målgrupper. Det kan dreje sig om uspecificerede serviceydelser fra de sociale kontorer, krisehjælp, krisecentre for voldsramte kvinder, forsorgshjem, herberger m.v. for hjemløse og andre, der har særlige sociale vanskeligheder og som har behov for midlertidige boligtilbud.

Behandling for alkohol- og narkotikamisbrug

Behandling af misbrugere foregår blandt andet på særlige institutioner for misbrugere. Der findes både institutioner for alkoholmisbrugere og institutioner for misbrugere af euforiserende stoffer. En del af disse institutioner er private, men har driftsoverenskomst med det offentlige. I alle landene foregår en del af behandlingen inden for det psykiatriske behandlingssystem.

Det er også muligt at få ambulant behandling i alle fem lande, og i flere af landene arbejder man for at inddrage familien og det sociale netværk i behandlingen.

I både Danmark, Finland og Sverige kan der iværksættes tvangsbehandling, hvis misbrugeren selv eller personer i dennes omgivelser er truet på livet. I Norge kan personer tvangsanbringes på en institution i op til 3 måneder til undersøgelse og tilrettelæggelse af behandling. Også gravide misbrugere kan tvangsanbringes på en institution og holdes tilbage under hele graviditeten hvis misbruget er af en sådan karakter at det er overvejende sandsynligt at barnet bliver født skadet og at andre hjælpeforanstaltninger ikke er tilstrækkelige.

Det er vanskeligt at opgøre omfanget af misbrugere og behandlingen af dem, da misbrugsbehandlingen statistisk ikke kan udskilles fra den øvrige somatiske og psykiatriske behandling.

Udgifter til og finansiering af andre sociale ydelser

Forske er der i perioden mellem 2006 og 2007 sket et fald i udgifterne til andre sociale ydelser på 43 pct. Den store reduktion skyldes først og fremmest, at udgifter til andre sociale ydelser i forvejen udgør en lille del af de samlede sociale ydelser. Reduktionen kan dog findes på en række områder, hvor især forsorgsydelse i forbindelse med arbejdsløshed og udgifter til kontanthjælp er reduceret.

Forskelle og ligheder i udgifterne til andre sociale ydelser

Udgifter til andre sociale ydelser er størst i Danmark efterfulgt af Norge og Sverige og mens Færøerne og Finland stort set er på samme niveau målt i KKP pr. capita.

De relativt høje udgifter i Danmark skyldes at ikke forsikrede som ikke har ret til arbejdsløshedsdagpenge modtager kontanthjælp. I Finland og Sverige modtager sådanne personer en kontant arbejdsmarkedsstøtte som kan suppleres med socialhjælp hvis der er behov derfor. En stor del af udgifterne til socialhjælp i Finland og Sverige er supplerende ydelser til arbejdsløse. Desuden spiller antallet af modtagne flygtninge og asylansøger en rolle idet disse i alle lande modtager socialhjælp eller en anden indkomsterstattende ydelse. Endelig findes der også visse forskelle mellem landene i hvorvidt misbrugere behandles på særlige institutioner eller inden for den almindelige somatiske og psykiatriske behandling.

Ændringer i udgifterne til andre sociale ydelser fra 2007 til 2008

I Danmark steg udgifterne fra 2007 til 2008 med 0,2 mia. DKK, svarende til en vækst på 1,8 pct. Udgiftsstigningen skyldtes en stigning på 0,7 mia. DKK til serviceydelser, hvorimod der var et fald i udgifterne til kontantydelserne på 0,4 mia. DKK.

På Færøerne skete en stigning på 1 mio. DKK. til udgifterne til serviceydelser fra 2007 til 2008. Stigningen svarer til 3,7 pct.

I Finland steg udgifterne til andre sociale ydelser med 2,9 pct. målt i faste priser. Udgifterne til socialhjælp steg med 6,8 pct. og udgifterne til misbrugsbekæmpelse steg med 2,8 pct.

I Island faldt udgifterne til andre sociale ydelser med 2,6 pct. målt i 2008 priser. Udgifterne til kontantydelse steg med 7,5 pct. og serviceydelserne faldt med 10,5 pct. Stigningen i udgifterne til kontantydelse skyldes forværringen i økonomien og stigningen i arbejdsløsheden

I Norge steg udgifterne til andre sociale ydelser med 12,7 pct. målt i faste priser. Udgifterne til kontantydelse steg med 6,2 pct. mens udgifterne til serviceydelser steg med 17,1 pct. Udgifterne til serviceydelser udgjorde pct. af de samlede udgifter.

I Sverige steg udgifterne til andre sociale ydelser med ca. 4 pct. Kontantydelse steg med 3,3 pct. og udgifterne til omsorg steg med 4,9 pct. Udgifter til service for flygtninge samt udgifterne til institutioner var medvirkende årsag til stigningen.

ANDRE SOCIALE YDELSER

Tabel 8.12 Udgifter til og finansiering af andre sociale ydelser 2008

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
	DKK	DKK	EUR	ISK	NOK	SEK
<i>Kontantydelse. Mio.</i>						
A. Indkomsterstøttende/ supplerende ydelser	7.641	38	516	3.303	5.400	-
a. Heraf socialhjælp	-	38	498	1.658	4.549	9.465
B. Anden hjælp	1.508	-	59	716	674	780
Kontantydelse i alt	9.149	38	575	4.019	6.075	10.245
<i>Serviceydelse, mio.</i>						
A. Institutioner m.v.	906	3	85		2.484	2.418
B. Revalidering og behandling af misbrugere	1.205	10	176	967	4.170	5.144
C. Øvrigt	1.914	2	218	3.348	3.195	1.783
Serviceydelse i alt	4.025	15	479	4.316	9.850	9.345
Udgifter i alt, mio.	13.174	53	1.054	8.335	15.925	19.590
Udgifter i pct. af BNP	0,8	0,4	0,6	0,6	0,6	0,6
<i>Finansieret af (pct.)</i>						
- Det offentlige	99,1	100,0	97,7	86,4	98,2	100,0
- Arbejdsgivere	0,9	-	2,3	12,6	1,1	-
- Forsikringspræmier og særskatter	-	-	-	0,9	0,7	-
<i>Ændringer 2007-2008 i 2008-priser</i>						
- Mio.	237	-1	30	-231	1.800	445
- Pct.	1,8	-1,4	2,9	-2,7	12,7	2,3

Tabel 8.13 Udgifter til andre sociale ydelser i KKP/capita 2008

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
Kontantydelse i alt	158	75	87	84	112	101
Serviceydelse i alt	70	30	73	90	181	92
Andre sociale ydelser i alt	228	104	160	175	292	192

Kapitel 9

De sociale udgifter

Links til supplerende information:

[EUROSTAT - database](#)

[Typical cases](#)

[Sociale udgifter](#)

[OECD\(2009\), Society at a Glance 2009 - OECD Social Indicators](#)

Efter i de foregående kapitler at have beskrevet de sociale trykkesystemer, gives der i dette kapitel en samlet fremstilling af de sociale udgifter. Som det beskrives i bilag 1, følger den nordiske sociale udgiftsstatistik EUROSTAT's opgørelsesmetode.

De nordiske landes og EU's udgifter til sociale formål, målt i forhold til bruttonationalproduktet (BNP) og målt pr. capita i KKP-Euro fordelt på funktioner, fremgår af de to første tabeller.

Tabel 9.1 Udgifter til sociale formål i pct. af BNP i EU, Færøerne, Island og Norge 2007

Danmark	28,1	Belgien	28,0	Italien	25,5 ^p	Slovakiet	15,4 ^p
Færøerne	24,1	Bulgarien	14,6	Letland	10,7 ^p	Slovenien	20,8 ^p
Finland	24,6	Cypern	18,1 ^p	Litauen	13,9 ^p	Spanien	20,5 ^p
Island	21,3	Estland	12,3	Luxemburg	19,0	Storbritannien	24,8
Norge	22,3	Frankrig	29,0 ^p	Malta	17,9	Tjekkiet	18,0
Sverige	29,1 ^p	Grækenland	23,8	Polen	17,8	Tyskland	26,7 ^p
		Holland	26,8 ^p	Portugal	23,4	Ungarn	21,9
		Irland	17,6	Rumænien	12,6	Østrig	27,1

Anmærkning: Se Tabel 3.1.

Tabel 9.2 Udgifter pr. indbygger til sociale ydelser fordelt på hovedgrupper i EU, Færøerne, Island og Norge 2007 KPP-Euro

	Familier og børn	Arbejds- løshed	Sygdom	Ældre, funktions- hæmmede og efterlevende	Bolig- ydelse	Andre sociale ydelse	Total
Danmark	1.100	474	1.934	4.463	208	221	8.400
Færøerne	1.180	103	1.671	2.867	.	102	5.923
Finland	825	551	1.869	3.623	69	158	7.094
Island	867	72	2.666	2.458	184	177	6.422
Norge	1.246	128	3.233	4.981	63	265	9.916
Sverige	901 ^p	332 ^p	2.306 ^p	4.973 ^p	146 ^p	184 ^p	8.842 ^p
Belgien	585	962	2.179	4.276	43	191	8.236
Bulgarien	117	27	368	812	0	34	1.358
Cypern	443 ^p	197 ^p	1.034 ^p	2.065 ^p	145 ^p	214 ^p	4.099 ^p
Estland	264	25	711	1.131	4	13	2.130
Frankrig	669 ^p	483 ^p	2.349 ^p	4.039 ^p	206 ^p	122 ^p	7.868 ^p
Grækenland	344	251	1.568	3.171	113	130	5.576
Holland	528 ^p	376 ^p	2.848 ^p	4.332 ^p	124 ^p	558 ^p	8.766 ^p
Irland	964	507	2.690	2.147	103	134	6.544
Italien	305 ^p	115 ^p	1.690 ^p	4.337 ^p	5 ^p	13 ^p	6.464 ^p
Letland	169 ^p	50 ^p	457 ^p	827 ^p	18 ^p	16 ^p	1.537 ^p
Litauen	182 ^p	39 ^p	638 ^p	1.191 ^p	0 ^p	28 ^p	2.077 ^p
Luxemburg	2.158	635	3.384	6.438	101	277	12.993
Malta	205	98	1.010	2.032	47	70	3.462
Polen	106	53	526	1.661	12	22	2.380
Portugal	134	225	1.259	2.669	1	54	4.442
Rumænien	177	29	317	764	.	47	1.333
Slovakiet	156 ^p	94 ^p	792 ^p	1.345	.	84 ^p	2.570 ^p
Slovenien	402 ^p	106 ^p	1.488 ^p	2.532 ^p	3 ^p	108 ^p	4.639 ^p
Spanien	324 ^p	630 ^p	1.684 ^p	2.635 ^p	49 ^p	70 ^p	5.392 ^p
Storbritannien	442 ^p	155 ^p	2.237 ^p	4.006 ^p	426 ^p	50 ^p	7.316 ^p
Tjekkiet	332	125	1.217	1.872	13	38	3.596
Tyskland	809 ^p	444 ^p	2.281 ^p	3.886 ^p	174 ^p	49 ^p	7.642 ^p
Ungarn	437	117	869	1.823	141	25	3.413
Østrig	852	445	2.180	4.775	32	91	8.375

Anmærkning: Se Tabel 3.1.

Redegørelsen for de sociale udgifter er opdelt i fire afsnit: Først gøres der rede for udviklingen i de sociale udgifter fra 2000 til 2008, dernæst belyses de sociale udgifters formål, efterfulgt af finansieringen af de samlede sociale udgifter og til sidst belyses beskatningens betydning for de samlede sociale udgifter.

Udviklingen i de sociale udgifter 2000-2008

Udviklingen i de sociale udgifter i alt og pr. indbygger, i løbende og faste priser samt i forhold til bruttonationalproduktet (BNP) og i købekraftspariteter (KKP-Euro) siden 2000, fremgår af de følgende tabeller. Det skal bemærkes at alle landene nu anvender ESA95/ SNA93-klassifikationen ved opgørelsen af BNP, hvilket har medført korrektioner af bruttonationalproduktet.

DE SOCIALE UDGIFTER

Tabel 9.3 Sociale udgifter i alt og pr. indbygger 2000-2008

	Sociale udgifter		Sociale udgifter pr. indbygger		Sociale udgifter pr. indbygger i alderen 15-64 år	
	I løbende priser Mio. KR/EUR	I 2008-priser Mio. KR/EUR	I løbende priser KR/EUR	I 2008-priser KR/EUR	I løbende priser KR/EUR	I 2008-priser KR/EUR
<i>Danmark</i>						
2000	373.495	440.954	69.978	82.616	104.962	123.919
2005	467.251	500.893	86.273	92.485	130.478	139.873
2007	487.579	504.522	89.342	92.447	135.329	140.032
2008	515.935	515.935	93.994	93.994	142.646	142.646
<i>Færøerne</i>						
2003	2.447	2.852	51.060	59.515	80.670	94.028
2005	2.709	3.051	56.145	63.218	88.134	99.235
2007	2.998	3.189	61.937	65.885	96.919	103.097
2008	3.235	3.235	66.904	66.904	107.342	107.342
<i>Finland</i>						
2000	33.142	34.479	6.403	7.377	9.567	11.021
2005	42.001	43.696	8.006	8.670	12.003	12.999
2007	45.615	47.455	8.625	8.973	12.963	13.486
2008	48.572	48.572	9.164	9.164	13.761	13.761
<i>Island¹⁾</i>						
2000	131.390	203.057	467.324	722.225	717.535	1.108.914
2005	222.271	280.183	751.260	946.999	1.135.291	1.431.090
2007	280.362	315.192	900.339	1.012.191	1.365.003	1.535.356
2008	325.606	325.606	1.019.574	1.019.574	1.504.197	1.504.197
<i>Norge¹⁾</i>						
2000	360.341	374.335	80.237	93.624	123.766	144.416
2005	463.983	482.002	100.358	107.382	152.870	163.571
2007	520.008	540.202	110.425	114.713	167.041	173.528
2008	564.725	564.725	118.435	118.435	178.746	178.746
<i>Sverige</i>						
2000	674.658	698.102	76.043	87.654	118.252	136.309
2005	855.600	885.331	94.755	101.578	145.075	155.521
2007	908.074	939.629	99.264	102.713	151.156	156.409
2008	943.302	943.302	101.990	101.990	155.415	155.415

1 Den stiplede linje ved Norge og Island viser brud i tidsserien, som omtales i bilag 1

Tabel 9.4 Sociale udgifter i forhold til bruttonationalproduktet 2000-2008¹⁾

	BNP, mio. KR/EUR	Sociale udgifter i pct. af BNP	Indeks for sociale ud- gifter målt i forhold til BNP (2000 = 100)
<i>Danmark</i>			
2000	1.293.964	28,9	100
2005	1.551.967	30,1	104
2007	1.696.237	28,7	99
2008	1.737.448	29,7	103
<i>Færøerne</i>			
2003	8.582	28,5	100
2005	10.039	27,0	95
2007	12.413	24,1	85
2008	12.301	26,3	92
<i>Finland</i>			
2000	132.272	25,1	100
2005	157.162	26,7	106
2007	179.659	25,4	101
2008	184.179	26,4	105
<i>Island</i>			
2000	683.748	19,2	100
2005	1.026.718	21,6	113
2007	1.308.518	21,4	112
2008	1.477.647	22,0	111
<i>Norge</i>			
2000	1.510.866	23,8	100
2005	2.154.573	21,5	90
2007	2.277.111	22,8	96
2008	2.543.188	22,2	93
<i>Sverige</i>			
2000	2.196.764	30,7	100
2005	2.670.547	32,0	104
2007	3.063.873	29,6	96
2008	3.213.065	29,4	96

1 BNP er blevet revideret i forhold til sidste udgave af publikationen.

Tabel 9.5 Sociale udgifter pr. indbygger 2000-2008 (KKP-Euro i 2008-priser)

	Danmark	Færøerne ¹⁾	Finland	Island	Norge	Sverige
2000	7.783	5.673	5.788	4.946	8.091	7.804
2005	8.713	6.026	6.804	6.488	9.280	9.044
2007	8.709	6.038	7.041	6.937	9.913	9.145
2008	8.930	6.356	7.372	6.823	10.367	9.266

1 For Færøerne er 2000 = 2003.

De sociale udgifter efter art og formål

De sociale ydelser fordeles efter art i kontantydelse og serviceydelser. Ved ydelseernes fordeling efter formål foretages opdelingen efter hvilke sociale behov eller risici ydelsen primært er bestemt til at afhjælpe. Fordelingen af de sociale udgifter efter ydelsens formål er ret stabil i det enkelte land. Ny lovgivning og ændringer i det sociale mønster har dog givet anledning til forskydninger i fordelingerne. Sammenligningen landene imellem viser nogle forskelle i fordelingen af de sociale udgifter efter formål. Baggrunden herfor hænger i nogen grad sammen med forskelle i de enkelte landes prioritering af ydelser til forskellige formål.

**Tabel 9.6 De sociale udgifter procentvis fordelt efter hovedgrupper
2000-2008**

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
<i>2000</i>						
Familier og børn	13,1	..	12,5	11,7	12,8	9,8
Arbejdsløshed	10,5	..	10,4	1,3	2,7	6,5
Sygdom	20,2	..	23,8	39,2	34,3	27,4
Ældre	38,0	..	31,8	28,5	29,6	37,3
Funktionshæmmede	12,0	..	13,9	13,9	16,4	12,2
Efterlevende	0,0		4,0	2,6	1,2	2,2
Boligydelse	2,4	..	1,5	0,7	0,5	2,1
Andre sociale ydelser	3,7	..	2,1	2,1	2,6	2,4
I alt	100,0	..	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>2005</i>						
Familier og børn	12,9	19,0	11,6	13,9	12,1	9,8
Arbejdsløshed	8,6	4,5	9,3	1,8	2,7	6,2
Sygdom	20,7	28,0	25,9	34,8	32,2	24,3
Ældre	37,5	29,8	33,7	28,6	29,5	38,3
Funktionshæmmede	14,4	15,8	12,9	15,1	19,1	15,4
Efterlevende	0,0	0,5	3,6	2,6	1,2	2,2
Boligydelse	2,4	0,0	1,1	1,0	0,6	1,8
Andre sociale ydelser	3,4	2,5	2,0	2,3	2,6	2,0
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>2007</i>						
Familier og børn	13,1	19,9	11,5	13,5	12,6	10,2
Arbejdsløshed	5,6	1,7	7,8	1,1	1,3	3,7
Sygdom	23,0	28,2	26,4	41,5	32,6	26,1
Ældre	38,1	32,0	35,0	22,6	30,4	39,0
Funktionshæmmede	15,0	15,6	12,6	13,2	18,7	15,3
Efterlevende	0,0	0,8	3,5	2,4	1,1	2,0
Boligydelse	2,5	0,0	1,0	2,9	0,6	1,7
Andre sociale ydelser	2,6	1,7	2,2	2,7	2,7	2,1
<i>2008</i>						
Familier og børn	13,2	19,2	11,5	13,4	12,6	10,4
Arbejdsløshed	4,8	1,5	7,1	1,7	1,9	3,0
Sygdom	23,3	28,3	26,9	40,5	32,7	26,0
Ældre	38,4	32,5	34,6	22,3	30,6	39,9
Funktionshæmmede	15,2	16,1	12,6	14,0	17,6	15,1
Efterlevende	0,0	0,7	3,4	2,3	1,2	1,9
Boligydelse	2,5	0,0	1,7	3,1	0,6	1,6
Andre sociale ydelser	2,6	1,7	2,2	2,6	2,9	2,1
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

DE SOCIALE UDGIFTER

Tabel 9.7 Sociale udgifter efter art og formål i pct. af BNP 2008

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
<i>Familier og børn</i>						
Kontantydelse	1,5	2,0	1,5	1,4	1,3	1,5
Serviceydelse	2,3	3,0	1,4	1,5	1,5	1,5
I alt	3,8	5,0	2,9	2,9	2,7	3,0
<i>Arbejdsløshed</i>						
Kontantydelse	1,3	0,4	1,6	0,3	0,2	0,7
Serviceydelse	0,1	0,0	0,2	0,0	0,2	0,2
I alt	1,4	0,4	1,8	0,4	0,4	0,9
<i>Sygdom</i>						
Kontantydelse	1,1	0,6	1,1	1,6	2,4	1,3
Serviceydelse	5,7	6,7	5,7	7,3	7,1	6,2
I alt	6,7	7,3	6,9	8,8	9,5	7,5
<i>Ældre</i>						
Kontantydelse	9,3	5,4	7,8	4,4	4,9	9,1
Serviceydelse	1,8	3,0	1,0	0,4	1,8	2,4
I alt	11,1	8,4	8,9	4,9	6,6	11,5
<i>Funktionshæmmede</i>						
Kontantydelse	3,0	1,7	2,3	2,3	3,3	2,3
Serviceydelse	1,4	2,4	1,0	0,8	0,5	2,0
I alt	4,4	4,2	3,2	3,1	3,8	4,3
<i>Efterlevende</i>						
Kontantydelse	0,0	0,0	0,9	0,5	0,3	0,6
Serviceydelse	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
I alt	0,0	0,0	0,9	0,5	0,3	0,6
<i>Boligydelser</i>						
Serviceydelse	0,7	0,0	0,4	0,7	0,1	0,5
I alt	0,7	0,0	0,4	0,7	0,1	0,5
<i>Andre sociale ydelser</i>						
Kontantydelse	0,5	0,3	0,3	0,3	0,2	0,3
Serviceydelse	0,2	0,1	0,3	0,3	0,4	0,3
I alt	0,8	0,4	0,6	0,6	0,6	0,6
<i>Kontantydelse i alt</i>	16,7	10,4	15,5	10,8	12,5	15,7
<i>Serviceydelse i alt</i>	12,2	15,2	10,1	11,0	11,6	13,1
<i>Sociale udgifter i alt¹⁾</i>	28,9	25,6	25,6	21,8	24,0	28,8

1 De sociale udgifter i alt er i denne tabel uden administrationsudgifter

Tabel 9.8 Sociale udgifter, procentfordeling efter art og formål 2008

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
<i>Familier og børn</i>						
Kontantydelse	40	40	51	49	46	50
Serviceydelser	60	60	49	51	54	50
I alt	100	100	100	100	100	100
<i>Arbejdsløshed</i>						
Kontantydelse	94	97	87	89	54	79
Serviceydelser	6	3	13	11	46	21
I alt	100	100	100	100	100	100
<i>Sygdom</i>						
Kontantydelse	16	8	17	18	25	17
Serviceydelser	84	92	83	82	75	83
I alt	100	100	100	100	100	100
<i>Ældre</i>						
Kontantydelse	84	64	88	91	73	79
Serviceydelser	16	36	12	9	27	21
I alt	100	100	100	100	100	100
<i>Funktionshæmmede</i>						
Kontantydelse	68	42	70	75	86	54
Serviceydelser	32	58	30	25	14	46
I alt	100	100	100	100	100	100
<i>Efterlevende</i>						
Kontantydelse	1	-	100	100	98	100
Serviceydelser	99	-	-	-	2	-
I alt	100	-	100	100	100	100
<i>Boligydelser</i>						
Serviceydelser	100	100	100	100	100	100
I alt	100	100	100	100	100	100
<i>Andre sociale ydelser</i>						
Kontantydelse	69	71	55	48	38	52
Serviceydelser	31	29	45	52	62	48
I alt	100	100	100	100	100	100
<i>Kontantydelse i alt</i>	58	41	61	50	52	55
<i>Serviceydelser i alt</i>	42	59	39	50	48	45
<i>Sociale udgifter i alt</i>	100	100	100	100	100	100

Finansiering af de sociale udgifter

Til at belyse finansieringen af de sociale udgifter i den nordiske statistik medtages den direkte finansiering af ydelser og de løbende indbetalinger til sociale fonde. I modsætning til tidligere medtages renter og andre formueindtægter nu i den sociale udgiftsstatistik. Rente- såvel som formueindtægter forekommer især i de fonde der opbygges til sikring af pensioner, men også i andre sociale forsikringsordninger. Dette belyses nærmere i næste afsnit.

Fordelingen af løbende bidrag efter finansieringskilder

Løbende bidrag til finansiering af de sociale udgifter fordeles i den nordiske statistik efter de kilder der bidrager til de enkelte ydelser, dvs. det offentlige, arbejdsgivere, de sikredes præmier og særskatter samt renter og formueindtægter (anden finansiering). Som nævnt i Bilag 1 er de sociale udgifter opgjort netto, således at investeringer m.v. og borgernes egenbetaling for sociale ydelser ikke medregnes.

Finansieringen af de sociale trykshedsystemer i de nordiske lande har mange lighedspunkter men der er også store forskelle.

Til lighederne hører at via obligatoriske arbejdsgiverafgifter eller afgifter hos arbejdstageren, spiller en betydelig rolle når det gælder finansieringen af kontantydelse, mens det er kommunerne der spiller den største rolle, når det gælder finansieringen af serviceydelser. Selv i det sidste tilfælde spiller staten dog en betydelig rolle gennem de generelle, ikke formålsbestemte, statsstilskud.

Det offentlige (stat, regioner, amter og kommuners) direkte finansiering af de sociale kontantydelse varierer fra ca. 43 pct. i Danmark til ca. 15 pct. i Sverige. Både i Finland og Sverige er de største bidragsydere til de sociale kontantydelse arbejdsgiverne, mens sikredes præmier og særskatter udgør den største part i Danmark mens det offentlige direkte finansiering af serviceydelser varierer fra 99,7 pct. i Danmark til 74,9 pct. i Norge (jfr. tabel 9.10).

I de fleste nordiske lande er det kommunerne der har det daglige ansvar for serviceydelserne så som børnepasning, børne- og ungdomsforsorg, sundhedsvæsenet samt pleje og omsorg for ældre og funktionshæmmede. I Norge og Island er det staten der har ansvaret for hospitalssektoren.

I Danmark er det kommunerne, der har ansvaret for administrationen af kontantydelse, mens det i de andre lande er et statslig anliggende.

Alle nordiske lande har høje ambitioner på det sociale område, hvilket medfører at finansieringen omfatter meget store beløb med både store makroøkonomiske og statsfinansielle betydning.

Skattekvoterne, det vil sige summen af de direkte og indirekte skatter som andel af BNP er generelt set høj og blandt de højeste i verden.

Til trods for de store fællestræk, findes der dog også betydelige forskelle.

Her skal det nævnes at Finland og Sverige i højere grad end de øvrige lande anvender arbejdsgiverafgifter til finansieringen af de kontante socialydelser. Over halvdelen af kontantydelse finansieres i disse to lande gennem arbejdsgiverafgifter. Arbejdstagernes andel er højest i Danmark. Kommunernes bidrag til finansieringen af kontantydelse er generelt begrænset. Det er højest i Danmark, hvor staten ikke refunderer kommunernes udgifter til kontantydelse fuldt ud.

Når det gælder finansieringen af den sociale service er den vigtigste forskel byrdefordelingen mellem stat og kommuner. Dette afspejler statstilskuddenes rolle for finansieringen og i hvilken udstrækning disse er generelle eller øremærkede. I Danmark og Sverige, hvor statstilskuddene hovedsageligt er generelle, finansierer kommuner langt hovedparten af serviceudgifterne. I Finland, som har en høj andel af sektorvise statstilskud, er statens andel af finansieringen betydeligt højere.

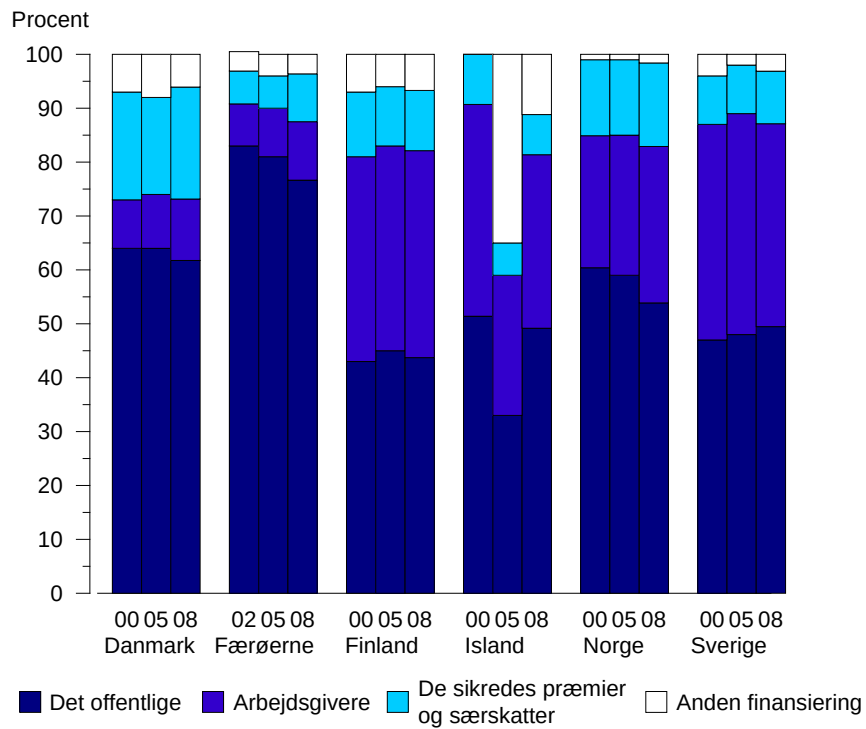
Fordelingen af løbende bidrag til finansiering af de sociale udgifter i årene 2000-2008 fremgår af figur 9.1. Den store stigning i Anden finansiering for Island skyldes afkast fra pensionsfondene.

Tabel 9.9 Løbende bidrag til finansiering af de sociale udgifter, procentvis fordelt på det offentlige, arbejdsgiverne, de sikredes bidrag samt anden finansiering 2000-2008

	Det offentlige i alt	Arbejdsgivere	De sikredes præmier og særskatte	Anden finansiering	I alt
<i>Danmark</i>					
2000	64	9	20	7	100
2005	63	10	18	8	100
2007	62	12	21	6	100
2008	62	11	21	6	100
<i>Færøerne</i>					
2002	82	8	6	4	100
2005	81	9	6	4	100
2007	76	11	9	4	100
2008	77	11	9	4	100
<i>Finland</i>					
2000	43	38	12	7	100
2005	44	38	11	6	100
2007	43	38	12	7	100
2008	44	38	11	7	100
<i>Island</i>					
2000	51	39	9	-	100
2005	33	26	6	35	100
2007	44	39	8	9	100
2008	49	32	7	11	100
<i>Norge¹⁾</i>					
2000	60	24	14	1	100
2005	58	26	14	1	100
2007	55	28	15	1	100
2008	54	29	16	2	100
<i>Sverige</i>					
2000	47	40	9	4	100
2005	48	41	9	2	100
2007	47	40	10	3	100
2008	49	38	10	3	100

1 Der er sket et skifte i opgørelsesmetoden af de Sociale udgifter, så tal fra før 2002 er ikke helt sammenlignelige med tal fra efter 2002.

Figur 9.1 Løbende bidrag til finansiering af de sociale udgifter 2000, 2005 og 2008

DE SOCIALE UDGIFTER

Tabel 9.10 Finansiering af de sociale udgifter, i procent 2008

	Det offentlige i alt	Heraf staten	Arbejdsgivere (bidrag og præmier)	Sikrede (præmier og særskatter)	Anden finansiering	I alt
<i>Danmark</i>						
Kontantydelse, i alt	42,8	29,9	20,7	36,5	-	100
Serviceydelse, i alt	99,7	8,6	-	0,3	-	100
<i>Færøerne</i>						
Kontantydelse, i alt	60,6	55,7	21,0	18,4	-	100
Serviceydelse, i alt	93,6	71,4	-	-	6,3	100
<i>Finland</i>						
Kontantydelse, i alt	21,8	19,5	63,4	14,8	-	100
Serviceydelse, i alt	89,8	40,4	3,8	6,4	-	100
<i>Island</i>						
Kontantydelse, i alt	17,9	16,2	52,0	12,1	18,1	100
Serviceydelse, i alt	99,3	79,7	0,6	-	0,1	100
<i>Norge</i>						
Kontantydelse, i alt	25,0	23,3	47,8	25,0	2,3	100
Serviceydelse, i alt	74,9	37,2	18,5	6,2	0,4	100
<i>Sverige</i>						
Kontantydelse, i alt	15,5	14,1	62,6	16,5	5,4	100
Serviceydelse, i alt	86,2	13,4	13,5	0,3	-	100

Bloktilskud og statsrefusioner til kommuner og amtskommuner

Kommunerne i de nordiske lande har ansvaret for administrationen af en vis del af de sociale ydelser.

Kommunerne, regionerne og amtskommunerne modtager et bloktilskud og/eller refusion fra staten. Bloktilskuddet kan enten gives uden bindinger eller være øremærket til bestemte formål. Bloktilskud kan fx beregnes efter antallet af indbyggere og deres aldersfordeling eller efter beskatningsgrundlaget i den enkelte kommune.

Statsrefusioner kan i lovgivningen være fastsat som procentandele af kommunernes udgifter eller som faste beløb. Statsrefusioner kan også beregnes som forskellen mellem udgifter og bidrag fra anden side, herunder kommunernes bidrag.

I Danmark er det kommunerne der administrerer hovedparten af de sociale kontantydelse og i første omgang afholder udgifterne hertil, hvorefter de får hel eller delvis refusion for udgifterne fra staten. I de øvrige nordiske lande administreres de sociale sikringsydelser hovedsagelig af statslige eller andre centrale organer.

Fonde til pensionsformål

De indbetalinger, der finansierer de sociale udgifter, anvendes normalt til løbende udbetalinger i løbet af året, men især inden for pensionsområdet også til opbygning af fonde.

Hensigten med fondene kan være at garantere at der er midler til rådighed til dækning af fremtidige udbetalinger (præmiereservesystemer). Opbygning af fonde kan også forekomme i fordelingssystemer (hvor udgifterne i princippet skal dækkes af årets indbetalinger), med det formål at skabe en buffer til udjævning af variationer i ind- og udbetalinger over tid.

I Norge finansieres de sociale udgifter, inkl. tillægspensioner, løbende over de offentlige budgetter, og udgifterne er derfor ikke medtaget i Tabel 9.11. Folketrygdefonden, der er en uafhængig, offentlig fond, medvirker ikke direkte ved finansieringen af folketrygdens løbende driftsudgifter.

Tabel 9.11 Størrelsen af fonde til pensionsformål per december 2008. Mia. KR/EUR

	Grundpension/ Garanteret mindstepension	Tillægspension/ arbejdspension	Supplerende pension
<i>Danmark¹⁾</i>		611	439
<i>Finland</i>	0,2	122	11
<i>Island (2008)</i>	.	1.598	.
<i>Sverige²⁾</i>		849	

1 Tillægspension omfatter ATP og den særlige pensionsopsparing, men er ekskl. lønmodtagernes dyrtidsfond.

2 Omfatter kun AP-fondene.

Skatteregler og beskatningens indflydelse på de sociale udgifter

Sociale kontantydelse kan enten være skattefrie eller skattepligtige. I alle landene er det af stor betydning, om ydelserne er skattefrie eller skattepligtige, da beskatningsgraden er relativt høj. De beskattede kontantydelsers andel af samtlige kontantydelse er i de senere år vokset i alle fem lande. Der er dog væsentlige forskelle mellem landene. De største skattefrie kontantydelse gives til familier og børn. Andre sociale ydelser (socialhjælpen) er skattepligtige i Danmark og Island, men beskattes ikke i de øvrige nordiske lande. Boligydelser er i følge ESSPROS-klassifikationen serviceydelse.

For at vurdere betydningen af disse forskelle har både OECD og EURO-STAT udviklet forskellige metoder til at opgøre de sociale udgifter netto.

OECD har allerede offentliggjort estimater for flere OECD lande (2006).

I OECD's beregninger af de sociale udgifter netto er både de direkte og indirekte skatter fratrukket de sociale udgifter. Tilsvarende er beregnede værdier af skattefradrag af sociale årsager lagt til. For at undgå dobbeltberegninger er de skattelettelse der gives ved en lavere beskatning, og derved allerede er indregnet, ikke medtaget.

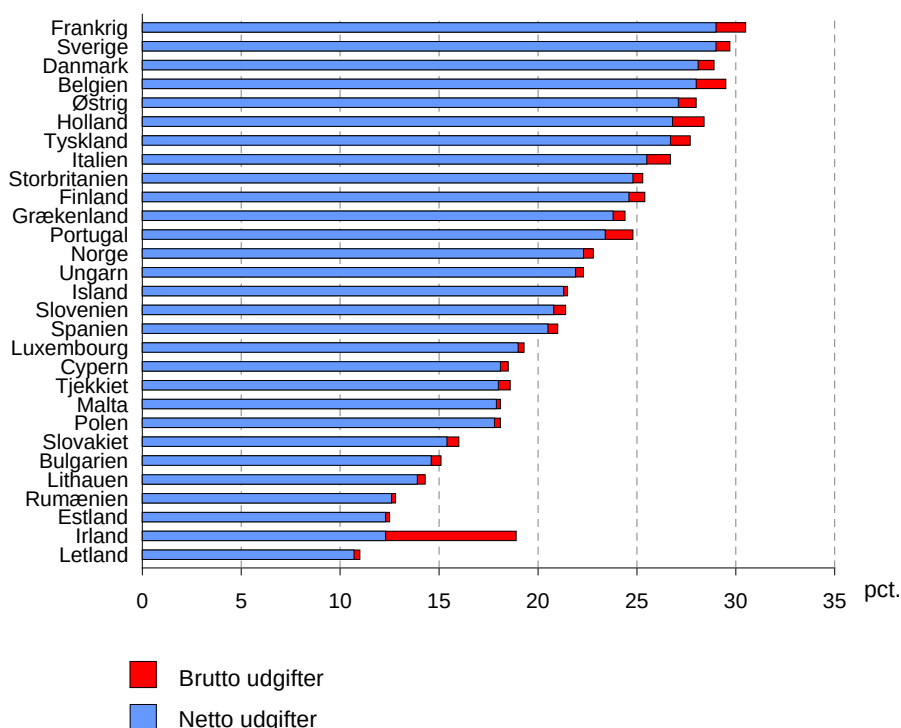
Der tilbagesår adskillige metodiske og praktiske spørgsmål i forhold til beregningerne af de sociale udgifter netto.

I årets udgave af social tryghed har vi valgt at medtage EU'S beregninger for alle EU landene jfr. Figur 9.2. Disse beregninger er baseret på de sociale udgifter minus direkte skatter. Indirekte skatter indgår ikke i beregningerne.

Af figuren fremgår at det er Frankrig der har de højeste sociale udgifter, efterfulgt af Sverige og Letland har de laveste.

I alle de europæiske lande er de sociale udgifter netto mindre end i den traditionelle opgørelse af de sociale udgifter. Dog er der betydelige forskelle mellem de europæiske lande.

Figur 9.2 De sociale udgifter netto 2007 i pct. af BNP EU 27

Kilde: Eurostat

I Tabel 9.12 er medtaget beskatningsprocenterne inklusiv de sociale afgifter, for en enlig uden børn med en gennemsnitlig lønarbejders løn (AW100). Oplysningerne er hentet fra typetilfælde 0 og 0.1 til 0.6 (se bilag 1).

Når det gælder fødselsdagpengene drejer oplysningerne sig om en enlig uden andre børn end den nyfødte.

Tabellen illustrerer de forskelle der er mellem landene i beskatning både af løn og sociale ydelser. Island der generelt set har den laveste beskatning på lønindkomster, har stort set ingen skat på sociale ydelser. Tilsvarende findes der også i de øvrige lande en betydeligt lavere beskatning på flere af ydelser-

ne, og især pensionerne. Tabellen giver ikke en uddybende forklaring på beskatningens betydning for de sociale ydelser, men er med til at illustrere effekten deraf.

Størstedelen af de sociale kontantydelse er skattepligtige i de nordiske lande.

I flere af de øvrige OECD lande bliver en væsentlig del af kontantydelse ikke beskattet, eller der findes lempelige beskatningsregler for denne type af indkomster. Lavere sociale kontantydelse bliver på den måde kompenseret gennem skattesystemet.

I adskillige lande gives der også skattelettelse af sociale årsager i stedet for direkte kontantydelse. For eksempel vil skattelettelse for børn modsvare børnetilskud.

I de nordiske lande er der meget få skattefradrag af sociale årsager.

I tillæg til den direkte beskatning betaler modtagerne af sociale kontantydelse også indirekte skat gennem deres forbrug, hvor er der betydelige forskelle mellem landene. Den traditionelle måde at belyse de sociale udgifter på, tager ikke hensyn til disse forskelle i beskatningen.

Tabel 9.12 Skatteprocent og sociale afgifter af løn og sociale ydelser, pr. måned, for en enlig AW uden børn 2008

	Danmark Færøerne		Finland	Island	Norge	Sverige
	DKK	DKK	EUR	ISK	NOK	SEK
Løn brutto	30.509	24,187	3.169	350.784	38.149	30.342
Løn netto	18.366	14.191	2.237	253.058	26959	22.260
Skat af: løn i pct.	40	41	29	28	29	27
Dagpenge ved graviditet og fødsel brutto	15.528	24.187	2.189	280.627	36003	23.545
Dagpenge ved graviditet og fødsel netto	10.153	14.191	1.631	206.586	27243	16.252
Skat af dagpenge ved graviditet og fødsel i pct.	35	41	25	26	24	31
Dagpenge ved arbejdsløshed brutto	15.528	19.349	1.485	199.667	22.466	14.563
Dagpenge ved arbejdsløshed netto	10.153	11.971	1.159	190.946	17.017	10.604
Skat af dagpenge ved arbejdsløshed i pct.	32	38	22	4	24	27
Dagpenge ved sygdom brutto	15.528	16.969	1.963	.	36.003	20.700
Dagpenge ved sygdom netto	10.592	10.682	1.491	.	25.708	14.401
Skat af dagpenge ved sygdom i pct.	35	37	24	.	29	30
Alderspension brutto	16.463	10.328	1.735	196.439	20.113	17.378
Alderspension netto	11.561	9.240	1.390	188.530	16.785	12.538
Skat af alderspension i pct.	30	11	20	4	17	28
Førtidspension brutto	15.614	14.499	1.668	.	19.574	20.973
Førtidspension netto	10.861	11.191	1.345	.	16.543	14.879
Skat af førtidspension i pct.	30	23	19	.	15	29
Sociale ydelser, ikke-forsikrede brutto	9.977	.	855	133.567	5.105	8.058
Sociale ydelser, ikke-forsikrede netto	7.715	.	855	133.567	5.105	8.058
Skat af sociale ydelser til ikke-forsikrede i pct.	23	.	-	-	-	-

DE SOCIALE UDGIFTER

Tabel 9.13 Beskatning af kontantydelse 2008

	Sociale udgifter, mio. KR/EUR	Heraf kon- tantydelse, mio. KR/EUR	Skattefrie kontant- ydelse i pct. af alle kon- tantydelse	Skattepligtige kontant- ydelse i pct. af alle kon- tantydelse
	1.	2.	3.	4.
<i>Danmark</i>				
I. Familier og børn	66.168	26.144	63	37
II. Arbejdsløshed	24.335	22.966	8	92
III. Sygdom	116.933	18.430	1	99
IV. Ældre	192.677	161.405	1	99
V. Funktionshæmmede	76.301	51.913	5	95
VI. Efterlevende	130	1	-	100
VII. Boligydelser	12.307	-	-	-
VIII. Andre sociale ydelser	13.174	9.149	10	90
IX. Bogførte udgifter til administration	13.911	-	-	-
I alt I.-IX.	515.935	290.008	8	92
<i>Finland</i>				
I. Familier og børn	5.414	2.753	55	45
II. Arbejdsløshed	3.346	2.916	-	100
III. Sygdom	12.654	2.117	-	100
IV. Ældre	16.301	14.414	-	100
V. Funktionshæmmede	5.944	4.170	10	90
VI. Efterlevende	1.591	1.587	2	98
VII. Boligydelser	778			
VIII. Andre sociale ydelser	1.054	575	94	6
IX. Bogførte udgifter til administration	1.485			
I alt I.-IX.	48.569	28.534	9	91
<i>Island</i>				
I. Familier og børn	43.302	21.370	46	54
II. Arbejdsløshed	5.436	4.817	4	96
III. Sygdom	130.589	23.065	-	100
IV. Ældre	71.957	65.312	-	100
V. Funktionshæmmede	45.094	33.820	7	93
VI. Efterlevende	7.485	7.485	3	97
VII. Boligydelser	10.044	10.044	78	22
VIII. Andre sociale ydelser	8.335	4.019	-	100
IX. Bogførte udgifter til administration	3.363	-		
I alt I.-IX.	325.606	169.933	12	88

... fortsættes

Tabel 9.13 fortsat

	Sociale udgifter, mio. KR/EUR	Heraf kon- tantlydelser, mio. KR/EUR	Skattefrie kontant- ydelse i pct. af alle kon- tantlydelser	Skattepligtige kontant- ydelse i pct. af alle kon- tantlydelser
	1.	2.	3.	4.
<i>Norge</i>				
I. Familier og børn	69.248	31.879	63	37
II. Arbejdsløshed	10.393	5.646	-	100
III. Sygdom	180.649	59.840	-	100
IV. Ældre	168.757	123.847	-	100
V. Funktionshæmmede	96.844	83.210	4	96
VI. Efterlevende	6.551	6.420	-	100
VII. Boligydelse	3.408			
VIII. Andre sociale ydelser	15.924	6.076	75	25
IX. Bogførte udgifter til administration	11.468			
Renter	1.483			
I alt I.-IX.	564.725	316.918	9	91
<i>Sverige</i>				
I. Familier og børn	95.743	47.850	53	47
II. Arbejdsløshed	27.452	21.771	-	100
III. Sygdom	240.769	40.666	-	100
IV. Ældre	368.534	290.890	-	100
V. Funktionshæmmede	139.508	74.791	2	98
VI. Efterlevende	17.968	17.968	-	100
VII. Boligydelse	14.695	-		
VIII. Andre sociale ydelser	19.590	10.245	100	-
IX. Bogførte udgifter til administration	19.043	-		
I alt I.-IX.	943.302	504.181	7	93

Tabel 9.14 Skattefrie og skattepligtige kontantydelse i alt samt i forhold til BNP 2000-2008

	Skattefrie kontantydelse			Skattepligtige kontantydelse		
	I alt, mio. KR/EUR	I pct. af BNP	I pct. af samtlige kontant- ydelse	I alt, mio. KR/EUR	I pct. af BNP	I pct. af samtlige kontant- ydelse
<i>2000</i>						
Danmark	23.737	2	11	199.950	15	89
Finland	2.601	2	12	18.599	14	88
Island	5.672	1	9	57.501	9	91
Norge	23.736	2	12	178.615	13	88
Sverige	32.695	2	8	352.586	16	92
<i>2005</i>						
Danmark	25.970	2	9	250.079	16	91
Finland	2.730	2	11	23.001	15	89
Island	8.719	1	8	99.440	10	92
Norge	26.444	1	10	243.125	13	90
Sverige	34.379	1	7	455.309	17	93
<i>2008</i>						
Danmark	23.003	..	8	267.005	..	92
Finland	2.563	1	9	25.971	14	91
Island	20.426	1	12	149.506	10	88
Norge ¹⁾	27.942	1	9	288.976	11	91
Sverige	37.364	1	7	466.817	15	93

1 Tal frem til 2001 kan ikke sammenlignes med tal for 2008.

Bilag 1

Metode

Denne rapport følger ESSPROS¹-nomenklaturen i sin opbygning, afgrænsning og definitioner. Den overordnede afgrænsning i *Social tryghed i de nordiske lande* har dog tidligere været næsten identisk med den afgrænsning, EUROSTAT anvender.

Afgrænsning

Både i de tidligere udgaver af Social tryghed i de nordiske lande og i ESSPROS bygger statistikken på, at den primært skal omfatte samtlige offentlige indkomstoverførsler og serviceforanstaltninger, som har til formål at sikre borgerne i visse, nærmere bestemte situationer og mod følgerne af visse typer sociale begivenheder. Endvidere indgår også ordninger, som er obligatoriske for større grupper som følge af kollektive aftaler eller overenskomster.

Statistikken vedrører de løbende driftsudgifter. Som hovedregel medtages investeringsudgifter og skattelettelser ikke.

Finansiering

Indtægter eller bidrag til finansiering af de sociale udgifter er fordelt på midler, der stammer fra det offentlige, fra arbejdsgivere og fra forsikrede personer eller husstande. Indtægterne anvendes til løbende udbetalinger i årets løb, men i visse tilfælde også til opbygning af fonde, som skal bidrage til at sikre fremtidige udbetalinger. Efter behov og regler dækker fondsmidler også løbende udbetalinger.

¹ ESSPROS = European System of Integrated Social PROtection Statistics.

Afkast fra fonde i form af rente- og formueindtægter forekommer først og fremmest på pensionsområdet. Når der sker overførsler til fonde, og når fondsmidler er medgået til finansiering af de løbende sociale udgifter, angives disse med nettobeløb i udgiftsstatistikken.

Ydelser fra det offentlige som kun er beregnet til egne ansatte betragtes som ydelser fra arbejdsgiver. Visse ydelser fra arbejdsgivere til egne ansatte, fx dagpenge i en vis del af sygeperioden, betragtes som værende finansieret af arbejdsgiver, selvom ydelserne i andre forbindelser betragtes som en del af de ansattes løn.

Borgernes egenbetaling (brugerbetaling) for sociale ydelser er ikke medregnet i tabellerne over de sociale udgifter. Afkast af fast ejendom indgår som en del af finansieringen efter ESSPROS' opgørelsesmetode.

Specifikationer

Specifikationer af de enkelte udgiftsposter kan hentes [her](#).

Administrationsudgifter

Administrationsudgifterne er i denne rapport anført i én samlet post. I princippet er det kun udgifter til den direkte administration af de sociale udgifter som medtages. Det er dog ikke i alle tilfælde muligt at udskille administrationsudgifterne fra de øvrige løn- og driftsudgifter.

Fastprisberegninger

Ved omregning til faste priser er der anvendt konsumprisindekset, som hentes fra Nordisk Statistisk Årsbog.

Typetilfælde og indkomstfordeling

Til at forestå beregningerne for typetilfældene og indkomstfordelingen er der nedsat en særlig arbejdsgruppe, som har ansvaret for dette.

Arbejdsgruppen her i øjeblikket følgende sammensætning: Danmark, Hanne Rasmussen Pensionsstyrelsen og Arne Madsen Socialministeriet; Færøerne Michael Feldballe, Socialministeriet; Finland, ... Social-och

Hälsovårdsministeriet; Island, Kristinn Karlsson, Hagstofa Island; Norge Tonje Ek Brunvoll, Arbeids- og velferdsetaten og Sverige Bengt Eklind, Socialdepartementet, formand og Annica Wallrå SCB

De typetilfældeberegninger, som ligger til grund for tabeller og figurer om kompensation ved indkomstbortfald, er blevet revideret 2008 for hvad angår antallet af familietyper. Til gengæld er beregningsgrundlaget i forhold til revisionen i 1998 uændret.

Der er således ved beregningerne af den disponible indkomst medtaget både boligstøtte og betaling for dagpasning af børn. Da størrelsen af såvel boligstøtte som daginstitutionsbetaling er afhængig af indkomsten, spiller dette en væsentlig rolle for kompensationen i forbindelse med de sociale be-
givenheder, som indgår i typetilfældeberegningerne.

Typetilfældet vedrørende socialhjælp opgøres den disponible indkomst også efter huslejen er betalt.

Siden 2004 har OECD anvendt lønnen for en AW (gennemsnitlig lønarbejder) idet udviklingen i de fleste OECD-lande har gjort, at lønnen til en APW (gennemsnitlig produktiv lønarbejder) ikke er det bedste grundlag for at foretage sammenlignelige studier.

For de nordiske lande har det betydet, at det lønniveau, man sammenligner med, er mindre i Danmark og Island, men er højere i Finland, Norge og Sverige.

Samlet set er der anvendt følgende:

		APW 2004	AW 2004	Ændring i pct.
Danmark	DKK	327.192	316.500	-3,3
Finland	EURO	29.449	31.539	7,1
Island	ISK	2.859.073	2.770.000	-3,1
Norge	NOK	317.101	366.161	15,5
Sverige	SEK	244.454	293.700	20,1

Ved at sammenligne med et mindre lønniveau vil det alt andet lige give en højere kompensation og et højere løn niveau vil give en lavere kompensation. På NOSOSKO's hjemmeside findes der for 2004 kompensationsberegninger for 2004 både for AW og APW. Selvom der er sket betydelige ændringer fra APW til AW har vi dog valgt samme indkomstniveauer for typetilfældeberegningerne www.nom-nos.dk.

Dette er dog ændret ved revisionen af typetilfældene i 2008. Ligeledes er det et ønske, at beregningerne skal ske på et så aktuelt regel- og lovgrundlag som mulig, hvorfor der er valgt de regelsæt, der var gældende i 2009.

METODE

OECD's AW'er findes kun for 2008 hvorfor landene har opdateret OECD's 2008 AW'er til 2009 priser ved at anvende de nationale lønindekser. jf. følgende oversigt:

Konstruktion af AW for 2009

		AW 2008	Lønindeks 2009	AW 2009
Danmark	DKK	359.300	1.042	374.391
Færøerne	DKK	293.550	0,98873	290.241
Finland	EURO	36.579	1,05556	38.025
Island	ISK	4.097.286	2,73640	4.209.404
Norge	NOK	422.500	1,040	457.784
Sverige	SEK	352.470	1,033	364.102

Der er anvendt følgende familietyper og indkomstniveauer:

Enlig med 1 barn: AW 67 pct., 100 pct. (I; II;)

Enlig uden børn: AW 67 pct., 100 pct., og 150 pct. (I; II; III; IV)

Par med 2 børn: AW 67/100 pct. og 100/100 pct. (I; II;)

Par uden børn: AW 67/100 pct. og 100/100 pct. (I; II;)

Pensionister: For pensionister er der desuden medtaget et "typetilfælde" for AW 0 pct. for en enlig pensionist.

Om de enkelte typetilfælde er der følgende at bemærke:

Typetilfælde 0

Indkomst og skat i typetilfælde for AW 2009

Arbejdsgiverens omkostninger

For bedre at kunne belyse den samlede beskatning i de nordiske lande i form af såvel indkomstskat som sociale bidrag er arbejdsgiverens omkostninger, dvs. bruttolønnen plus arbejdsgiverens lovpligtige sociale bidrag, medtaget. (Det er forudsat at personen arbejder i den private sektor). Der er derfor udarbejdet to opgørelser over nettoindkomsten (dvs. bruttolønnen minus indkomstskat og lønmodtagerens sociale bidrag) i forhold til "bruttoindkomst": Dels nettoindkomst i forhold til arbejdsgiverens omkostninger, dels

nettoløn i forhold til selve bruttolønnen. Arbejdsgiverbidraget for Norge svarer til det, der betales i Oslo.

Som et supplement er nettoindkomsten efter husleje betaling også medtaget for at kunne beregne typetilfælde for socialhjælp.

For Danmarks vedkommende kan arbejdsgivernes lovpligtige sociale bidrag ikke beregnes. Det skønnes dog, at de for en lønmodtager med en løn svarende til AW udgør i størrelsesordenen 1½ pct. af lønnen. Dette skøn er alene anvendt i typetilfælde 0 for enlige med en løn svarende til AW. I beregningen af de laveste AW værdier er socialhjælp ikke indregnet, selvom de pågældende, med en sådan indkomst ville være berettiget dertil.

Skattebetaling

Der er anvendt gennemsnitlige skatteprocenter på landsplan, dvs. de gennemsnitlige kommunale skatteprocenter, inkl. de gennemsnitlige kirkeskatteprocenter.

Bruttoindkomsten

Bruttoindkomsten er den rene lønindkomst og inkluderer fx ikke børnetilskud og boligstøtte.

Disponibel indkomst

Den disponible indkomst beregnes som bruttoindkomst plus børnetilskud og boligstøtte, fratrullet indkomstskat, sociale bidrag for lønmodtagerne og betaling for daginstitution. Lønmodtagernes sociale bidrag omfatter for Danmarks, Finlands og Sveriges vedkommende også bidrag til den frivillige arbejdsløshedsforsikring i form af kontingent til arbejdsløshedskassen. Derimod er der ikke medtaget fagforeningskontingenter i beregningerne.

De disponible indkomster er beregnet på årsbasis, både for lønmodtagere i beskæftigelse og i forbindelse med modtagelse af forskellige sociale ydelser. Beregningsmæssigt er det således forudsat, at de pågældende personer modtager de sociale ydelser hele året, selv om dette i nogle tilfælde, som ved fx fødselsdagpenge, ikke er muligt. De angivne indkomster pr. måned er disse årsbeløb divideret med 12.

Kompensationsgraderne i forbindelse med de sociale begivenheder udregnes som den disponible indkomst i forbindelse med modtagelse af den sociale ydelse udtrykt i pct. af den disponible indkomst ved beskæftigelse.

Børnenes alder og benyttelse af daginstitution

Børnetilskuddets størrelse og betaling for daginstitution er beregnet ud fra følgende familietyper:

- Enlig med et 0-årigt barn, dvs. en nyfødt i typetilfælde I.
- Enlig med 1 barn: Barnet er 5 år, dvs. et førskolebarn som er i daginstitution.
- Par med 2 børn: ét barn på 5 år og ét barn på 8 år, dvs. ét førskolebarn som er i daginstitution og ét barn der går i skole, men som stadig har behov for pasning efter skoletid.

Betaling for daginstitution er så vidt muligt beregnet på grundlag af gennemsnitlige takster og betalingsregler på landsplan. I Norge er benyttet satserne i Oslo og i Island satserne i Reykjavik. For Finlands vedkommende er det forudsat at også andre børn i førskolealderen kun anvender deltidspasning.

I alle typetilfældene er det forudsat, at børnene er i daginstitution. Det gælder dog ikke den nyfødte i typetilfælde I. Også i typetilfælde II er der regnet med, at børnene er i daginstitution.

Med hensyn til børnetilskud er der ud over selve børnetilskuddene til enlige og parfamilier med børn også medregnet børnebidrag til enlige med børn svarende til størrelsen af de bidrag, som det offentlige udbetaler forskudsvis, jf. Kapitel 3.

Boligudgifter og boligstøtte

Det er forudsat, at familierne i alle tilfælde bor i en lejet bolig. Størrelsen af boligudgiften/huslejen afhænger kun af familietyper, men er uafhængig af indkomstens størrelse. Boligudgiften omfatter selve huslejen og ved beregningen af typetilfælde om socialhjælp udgifter til varme.

Det har ikke været muligt at fastsætte størrelsen af huslejen for de enkelte familietyper på en ensartet måde for alle landene. I nogle lande er huslejen fastsat på grundlag af skøn over størrelsen af udgifterne til lejeboliger for den enkelte familietype og opgørelser af den gennemsnitlige husleje pr. kvadratmeter på landsplan, mens den i andre lande er baseret på surveydata over huslejer for forskellige familietyper inden for bestemte kommunegrupper.

Med undtagelse af typetilfælde, om socialhjælp er huslejen for de enkelte familietyper er alene anvendt til at beregne størrelsen af en eventuel boligstøtte, mens selve huslejen ikke er medtaget ved beregningen af den disponible indkomst, med undtagelse af typetilfælde 0 (som et supplement) og typetilfælde om socialhjælp. For Islands og Norges vedkommende indgår

der ikke beregninger over boligstøtten. Det skyldes dels at boligstøtten har et beskedent omfang, dels at den hovedsagelig bliver fastsat skønsmæssigt på grundlag af en behovsvurdering af den enkelte familie.

Typetilfælde I

Erstatningsniveau i typetilfælde i forbindelse med fødsel 2009

Der er anvendt følgende familietyper:

- Enlig på dagpenge med et nyfødt barn, set i relation til en enlig uden børn i arbejde (AW 67; 100 og 150).
- Par med 2 børn (5 og 8 år) ud over den nyfødte, hvor den person der har den **laveste** indkomst er på dagpenge, set i relation til et par med 2 børn (5 og 8 år), hvor de voksne begge er i arbejde (AW 67/100 og AW 100/100).
- Par med et nyfødt barn, hvor den person, der har den **laveste** indkomst er på dagpenge, set i relation til et par uden børn, hvor de voksne begge er i arbejde (AW 67/100 og AW 100/100).

Typetilfælde II

Erstatningsniveau i typetilfælde i forbindelse med arbejdsløshed for forsikrede 2009

Der er medtaget beregninger over erstatningsniveauet for alle 4 familietyper, dvs. en enlig, der modtager arbejdsløshedsdagpenge med 1 barn (AW 67; 100); en enlig uden børn der modtager arbejdsløshedsdagpenge (AW 67; 100; 150); et par med 2 børn, hvor den person der har den laveste indkomst er på arbejdsløshedsdagpenge (AW 67/100 og 100/100); samt et par uden børn, hvor den person der har den laveste indkomst er på arbejdsløshedsdagpenge (AW 67/100 og 100/100).

Typetilfælde III

Erstatningsniveau i typetilfælde i forbindelse med arbejdsløshed for ikke-forsikrede 2009

Der er medtaget beregninger af erstatningsniveauet for en enlig. Det forudsættes den voksne at være fyldt 30 år.

Typetilfælde IV

Erstatningsniveau i typetilfælde i forbindelse med sygdom 2009

Der er medtaget beregninger over erstatningsniveauet for enlig der modtager sygedagpenge set i forhold til en tidligere indkomst for en AW 67; 100 og 150.

Typetilfælde V

Erstatningsniveau i typetilfælde i forbindelse med alderspension 2009

AW 0; 67 og 100 pct.

Beregningen er foretaget for en AW 0 der aldrig har været ude på arbejdsmarkedet, og for en AW 67 pct. og AW 100 pct. der har været på arbejdsmarkedet i 40 år. Alle beregninger er foretaget for en enlig.

Typetilfælde VI

Erstatningsniveau i typetilfælde i forbindelse med førtidspension 2009

AW 0; 67 og 100 pct.

Beregningen er foretaget for en AW 0 der aldrig har været ude på arbejdsmarkedet, og for en AW 67 pct. og AW 100 pct. der har været på arbejdsmarkedet. Alle beregninger er foretaget for en enlig
Pensionsalderen er 50 år og har været i arbejde i mindst 25 år.

Typetilfælde VII

Erstatningsniveau i typetilfælde når der modtages socialhjælp 2009

Der er medtaget et typetilfælde for Socialhjælp for A. En enlig med et barn; B. En enlig uden børn; C. Par med 2 børn og D. Par uden børn. For familier er det forudsat at begge hverken modtager løn fra erhvervsarbejde, andre indkomsterstattende ydelser.

Beregninger over indkomstfordelingen

Beregningsgrundlaget for tabellerne om indkomstfordeling og fattigdom er følgende:

EU-SILCs definitioner:

Det første EU-SILC spørgeskema kom i 2004 med indkomstdata for 2003 og der er nu tilgængelige data for 2004-2006 for indkomstårene 2003 til 2005.

Der indsamles data i spørgeskemaerne for personer 16 år og ældre der lever i private husholdninger

Den relative fattigdom er defineret som den procentandel af befolkningen med en ækvivalent disponibel indkomst under fattigdomsgrænsen, hvor denne er sat til 60 procent af den ækvivalente disponible indkomst.

For hver person er den ækvivalente disponible indkomst defineret som hans/hendes husholdnings disponible indkomst divideret med husholdningens størrelse.

Husstandens samlede disponible indkomst er udregnet ved at sammenlægge al personlig indkomst fra husstandens medlemmer plus anden indkomst på husstandsniveau, der er korrigeret med en faktor der kompensere for de der ikke svare på spørgeskemaet.

Der anvendes den såkaldte modificerede OECD skala hvor et barn defineres til at være 0-13 år og voksne 14+ år. Den første voksne tæller 1 mens andre voksne tæller 0,5 og børn 0,3.

Den disponible indkomst er husstandens samlede indkomst efter beskatning inklusiv sociale overførselsindkomster og ifølge EUROSTATS definitioner er kapitalafkast ikke inkluderet i den disponible indkomst.

Andre indkomster så som renter, dividender og afkast fra investeringer er inklusiv. Sociale indkomstoverførsler dækker førtids-, alders- og efterlevende pension og andre familieydelser, børnefamilieydelser, dagpenge ved graviditet og fødsel, bidragsforskud, boligydelse og andre sociale ydelser. Beregnede renteindtægter på boliger er først medtaget fra 2007 for indkomståret 2006, for Danmarks vedkommende var de dog allerede medtaget tidligere.

Husstande

En husstand består af personer som lever sammen og er fælles om husstandsøkonomien. EU-SILC medtager ikke personer der bor på institutioner/plejehjem, fængsler m.v. En husstand kan også bestå af andre familiety-

per (for eksempel et par uden børn og bedsteforældre eller et par med børn + bedsteforældre).

Enlige

Enlige husstande består af en voksen (over 17 år) samt evt. børn som bor på samme adresse uanset barnets alder.

Samboende

Samboende består af 2 voksne (over 17 år) og evt. børn som bor på samme adresse, uanset barnets alder. Husstande med mere end 2 voksne er også medtaget i denne gruppe.

Børn

Aldersgrænsen for børn er fastsat til 17 år (0-17). Denne definition adskiller sig fra den modificerede OECD ækvivalensskala (se ovenfor).

Husstande fordelt på alder

I de tabeller og figurer hvor husstande er fordelt efter alder, er det alderen på hovedpersonen i familien, som tælles. Hovedpersonen defineres som den person i husstanden som har den højeste indkomst.

Købekraftspariteter

Købekraftspariteter (KKP) defineres som den valutaomregningsfaktor, der svarer til købekraften i de enkelte valutaer. Det betyder, at et vist beløb, når det omregnes fra forskellige valutaer ved hjælp af KKP-faktorer, vil kunne købe den samme mængde ("kurv") varer og tjenesteydelser i alle landene.

KKP-beregningerne er dels anvendt ved sammenligning af de sociale udgifter og dels ved sammenligninger af kompensationsniveauerne for forskellige sociale begivenheder.

Ændring fra skiftet af KKP for EU(25) og EU(27) 2005

	KKP (EU25)	KKP (EU27)
Danmark	10,48	10,46
Færøerne	10,48	10,46
Finland	1,21	1,24
Island	116,09	119,95
Norge	11,31	11,27
Sverige	11,05	11,05

KKP-beregningerne i denne publikation er i KKP-Euro (EU 27=1) for det private konsum. Der er anvendt 2008-estimer. Estimerne for de enkelte lande er følgende: Danmark 10,52; Finland 1,24; Island 149,43; Norge 11,42 og Sverige 11,01.

Mulighederne for at sammenligne Norden med andre

I indledningen til de enkelte kapitler er der en tabel over de sociale udgifter på de respektive områder, set i relation til BNP.

Når man sammenligner de sociale udgifter i Norden med andre EU-lande skal man være klar over, at de sociale kontantydelse er for det meste skattepligtige i de nordiske lande, mens en del af disse ydelser i de øvrige EU-lande er skattefrie. Desuden findes der i flere lande skattelettelse (fradrag) for børnefamilier, men disse beløb medregnes ikke som sociale udgifter.

Det skal desuden bemærkes at grænserne mellem social- og uddannelses-sektoren varierer mellem landene. Således er der en meget tidligere skolestart i flere europæiske lande, hvorfor udgifterne til pasning af førskolebørn er vanskeligt at sammenligne.

OECD og EUROSTAT arbejder på at få udviklet modeller til beregning af de sociale netto udgifter (efter skat), jf. Figur 9.2.

Det skal bemærkes at OECD's opgørelser over udgifter til sundhedsvæsenet afviger væsentligt fra de opgørelser som findes i ESSPROS systemet og i denne publikation. Mens der i ESSPROS gøres bestræbelser på at få så nøjagtige oplysninger om udgifterne til den sociale service til ældre og handicappede som muligt, er størsteparten af dette i OECD's opgørelser i *A System of Health Accounts* medregnet som sundhedsudgifter. Dertil kommer at udgifterne i ESSPROS opgøres netto, mens OECD's opgørelser er bruttoudgifter (det vil sige inkl. investeringer, egenbetaling m.v.).

Øvrigt

Norge og Island er fra og med henholdsvis 2002 og 2007 gået over til at anvende nationalregnskabet som grundlag for beregningerne af de sociale udgifter. Dette har medført, at de sociale udgifter fra 2001/2006 og tidligere ikke er helt sammenlignelige med tallene for 2002 /2007og fremad. I 2004 udgaven var der en nærmere beskrivelse af dette.

Bilag 2

Grundlaget for reguleringen af de sociale ydelser

DANMARK: Alle overførselsindkomster og visse andre satser reguleres årligt pr. 1. januar med en satsreguleringsprocent, som afspejler årslønsudviklingen på arbejdsmarkedet, dog med en reduktion hvis lønudviklingen overstiger 2 pct. Den årlige regulering med satsreguleringsprocenten omfatter således satserne for bl.a. sociale pensioner, syge-, barsels- og arbejdsløshedsdagpenge, efterløn, kontanthjælp, revalidering, børnefamilieydelse og børnetilskud og boligydelse. De forskellige beløb, der indgår i grundlaget for beregningerne af de forskellige ydelser og støtte reguleres ligeledes med satsreguleringsprocenten. Boligsikring reguleres fra 2004 med stigningen i forbrugerprisindekset.

Arbejdsløshedsdagpengenes maksimale beløb reguleres med satsreguleringsprocenten. For personer, der får individuelle dagpenge under maksimumsbeløbet, reguleres beregningsgrundlaget for de individuelle dagpenge (dvs. den tidligere løn) med satsreguleringsprocenten. Dagpengene udgør herefter 90 pct. af det nye beregningsgrundlag. Modtagere af individuelle dagpenge under maksimumsbeløbet får således også reguleret deres ydelse pr. 1. januar.

Syge- og barselsdagpengenes maksimale beløb bliver ligeledes reguleret med satsreguleringsprocenten. For personer, der får mindre end det maksimale beløb og hvor dagpengene således udgør 100 pct. af deres tidligere løn, sker der en regulering af dagpengene, i det omfang lønnen hos de pågældendes arbejdsgivere reguleres typisk i henhold til overenskomsten.

Reguleringen er fastsat dels i en lov om en satsreguleringsprocent dels i de enkelte love om de forskellige kontantydelse m.v. Reguleringsprocenten beregnes på grundlag af ændringen i årslønnen for arbejdere og funktionærer i året to år forud for det år, reguleringsprocenten vedrører, set i forhold til året tre år forud. Reguleringsprocenten for 2009 er således fastsat på grundlag af ændringen i årslønnen fra 2006 til 2007. Såfremt ændringen i årslønnen er højere end 2,3 pct., reduceres satsreguleringsprocenten med 0,3 pct.

Hvis ændringen i årslønnen er højere end 2 pct. men mindre end 2,3 pct., reduceres satsreguleringsprocenten med den del, der ligger ud over 2 pct. (dvs. med mellem 0 og 0,3 pct.). Et beløb svarende til reduktionen overføres til satsreguleringspuljen, som anvendes til foranstaltninger på social-, sundheds- og arbejdsmarkedsområderne med henblik på at forbedre vilkårene for modtagere af overførselsindkomster og svage grupper.

FÆRØERNE: Reguleringen af de sociale ydelser har baggrund i en særskilt lov, som fastsætter den årlige regulering til 3 pct. Loven omfatter pensioner, pensionstillæg, særlige tillæg til pensionister og børnebidrag. Undtaget er dog alderspensionens grundbeløb, som ikke reguleres. Enkelte forsorgsydelser reguleres afledt af dette, da ydelsesniveauet svarer til hel- eller delvis alderspension.

Arbejdsløshedsdagpenge, sygedagpenge, dagpenge ved graviditet m.v. reguleres i forhold til lønudviklingen på det private arbejdsmarked.

FINLAND: De sociale ydelser reguleres på følgende måde:

Arbejdsløshedsdagpenge, socialhjælp og grund/mindstepensionen reguleres en gang årligt efter det forrige års konsumprisindex.

Arbejdspensionen forhøjes årligt hvor for 20 pct. vedkommende er sat i forhold til lønudviklingen og for 80 pct. vedkommende i forhold til konsumpriserne.

Sygedagpenge og forældredagpenge reguleres ikke ved årsskiftet for de der allerede modtager ydelser (hvis man eksempelvis bliver syg i december er udbetalingen uændret i januar).

Derimod forhøjes indkomstgrænserne årligt i forhold til APL-indexet med 50 pct. i forhold til lønudviklingen i det foregående år og for 50 pct. vedkommende i forhold til det forrige års konsumprisindex.

Børnetilskuddet reguleres efter beslutning i parlamentet.

ISLAND: Alle sociale ydelser reguleres årligt pr 1. januar i forhold til løn- og prisudviklingen i reguleringsprocenten. De ydelser der er omfattet er grundpensionen til alders og førtidspensionister, arbejdsløshedsdagpenge, de offentlige sygedagpenge og fødselsdagpenge for de personer der er udenfor erhverv. Desuden reguleres indkomstgrænsen for grund- og førtidspensionen i forhold til lønudviklingen fra 1. september hvert år.

Arbejdspensionen bliver reguleret efter konsumprisindekset.

NORGE: Alderspensionen og førtidspensionen fra folketrygden beregnes med udgangspunkt i folketrygdens grundbeløb. Grundbeløbet reguleres af

Stortinget (parlamentet) efter drøftelser mellem regeringen og pensionisternes organisationer. Normalt sker reguleringen per 1. maj. Formålet med reguleringen af grundbeløbet er at give pensionister med pension fra folketrygden en indtægtsudvikling på størrelse med udviklingen for erhvervsaktive.

Udbetaling af sygedagpenge reguleres ikke i løbet af sygdomsperioden. Sygedagpengene reguleres dermed ikke hvis der sker ændringer i den sygemeldtes lønniveau eller grundbeløb i sygedagpengeperioden.

Indtægtsgrundlaget for fastsættelse af dagpenge ved arbejdsløshed fastsættes for hele perioden ved overgangen til dagpenge ved arbejdsløshed og ændres ikke ved ændringer i det generelle indtægtsniveau i samfundet.

De statslige vejledende retningslinier for udmålning til støtte til livsophold (økonomisk socialhjælp) bliver vurderet og revideret årligt af departementet. Der er ingen regler for en årlig regulering af børnetilskuddet. Det er Stortinget der fastlægger de årlige satser ved de årlige budgetforhandlinger. Satsene er ikke blevet prisjusteret siden 1995. Senere satsændringer skyldtes andre forhold som sammenhængen mellem skattesystemet samt at der siden 2000 udbetales børnetilskud til barnet fylder 18 år (tidligere 16 år).

SVERIGE: De ydelser der er et supplement til arbejdsindkomster eller en forlængelse af disse (så som pensioner) er oftest automatisk reguleret i forhold til prisudviklingen. Det er prisbasisbeløbet der anvendes for reguleringen for mindstepensionen.

Niveauet på pensionerne og loftet på syge- og forældreforsikringerne (syge- og forældredagpenge) er vigtige eksempler på ydelser som reguleres på den måde.

Ydelser der er behovsprøvet reguleres ofte på en anden måde.

Når det gælder rigsnormen for Socialbidraget (socialhjælpen) bliver der af regeringen årligt taget beslutning om regulering med udgangspunkt i prisændringer og Konsumentverkets (Forbrugerstyrelsen) beregning over hvad forskellige familietyper behøver til forsørgelse. I systemet er der indarbejdet muligheder for at tage hensyn til forandrede forbrugsmønstre m.v.

Boligydelserne er fastsat i faste beløb og ydes i relation til givne indkomster. De ændres kun efter politisk beslutning. Det samme gælder bidragsforskuddet.

Børnetilskuddet er et generelt tilskud der til trods for dette ikke reguleres i forhold til prisudviklingen, men reguleres kun i forhold til en politisk beslutning.

Bilag 3

Den nordiske socialpolitik

Den nordiske velfærdsmodel

Den nordiske velfærdsmodel kan karakteriseres på følgende måde:

1. Den offentlige velfærdspolitik er omfattende. Velfærdspolitikken omfatter social sikring, social service, sundhed, uddannelse, bolig, beskæftigelse mv. med det formål at sikre de mest basale behov.
2. Statens involvering har været stærk på alle politikområder. De politiske foranstaltninger for at opnå fuld beskæftigelse har været baseret på både makroøkonomisk politik, socialpolitik og en aktiv arbejdsmarkedspolitik, hvor arbejdsmarkedets parter spiller en betydelig rolle.
3. De nordiske velfærdssystemer er baseret på en høj grad af universalisme forstået på den måde, at alle borgere har ret til basal social tryghed og service uafhængigt af deres position på arbejdsmarkedet. Universalismen har bidraget til en bred folkelig støtte til velfærdspolitikken.
4. Indkomstsikringen er baseret på to elementer: I de fleste ordninger er der en indkomstuafhængig grundsikring og en indkomstafhængig ydelse for dem, der har været på arbejdsmarkedet. Sammenlignet med andre industrialiserede lande spiller de offentlige indkomstoverførsler en betydelig rolle, hvorfor de sociale udgifters andel af BNP har været høj. Offentlig finansiering af overførselsindkomster har været betydelig og skatteniveauet har derfor været højt.
5. De nordiske lande kan endvidere karakteriseres som servicestater, hvor betydning af det lokale demokrati er stor. Social- og sundhedsservicen er finansieret gennem skatter uden høj brugerbetaling, hvor målsætninger er at alle borgere får opfyldt deres behov. Servicen bliver ydet af de lokale og regionale myndigheder (kommuner og regioner/amter) og bliver for det meste også produceret af disse.

6. Indkomstfordelingen er relativt lige. Både i form af lønspredning og disponible indkomster har de nordiske lande en lav indkomstulighed sammenlignet med andre lande. Der er ingen dybe kløfter mellem forskellige indkomstgrupper og som følge heraf har fattigdom og forskelle i levestandard været relativt begrænset.
7. Ligestilling mellem kønnene er et grundlæggende princip i de nordiske velfærdsstater. I de nordiske lande har kvinder en høj beskæftigelsesfrekvens og i de fleste familier er der to forsørgere. Socialpolitiske foranstaltninger er baseret på individuelle rettigheder, således at kvinder ikke er økonomisk afhængige af deres ægtefælle.²

Selvom de grundlæggende principper for de nordiske velfærdsstater stadigvæk er gældende er der i nogle lande stigende tendens hen imod anvendelse af brugerbetaling, i stedet for, at finansiere alle velfærdsydelser gennem skatter. Fondsdannelser til finansiering af pensioner får ligeledes en større og større betydning.

Organiseringen af den nordiske socialpolitik

DANMARK: Der er et tredelt administrationssystem i Danmark (stat, regioner og kommuner). Skattesystemet er todelt, idet det kun er staten og kommunerne, der kan opkræve skatter.

Folketinget og regeringen har det overordnede ansvar for lovgivningen og tilrettelæggelsen af socialpolitikken, mens kommunerne og regionerne administrerer og udbetaler langt hovedparten af de sociale ydelser.

Det er de kommunale myndigheder, som har ansvaret for den største del af de sociale kontantydelse så som pensioner, sygedagpenge, revalidering, boligydelse, ydelser til flygtninge samt socialhjælpen. Kommunerne afholder udgifterne i første omgang, mens de efterfølgende bliver helt eller delvist refunderet af staten.

Administration og udbetaling af arbejdsløshedsdagpenge foretages af de frivillige arbejdsløshedskasser.

Kommunerne er også ansvarlige for og administrerer den største del af den sociale service så som dagtilbud, døgninstitutionerne og forebyggende

² Punkterne 1-7 efter *Nordic Social Policy, Changing Welfare States*. Edited by Mikko Kautto, Matti Heikkilä, Björn Hvinden, Staffan Marklund and Niels Ploug.

foranstaltninger for børn og unge, botilbud til funktionshæmmede og socialt udsatte grupper samt pleje og omsorg for ældre og funktionshæmmede (hjemmesygepleje, hjemmehjælp, plejehjem mv.). Udgifterne finansieres af den kommunale beskatning og bloktilskud fra staten.

Regionerne har det daglige ansvar for sundhedsvæsenet, hvilket omfatter driften af hospitalerne samt administration af ydelser fra sygesikringen, herunder udbetaling af ydelser til de praktiserende læger og tandlæger, samt tilskud til medicin. Regionernes udgifter finansieres af bloktilskud fra staten og kommunale bidrag på sundhedsområdet.

Kommunen er ansvarlig for beskæftigelsesindsatsen i forhold til virksomhederne, de forsikrede ledige og de øvrige målgrupper (modtagere af kontanthjælp, revalidering, sygedagpenge mv.).

FÆRØERNE: Der er et todelt skatte- og administrativt system på Færøerne (hjemmestyret og kommuner). Hjemmestyret har det overordnede ansvar for lovgivningen og har også ansvaret for administration og udbetaling af hovedparten af de sociale ydelser samt hovedparten af den sociale service. Kommunerne har ansvaret for dagtilbud til børn samt visse forsorgsydelser. Endvidere betaler kommunerne en mindre del af udgifterne til kommunelæger, skolelæger, sundhedsplejersker, hjemmesygeplejersker m.v.

Arbejdsløshedsforsikringen finansieres af arbejdsmarkedets parter og administreres af en bestyrelse sammensat af repræsentanter for arbejdsmarkedet.

I 1995 trådte en rammelov i kraft, der betød at sociale ydelser skulle administreres af de færøske myndigheder. Sociale ydelser blev herefter knyttet til bloktilskuddet, hvor det tidligere havde været baseret på refusionsordninger. Den efterfølgende færøske sociallovgivning kunne dermed tilpasses særlige færøske forhold, og danske myndigheders tilsynspligt på området kunne ophøre.

Bloktilskuddet har siden 2001 været øremærket, primært til finansiering af udgifter på social- og sundhedsområdet, hvilket følger af aftaler jævnfør rammeloven.

En mindre del af alderspensionerne administreres og finansieres også af parterne på arbejdsmarkedet. Der er tale om en solidarisk arbejdsmarkedspension, der tildeler alle, et fast månedligt beløb fra det fyldte 67. år, så længe bopæl er registreret på Færøerne. Retten til ydelsen følger af registreret bopæl og ophold på Færøerne gennem arbejdslivet. Udlændinge har således også mulighed for at søge om ydelsen.

FINLAND: Det er regeringen der har det overordnede ansvar for lovgivningen i Finland. Beskatningssystemet er kun to - strenget (stat og kommuner) mens der er et tre - strenget administrativt system (stat, regioner og kommuner).

Der findes et pensionssystem der består af to dele. En arbejdspension og en folkepension. Arbejdspensionen er arbejds- og forsikringsbaseret, medens folkepensionen gives til alle borgere i landet der enten kun har en lille eller ingen arbejdspension. Den private sektors arbejdspensioner administreres af de private pensionsselskaber.

Kommunerne har ansvaret for såvel sundheden som den sociale service som ydes til alle borgere i kommunerne. Det offentlige sundhedsvæsen bliver suppleret med private udbydere af sundhedsydelser, hvor udgifterne til dette delvist er dækket af den offentlige sygesikring.

Kontantydelse i forbindelse med arbejdsløshed består dels af en optjeningsrelateret ydelse og dels af et basisbeløb. De fleste lønmodtagere er dækket af arbejdsløshedsforsikringen og disse er berettiget til den optjeningsbaserede ydelse.

ISLAND: Der er kun et to strenget skatte og administrativt system i Island (stat og kommuner). Staten har det overordnede ansvar for lovgivningen og herunder beslutninger og ansvar for socialpolitikken. Staten har også ansvaret for den største del af den sociale service, så som hospitaler, sundhedcentre (det primære sundhedsvæsen) samt hjemmesygeplejen.

Kommunerne har ansvaret for hjemmehjælpen og institutioner og omsorg for børn og unge. I et samarbejde med staten har kommunerne også ansvaret for service til de ældre og funktionshæmmede.

Når det gælder indkomstoverførsler (sociale kontantydelse og pensioner) deler staten ansvaret delvist med arbejdsmarkedets parter. Pensionerne er delvist administreret af den statslige socialstyrelse (grundydelse) og delvist af et uafhængigt pensionsfond (arbejdsmarkedspensionerne) der er administreret af bidragsyderne (de ansatte og arbejdsgiverne).

Arbejdsløshedsforsikringen er administreret af staten, mens størstedelen af ydelserne ved sygdom kommer fra løn under sygdom.

Det er kommunerne der har ansvaret for socialhjælpen.

NORGE: Der er et tredelt administrativt og politisk system i Norge (stat, amter og kommuner) og det samme gælder for det sociale område.

Største delen af de sociale indkomstoverførsler (sygedagpenge, revalidering og pensioner) varetages af staten gennem folketrygden.

Folketrygden er finansieret gennem bidrag fra arbejdstagere, arbejdsgivere og staten. Arbejdsgivernes bidrag er afhængig af hvilken regional zone virksomheden befinder sig i (i alt er der 5 zoner).

Kommunerne administrerer og har ansvaret for socialhjælpen, det primære sundhedsvæsen, hjemmehjælpen og hjemmesygeplejen samt institutionerne for såvel børn og unge som ældre og funktionshæmmede.

Staten har overtaget ansvaret for hospitalsvæsenet, hvilket har medført at der kun er et mindre ansvarsområde tilbage i amterne.

SVERIGE: Der findes et tredelt administrativt system i Sverige (stat, amter og kommuner). Staten har ansvaret for de fleste indkomstoverførsler, så som sygedagpenge, forældreydelse, arbejdsløshedsdagpenge samt arbejdsskade-forsikringen der administreres af Arbetslöshetskassan Sverige. Størsteparten af pensionerne kommer fra pensionsfondene og er administreret af bidrags-yderne. Amterne har ansvaret for hospitalerne og det meste af det primære sundhedsvæsen (sundhedscentrene). Kommunerne har ansvaret for hjem-mehjælpen, hjemmesygeplejen, socialhjælpen samt institutioner og omsorg til såvel børn og unge som ældre og handicappede.

Bilag 4

Yderligere information

Yderligere statistiske oplysninger om de nordiske landes sociale tryghedssystemer kan fås fra de enkelte statistikproducenter i de respektive lande.

Nedenfor gives oplysninger om, hvor man kan henvende sig, med henblik på at få mere information.

DANMARK

Danmarks Statistik
Sejrøgade 11
DK-100 København Ø
Tlf. +45 39 17 39 17
Fax +45 39 17 39 99
Web: www.dst.dk

Arbejdsmarkedsstyrelsen
Holmens Kanal 20
Postboks 2150
DK-1061 København K
Tlf. +45 35 28 81 00
Fax +45 35 36 24 11
Web: www.ams.dk

Sundhedsstyrelsen
Islands Brygge 67
DK-2300 København S
Tlf. +45 72 22 74 00
Fax +45 72 22 74 11
Web: www.sst.dk

Arbejdsmarkedets Tillægspension
Kongens Vænge 8
DK-3400 Hillerød
Tlf. +45 48 20 48 20
Fax +45 48 20 48 00
Web: www.atp.dk

SFI - Det Nationale Forskningscenter
for Velfærd
Herluf Trolles Gade 11
DK-1052 København K
Tlf. +45 33 48 08 00
Fax +45 33 48 08 33
Web: www.sfi.dk

Socialministeriet
Holmens Kanal 22
DK-1060 København K
Tlf. +45 33 92 93 00
Fax +45 33 93 25 18
Web: www.sm.dk

YDERLIGERE INFORMATION

Beskæftigelsesministeriet
Ved Stranden 8
DK-1061 København K
Tlf. +45 33 92 59 00
Fax. + 45 33 12 13 78
Web: www.bm.dk

Ministeriet for flygtninge,
indvandrere og integration
Holbergsgade 6
DK-1057 København K
Tlf. +45 33 92 33 80
Fax. + 45 33 11 12 39
Web: www.nyidanmark.dk

FÆRØERNE

Almannamálaráðið
(Socialministeriet)
Eirargarður 2
FO-100 Torshavn
Tlf: +298 304000
Fax: +298 354046
Web: www.amr.fo

FINLAND

Folkpensionsanstalten
Postbox 450
FI-00101 Helsingfors
Tlf. +358 20 43411
Fax +358 20 4341 530
Web: www.kela.fi

Ankestyrelsen
Amaliegade 25
Postboks 9080
DK-1022 København K
Tlf. + 45 33 41 12 00
Fax. + 45 33 41 14 00
Web: www.ast.dk

Pensionsstyrelsen
Landemærket 11
DK-1119 København K
Tlf. +45 33 95 50 00
Fax +45 33 91 56 54
Web: www.penst.dk

Hagstova Føroya
(Færøernes Statistik)
Kviggjartun 1
Postbox 2068
FO-165 Argir
Tlf. +298 352800
Fax +298 352801
Web: www.hagstova.fo

Social och hälsovårdsministeriet
Postbox 33
FI-00023 Statsrådet
Tlf. +358 9 16001
Fax +358 9 1607 38 24
Web: www.stm.fi

(THL)Institutet for helse og velfærd
Postbox 30
FI- 00 271 Helsingfors
Tlf. +358 20 601 6000
Web: www.thl.fi

Statistikcentralen
FI-00022 Statistikcentralen
Tlf. +358 9 17341
Fax +358 9 1734 3522
Web: www.stat.fi

Pensionsskyddscentralen
FI-00065 Pensionsskyddscentralen
Tlf. +358 1 07511
Fax +358 9 1481 172
Web: www.etk.fi

ISLAND

Hagstofa Íslands (Islands Statistik)
Borgartun 21a
IS-150 Reykjavík
Tlf. +354 528 1060
Fax: +354 528 1199
Web: www.statice.is

Vinnumálastofnun
(Arbejdsdirektoratet)
Hafnarhúsinu Tryggvagötu
IS-150 Reykjavík
Tlf. +354 511 2500
Fax +354 511 2520
Web: www.vinnumalastofnun.is

Landssamtök Lífeyrissjóða
(De faglige pensionsfondsforbund)
Suðurlandsbraut 30
IS-108 Reykjavík
Tlf. +354 581 4977
Fax +354 581 4332
Web: www.ll.is

Tryggingastofnun Ríkisins
(Direktoratet for socialforsikring)
Laugavegi 114
IS-150 Reykjavík
Tlf. +354 560 4400
Fax +354 562 4535
Web: www.tr.is

Félags- og tryggingarmálaráðuneytið
Hafnarhúsinu við Tryggvagötu
IS-150 Reykjavík
Tlf. +354 545 8100
Fax +354 552 4804
Web: www.felagsmalaraduneyti.is

Social og tryghedsministeriet
Hafnarhúsinu við Tryggvagötu
IS-150 Reykjavík
Tlf. +354 545 8100
Fax +354 542 4804
Web: www.felagsmalaraduneyti.is

YDERLIGERE INFORMATION

NORGE

Statistisk sentralbyrå
Kongens gate 6
Postboks 8131 Dep.
N-0033 Oslo
Tlf. +47 21 09 00 00
Fax +47 21 09 49 88
Web: www.ssb.no

Arbejdsdepartementet
Einar Gerhardsens plass 3
Postboks 8019 Dep
N-0030 Oslo
Tlf. + 47 22 24 90 90
Fax + 47 22 24 87 11
Web: www.regjeringen.no/aid

Arbeids- og velferdsdirektoratet
C.J. Hambros plass 2
Postboks 5 St. Olavs plass
N-01310 Oslo
Tlf. +47 21 0700 00
Fax +47 21 07 00 01
Web: www.nav.no

SVERIGE

Socialdepartementet
S-103 33 Stockholm
Tlf. + 46 8 405 10 00
Fax + 46 8 723 11 91
Web: www.regeringen.se

Socialstyrelsen
S-106 30 Stockholm
Tlf. +46 8 555 530 00
Fax +46 8 555 532 52
Web: www.sos.se

Försäkringskassan
S 103 51 Stockholm
Tlf. +46 8 786 90 00
Web: www.forsakringskassan.se

Statistiska centralbyrån
Box 24300
S-104 51 Stockholm
Tlf. +46 8 506 940 00
Fax +46 8 661 52 61
Web: www.scb.se

Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen, IAF
Box 210
S 641 22 Katrineholm
Tlf. +46 150 48 70 00
Web: www.iaf.se

Skolverket
S 106 20 Stockholm
Tlf. +46 8 527 332 00
Web: www.skolverket.se

Pensionsmyndigheten
Box 38190
S-100 64 Stockholm
Tlf. +46 771 776 776
Web: www.pensionsmyndigheten.se

Publikationer udgivet af NOSOSKO efter 1995

Social tryghed i de nordiske lande. Omfang, udgifter og finansiering 1994.
Nordisk Socialstatistisk Komité nr. 3:96. København 1996.

Nordisk socialstatistik 1946-1996. Nordisk Socialstatistisk Komité nr. 4:96.
København 1996.

Social Security in the Nordic Countries. Scope, expenditure and financing 1994.
Nordic Social-Statistical Committee no. 5:96. Copenhagen 1996.

Social tryghed i de nordiske lande. Omfang, udgifter og finansiering 1995.
Nordisk Socialstatistisk Komité nr. 6:97. København 1997.

Social Protection in the Nordic Countries 1995. Scope, expenditure and financing.
Nordic Social-Statistical Committee no. 7:97. Copenhagen 1997.

Social tryghed i de nordiske lande. Omfang, udgifter og finansiering 1996.
Nordisk Socialstatistisk Komité nr. 8:98. København 1998.

Social Protection in the Nordic Countries 1996. Scope, expenditure and financing.
Nordic Social-Statistical Committee no. 9:98. Copenhagen 1998.

Förtida utträde från arbetslivet 1987-1996. En jämförelse mellan de nordiska länderna. Nordisk Socialstatistisk Komité nr. 10:99. København 1999.

Social tryghed i de nordiske lande. Omfang, udgifter og finansiering 1997.
Nordisk Socialstatistisk Komité nr. 11:99. København 1999.

Social Protection in the Nordic Countries 1997. Scope, expenditure and financing.
Nordic Social-Statistical Committee no. 12:99. Copenhagen 1999.

Social tryghed i de nordiske lande. Omfang, udgifter og finansiering 1998.
Nordisk Socialstatistisk Komité nr. 13:00. København 2000.

Social Protection in the Nordic Countries 1998. Scope, expenditure and financing.
Nordic Social-Statistical Committee no. 14:00. Copenhagen 2000.

Social tryghed i de nordiske lande. Omfang, udgifter og finansiering 1999.
Nordisk Socialstatistisk Komité nr. 15:01. København 2001.

Social Protection in the Nordic Countries 1999. Scope, expenditure and financing.
Nordic Social-Statistical Committee no. 16:01. Copenhagen 2001.

Social tryghed i de nordiske lande. Omfang, udgifter og finansiering 2000.
Nordisk Socialstatistisk Komité nr. 17:02. København 2002.

Social Protection in the Nordic Countries 2000. Scope, expenditure and financing.
Nordic Social-Statistical Committee no. 18:02. Copenhagen 2002.

Nordic/Baltic Social Protection Statistics 2000.
Nordisk Socialstatistisk Komité nr. 19:03. København 2003.

Social tryghed i de nordiske lande. Omfang, udgifter og finansiering 2001.
Nordisk Socialstatistisk Komité nr. 20:03. København 2003.

Social Protection in the Nordic Countries 2001. Scope, expenditure and financing.
Nordic Social-Statistical Committee no. 21:03. Copenhagen 2003.

*Sustainable Social and Health Development in the Nordic Countries. Seminar
27th May 2003, Stockholm.* Nordic Social-Statistical Committee no. 22:03.
Copenhagen 2003.

Social tryghed i de nordiske lande. Omfang, udgifter og finansiering 2002.
Nordisk Socialstatistisk Komité nr. 23:04. København 2004.

Social Protection in the Nordic Countries 2002. Scope, expenditure and financing.
Nordic Social-Statistical Committee no. 24:04. Copenhagen 2004.

Social tryghed i de nordiske lande. Omfang, udgifter og finansiering 2003.
Nordisk Socialstatistisk Komité nr. 25:05. København 2005.

Social Protection in the Nordic Countries 2003. Scope, expenditure and financing.
Nordic Social-Statistical Committee no. 26:05. Copenhagen 2005.

Social tryghed i de nordiske lande. Omfang, udgifter og finansiering 2004.
Nordisk Socialstatistisk Komité nr. 27:06. København 2006.

Social Protection in the Nordic Countries 2004. Scope, expenditure and financing.
Nordic Social-Statistical Committee no. 28:06. Copenhagen 2006.

*Sustainable Social and Health Development in the Nordic Countries. Seminar
6th April 2006, Oslo.* Nordic Social-Statistical Committee no. 29:06.
Copenhagen 2006.

Social tryghed i de nordiske lande. Omfang, udgifter og finansiering 2005.
Nordisk Socialstatistisk Komité nr. 30:07. København 2007.

Social Protection in the Nordic Countries 2005. Scope, expenditure and financing.
Nordic Social-Statistical Committee no. 31:07. Copenhagen 2007.

Social tryghed i de nordiske lande. Omfang, udgifter og finansiering 2006/07.
Nordisk Socialstatistisk Komité nr. 32:08. København 2008.

Social Protection in the Nordic Countries 2006/07. Scope, expenditure and financing.
Nordic Social-Statistical Committee no. 33:07. Copenhagen 2008

Social tryghed i de nordiske lande. Omfang, udgifter og finansiering 2007/08.
Nordisk Socialstatistisk Komité nr. 34:09. København 2009

Social Protection in the Nordic Countries 2007/08. Scope, expenditure and financing.
Nordic Social-Statistical Committee no. 39:09. Copenhagen 2009

Social tryghed i de nordiske lande. Omfang, udgifter og finansiering 2008/09
Nordisk Socialstatistisk Komité nr. 43:10. København 2010